

การพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน: บทเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี

นางสาววิริยา ศรีวิเชียร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE DEVELOPMENT OF A HANDBOOK FOR MORAL PROMOTION IN SCHOOLS:
LESSONS LEARNED FROM GOOD PRACTICE SCHOOLS

Miss Viriya Sreevishean

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Educational Research

Department of Education Research and Psychology

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน: บทเรียนรู้จาก
โรงเรียนที่มีการปฏิบัติ

โดย

นางสาววิริยา ศรีวิเชียร

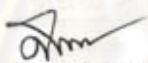
สาขาวิชา

วิจัยการศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์

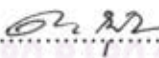
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวานิช)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพรัช สุแสนสุข)

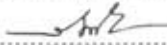
วิริยา ศรีวิเชียร :การพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน: บทเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี. (THE DEVELOPMENT OF A HANDBOOK FOR MORAL PROMOTION IN SCHOOLS: LESSONS LEARNED FROM GOOD PRACTICE SCHOOLS) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ.ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 371 หน้า.

การดำเนินการวิจัยเรื่องการพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน: บทเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษากระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขจนนำไปสู่ความสำเร็จในการส่งเสริมคุณธรรมจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี 2)สังเคราะห์บทเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขจนนำไปสู่ความสำเร็จในการส่งเสริมคุณธรรมจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี 3)พัฒนาคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โดยใช้ข้อมูลบทเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี และ4)ตรวจสอบคุณภาพคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โดยศึกษาข้อมูลจากกรณีศึกษาจำนวน 3 โรงเรียนที่ได้รับรางวัลโรงเรียนดีเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรมประจำปีการศึกษา 2551 คัดเลือกกรณีศึกษากระจายตามบริบทขนาดของโรงเรียน แบ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง เล็กอย่างละ 1 โรงเรียน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งแบบเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยใช้การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต การศึกษาเอกสาร และการใช้แบบสอบถามการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย การเปรียบเทียบข้อมูล และการวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญทั้งหมด 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลสภาพบริบทของโรงเรียน ขั้นตอนที่ 2 ขั้นเตรียมการ ขั้นตอนที่ 3 ขั้นจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบ ขั้นตอนที่ 4 ขั้นดำเนินการ ขั้นตอนที่ 5 ขั้นดูแลสนับสนุน ขั้นตอนที่ 6 ขั้นการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และขั้นตอนที่ 7 ขั้นการประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ปัจจัยความสำเร็จในด้านการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนได้แก่ 1)ผู้บริหาร 2)บุคลากรภายในโรงเรียน 3)การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ และ4)การกำหนดแนวคิดหลักในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข ได้แก่ 1)การดำเนินงานในระยะเริ่มต้น แก้ไขโดยร่วมกันศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 2)การจัดระบบงาน แก้ไขโดยกำหนดมาตรฐานในการทำงานให้มีความเหมือนใกล้เคียงกัน มีความเป็นมาตรฐานเดียวกันให้มากที่สุด

คู่มือที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จำนวน 9 บท ทำการตรวจสอบคุณภาพคู่มือ ในด้านรูปแบบ และด้านเนื้อหา โดยการประเมินจากครูผู้ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ผลการประเมินพบว่า รูปแบบ และเนื้อหามีความเหมาะสม มากกว่าร้อยละ 80 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ และกลุ่มผู้ใช้มีความเห็นว่าเนื้อหาในคู่มือสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงมากกว่าร้อยละ 80 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้

ภาควิชา..... วิจัยและจิตวิทยาการศึกษา..... ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา..... วิทยการศึกษา..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ปีการศึกษา..... 2551

5083401027: MAJOR EDUCATIONAL RESEARCH

KEYWORDS : A HANDBOOK / MORAL PROMOTION / LESSONS LEARNED / THE DEVELOPMENT OF A HANDBOOK / GOOD PRACTICE SCHOOLS

VIRIYA SREEVISHEAN : THE DEVELOPMENT OF A HANDBOOK FOR MORAL PROMOTION IN SCHOOLS: LESSONS LEARNED FROM GOOD PRACTICE SCHOOLS. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. DUANGKAMOL TRAIWICHITKHUN, Ph.D., 371 pp.

The purposes of the research were 1)Implementation process promote moral in schools, Activities to promote good form, The role of the relevant Success factors and ways to resolve problems and obstacles to success in promoting good practices from good practice schools. 2)Synthesis of lessons about implementation process promotes moral in schools. Activities to promote good form. The role of the relevant Success factors and ways to resolve problems and obstacles to success in promoting good practices from good practices schools. 3)Development of a handbook for moral promotion in schools. 4)Audit quality of a handbook for moral promotion in schools. The study data from a case study of 3 schools which has won the outstanding school of moral and ethic for the year 2551. Case studies selected distributed by size of school context. Classify a large, middle and small school one of each. Data collection for performed both quantitative and qualitative. The research data were collected by interviewing, focus group technique, observing, study related documents and a questionnaire. The research data were analyzed by employing content analysis, inductive conclusion comparison and basic statistical analysis.

The research results were as Implementation process, promote moral in schools composed of 7 step Including step 1 find the condition of the school context, step 2 prepare, step 3 create environments and elements, step 4 action, step 5 care support, step 6 improving and evolving, step 7 evaluate and publish results.

Success factors in promoting good performance in school: are 1)director 2)people within the school 3)participation of community and other external organization and 4) the set of principles to promote moral in the schools. Approach to resolve problems and obstacles include 1)operations in the early phase. Edited by jointly studying various documents related to the promotion of ethics in school 2) the system. Edited by standardization of work to be similar. And having the possibility of the same standard.

A handbook for moral promotion in schools, which includes content about moral promotion in school of 9 chapter. To verify the quality manual in form and content. The evaluation of the teachers working in schools to promote moral. The evaluation found that the format and content are appropriate for more than 80 percent higher than the benchmark set and users see the contents of the handbook can be used to adjust the very fact that 80 per cent higher than the benchmark set.

Department : Educational Research and Psychology
Field of Study : Educational Research
Academic Year : 2008

Student's Signature Viriya S.
Advisor's Signature Duangkamol T.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความเมตตาจากบุคคลหลายท่านที่แวดล้อมผู้วิจัย แต่บุคคลท่านแรกที่มีความสำคัญคอยผลักดันดูแล ขับเคลื่อนให้การทำวิทยานิพนธ์ดำเนินไปได้จนสำเร็จคือ รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งใจในความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีเยี่ยมของศิษย์ ขอกราบขอบพระคุณในความเอาใจใส่ การให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ ตลอดจนการตรวจทานแก้ไขจนได้มาเป็นวิทยานิพนธ์ที่มีความสมบูรณ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวาณิช ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และดร.ไพรัช สู่แสนสุข กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวาณิช ที่ได้จุดประกายความคิดให้ผู้วิจัยทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อนี้ และขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาวิจัยการศึกษาทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของ พระมหาพงศ์นรินทร์ ลีตวิโส ผศ.ดร.กมลวรรณ ตังชนกานนท์ อ.จตุภูมิ เขตจัตุรัส ดร.บรรเจอดพร สู่แสนสุข ผ.อ.ราตรี ศรีไพรวรรณ และตลอดจนผู้ให้คำแนะนำต่าง ๆ สำหรับการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทุกท่าน

ขอกราบขอบพระคุณท่านผู้อำนวยการและคณะครูทุกท่านของโรงเรียนน้ำพองศึกษา โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม และโรงเรียนบ้านแม่จ้อง ที่ได้ให้การดูแลต้อนรับ และให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดีและขอขอบพระคุณเป็นพิเศษสำหรับ อ.สุธาร์ตน์ อ.ประครอง อ.ปรีดา อ.กาญจนา อ.ธมลวรรณ คุณครูยุพดี และพ.ต.ต.เทิดเกียรติ รักษาพล

ขอขอบพระคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มอบทุนสนับสนุนสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณเพื่อนพี่น้องพี่ชาววิจัยทุกท่านที่เคียงบ่าเคียงไหล่ดูแลกันมาตลอดเวลาสองปี ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสวัสดิ์-คุณแม่เอื้อมพร ที่คอยสนับสนุนและเป็นกำลังใจอันสำคัญยิ่งของลูก ขอขอบคุณเอกฉัตร ชลไพศาล ที่ดูแลและเป็นกำลังใจให้เสมอมา ตลอดจนญาติสนิทมิตรสหายทุกท่านที่คอยผลักดัน ส่งเสริม ให้กำลังใจ ทำให้ผู้วิจัยมีแรงใจที่จะมุ่งมั่นฝ่าฟัน จนประสบความสำเร็จได้ดังตั้งใจ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ฒ
สารบัญภาพ.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
คำถามวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
ตอนที่ 1 คุณธรรม.....	8
ตอนที่ 2 การส่งเสริมคุณธรรมในสถานศึกษา.....	27
ตอนที่ 3 คู่มือและหลักการเขียนคู่มือ.....	44
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	51
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	52
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาภาคสนาม.....	53
1. กรณีสึกษา.....	53
2. ขอบเขตในการเก็บข้อมูลจากกรณีสึกษา.....	56
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	57
4. เครื่องมือและคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	59
5. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	67

	หน้า
ขั้นตอนที่ 2 การสังเคราะห์บทเรียนรู้จากข้อมูลภาคสนาม.....	68
1. การจัดการข้อมูล.....	69
2. การเขียนบทเรียนรู้การส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน.....	69
ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการพัฒนาคู่มือ.....	69
1. การเขียนคู่มือ.....	69
2. การประเมินคู่มือโดยผู้เชี่ยวชาญ.....	70
3. การประเมินคู่มือโดยกลุ่มผู้ใช้.....	70
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	74
ตอนที่ 1 กรณีศึกษาที่ 1 โรงเรียนน้ำพองศึกษา จังหวัดขอนแก่น (โรงเรียนขนาดใหญ่).....	74
ตอนที่ 2 กรณีศึกษาที่ 2 โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จังหวัดตรัง (โรงเรียนขนาดกลาง).....	126
ตอนที่ 3 กรณีศึกษาที่ 3 โรงเรียนบ้านแม่จ้อง จังหวัดเชียงใหม่ (โรงเรียนขนาดเล็ก).....	163
บทที่ 5 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน: บทเรียนรู้จาก โรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี.....	229
ตอนที่ 1 การสังเคราะห์กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน.....	229
ตอนที่ 2 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน.....	244
กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน.....	244
รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน.....	257
บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง.....	266
ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข.....	268
บทที่ 6 การพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน.....	271
ตอนที่ 1 การพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน.....	271
ตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพของคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน.....	279
บทที่ 7 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	286
สรุปผลการวิจัย.....	287
อภิปรายผล.....	294

	หน้า
ข้อเสนอแนะ.....	299
รายการอ้างอิง.....	301
ภาคผนวก.....	306
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	307
ภาคผนวก ข รายนามผู้เชี่ยวชาญ.....	324
ภาคผนวก ค คู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน.....	327
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	371

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	การสังเคราะห์ความหมายของคุณธรรม.....	9
2.2	พัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีของ Kohlberg (1969).....	11
2.3	งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม.....	15
2.4	การสังเคราะห์ภาคีที่มีบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรม.....	24
2.5	ตัวแปรที่ส่งผลต่อการดำเนินของโรงเรียน.....	43
2.6	งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือ.....	47
3.1	โรงเรียนที่คัดเลือกเป็นกรณีศึกษา.....	54
3.2	ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล.....	54
3.3	กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	56
3.4	ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์.....	59
3.5	โครงสร้างแบบสอบถาม.....	62
3.6	ประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญที่เสนอให้เพิ่มในเครื่องมือเก็บข้อมูล.....	64
3.7	จำนวนผู้ประเมินแบ่งตามขนาดโรงเรียนและภูมิภาค.....	71
3.8	เกณฑ์การให้คะแนนแบบประเมินคู่มือ.....	73
4.1	จำนวนบุคลากรของโรงเรียนขนาดใหญ่.....	77
4.2	จำนวนนักเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่.....	77
4.3	การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่.....	89
4.4	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่.....	90
4.5	คุณลักษณะของบุคลากร และการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่.....	93
4.6	ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุคลากร และการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่.....	88
4.7	การจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่.....	91

ตารางที่	หน้า	
4.8	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริม คุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่.....	100
4.9	การดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ของโรงเรียนขนาดใหญ่.....	106
4.10	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ของโรงเรียนขนาดใหญ่.....	106
4.11	การดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมและกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมใน โรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่.....	113
4.12	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมเพื่อการ ส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่.....	114
4.13	การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ ในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมใน โรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่.....	121
4.14	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ ในการ ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่.....	122
4.15	จำนวนบุคลากรของโรงเรียนขนาดกลาง.....	135
4.16	การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของ โรงเรียนขนาดกลาง.....	135
4.17	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการงานส่งเสริม คุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง.....	138
4.18	คุณลักษณะของบุคลากร และการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อ การส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง.....	139
4.19	ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุคลากร และการดำเนินการในด้านการ จัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง.....	144
4.20	การจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของ โรงเรียนขนาดกลาง.....	144
4.21	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริม คุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง.....	148

ตารางที่	หน้า	
4.22	การดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ของโรงเรียนขนาดกลาง.....	149
4.23	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดีของโรงเรียนขนาดกลาง.....	155
4.24	การดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมและกิจการเพื่อส่งเสริมคุณธรรมใน โรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง.....	157
4.25	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมเพื่อการ ส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง.....	158
4.26	การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ ในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมใน โรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง.....	159
4.27	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ ในการ ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง.....	166
4.28	บุคลากรของโรงเรียนขนาดเล็ก.....	167
4.29	จำนวนนักเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก.....	190
4.30	การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของ โรงเรียนขนาดเล็ก.....	191
4.31	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการงานส่งเสริม คุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก.....	195
4.32	คุณลักษณะของบุคลากร และการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อ การส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก.....	195
4.33	ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุคลากร และการดำเนินการในด้านการ จัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก.....	199
4.34	การจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของ โรงเรียนขนาดเล็ก.....	199
4.35	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริม คุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก.....	206
4.36	การดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ของโรงเรียนขนาดเล็ก.....	208

ตารางที่	หน้า	
4.37	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ของโรงเรียนขนาดเล็ก.....	219
4.38	การดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมและกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมใน โรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก.....	219
4.39	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมเพื่อการ ส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก.....	224
4.40	การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ ในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมใน โรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก.....	224
4.41	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ ในการ ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก.....	224
5.1	สังเคราะห์การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ.....	229
5.2	สังเคราะห์การดำเนินงานด้านบุคลากร.....	233
5.3	สังเคราะห์การดำเนินงานด้านการจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้.....	235
5.4	สังเคราะห์รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน.....	236
5.5	สังเคราะห์บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม.....	240
5.6	สังเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข.....	241
6.1	ผลการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือด้านรูปแบบ (N=12).....	280
6.2	ผลการตรวจสอบคุณภาพคู่มือด้านเนื้อหา (N=12).....	280
6.3	ผลการตรวจสอบคุณภาพคู่มือในภาพรวม (N=12).....	283

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
2.1	กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย.....	51
3.1	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	52
4.1	รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนน้ำพองศึกษา.....	112
5.1	กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน.....	245
6.1	ขั้นตอนการพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน.....	270
6.2	กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน.....	274
6.3	กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน(ที่ปรับใหม่).....	278

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
4.1	การจัดสภาพแวดล้อมโรงเรียนขนาดใหญ่.....	98
4.2	การจัดสภาพแวดล้อมโรงเรียนขนาดกลาง.....	142
4.3	การจัดสภาพแวดล้อมโรงเรียนขนาดเล็ก.....	199
6.1	ปกหน้าคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน.....	271
6.2	ปกของคู่มือที่แก้หลังจากนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ.....	276
6.3	การตกแต่งส่วนท้ายกระดาษของคู่มือ.....	277
6.4	ปกหน้าคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน (ฉบับสมบูรณ์แล้ว).....	284

 ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ปรากฏหลักฐานเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วกันแล้วว่า การที่ประเทศมุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างมาก แม้จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และความเจริญทางวัตถุอย่างเห็นได้ชัด แต่ความเจริญและการพัฒนานั้นก็ได้เป็นไปอย่างยั่งยืน นอกจากนั้นการพัฒนาประเทศโดยมุ่งความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว โดยขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ เป็นที่มาของปัญหาสังคมที่ดูเหมือนจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ เช่น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาการทุจริต ข้อราษฎร์บังหลวง ปัญหาแหล่งอบายมุขแหล่งเสื่อมโหรีม โสเภณีเด็ก การใช้แรงงานเด็ก การละเมิดสิทธิเด็ก ปัญหามลภาวะ ปัญหาการจราจร และอุบัติเหตุ รวมทั้งปัญหาสุขภาพทางกายและจิตใจ เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เป็นผลพวงของการพัฒนาทางวัตถุอย่างขาดความสมดุล กับการพัฒนาทางจิตใจทั้งสิ้น (ทิตนา แคมมณี, 2545)

ในการสำรวจสถานภาพคุณธรรมของสังคมไทยในปัจจุบัน โดยศูนย์วิจัยเอแบคชนวัตกรรมทางสังคม การจัดการและธุรกิจ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (2551)พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการไม่มีคุณธรรมหรือมีคุณธรรมในระดับต่ำได้แก่ กลุ่มเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ซึ่งยังเป็นนักเรียนนักศึกษา มีค่าคุณธรรมทั้ง 7 ด้านที่ได้ทำการสำรวจอันได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีสติสัมปชัญญะ จิตอาสา ความขยันหมั่นเพียร และความรักชาติ อยู่ในระดับต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับช่วงอายุอื่น ๆ และคุณธรรมที่มีค่าคะแนนต่ำมากที่สุด คือ ความมีสติสัมปชัญญะ รองลงมาคือความมีวินัย และความซื่อสัตย์สุจริต ตามลำดับ

ประกอบกับข้อมูลโครงการเฝ้าระวังสถานการณเด็กไทยของสถาบันรามจิตติ พบว่าเด็กไทยต้องเผชิญอยู่กับปัญหาครอบครัว การเที่ยวกลางคืน ดื่มสุรา สูบบุหรี่ มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ถูกทำร้ายทางเพศและถูกล่อลวงไปในทางผิด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าสภาพคุณธรรมในเยาวชนที่สำรวจพบมีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น กล่าวคือเด็กไทยมีค่าคุณธรรมในระดับต่ำและกำลังประสบกับปัญหาที่เกิดจากการขาดคุณธรรมมากมาย

ดังนั้นจึงจำเป็นที่การจัดการศึกษาของไทย จะต้องมุ่งพัฒนาจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรม จริยธรรมอย่างเร่งด่วน เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เพื่อสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมได้

เกิดผล เป็นการหาวิธีการและมาตรการพัฒนาผู้เรียนเชิงรุกเพื่อรองรับอนาคตที่จะมาถึง โดยสร้างผู้เรียนให้มีเกราะป้องกันตนให้อยู่รอด และประสบความสำเร็จได้ ทั้งความสำเร็จส่วนตัวและความสงบสุขและสันติสุขของประเทศชาติโดยรวม(สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี), 2548) และแม้ว่าสาเหตุของการประทุติตติจะมาจากหลายสาเหตุ แต่หากระบบการศึกษามีพลังที่เข้มแข็งเพียงพอและผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาได้รับรู้ว่ามีข้อบกพร่องอย่างไรเกิดขึ้นในระบบการจัดการศึกษาและระบบการเรียนการสอนแล้วดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมสิ่งเหล่านั้นในทันที ย่อมจะเป็นทางช่วยพัฒนาเยาวชนรุ่นต่อไปให้เป็นคนที่มีลักษณะที่พึงประสงค์ได้ทางหนึ่ง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

การจัดการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันพบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2545-2559 ที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานไว้ คือเพื่อการพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุล โดยมีแนวนโยบายในการปฏิบัติคือ พัฒนาทุกคนให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อผู้เรียน ปลุกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รวมทั้งเป็นดำเนินงานเพื่อการสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) และยังสอดคล้องกับนโยบายปฏิรูปการศึกษา ในปีงบประมาณ 2550 ที่กำหนดให้ยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักและสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษา โดยมียุทธศาสตร์การศึกษาคุณธรรมนำความรู้ (ดนุพล สุนทรรัตน์, 2550)

นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่เด็กและเยาวชนผ่านระบบการจัดการศึกษา โดยที่ผ่านมาสักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตผู้เรียนโดยองค์รวม ทั้งด้าน คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ด้านปัญญาความคิด และในปี 2550 ยังได้มีการกำหนดโครงการเพิ่มขึ้นอีก 4 โครงการคือ 1)โครงการ "คุณธรรมนำความรู้โดยใช้เทคนิคการจัดการความรู้" เพื่อให้โรงเรียนที่มีแนวทางการปลุกฝังคุณธรรมต้นแบบได้ถอดประสบการณ์ความรู้ของตนเองและเผยแพร่ความรู้ให้กับโรงเรียนอื่นๆ นำไปขยายผล 2)โครงการ "คุณธรรมนำชีวิต บุคลากร สพฐ." ซึ่งมีจำนวนกว่า 10,000 คน ได้ปลุกจิตสำนึกและให้มีขวัญ กำลังใจในการทำ ความดี รักษาวินัย มีคุณธรรมตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ สามารถเป็นแบบอย่างแก่เด็ก และ

เยาวชน 3)โครงการ "ค่ายคุณธรรม เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง" เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชน ได้เรียนรู้ทั้งหลักธรรมในศาสนาที่ตนนับถือ และน้อมนำแนวพระราชดำริผ่านการปฏิบัติจริง และมีทัศนคติในการทำความดีมีคุณธรรม และ(4)โครงการแผนที่คนดี "เยาวชนคั้นธรรม นำสื่อความดี" เพื่อก่อให้เกิดกลุ่มเยาวชน ผู้ผลิตสื่อความดี มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในฐานะผู้ผลิตสื่อและผู้บริโภคสื่อที่ฉลาดและรู้เท่าทัน รวมทั้งมีการประสานเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายทั่วประเทศ

อย่างไรก็ตามแม้หน่วยงานเกี่ยวข้องต่างๆจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา แต่การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมในสถานศึกษาที่ผ่านมา นั้นยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากประสบปัญหาหลายประการ อันได้แก่ 1)การมุ่งผลิตคนเก่งมากกว่าคนดี ทำให้ผู้เรียนไม่ศรัทธากับการศึกษาด้านคุณธรรมจริยธรรม 2)การไม่ได้มุ่งสอนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม รูปแบบการเรียนการสอนในประเทศไทยยังคงเป็นแบบท่องจำ ครอบงำจุดวิธีการหรือตำราไม่ได้มีข้อความที่อธิบายถึงความคิดที่สนับสนุนผู้เรียนให้ผู้เรียนใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมากพอ ดังนั้นการสอนค่านิยมในลักษณะดังกล่าวจึงไม่ได้สอนให้ผู้เรียนใช้เหตุผลในการพิจารณาตัดสิน จนเกิดความเข้าใจ เห็นคุณค่าอย่างแท้จริง จนถึงขั้นที่ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้ 3)การสอนเป็นลักษณะการยึดยึดความรู้ 4)การขาดการสอนคุณธรรมจริยธรรมในวิชาอื่นๆ 5)การขาดความร่วมมือจากภาคีอื่น 6)การสอนขาดความน่าสนใจ 7)เนื้อหาการสอนขาดความร่วมมือสมัย 8)ผู้สอนมีคุณสมบัติที่จำเป็นไม่เพียงพอสำหรับการสอนคุณธรรมจริยธรรม ไม่มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาการสอนมากเพียงพอ ไม่มีทักษะหรือเทคนิคในการสอน ขาดความรู้ความเข้าใจการประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งผู้สอนไม่เป็นแบบอย่างที่ดี 9)เครื่องมือหรือสื่อการสอนที่ยังไม่มีความพร้อม และ10)การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาไม่เอื้ออำนวยในการพัฒนาคุณธรรม (สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี), 2548)

ในขณะที่มีโรงเรียนหรือสถานศึกษาหลาย ๆ แห่งยังประสบกับปัญหาการสอน หรือการส่งเสริมคุณธรรมในสถานศึกษานั้น กลับมีโรงเรียนที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่มีการดำเนินส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมได้สำเร็จ จนได้รับรางวัลเป็นเครื่องประกันคุณภาพอยู่หลายโรงเรียนทั่วประเทศ ซึ่งรางวัลที่กล่าวถึงนั้นล้วนมาจากการประกวดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมระดับประเทศทั้งสิ้น ดังนั้นสถานศึกษาเหล่านี้จึงถือว่าเป็นสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ และเป็นที่ยอมรับในด้านของการจัดกิจกรรมดำเนินการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนจนเป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน

จากการมองภาพความสำเร็จของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามว่า โรงเรียนเหล่านั้นมีการดำเนินการอย่างไรจึง

ประสบความสำเร็จ มีปัจจัยใดที่หนุนนำภาคีต่าง ๆ เป็นใครและร่วมดำเนินการอย่างไร ถ้านึกถึงคำตอบที่ได้รับจากคำถามเหล่านั้น ก็จะพบว่าคำตอบของข้อคำถามทุกข้อล้วนเป็นประโยชน์กับโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่ยังประสบปัญหาในการดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่จะสามารถนำเอารูปแบบหรือลักษณะการดำเนินงานเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ได้

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาค้นคว้าเชิงลึกในการดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี และนำข้อความรู้ที่ได้รับมาสังเคราะห์พัฒนาเป็นคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนพร้อมทั้งตรวจสอบคุณภาพคู่มือเพื่อรองรับการใช้งานจริง และการนำเอาแนวปฏิบัติ กระบวนการในการจัดการส่งเสริมคุณธรรมเหล่านั้นมาสร้างเป็นคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในสถานศึกษา จะก่อให้เกิดประโยชน์กับสถานศึกษาอื่นๆ ในแง่ของการมีแนวปฏิบัติ มีข้อมูลทางเลือกเพื่อการปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทของโรงเรียนหรือสถานศึกษาเหล่านั้นจนนำไปสู่ความสำเร็จได้

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมพบว่า มีผู้ให้ความสนใจทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นการทดลองใช้กิจกรรมหรือสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม และเป็นการศึกษากระบวนการหรือรูปแบบของสถานศึกษาที่ปฏิบัติดีในการส่งเสริมคุณธรรมแล้วสรุปผลออกมาเป็นข้อค้นพบหรือข้อความรู้เพื่อรอกำนำไปใช้แทบทั้งสิ้น ตัวอย่างงานวิจัยที่มีลักษณะตามที่กล่าวถึง เช่น มาราตี มีโชคและคณะ (2549) ได้ทำการวิจัยรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับนักเรียนประจำ สมจิตร เสาร์ศรี (2549) ศึกษากระบวนการขัดเกลาจริยธรรมให้แก่ นักเรียนโดยใช้กิจกรรมการใส่บาตรแบบล้านนา วรินทร์า บั๊นงาม (2550) ศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ โดยการศึกษาการปฏิบัติดีแบบข้ามกรณีในจังหวัดอ่างทอง ดนุชา ปนคำ (2550) ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมด้านความกตัญญูของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา ด้วยกิจกรรม “รักแม่ที่สุดในโลก” ฯลฯ แต่ยังไม่มียานวิจัยใดที่ทำการศึกษาค้นคว้าจากการปฏิบัติดีแล้วนำมาสังเคราะห์พัฒนาเป็นคู่มือเพื่อการแนะนำวิธีการหรือรูปแบบบทเรียนในการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนให้กับสถานศึกษาอื่นๆ ที่ยังประสบปัญหาในการพัฒนาคุณธรรม

ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้ นอกจากจะเป็นการได้องค์ความรู้และบทเรียนจากการสังเคราะห์ข้อค้นพบแล้ว ยังเป็นการจัดการความรู้ในแง่ของการพัฒนาคุณธรรมให้เกิดเป็นคู่มือ มีความเป็นรูปธรรม และเป็นการจัดการความรู้ให้เกิดการง่ายต่อการนำไปใช้ เพิ่มทางเลือกในการเข้าถึงข้อค้นพบให้กับผู้ที่ต้องการใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้เป็นอย่างดี

คำถามวิจัย

1. กระบวนการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน และรูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี เป็นอย่างไร ผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดีมีใครบ้าง ผู้เกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรมอย่างไร ปัจจัยความสำเร็จในการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดีมีอะไรบ้าง ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการคืออะไร และมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคอย่างไร

2. บทเรียนที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลของกรณีศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขจนนำไปสู่ความสำเร็จในการส่งเสริมคุณธรรมเป็นอย่างไร

3. การจัดทำคู่มือเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนโดยการพัฒนาขึ้นจากบทเรียนผู้ควรประกอบด้วยเนื้อหา และสาระสำคัญอะไรบ้าง

4. คู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องของเนื้อหา กับวัตถุประสงค์หรือไม่ อย่างไร และมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้งานในสภาพจริงหรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขจนนำไปสู่ความสำเร็จในการส่งเสริมคุณธรรมจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี

2. เพื่อสังเคราะห์บทเรียนผู้เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขจนนำไปสู่ความสำเร็จในการส่งเสริมคุณธรรมจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี

3. เพื่อพัฒนาคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โดยใช้ข้อมูลบทเรียนผู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี

4. เพื่อตรวจสอบคุณภาพคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ขอบเขตการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โดยดำเนินการสร้างคู่มือขึ้นจากข้อมูลที่เป็นบทเรียนผู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี ดำเนินการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลแบบพหุกรณีศึกษา (multiple case study) กรอบเนื้อหาที่ทำการศึกษาคือ ศึกษากระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขจนนำไปสู่ความสำเร็จในการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน เพื่อให้การศึกษาเป็นไปตามกรอบเนื้อหาตามที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงศึกษารายละเอียดข้อมูลของโรงเรียนดีเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศ ตามตัวบ่งชี้และเกณฑ์การตัดสินรางวัลของการได้รับรางวัลซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1)ด้านบุคลากร 2)ด้านการบริหารจัดการ 3)ด้านการจัดการเรียนการสอน 4)ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ 5)ด้านการจัดกิจกรรมและกิจการ 6)ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ

ขอบเขตเนื้อหาในการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา กระบวนการ กิจกรรมหรือการกระทำทุกอย่างที่เกิดขึ้นเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียนที่โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ โดยจะทำการศึกษาทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและนอกบริเวณโรงเรียน และครอบคลุมกิจกรรมทั้งแบบที่เกิดขึ้นโดยการดำเนินการโดยโรงเรียนเพียงฝ่ายเดียว และกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยโรงเรียนดำเนินการร่วมกับภาคีอื่น ๆ

ขอบเขตในการดำเนินการพัฒนาคู่มือ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างคู่มือจากบทเรียนสังเคราะห์ และทำการตรวจสอบคุณภาพ โดยจะทำการตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหากับวัตถุประสงค์ และเน้นการประเมินความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ใช้ ในการวิจัยเพื่อพัฒนาคู่มือครั้งนี้ ผู้วิจัยจะไม่ทำการศึกษาในด้านการทดลองใช้คู่มือเพื่อประเมินผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อการดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ครอบคลุมการดำเนินงาน 6 ด้านได้แก่ 1)ด้านบุคลากร 2)ด้านการบริหารจัดการงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 3)การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 4)กิจกรรมและกิจการเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 5)การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ และ6)การจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้

บทเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี หมายถึง ข้อมูลที่แสดงถึงกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน รูปแบบกิจกรรม บทบาทผู้เกี่ยวข้อง และปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข และกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เป็นข้อมูลที่สังเคราะห์ขึ้นจากข้อมูลการปฏิบัติดีของกรณีศึกษาทั้ง 3 โรงเรียน

การพัฒนาคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการสร้างคู่มือ จากข้อมูลของบทเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี และนำคู่มือที่ได้มาตรวจสอบคุณภาพโดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ และประเมินความคิดเห็นของกลุ่มผู้ใช้ที่มีต่อคู่มือ กรอบในการประเมินมี 2 ประเด็น คือความเหมาะสม และการนำไปปรับใช้

คู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน หมายถึง หนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน และปัจจัยสู่ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข รวมไปถึงตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม หมายถึง ลักษณะกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมประจำวัน และกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนในโรงเรียน

ภาคีที่เกี่ยวข้อง หมายถึง บุคคลภายนอกที่เป็นผู้มีส่วนร่วมหรือหน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมคุณธรรมหรือกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ได้คู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ซึ่งจะประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน และรูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม รวมไปถึงบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขจนนำไปสู่ความสำเร็จในการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลหรือคู่มือที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วนั้นไปใช้ประโยชน์สำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนได้

2. ทำให้ได้องค์ความรู้ในเชิงยืนยันเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จากการสังเคราะห์ลักษณะร่วมของแต่ละกรณีศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม ทำให้โรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกิดความมั่นใจในกระบวนการหรือรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียนตามองค์ความรู้ที่ค้นพบ

3. ทำให้ผู้ต้องการใช้ข้อมูลได้รับข้อมูลในลักษณะของคู่มือที่มีการแนะนำในการส่งเสริมคุณธรรมโรงเรียน ซึ่งข้อมูลในลักษณะคู่มือจะทำให้ใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้ง่ายขึ้น และเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายกว่ารายงานการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการวิจัยพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน พบว่าข้อมูลที่ทำการศึกษาสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ตอน ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียดในแต่ละตอนดังนี้ ตอนที่ 1 คุณธรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยความหมายของคุณธรรม ทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม และรายละเอียดการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อหาภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน ตอนที่ 2 การส่งเสริมคุณธรรมในสถานศึกษา ประกอบด้วยรายละเอียดของโครงการส่งเสริมการปลูกกระแสและพัฒนาแหล่งเรียนรู้คุณธรรมในสถานศึกษา และงานวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรที่มีผลต่อการดำเนินงานในโรงเรียน และตอนที่ 3 การพัฒนาคู่มือรายละเอียดเนื้อหาในตอนนี้ประกอบด้วย ความหมายของคู่มือ, หลักการเขียนคู่มือ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์และนำเสนอเน้นในส่วนของคุณลักษณะการสร้างหรือการเขียนคู่มือ แหล่งที่มาของข้อมูลที่ใช้ในการเขียนคู่มือ และวิธีตรวจสอบคุณภาพของคู่มือในงานวิจัยนั้น ๆ

ตอนที่ 1 คุณธรรม

ในตอนี่ 1 เนื้อหาประกอบด้วย 1.1)ความหมายของคุณธรรม 1.2)ทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม 1.3)งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม และ1.4)การสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อหาภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน ผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1.1 ความหมายของคุณธรรม

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้ความหมายของ คุณธรรม (virtue) ไว้ว่า หมายถึง สภาพคุณงามความดี

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2540) คุณธรรมเป็นคุณภาพของจิตใจ กล่าวคือคุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม ให้เป็นจิตใจที่สูงประณีต และประเสริฐ

วคิน อิทสระ (2548) คุณธรรม คือ อุปนิสัยอันดีงาม ที่สั่งสมอยู่ในดวงจิต คุณธรรมมีความสัมพันธ์กับการทำหน้าที่จนเป็นนิสัย จนกลายมาเป็นอุปนิสัยอันดีงาม

สอดคล้องกันกับสุรพล ไกรสรารูฒ ที่กล่าวว่าคุณธรรม ทำให้จิตใจอยู่ในภาวะดีงาม พร้อมที่จะสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ ซึ่งเป็นรากฐานของจริยธรรม (คณะผู้วิจัยสถาบัน อนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา, 2548)

ทิตินา แชมมณี (2545) คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะ หรือ สภาวะภายในจิตใจของ มนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้องดีงาม

สมบุรณ์ ชิตพงษ์ คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ปฏิบัติแล้วเกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541)

รุ่งนภา ตั้งจิตเจริญกุล คุณธรรม หมายถึง กรอบความประพฤติ หรือกรอบความคิด ที่ สังคมหรือบุคคล มีความเห็นร่วมกันว่าเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์มากกว่าโทษ (คณะผู้วิจัยสถาบัน อนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา, 2548)

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2526 อ้างถึงใน สุทิน ศรีโมรา, 2548) อธิบายว่า คุณธรรม หมายถึงพฤติกรรมที่ดี ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ความเสียสละ ความมีน้ำใจงาม ความ เกรงใจ ความยุติธรรม ความรักเด็ก และรักเพื่อนมนุษย์ และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นต้น

Barhart (1967 อ้างถึงในทัศนัย สุคันธา, 2549) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า ระบบของแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติที่ดี

Lowe (1967 อ้างถึงในทัศนัย สุคันธา, 2549) ให้ทรงคนะว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่ง ที่ สังคมยึดถือเป็นข้ออ้างอิง

จากการให้นิยามความหมายของบุคคลแต่ละท่านผู้วิจัย นำมาสร้างเป็นตารางสังเคราะห์ ความหมายของคำว่าคุณธรรม ได้ดังนี้

ตารางที่ 2.1 การสังเคราะห์ความหมายของคุณธรรม

คำสำคัญ	รายชื่อบุคคล									
	พจนานุกรม 2546	พ ระธรรม ปิฎก	วคิน อิทสระ 2548	สุรพล ไกรสรารูฒ 2548	ทิตินา แชมมณี 2545	สมบุรณ์ ชิตพงษ์ 2541	รุ่งนภา ตั้งจิตเจริญกุล 2548	สงวน สุทธิเลิศอรุณ 2526	บาร์ฮาร์ท 1967	โลว์ 1967
1. สภาพคุณงามความดี	✓									
2. คุณภาพจิตใจ		✓								
3. อุปนิสัยอันดีงาม			✓							

คำสำคัญ	รายชื่อบุคคล									
	พจนานุกรม 2546	พจนานุกรมปี 1967	วคิน อิทลระ 2548	สุรพล ไกรสรานุฒ 2548	ทิตนา เขมเมณี 2545	สมบุญโรจน์ พงษ์ 2541	รุ่งมา ตั้งจิตเนริญกุล 2548	สงวน สุทธิเลิศอรุณ 2526	บาริษาท 1967	โลวี 1967
4. สิ่งที่ตั้งสมอยู่ในจิตใจ			✓		✓					
5. ความดีงามที่อยู่ในจิตใจ				✓	✓					
6. กรอบความประพฤติที่ดี				✓			✓	✓		
7. สิ่งดีงามที่สังคมยอมรับ						✓	✓	✓		✓
8. ระบบที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติ							✓		✓	
9. สิ่งก่อสร้างให้จิตใจดีงาม		✓								
10. เป็นประโยชน์				✓			✓			

จากการสังเคราะห์ความหมายของคุณธรรม ที่มีบุคคลหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ซึ่งอาจใช้คำพูด หรือข้อความในการอธิบายความหมายของคำว่าคุณธรรมที่แตกต่างกัน แต่ในความหมายแล้วพบว่ามีแนวโน้มใกล้เคียงกัน แต่บางท่านอาจจะกล่าวถึงในส่วนของจิตใจเพียงอย่างเดียว แต่ในอีกกลุ่มหนึ่งได้เชื่อมโยงสภาวะภายในจิตนั้นเข้ากับพฤติกรรม การแสดงออก รวมทั้งการยอมรับของสังคมด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอสรุปความหมายของคำว่า คุณธรรม ในภาพรวมว่าเป็นสิ่งดีงามที่เกิดขึ้นภายในจิตใจซึ่งสังคมยอมรับ และเป็นกรอบของความประพฤติที่ดีงาม

1.2 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม

ทฤษฎีความเห็นทางคุณธรรมจริยธรรม

ทฤษฎีว่าด้วยความเห็นทางคุณธรรมจริยธรรมของ Gilligan (LaMar อ้างถึง Carol Gilligan) Carol Gilligan เป็นเพื่อนร่วมงานของโคลเบอร์ก เชื่อว่าพัฒนาการทางด้านคุณธรรมมี 3 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ยึดประโยชน์ตนเองเป็นหลัก (Orientation Toward Self-Interest) เป็นการผ่านจุดแรกจากความเห็นแก่ตัวไปสู่ความรับผิดชอบ

ระดับที่ 2 แยกแยะความดีด้วยความรับผิดชอบต่อผู้อื่น (Identification of Goodness with Responsibility for Others) เป็นการผ่านจุดที่สองจากการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมไปยังความรู้สึกข้างในจิตใจในการตัดสินใจใหม่

ระดับที่ 3 เน้นความสำคัญระหว่างตนเองกับผู้อื่น (Focusing on The Dynamics Between Self and Others)

ทฤษฎีพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม

ทฤษฎีพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม (The cognitive theory of development of moral reasoning ability) ถูกเสนอโดยนักจิตวิทยา ชื่อ Lawrence Kohlberg ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ใน Harvard University โดยเสนอทฤษฎีนี้ตามพื้นฐานจากทฤษฎีพัฒนาการของการรู้การคิดของ Jean Piaget (Kohlberg, 1969; 1976; 1980) โดย Kohlberg ได้เสนอว่าพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม มีลักษณะดังนี้

ประการแรก เหตุผลเชิงจริยธรรม มีการพัฒนาตามระดับความสามารถของการรู้การคิดหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เหตุผลเชิงจริยธรรม มีพัฒนาการตามระดับสติปัญญาตามทฤษฎีของ Piaget โดยมีความเป็น Egocentric สูงเมื่อบุคคลโตขึ้น เรียนรู้และมีประสบการณ์มากขึ้น

ประการที่สอง จากประการแรกจะเห็นได้ว่า ความสามารถทางสติปัญญาพัฒนาไปตามวัยหรืออายุ โดยส่วนใหญ่ บุคคลที่อายุน้อย มีความสามารถทางการรู้การคิดน้อยกว่าหรือมีสติปัญญาน้อยกว่า บุคคลที่มีอายุมาก ดังนั้น ความสามารถของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถทางสติปัญญา จึงแตกต่างกันไปตามอายุเช่นกัน โดย Kohlberg เสนอว่า บุคคลในวัยเด็ก จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำกว่า บุคคลในวัยผู้ใหญ่ Kohlberg ได้เสนอว่าพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral stages) มี 3 ระดับ ใน แต่ละระดับยังแบ่งเป็น 2 ขั้น ซึ่งได้สรุปและแสดงไว้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.2 พัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีของ Kohlberg (1969)

ระดับจริยธรรม และอายุ	ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
ระดับที่ 1 ก่อนกฎเกณฑ์ อายุ 2 – 10 ขวบ	ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล
ระดับที่ 2 ตามกฎเกณฑ์ อายุ 10 – 16 ปี	ขั้นที่ 3 หลักการทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่และกฎข้อบังคับในสังคม
ระดับที่ 3 เหนือกฎเกณฑ์ อายุ 16 ปี ขึ้นไป	ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional level)

เด็กอายุ 2 ถึง 10 ขวบ จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับนี้ โดยเด็กจะปฏิบัติตามสิ่งที่พ่อแม่บอกให้กระทำ และเรียนรู้ว่าสิ่งใดดีหรือสิ่งใดไม่ดี จากผลที่ได้กระทำแล้ว โดนลงโทษทางกาย หรือได้รับรางวัล Kohlberg ได้แบ่งเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับนี้ออกเป็น 2 ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (Punishment and obedience orientation) ชั้นนี้เป็นพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นแรก เป็นจริยธรรมของเด็กอายุ 2 ถึง 7 ขวบเด็กจะตัดสินใจหรือยอมกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง เพราะความกลัวความเจ็บปวดจากการถูกลงโทษทางกาย เช่น เด็กไม่ดื้อ เด็กยอมทำตามสิ่งที่ผู้ใหญ่บอกหรือสั่ง เพราะกลัวถูกตี กลัวถูกลงโทษ จริยธรรมในขั้นนี้อาจปรากฏในผู้ใหญ่ที่เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่พัฒนาตามวัย เช่น ไม่กระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพราะกลัวถูกลงโทษ หรือกลัวตกนรก เป็นต้น

ชั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (Instrumental-relativist orientation) เป็นจริยธรรมของเด็กอายุ 7 ถึง 10 ขวบ เด็กจะเรียนรู้ว่า การกระทำที่ถูกต้อง คือ การกระทำที่ ได้รับผลตอบแทนที่น่าพอใจ เช่น ขนม อาหาร ของเล่น หรือ เงิน เป็นต้น ทำให้เกิดพฤติกรรมที่เข้าทำนองว่า “ยื่นหมูยื่นแมว” หรือ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” หรือ “ผลัดกันเกาหลี” มักปรากฏการให้เหตุผลในการกระทำในจริยธรรมขั้นนี้ เช่น เด็กจะทำตามคำสั่ง ก็ต่อเมื่อมีสิ่งของตอบแทน เช่น ขนม เงิน เป็นต้น ผู้ใหญ่ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมชะงักในขั้นนี้จะให้เหตุผลการกระทำหรือไม่กระทำ เช่น ทำแล้วไม่คุ้มค่ากับที่ลงทุนลงแรง หรือ ทำแล้วสูญเปล่า หรือ จะทำสิ่งใด ถึงแม้จะเป็นหน้าที่ก็จะขอหรือต้องได้สิ่งตอบแทน มิฉะนั้นจะไม่ทำ หรือทำแบบขอไปที เป็นต้น

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional level)

เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับนี้ เป็นของเด็กที่มีพัฒนาการทางเหตุผลเชิงจริยธรรมมากขึ้น ซึ่งโดยส่วนมาก คือ เด็กในอายุระหว่าง 10 ถึง 16 ปี ช่วงนี้เป็นช่วงที่เด็กได้รับการถ่ายทอดทางสังคมจากหลายแหล่ง โดยเฉพาะครอบครัว เพื่อนและสังคม อิทธิพลจากแหล่งเหล่านี้จึงมีผลต่อ

เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็ก และแสดงบทบาทของตนตามที่สังคมคาดหวังได้ ในระดับนี้แบ่งเป็นอีก 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 3 หลักการทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น (Interpersonal concordance) ในช่วงนี้เหตุผลที่สำคัญในการที่เด็กจะตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมเกิดจากการที่เด็กรู้สึกว่าการที่ตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำนั้น ได้รับความเห็นชอบ ยินยอม หรือเป็นไปตามที่บุคคลรอบข้างคาดหวังหรือยอมรับ ดังนั้นเด็กในช่วงอายุ 10 ถึง 13 ปี มักมีพฤติกรรมคล้ายตามพฤติกรรมเลียนแบบ หรือ พฤติกรรมที่ทำให้ตนเป็นจุดเด่น เพื่อเรียกร้องความสนใจและการยอมรับจากผู้อื่น

โดยเฉพาะเพื่อน ในเด็กบางคน การที่จะเป็นที่ยอมรับจากเพื่อน ทำให้ตนเองต้องแสดงพฤติกรรมที่เด่น รู้สึกว่าตนเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมไม่น่าปรารถนาหรือเบี่ยงเบน เช่น พฤติกรรมก้าวร้าว ซึ่ง พฤติกรรมการเสพสารเสพติด เป็นต้น ส่วนผู้ใหญ่ที่จริยธรรมหยุดชะงักอยู่ในขั้นนี้ คือ บุคคลที่กระทำการใดๆ โดยเห็นแก่พวกพ้อง เครือญาติหรือเพื่อนฝูงมากกว่าที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งใด เพราะเห็นแก่ส่วนรวมเป็นหลัก โดยจะเลือกยึดเอาผลประโยชน์ของตนหรือพวกพ้องเป็นหลัก มากกว่าเอาประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่และกฎข้อบังคับในสังคม (Law and order) จริยธรรมในขั้นนี้เป็นจริยธรรมที่สูงกว่าขั้นที่ 3 ในขั้นนี้บุคคลกระทำการต่างๆ ตามกฎระเบียบหรือหน้าที่ที่สังคมกำหนด โดยไม่คำนึงถึงญาติหรือพวกพ้องเพื่อนฝูง โดย Kohlberg เสนอว่า จริยธรรมในขั้นนี้เป็นจริยธรรมของเด็กอายุ 13 ถึง 16 ปี เช่น การปฏิบัติตามกฎระเบียบโรงเรียน การปฏิบัติตามกฎจราจร การปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์การหรือหน่วยงาน เป็นต้น อย่างไรก็ตามผู้ใหญ่หลายคนมีเหตุผลเชิงจริยธรรมหยุดชะงักอยู่ในขั้นนี้ โดยการที่อ้างกฎระเบียบข้อบังคับมาเป็นประโยชน์ในการที่จะกระทำหรือไม่กระทำการใดสิ่งหนึ่ง หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การนำระเบียบที่มนุษย์ตั้งขึ้นมาอ้างโดยไม่ดูผลประโยชน์ของส่วนรวม

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional level)

เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับนี้เป็นของบุคคลที่อายุตั้งแต่ 16 ปี ขึ้นไป บุคคลจะตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำการใดตามความคิดและเหตุผลของตน ซึ่งเห็นว่าเหมาะสมแล้ว โดยมักตัดสินใจบนพื้นฐานความถูกต้อง ยุติธรรม และ/หรือ ยึดประโยชน์ของส่วนรวมหรือสังคมเป็นหลัก โดยแบ่งได้เป็นอีก 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social-contract legalistic orientation) บุคคลยึดข้อตกลงเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและความถูกต้องเป็นหลัก ซึ่งข้อตกลงและความถูกต้องเป็นไป

ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (Universal-ethic principal orientation) บุคคลจะแสดงเหตุผลที่เป็นหลักสากล ไม่ยึดติดต่อกฎเกณฑ์ทางสังคมของตน บุคคลมีความยืดหยุ่นทางจริยธรรม กระทำหรือไม่กระทำการใดตามหลักอุดมคติสากล เพราะประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ขั้นนี้จะปรากฏในผู้ใหญ่

เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นที่ 7

ถึงแม้ว่า Kohlberg จะไม่ได้เสนอเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นที่ 7 ในทฤษฎี แต่ Kohlberg ได้เขียนบทความและนำเสนอเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นที่สูงกว่าเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นที่ 6 ไว้หลายบทความ (Kohlberg, Levine, & Hewer, 1983; Power & Kohlberg, 1980) และมีนักวิชาการได้

ให้ความสำคัญกับขั้นที่ 7 มากขึ้น (Lapsley, 1996) โดยเรียกเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นนี้ว่า “Ultimate faith” หรือ ขั้น “ความเชื่อศรัทธาขั้นปรมาตมิในความเกี่ยวเนื่องของชีวิต” เป็นการที่บุคคลกระทำหรือไม่กระทำการใด โดยคำนึงถึงความเกี่ยวเนื่องของผลการกระทำทั้งในเชิงของสถานที่ (เช่น ระบบนิเวศน์ เป็นต้น) และ/หรือ เวลา ซึ่งใกล้เคียงกับหลักทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิด (อเนกชาติ)

ทฤษฎีพัฒนาการดุลยพินิจเชิงจริยธรรม

Rest (1974) เป็นนักจิตวิทยาที่เคยฝึกงานและทำงานวิจัยร่วมกับ Kohlberg (Kohlberg, 1969 cited in Rest, 1974) หลังจากที่ได้ศึกษางานของ Kohlberg (Kohlberg, 1969 cited in Rest, 1974) ทำให้ Rest (1974) เกิดแนวคิดใหม่และได้พัฒนาแบบวัดจรรยาวิพากษ์ขั้นใหม่ ที่มีความเป็นปรนัยมากขึ้น มีชื่อว่า The Defining Issues Test ใช้ชื่อย่อว่า DIT เพื่อใช้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรม

Rest (1974) ได้แบ่งขั้นพัฒนาการดุลยพินิจเชิงจริยธรรมโดยอิงจากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg (1971) มีดังนี้

ขั้นที่ 1 จริยธรรมแห่งการเชื่อฟัง (Morality of Obedience) เป็นพัฒนาการขั้นแรกสุด เด็กรู้ว่าผู้เลี้ยงดูเขาบอกให้ทำอะไร ห้ามอะไร และการมีจริยธรรมคือ การเชื่อฟัง

ขั้นที่ 2 จริยธรรมแห่งการแลกเปลี่ยน (The Morality of Instrumental Egoism and Simple Exchange) ในขั้นนี้พฤติกรรมทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับวัตถุ รางวัล หรือการมีการตอบแทนในลักษณะที่เท่าเทียมกัน โดยทำให้ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจแลกเปลี่ยนกัน

ขั้นที่ 3 จริยธรรมของการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (The Morality of Personal Concordance) พฤติกรรมในขั้นนี้ขึ้นอยู่กับการรักษาสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกัน เป็นพันธะทางจริยธรรม (moral obligation) รางวัลหรือสิ่งตอบแทนไม่มีความสำคัญเท่าการรักษาสัมพันธ์ภาพอันดีของบุคคลใกล้ชิด

ขั้นที่ 4 จริยธรรมแห่งการทำตามกฎหมาย (The morality of Laward Duty Social Order) ในขั้นนี้พฤติกรรมทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับทำให้เกิดความสมดุลในสังคมส่วนใหญ่โดยสนับสนุนผู้นำปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมและกฎหมาย

ขั้นที่ 5 จริยธรรมแห่งการตกลงเห็นพ้องกันของสังคม (The Morality of Social Consensus) เป็นขั้นการใช้ความคิดทางจริยธรรม พฤติกรรมเชิงจริยธรรมขึ้นอยู่กับความสมดุลย์ระหว่างบุคคลในสังคมมีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งแบ่งเป็น 2 ขั้นย่อยดังนี้

ขั้น 5A ได้แก่ ความเห็นชอบและเข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคมโดยวิธีการประชาธิปไตย ยอมรับค่านิยมและความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ในสังคม

ขั้น 5B ได้แก่ การมีอุดมคติในการสร้างสรรค์ให้สังคมอยู่ในสภาพที่เต็มไปด้วยความรักและสันติภาพไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ มีเสรีภาพ ภราดรภาพ และ มีความเสมอภาคระหว่างสมาชิกในสังคม

ขั้นที่ 6 การใช้หลักความคิดขั้นสูง (Organized principle) พฤติกรรมทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับความถูกต้องอันเป็นสากล ความยุติธรรมสำหรับมนุษยชาติ อาจไม่ติดอยู่กับกฎเกณฑ์ หรือ ประเพณีที่ยึดถือกันในสังคม บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้สามารถสร้างขอบเขตของพันธะและสิทธิอันยึดถือเป็นหลักสากลได้ด้วยตนเอง จากประสบการณ์ที่เขาได้เรียนรู้มาในสังคม

1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม

จากการที่ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม ผู้วิจัยจะนำเสนอ งานวิจัยที่มีความน่าสนใจในด้านการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม โดยในการนำเสนอจะแบ่งเป็น งานวิจัยในประเทศไทย จำนวน 17 เรื่องและงานวิจัยต่างประเทศ จำนวน 4 เรื่อง รายละเอียดที่ นำเสนอคือ ลักษณะการดำเนินการวิจัยและผลการดำเนินการวิจัย ซึ่งได้นำเสนอแยกให้เห็น รายละเอียด ดังในตารางต่อไปนี้

งานวิจัยในประเทศไทย

ตารางที่ 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม

ที่	ชื่อผู้แต่ง	ลักษณะการดำเนินงานวิจัย	ผลการดำเนินการวิจัย
1	มาราศรี มีโชค และคณะ (2549)	- ทำการวิจัยรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับนักเรียนประจำ - ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกำหนดเป็นรูปแบบการพัฒนาฯ ศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาฯ ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการและคณะกรรมการสถานศึกษา	กำหนดเป็นรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับนักเรียนประจำ โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ คือ 1) การพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอน 2) การพัฒนาด้วยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) การพัฒนาด้วยการใช้ตัวแบบอย่างที่ดี 4) การพัฒนาด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน 5) การพัฒนาด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

ที่	ชื่อผู้แต่ง	ลักษณะการดำเนินงานวิจัย	ผลการดำเนินการวิจัย
2	พรสันต์ เลิศวิทยา วิวัฒน์ (2550)	ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา คุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของ นักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน จากการ สังเคราะห์กระบวนการขั้นตอน สำคัญ ตัวบ่งชี้ และปรากฏการณ์ที่ เกิดขึ้นอย่างเป็นเหตุเป็นผล	รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึง ประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ประกอบด้วย 1) การสร้างความตระหนัก 2) กำหนดความรับผิดชอบพื้นฐานที่ นักเรียนควรปฏิบัติ 3) ผู้ปกครองและครูที่ปรึกษาเสริมแรง ด้วยการให้ความรักความอบอุ่นและ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี 4) ผู้ปกครองและครูที่ปรึกษาคอยเป็นตัว แบบที่ดีให้นักเรียน
3	เจือจันทร์ จงสถิต อยู่ และรุ่งเรือง สุชาภิรมย์ (2549)	ได้ทำการสังเคราะห์งานการวิจัย คุณลักษณะ และกระบวนการ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของ ประเทศต่างๆ	การเรียนการสอนที่สำคัญและได้ผลดีใน หลายประเทศ ได้แก่ การสอนผ่าน กระบวนการกิจกรรมที่เชื่อมโยงชีวิตจริง และสภาพแวดล้อม การสอนให้คิด วิเคราะห์ รู้จักเหตุและผล ปัจจัยอื่นๆ ที่มี ความสำคัญต่อการปลูกฝังคุณธรรม คือ ผู้นำประเทศ หรือผู้นำศาสนา นักคิด นักปราชญ์ บทบาทของสื่อมวลชนและ สื่อต่างๆ การมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กร มูลนิธิ บทบาทของรัฐ
4	สมจิตร เสาร์ศรี จันทร์ (2549)	ศึกษากระบวนการขัดเกลา จริยธรรมให้แก่นักเรียนโดยใช้ กิจกรรมใส่บาตรแบบล้านนา	- พัฒนาคูณธรรมโดยใช้กิจกรรมในด้าน วัฒนธรรมของท้องถิ่น - นักเรียนมีการพัฒนาลักษณะ พฤติกรรมให้เห็นว่า เป็นผู้มีระเบียบวินัย มีความสามัคคี เข้ากับคนอื่นได้ มีความ เชื่อฟัง มีเมตตาธรรม มีจิตใจเอื้ออาทร ต่อเพื่อนๆ และสัตว์ต่างๆ มีความ ประหยัด ตระหนักคุณค่าแห่งการ กระทำความดีหรือทำบุญ และโทษแห่ง การทำบาป

ที่	ชื่อผู้แต่ง	ลักษณะการดำเนินงานวิจัย	ผลการดำเนินการวิจัย
5	สุดา เนตรสว่าง (2550)	ศึกษารูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน	ผลที่ได้จากการศึกษาสรุปได้ดังนี้รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียนมัธยมศึกษาสรุปเป็นขั้นตอนสำคัญ 8 ขั้นตอน คือ สร้างสมาธิ กำหนดความรับผิดชอบปฏิบัติตนตามประเพณี สร้างการมีวินัย ปลูกฝังความอดทน เสียสละ มีความซื่อสัตย์ มีความขยัน และมีสัมมาคารวะ
6	ดนุชา ปนคำ (2550)	ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมด้านความกตัญญูของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา ด้วยกิจกรรม “รักแม่ที่สุดในโลก” ทำการศึกษาในใช้กิจกรรมการรักษาลูกโป่งของตนเองให้ดีที่สุด เป็นการปลูกฝังนักเรียนในเรื่องคุณธรรมด้านความกตัญญู เปรียบลูกโป่งเป็นลูกนักเรียนเป็นพ่อแม่	พบว่านักเรียนเข้าใจในความยากลำบากในการเลี้ยงดูลูกของพ่อแม่มากขึ้น สัมผัสถึงความรักที่พ่อแม่มีให้ได้มากขึ้น นักเรียนเกิดความประทับใจในกิจกรรมมาก และในตอนท้ายผู้วิจัยได้สรุปว่าการปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียนสามารถทำได้ตลอดเวลา ครูต้องรู้จักยกยวยโอกาสเหล่านั้นมาใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการเลือกกิจกรรมควรเหมาะสมกับเวลา เทศกาล และวันสำคัญต่าง ๆ เช่นการใช้กิจกรรมรักแม่ที่สุดในโลก
7	วรินทร์า ปันงาม (2550)	ศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ การศึกษาการปฏิบัติดีแบบข้ามกรณีในจังหวัดอ่างทอง	ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนในโรงเรียนกรณีศึกษาทั้งสามกรณี มีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้ 1) การจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ธรรมะ 2) การปฏิบัติกิจทางศาสนา 3) การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้วยการจัดกิจกรรมเรียนและสอบธรรมศึกษา 4) การใช้ธรรมะในการปฏิบัติหน้าที่ในชีวิตจริง 5) การฝึกสมาธิ

ที่	ชื่อผู้แต่ง	ลักษณะการดำเนินงานวิจัย	ผลการดำเนินการวิจัย
8	มนัส ชาติประมง และคณะ (2550)	นำเสนอผลการพัฒนาการ เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม นักเรียน ด้านวินัยและความ รับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนกัน กบบ้านลีสามัคคี อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ	การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ดำเนินโดยใช้กลยุทธ์กิจกรรมดนตรีไทย กิจกรรมการอบรมวันสุดสัปดาห์ กิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยตรง สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม นักเรียนให้ลดความก้าวร้าว มีสมาธิที่ดี สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ สามารถ พัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม ด้านวินัยและความรับผิดชอบ
9	เรืองศักดิ์ ปิ่น ประทีป (2547)	ดำเนินโครงการวิจัยและพัฒนา กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้าง คุณธรรมจริยธรรมเด็กปฐมวัย	ผลการวิจัยสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมเด็ก ปฐมวัย ใช้กระบวนการเรียนรู้ผ่านการ เล่น เป็นกระบวนการการพัฒนาเด็ก เพราะการเล่น ถือเป็นกระบวนการที่ สำคัญในการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์ รวมทั้งการพัฒนาทางกาย ทางใจ ทาง สติปัญญา ทางอารมณ์ และทางสังคม ของเด็ก
10	ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2550)	จัดทำรายงานการประเมินการ จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน	สรุปผลการศึกษา ดังนี้ 1) คุณธรรม จริยธรรมส่วนใหญ่ยังมีลักษณะเป็น ขนบธรรมเนียมวินัยที่เน้นการอบรม ปลูกฝังให้นักเรียนอยู่ในกรอบพฤติกรรม ของระเบียบวินัย 2) ตัวบ่งชี้คุณธรรม จริยธรรม จากการศึกษาพบว่า ใน ปัจจุบันโรงเรียนมีความเข้าใจในเรื่อง การประเมินผลคุณธรรมจริยธรรมดี โดย แต่ละแห่งได้มีการกำหนดให้มีระบบการ ประเมิน ทั้งเกณฑ์ และตัวบ่งชี้ในการ ประเมินชัดเจนขึ้น 3) สถานภาพ คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน พบว่า คุณธรรมจริยธรรมตามการรายงานของ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง

ที่	ชื่อผู้แต่ง	ลักษณะการดำเนินงานวิจัย	ผลการดำเนินการวิจัย
11	ณัฐพงษ์ชัย ไท พงษ์พันธุ์ (2550)	ดำเนินการสังเคราะห์รูปแบบการ เรียนการสอนเพื่อเสริมสร้าง จริยธรรมสำหรับนักศึกษาใน ระดับอุดมศึกษา ด้วยการวิเคราะห์ อภิमान	ผลจากการสังเคราะห์รูปแบบการเรียน การสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรม พบว่ามี ขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ขั้นที่ 2 การให้ข่าวสารข้อมูล หรือความรู้ขั้นที่ 3 การฝึกคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ขั้นที่ 4 การ อภิปรายผลและหาข้อสรุป และขั้นที่ 5 การนำไปประยุกต์ใช้
12	วาสนา กังวานเลิศ (มปป.)	ดำเนินการศึกษาบทบาทของครูใน การถ่ายทอดค่านิยมและจริยธรรม ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในยุคโลกาภิวัตน์ :กรณีศึกษา 3 โรงเรียน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด นครราชสีมา	ผลการวิจัยพบว่าบทบาทของครูในการ ถ่ายทอดค่านิยมและจริยธรรม สรุปได้ ดังนี้คือ ครูสร้างพฤติกรรมที่ดีเป็น ตัวอย่างให้นักเรียนเห็น และการอบรม สั่งสอน โดยครูใช้ทั้งการกระทำและ คำพูด การยกย่องชมเชยด้วยการมอบ เกียรติบัตร และใช้วิธีการลงโทษให้ หลายจำ รวมทั้งการใช้คำเปรียบเทียบ ด้วยการใช้คำพังเพยหรือคำพูดให้กล้ว สอนด้วยการนำปฏิบัติ สอนให้นักเรียน รู้จักมีความอดทน รู้จักความเป็นสากล รู้จักรักษาวัฒนธรรมไทย ปัญหาและ อุปสรรคในการถ่ายทอดค่านิยมและ จริยธรรม คืออุปสรรคจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งหมายถึงสิ่งทั้งหลายทั้งที่มีชีวิตและไม่ มีชีวิตที่แวดล้อมตัวนักเรียน ที่นักเรียนได้ เห็น ได้ใกล้ชิด หรือได้คุ้นเคย

ที่	ชื่อผู้แต่ง	ลักษณะการดำเนินงานวิจัย	ผลการดำเนินการวิจัย
13	นภาพร ณ เชียงใหม่ (2548)	ดำเนินการวิจัย เรื่องเทคนิคการ สอนคุณธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	ผลการวิจัยพบว่า เทคนิคการสอน คุณธรรมส่วนใหญ่ใช้การสอนแทรกใน ชั้นเรียน และสอนแทรกในกิจกรรม สอน รูปแบบเป็นทางการ จังหวะเวลาที่สอน ไม่มีรูปแบบตายตัว ขึ้นอยู่กับการ ประเมินสถานการณ์ของผู้สอนสังเกต ความเหมาะสมความพร้อมของผู้เรียน จึงเลือกที่จะสอนได้ตลอดเวลาทุกโอกาส และพบว่าเทคนิคการสอนที่ใช้ส่วนใหญ่ เลือกใช้ การเล่านิทาน และการยก ประเด็นข่าว หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ การ เชิญวิทยากรผู้รู้มาสอน และโดยการ หยิบเรื่องจริงมาวิเคราะห์
14	มณีรัตน์ โชติวุฒฒกร (2548)	ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 ตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนโดยใช้การพัฒนาจริยธรรม แนวธรรมชาติ	ผลการวิจัยพบว่า ครูพระจัดกิจกรรมทาง ศาสนาให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมอย่าง สม่ำเสมอให้ความร่วมมือกับชุมชนใน การจัดกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา ช่วยพัฒนาโรงเรียนให้มีชื่อเสียงในด้าน พระพุทธศาสนา ช่วยให้นักเรียนอ่อน น้อมถ่อมตนรู้จักสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ร่วมกับโรงเรียนและชุมชนจนสามารถ เป็นแบบอย่างได้ ช่วยให้นักเรียนใน โรงเรียนมีพฤติกรรมที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์

ที่	ชื่อผู้แต่ง	ลักษณะการดำเนินงานวิจัย	ผลการดำเนินการวิจัย
15	วนัสชาติ สุวรรณทอง (2546)	ศึกษาทัศนคติของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์	ทัศนคติของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดสภาพแวดล้อม มีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่นๆ มีทัศนคติอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำตามลำดับ ดังนี้ ด้านการกำหนดนโยบาย ด้านการนิเทศการสอน ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน และด้านการจัดสภาพแวดล้อม
16	จตุพร ศิลาเดช (2543)	ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา	ตัวแปรที่มีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อการมีหรือไม่มีคุณธรรมของนักเรียนมากที่สุด ก็คือตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน ด้านการอบรมเลี้ยงดู และความสัมพันธ์ในครอบครัว รองลงมาคือสิ่งแวดล้อมทางสังคมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน และการรับข่าวสารจากสื่อมวลชน
17	วิชัย กฤษกลาง (มปป)	ศึกษาปัญหาของปัจจัยแวดล้อมในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา	ปัญหาของปัจจัยแวดล้อมในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน มีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน และระดับน้อย 1 ด้าน สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ปัญหาด้านอิทธิพลของสื่อมวลชน รองลงมาได้แก่ ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมทางบ้าน ปัญหาด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน

งานวิจัยต่างประเทศ

Tan (2008) ได้อธิบายถึงความพยายามของรัฐบาลกัมพูชา ในการส่งเสริมพลเมืองในด้าน คุณธรรมและค่านิยม โดยดำเนินการส่งเสริมในโรงเรียนผ่านวิชา พลเมืองและคุณธรรม ซึ่งการส่งเสริมแบบคุณธรรมแนวใหม่ของรัฐบาลกัมพูชาขัดกับรากฐานการส่งเสริมคุณธรรมแบบเดิมของกัมพูชา ที่ใช้พระซึ่งเป็นนักบวชอยู่ในวัดเป็นผู้ดำเนินการส่งเสริมคุณธรรม และใช้วัดเป็นสถานที่สำคัญในการปลูกฝังค่านิยม คุณธรรมของคนในประเทศ กล่าวคือในแบบเดิมไม่มีการกระจายความร่วมมือในการปลูกฝังคุณธรรมไปสู่ชุมชนพื้นเมืองและโรงเรียน แต่การดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมที่รัฐบาลกัมพูชาและนักวางแผนนโยบายต้องการให้เป็นไปคือ การใช้โรงเรียนเป็นสถานที่หลักในการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรม และค่านิยมให้กับนักเรียนโดยที่นำเอาชุมชนพื้นเมือง สถาบันเกี่ยวกับศาสนามาร่วมในการดำเนินการด้วย กระจายความร่วมมือให้ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องกับนักเรียนได้ร่วมกันช่วยดูแลนักเรียนในด้านค่านิยม และคุณธรรม

Kirk and Winthrop (2008) ครูในโรงเรียนชุมชนหรือโรงเรียนบ้านของอัฟกานิสถาน คือผู้ที่ได้รับบทบาทสำคัญในการดูแลและดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กๆ ที่ไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลได้ โดยเฉพาะเด็กผู้หญิง ซึ่งคุณครูเหล่านี้มีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย จะได้รับการเสนอชื่อจากชุมชนเพื่อให้ทำหน้าที่สอน โดยไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ในการสอน หรือแม้แต่วุฒิการศึกษา ในขณะที่เดียวกันครูเหล่านี้ก็รู้ไม่มั่นใจในทักษะการสอนของตนเอง ต้องการผู้เชี่ยวชาญมาพัฒนาและสนับสนุนด้วย แต่คุณครูเหล่านี้ก็ตระหนักถึงบทบาทอันสำคัญของตนเองที่มีต่อชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคาดหวังเกี่ยวกับการให้คำแนะนำเด็ก การสร้างความศรัทธาพร้อมทั้งส่งเสริมเกี่ยวกับคุณธรรมและลักษณะการแสดงออกเชิงจริยธรรมของเด็กๆ ในลักษณะที่ชุมชนต้องการ หรือมีคุณธรรม จริยธรรมตามแบบของชุมชน

NGO League of experts-LEX (2008) ในประเทศเซอเบียประสบปัญหาเกี่ยวกับการขาดค่านิยมเกี่ยวกับคุณธรรมในระบบประเทศอย่างรุนแรง จึงได้มีการจัดโครงการส่งเสริมคุณธรรม และสนับสนุนผู้เชี่ยวชาญด้านค่านิยมขึ้น ซึ่งในโครงการนี้ได้ถูกแบ่งออกเป็นสองช่วง ช่วงแรกประกอบไปด้วยการดำเนินการสรรหาผู้ที่มีผลงานและสถาบันที่ส่งเสริมเกี่ยวกับด้านคุณธรรมและค่านิยม ที่มีผลงานโดดเด่นเพื่อเข้ารับรางวัล ซึ่งผู้ที่ได้รับการคัดเลือกนั้นต้องผ่านการรับรองจากหน่วยงานในเรื่องของการมีผลงานที่โดดเด่นจริง โดยคุณสมบัติอื่นๆของผู้เข้ารับรางวัลไม่ได้จำกัดสาขาอาชีพ ซึ่งผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจะได้เข้ารับรางวัลในพิธีมอบรางวัล ซึ่งวัตถุประสงค์ของช่วงแรกนี้ก็คือ การจัดหาผู้ช่วยส่งเสริมด้านคุณธรรมและค่านิยม ซึ่งบุคคลเหล่านี้

เป็นบุคคลที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญว่าควรค่าแก่การได้รับรางวัล ซึ่งจากเหตุการณ์นี้จะทำให้บุคคลและสถาบันต่างๆ ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของคุณธรรมและค่านิยมมากขึ้น ในช่วงที่สองของโครงการประกอบด้วยการใช้สื่อต่างๆ ในการรณรงค์ และจัดการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับความสำคัญของคุณธรรมและค่านิยม ซึ่งก็เป็นการจัดขึ้นเพื่อสร้างความตระหนักเกี่ยวกับค่านิยมคุณธรรมให้กับสาธารณชน โดยมีเหตุผลเบื้องหลังคือการสร้างความมั่นคงทางสังคมให้กับเซอเบียร์ ผู้จัดโครงการมีความคาดหวังว่าการดำเนินงานของโครงการจะทำให้ประชาชนมีพลังในการนำตัวเองให้เริ่มต้นเข้าสู่ระบบการมีค่านิยมด้านคุณธรรม ซึ่งจะมีส่วนทำให้เกิดการสร้าง ความมั่นคงแก่สังคม

Midgley, P., et al. (n.p.) การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการชี้ให้เห็นการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรทั้งหมดที่มุ่งส่งเสริมเกี่ยวกับจิตใจ คุณธรรม สังคมและการพัฒนาด้านวัฒนธรรมด้วย ในการดำเนินการวิจัย ได้ทำการวิจัยเชิงทดลองโดยการแบ่งกลุ่มทดลองที่เป็นนักเรียนออกมาจำนวน 25 คน มีอายุตั้งแต่ 7-10 ขวบ ซึ่งกลุ่มทดลองนี้จะได้รับการกำหนดวิธีการเรียนการสอนโดยใช้วิธีสอนการส่งเสริมค่านิยมของโรงเรียน แต่การสอนแบบเน้นค่านิยมนี้ก็ทำให้เกิดการผสมผสานอย่างลงตัวกับเนื้อหาวิชาต่างๆ ทุกวิชา โดยที่จะมีการจัดกลุ่มทดลองให้เข้าเรียนในสภาพบริบทปกติหลีกเลี่ยงการแบ่งแยกในการปลูกฝังด้านจิตใจและพัฒนาคุณธรรมที่แตกต่างกับสภาพบริบทในชีวิตจริง การทดลองครั้งนี้ดำเนินการเป็นเวลา 2 ปี โดยให้ผลการทดลองออกมาเป็นที่น่าพอใจคือนักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองมีค่านิยมด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ดีกว่ากลุ่มควบคุม ผลที่ได้จากการทดลองนี้คือการสร้างค่านิยมด้านคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของโรงเรียนให้นักเรียนได้สำเร็จ

จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมพบว่า จะแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกจะเป็นการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมที่มีการใช้จริงแล้ว ทำการศึกษาประเมินผล สรุปองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการพัฒนาหรือนวัตกรรมนั้นๆ โดยผู้วิจัยเป็นผู้คิดค้น กำหนดรูปแบบหรือนวัตกรรมการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมนั้น ลักษณะที่ 2 คือการสังเคราะห์ รวบรวมการปฏิบัติในด้านการส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมของกรณีศึกษาต่าง ๆ และนำมาสรุปเป็นข้อค้นพบ โดยที่ผู้วิจัยไม่ได้เป็นคนคิดค้นกระบวนการหรือรูปแบบต่าง ๆ ที่ไปทำการศึกษา ลักษณะที่ 3 คือการศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรที่เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมรวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน ซึ่งมีทั้งปัจจัยที่เป็นบุคคล และปัจจัยเกี่ยวกับวิธีการในการสอนหรือถ่ายทอดความรู้เพื่อการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม

1.4 การสังเคราะห์ภาคีที่มีบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรม

การพัฒนาหรือส่งเสริมคุณธรรมของงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ได้อธิบายลักษณะการดำเนินการที่ชัดเจน และให้ผลในด้านการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมมีความเป็นรูปธรรมสูง สามารถชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลง การดำเนินการที่ประสบความสำเร็จได้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจอยากทราบว่า การดำเนินการวิจัยที่พัฒนาส่งเสริมคุณธรรมที่ประสบความสำเร็จเหล่านี้มีภาคีใดที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินงานบ้าง ภาคีใดเป็นแกนหลักในการดำเนินการ จึงได้ทำการสังเคราะห์ภาคีที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.4 การสังเคราะห์ภาคีที่มีบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรม

ที่	ชื่องานวิจัย/ผู้แต่ง/ปี พ.ศ.	ภาคีที่มีบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรม		
		บ้าน	วัด	โรงเรียน
1	มาราศรี มีโชค และคณะ (2549) รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับนักเรียนประจำ โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย	✓		✓
2	เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุชาภิรมย์ (2549) รายงานการสังเคราะห์งานการวิจัยคุณลักษณะ และกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ	✓	✓	✓
3	สมจิตร เสาร์ศรีจันทร์ (2549) กระบวนการขัดเกลาจริยธรรมให้แก่นักเรียนโดยใช้กิจกรรมใส่บาตรแบบล้านนา	✓	✓	✓
4	สุดา เนตรสว่าง (2550) รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน			✓
5	ดนุชา ปนคำ (2550) การพัฒนาคุณธรรมด้านความกตัญญูของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา ด้วยกิจกรรม “รักแม่ที่สุดในโลก”	✓		✓
6	วรินทร์า ปันงาม (2550) รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ การศึกษาการปฏิบัติแบบข้ามภพภูมิในจังหวัดอ่างทอง			✓

ที่	ชื่องานวิจัย/ผู้แต่ง/ปี พ.ศ.	ภาคีที่มีบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรม		
		บ้าน	วัด	โรงเรียน
7	มนัส ชาติประมง และคณะ (2550) ผลการพัฒนาการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ด้านวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนกันกงบ้านลี่ สยามคคี อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ			✓
8	อุไรรัตน์ ยามาเรียง และคณะ (มปป.) การวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและความสมานฉันท์ของโรงเรียนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยโดยการใช้เพลงพื้นบ้าน “ดี เก๋ฮูลู”	✓		✓
9	เรืองศักดิ์ ปิ่นประทีป (2547) โครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเด็กปฐมวัย			✓
10	ศักดิ์ชัย นิธิภูทิว (2550) รายงานการประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	✓		✓
11	วาสนา กังวานเลิศ (มปป.) การศึกษาบทบาทของครูในการถ่ายทอดค่านิยมและจริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในยุคโลกาภิวัตน์ :กรณีศึกษา 3 โรงเรียน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา			✓
12	นภาพร ณ เชียงใหม่ (2548) เทคนิคการสอนคุณธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่			✓
13	ณัฐพงษ์ชัย ไทรพงษ์พันธ์ (2550) การสังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ด้วยการวิเคราะห์อภิमान			✓
14	มณีนรัตน์ ไซตุฑูตผากร (2548) การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 ตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโดยใช้การพัฒนาจริยธรรมแนวธรรมชาติ	✓	✓	✓

ที่	ชื่องานวิจัย/ผู้แต่ง/ปี พ.ศ.	ภาคีที่มีบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรม		
		บ้าน	วัด	โรงเรียน
15	วนัสชาค์ สุวรรณทอง (2546) ทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์			✓
16	จตุพร ศิลาดเดช (2543) ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษา	✓		✓
17	วิชัย กฤษกลาง (มปป) ปัญหาของปัจจัยแวดล้อมในการพัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษา อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา	✓		✓

จากการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อหาภาคีที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมพบว่า ภาคีที่เป็นแกนหลักในการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมคือโรงเรียน เพราะจากงานวิจัยทุกงานที่ นำเสนอนั้นมีโรงเรียนเป็นตัวดำเนินการหลักทั้งหมด นอกจากนี้พบว่าบ้านและวัดมีส่วนช่วยใน การดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียนด้วย

ตอนที่ 2 การส่งเสริมคุณธรรมในสถานศึกษา

2.1 การส่งเสริมคุณธรรมในประเทศไทย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) ได้เปิดเผยว่า กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม โดยกำหนดเป็นหนึ่งในนโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการ คือ พัฒนาหลักสูตร ปรับระบบการผลิตและการพัฒนาครูให้มีคุณภาพและ ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ และการส่งเสริมคุณธรรม ศีลธรรมในสถานศึกษา ทั้งนี้ ได้มอบให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) เป็นเจ้าภาพหลักโครงการส่งเสริมคุณธรรม ดังกล่าว โดยการดำเนินงานร่วมกับองค์กรหลักกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้กำหนดเป็น 3 ยุทธศาสตร์ 8 มาตรการในการดำเนินการในปีงบประมาณ 2551-2552 รวมทั้งเดินหน้านำดำเนิน โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อรองรับ แต่ละยุทธศาสตร์และมาตรการดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาหลักสูตรคุณธรรม ศีลธรรม/สาระการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และ กระบวนการเรียนการสอนศาสนา โดยจัดให้มีโครงการกิจกรรมรองรับคือ โครงการพัฒนาแนว

ทางการปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมในสถานศึกษา โครงการวิจัยและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมการปลูกฝังคุณธรรม โครงการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธแบบ Coaching Team เพื่อพัฒนาบุคลากรระดับเขตพื้นที่การศึกษาให้เป็นหน่วยนำร่อง สนับสนุน ให้คำปรึกษาแก่โรงเรียนวิถีพุทธในแต่ละเขต โครงการจัดทำสื่อ นวัตกรรมแห่งการเรียนรู้เพื่อชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมอบรมจัดทำการ์ตูนส่งเสริมคุณธรรม กิจกรรมจัดทำสื่อเผยแพร่แนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมสัมมนาผู้นำกิจกรรมเชียร์/รับน้องใหม่เชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมค่ายคุณธรรม กิจกรรมสร้างสรรค์คุณธรรมเยาวชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรมผ่านกิจกรรมศาสนกิจของแต่ละศาสนา อาทิ โครงการจัดระบบดูแลนักศึกษาอาชีวศึกษา จัดระบบครูที่ปรึกษาออนไลน์เพิ่มช่องทางการสื่อสารระหว่างครูที่ปรึกษาและผู้ปกครอง สร้างเครือข่ายโทรภาติระหว่างผู้ปกครอง สถานศึกษาและสถานประกอบการ กิจกรรมเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงนักเรียนนักศึกษา โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาบัณฑิตไทย โครงการจัดทำแผนนโยบายปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรมในสถานศึกษา โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งโรงเรียนคุณธรรม เป้าหมายโรงเรียนในสังกัดร้อยละ 10 ได้พัฒนาตนเองหลากหลายมิติ มีเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ 3,520 เครือข่ายร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 9,900 โรงเรียน โครงการคุณธรรมเยาวชนไทยทำดีถวายในหลวง โครงการเสริมสร้างคุณธรรมนำความรู้สู่ชุมชน โครงการพัฒนาครูแกนนำเสริมสร้างคุณธรรม โครงการส่งเสริมนักศึกษาด้านคุณธรรมผ่านกิจกรรมลูกเสือ ค่ายนักศึกษา โครงการส่งเสริมการวิจัยพัฒนาและขับเคลื่อนระบบคุณธรรมนำความรู้และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการส่งเสริมมาตรฐานทางกฎหมายครู บุคลากรทางการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริม ยกย่อง เชิดชูผู้มีคุณธรรมและศีลธรรมทั้งในและนอกสถานศึกษา อาทิ โครงการแผนที่ดีคนดี โครงการคุณธรรมนำชีวิต โครงการยกย่องสถานศึกษาที่จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม บ้าน โรงเรียน สถาบันศาสนา โครงการประเมิน กำกับ ติดตามการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ เพื่อให้ได้โรงเรียนชั้นนำ 9,900 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 25 ของโรงเรียนทั้งหมด โครงการค้นหาคนดีของสถาบันเพื่อสร้างเป็นต้นแบบ โครงการประกวดและยกย่องสื่อเสริมสร้างคุณธรรม กิจกรรมยกย่อง เชิดชูเกียรติผู้มีคุณธรรมดีเด่น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับเบื้องต้นของประเทศ และนับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นกลไกพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จึงได้ให้

ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่เด็กและเยาวชนผ่านระบบการจัดการศึกษาเป็น อย่างมาก ที่ผ่านมามีดำเนิการมาอย่างต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมโครงการเพื่อการปลูกฝัง และส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ตัวอย่างเช่น โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ที่มุ่งจัด การศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตผู้เรียนโดยองค์รวม ทั้งด้าน คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ด้านปัญญา ความคิด สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลที่ว่า คุณธรรม นำความรู้ นอกจากนี้ยังมีโครงการอื่น ๆ ที่ สนับสนุนโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอีกหลายโครงการได้แก่ โครงการ "คุณธรรมนำความรู้โดยใช้ เทคนิคการจัดการความรู้" ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โรงเรียนที่มีแนวทางการปลูกฝังคุณธรรม ต้นแบบได้ถอดประสบการณ์ความรู้ของตนเองและเผยแพร่ความรู้ให้กับโรงเรียนอื่น ๆ

โครงการ "คุณธรรมนำชีวิต บุคลากร สพฐ." ซึ่งมีจำนวนกว่า 10,000 คน ได้ปลูกจิตสำนึก และให้มีขวัญ กำลังใจในการทำ ความดี รักษาวินัย มีคุณธรรมตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ สามารถเป็นแบบอย่างแก่เด็ก และเยาวชนได้

โครงการ "ค่ายคุณธรรม เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง" เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ เยาวชน ได้เรียนรู้ทั้งหลักธรรมในศาสนาที่ตนนับถือ และน้อมนำแนวพระราชดำริผ่านการปฏิบัติ จริง และมีทัศนคติในการทำ ความดีมีคุณธรรม และ

โครงการ แผนที่คนดี "เยาวชนค้นธรรม นำสื่อความดี" เพื่อก่อให้เกิดกลุ่มเยาวชน ผู้ผลิต สื่อความดี มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในฐานะผู้ผลิตสื่อและผู้บริโภคสื่อที่ฉลาดและรู้เท่าทัน รวมทั้งมีการประสานเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายทั่วประเทศ

รวมทั้งยังมีการจัดการประกวดเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมโดยกระบวนการ การเรียนรู้ อย่างเช่น การประกวดโครงงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ การประกวดสื่อธรรมนำ ความดี การประกาศเกียรติคุณโรงเรียนส่งเสริมคุณธรรม ฯ นอกจากนี้จะมีการจัดการประกวดแล้ว ยังได้มีการสร้างเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบส่งเสริมคุณธรรมในแต่ละเขตพื้นที่และเขตภูมิภาคด้วย จะเห็นได้ว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีการดำเนินการหลายวิถีทาง ในการส่งเสริมคุณธรรมให้กับเยาวชนผู้เป็นกำลังของชาติ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการข้อมูลมาสังเคราะห์เป็นบทเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคู่มือ การส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ดังนั้นการเลือกกรณีศึกษาที่เป็นโรงเรียนปฏิบัติดีจึงเป็น เรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะข้อมูลที่ได้มาคือพื้นฐานสำคัญของคุณภาพของคู่มือ ที่จะ เป็นผลผลิตจาก การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ จากการที่ผู้วิจัยศึกษาเอกสารต่าง ๆ พบว่า ในปี พ.ศ. 2548 และปี พ.ศ. 2549 มีการดำเนินการโครงการส่งเสริมการปลูกกระแสและพัฒนาแหล่งเรียนรู้คุณธรรมใน สถานศึกษา โดยโครงการนี้ได้ดำเนินการภายใต้ความรับผิดชอบของกรมการศาสนา กระทรวง

วัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และชมรมพุทธศาสตร์สากล ในอุปถัมภ์สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าคณาจารย์ โดยโครงการนี้มีความน่าสนใจอยู่ที่ว่า จะทำการคัดเลือกสถานศึกษาที่สามารถจัดการเรียนรู้คุณธรรมได้อย่างเห็นผลเป็นรูปธรรมมามอบรางวัล ภายใต้หลักการคัดเลือกที่มีตัวบทกฎเกณฑ์ชัดเจน และในปัจจุบันโรงเรียนต่าง ๆ ที่ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติระดับประเทศเหล่านั้นได้กลายเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ คุณาน ของหน่วยงานต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ นับตั้งแต่ได้รับรางวัลจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาข้อมูล การส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศของโครงการส่งเสริมการปลูก กระแสและพัฒนาแหล่งเรียนรู้คุณธรรมในสถานศึกษา เอกสารในตอนนี้นำผู้วิจัยจะขอนำเสนอ รายละเอียดต่าง ๆ ของโครงการดังนี้ (ชมรมพุทธศาสตร์สากล ในอุปถัมภ์สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า คณาจารย์, 2549)

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

โครงการส่งเสริมการปลูกกระแสและพัฒนาแหล่งเรียนรู้คุณธรรมในสถานศึกษา มี วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการดังต่อไปนี้

1. เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมให้กับบุคลากร ผู้บริหาร ครู นักเรียนผู้ปกครองและชุมชน เป็นการยกระดับคุณธรรมจริยธรรมคนในชาติตามรอยพระยุคลบาทเพื่อร่วมสร้างสังคมที่มีความสุข ยั่งยืน ตามวาระแห่งชาติของรัฐบาล
2. เพื่อสรรหายกย่องให้กำลังใจสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนรู้คุณธรรมได้อย่างเห็นผลเป็นรูปธรรม ให้ปรากฏแก่สถานศึกษาต่างๆ และสาธารณชน ทั่วประเทศ
3. เพื่อสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษาในภูมิภาคต่าง ๆ ในการดำเนินงาน ด้านการพัฒนาคุณธรรมในสถานศึกษา
4. เพื่อถอดบทเรียน รูปแบบ กิจกรรม หลักสูตร สื่อการเรียนรู้ การบริหารจัดการ ของสถานศึกษาที่ได้รับการคัดเลือก แล้วขยายผลสู่สถานศึกษาทั่วประเทศ

2. วิธีการดำเนินโครงการ

1. ประชาสัมพันธ์และรับสมัคร
2. คณะกรรมการกลางดำเนินการคัดเลือกสถานศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐาน
3. คณะกรรมการระดับภาคตรวจเยี่ยมสถานศึกษา เพื่อคัดเลือกสถานศึกษาที่มีผลงาน ดีเด่นในระดับภาค
4. คณะกรรมการระดับประเทศพิจารณาตัดสินสถานศึกษาที่มานำเสนอผลงานเพื่อคัดเลือกสถานศึกษาที่มีผลงานดีเด่นระดับประเทศ

5. สถานศึกษาที่ได้รับรางวัลระดับประเทศ รับรางวัลโล่พระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลระดับภาค รับรางวัลโล่เกียรติยศ

6. การจัดมหกรรมสถานศึกษาส่งเสริมคุณธรรมดีเด่น 4 ภาค

7. การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาส่งเสริมคุณธรรมดีเด่นระดับประเทศและระดับภาค

3. ระดับและจำนวนรางวัล

การคัดเลือกสถานศึกษาเพื่อเข้ารับรางวัลนั้น แบ่งเป็น 3 ระดับ โดยแบ่งตามขนาดสถานศึกษา รวม 21 รางวัล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ที่	ระดับ	รางวัลระดับประเทศ	รางวัลระดับภาค
1	สถานศึกษาขนาดเล็ก	1 รางวัล	6 รางวัล
2	สถานศึกษาขนาดกลาง	1 รางวัล	6 รางวัล
3	สถานศึกษาขนาดใหญ่	1 รางวัล	6 รางวัล

การแบ่งขนาดสถานศึกษา

สถานศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง สถานศึกษาที่มีนักเรียนไม่เกิน 300 คน

สถานศึกษาขนาดกลาง หมายถึง สถานศึกษาที่มีนักเรียน ตั้งแต่ 301 ถึง 1,000 คน

สถานศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง สถานศึกษาที่มีนักเรียน ตั้งแต่ 1,001 คน ขึ้นไป

4. ขั้นตอนและวิธีการคัดเลือก แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รอบคัดเลือก

- สถานศึกษาสมัครเข้าร่วมโครงการส่งข้อมูล พร้อมหลักฐานตามแบบ มายังชมรมพุทธศาสตร์สากลฯ
- คณะกรรมการกลางดำเนินการคัดเลือกสถานศึกษาที่ผ่านเข้ารอบ

ขั้นตอนที่ 2 รอบชิงชนะเลิศ ระดับภาค

- คณะกรรมการระดับภาค พิจารณาคัดเลือกสถานศึกษาที่เหมาะสมตัดสินสถานศึกษาศึกษาส่งเสริมคุณธรรมดีเด่น จำนวน 1 แห่ง ต่อขนาดต่อภาค ระดับภาค รวม 18 รางวัล

ขั้นตอนที่ 3 รอบชิงชนะเลิศ ระดับประเทศ

- สถานศึกษาส่งเสริมคุณธรรมดีเด่น ระดับภาคทั้ง 18 แห่งมานำเสนอผลงานต่อคณะกรรมการระดับประเทศ
- คณะกรรมการระดับประเทศ พิจารณาข้อมูลร่วมกับคณะกรรมการระดับภาคตัดสินเลือกสถานศึกษาส่งเสริมคุณธรรมดีเด่น ระดับประเทศ

5.คณะกรรมการการคัดเลือก

โดยคณะกรรมการในการดำเนินการโครงการนี้ประกอบด้วย 1)ผู้แทนจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม 2)ผู้แทนจากกระทรวงศึกษาธิการ 3)ผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนา 4)ผู้แทนพระภิกษุและตัวแทนศาสนา 5)ผู้ประเมินสถานศึกษาภายนอก 6)คณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา 7)ผู้ช่วยคณะกรรมการ

6.เกณฑ์การคัดเลือก

เพื่อให้เกณฑ์การคัดเลือกมีความเท่าเทียมในทุกสถานศึกษา ทั้งสถานศึกษาขนาดใหญ่ กลาง เล็กอีกทั้งเพื่อไม่เป็นการเพิ่มภาระแก่สถานศึกษาดังนั้นคณะกรรมการฯจึงยึดสภาพจริงของสถานศึกษาเป็นหลัก โดยมีหลักการพิจารณาประกอบ 3 วิธี ดังนี้ 1)การตรวจเอกสารและหลักฐานอ้างอิง 2)การสัมภาษณ์และตรวจเยี่ยมสภาพจริงของสถานศึกษา 3)การนำเสนอผลงาน กล่าวคือ คณะกรรมการจะพิจารณาจากเอกสารและหาข้อมูลเพิ่มเติมในเบื้องต้น จากนั้นจะลงเยี่ยมสภาพจริงของสถานศึกษา โดยดูสภาพจริงที่สถานศึกษาดำเนินการอยู่แล้ว มิใช่จัดทำขึ้นเพื่อโครงการนี้ เน้นคุณธรรมที่มีอยู่จริง มากกว่าปริมาณ รางวัลที่ได้รับ โดยนอกจากคณะกรรมการจะพิจารณา โดยองค์รวมแล้ว สถานศึกษายังต้องส่งกระบวนการและผลการดำเนินโครงการเด่น 3 โครงการ โดยระบุประเภทโครงการให้ถูกต้อง คือ ดังนี้ 1)ด้านป้องกันและแก้ไขปัญหาอบายมุขทั้งปวง 2)ด้านกิจวัตรกิจกรรมความดีสูงสู่วิถีชีวิต 3)ด้านส่งเสริมสมาธิในวิถีชีวิต 4)ด้านบูรณาการหลักธรรมเพื่อรู้จักตนเอง 5)ด้านส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา 6)ด้านความร่วมมือกับชุมชน

โดยเกณฑ์การคัดเลือกพิจารณาจาก 5 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้คุณภาพ มีน้ำหนักของทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ 2 : 2 : 3 : 2 : 3 มีรายละเอียดดังนี้ 1)บุคลากรสถานศึกษามีคุณลักษณะที่ดี 2)การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อส่งเสริมคุณธรรม 3)การเรียนการสอนที่บูรณาการหลักธรรม 4)สภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ กิจวัตรและกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม 5)ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

7. รายละเอียดตัวบ่งชี้คุณภาพและเกณฑ์การตัดสิน

1. บุคลากรสถานศึกษามีคุณลักษณะที่ดี	
ตัวบ่งชี้คุณภาพ	รายละเอียดการวัด
1.1 ผู้บริหาร ครู และบุคลากร สถานศึกษา ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ และสิ่งเสพติดทุกชนิด	- จำนวนของผู้บริหาร ครู และบุคลากรสถานศึกษาที่ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ และสิ่งเสพติดทุกชนิด
1.2 ผู้บริหาร ครู และบุคลากร สถานศึกษามีความสนใจในการ ประพฤติธรรม	- จำนวนของผู้บริหาร ครู และบุคลากรสถานศึกษา ที่สมัครสอบธรรมศึกษา หรือสอบได้ธรรมศึกษาเอกแล้ว - จำนวนของผู้บริหาร ครู และบุคลากรสถานศึกษา ที่สมัครสอบโครงการ “ทางก้าวหน้า” - จำนวนของผู้บริหาร ครู และบุคลากรสถานศึกษา ที่ปฏิบัติธรรมทั้งนอกและในสถานที่ตั้งแต่ 3 วันขึ้นไป - จำนวนครั้งที่จัดกิจกรรมการแสดงธรรมในสถานศึกษา - จำนวนของผู้บริหาร ครู และบุคลากรสถานศึกษา ที่เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงธรรมในสถานศึกษา - จำนวนของผู้บริหาร ครู และบุคลากรสถานศึกษา ที่ศึกษาธรรมะ ศาสนธรรมผ่านสื่อต่างๆ เช่น เทปธรรมะ วีดีทัศน์ รายการ ธรรมะทางโทรทัศน์ รายการธรรมะผ่านดาวเทียม เป็นต้น (อย่างน้อย 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์)
2. การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อส่งเสริมคุณธรรม	
ตัวบ่งชี้คุณภาพ	รายละเอียดการวัด
2.1 วิสัยทัศน์ พันธกิจ และ แผนปฏิบัติการที่ส่งเสริมคุณธรรม ของสถานศึกษา	- วิสัยทัศน์ พันธกิจของสถานศึกษาปัจจุบัน มีการระบุเรื่องการ ส่งเสริมคุณธรรมให้กับบุคลากรสถานศึกษาและผู้เรียนหรือไม่ - แผนปฏิบัติการหรือโครงการส่งเสริมคุณธรรม จำนวน 3 แผนงาน/ โครงการ ที่ระบุประเภทและรายละเอียดโครงการอย่างชัดเจน
2.2 การบริหารแบบไตรภาคี	- ความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน ในการบริหารสถานศึกษา - จำนวน และบทบาทหน้าที่ของครูพระสอนศีลธรรม หรือพระภิกษุในชุมชน หรือผู้สอนศาสนา ที่มาช่วยพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็กและเยาวชน - จำนวนผู้ปกครอง หรือชุมชนที่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางศาสนาของ สถานศึกษา

2. การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อส่งเสริมคุณธรรม

ตัวบ่งชี้คุณภาพ	รายละเอียดการวัด
2.3 มีคณะทำงานด้านคุณธรรม และจริยธรรมอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ทั้งในระดับครูอาจารย์ และนักเรียน	<ul style="list-style-type: none"> - รายชื่อคณะครูแกนนำผู้รับผิดชอบงานด้านคุณธรรมของโรงเรียน - รายชื่อคณะนักเรียนแกนนำผู้รับผิดชอบงานด้านคุณธรรมของโรงเรียน เช่น ชมรมพุทธฯ, คณะกรรมการนักเรียน, คณะกรรมการวิถีพุทธ ฯลฯ - ผลงานด้านคุณธรรมของคณะทำงานทั้ง 2 ชุด (ระบุ วันเวลาชื่อกิจกรรม จำนวนผู้ร่วมกิจกรรม)
2.4 ระบบหรือมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายจากเทคโนโลยีสารสนเทศ	<ul style="list-style-type: none"> - รายละเอียดระบบ หรือมาตรการ ตลอดจนผลสัมฤทธิ์ของการป้องกันอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น โทรศัพท์มือถือ, อินเทอร์เน็ต - ระบบการตรวจสอบและทำลายสื่อลามกประเภทต่างๆ เช่น หนังสือการ์ตูนลามก นิยายลามก เป็นต้น
2.5 การประเมินผลและพัฒนาแผนงานหรือโครงการ	<ul style="list-style-type: none"> - มีรายงาน ประเมิน และสรุปผลการดำเนินโครงการด้านคุณธรรม - หลักฐานแสดงการวางแผนงานประจำปีโดยนำผลการประเมิน หรือความรู้ใหม่ มาพัฒนาให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น

3. การเรียนการสอนที่บูรณาการหลักธรรม

ตัวบ่งชี้คุณภาพ	รายละเอียดการวัด
3.1 การจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นสัมมาทิฐิ 10 และ มงคลสูตร (หรือ หลักธรรมในศาสนาของตน)	<ul style="list-style-type: none"> - ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักสัมมาทิฐิ 10 และ มงคลสูตร (หรือหลักธรรมในศาสนาของตน) โดยมีรูปแบบ วิธีการ และสื่อการเรียนการสอนที่เป็นรูปธรรม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระฯ พร้อมบันทึกหลังการเรียนการสอน และตัวอย่างชิ้นงานของนักเรียน
3.2 การใช้สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการจัดการเรียนการสอนคุณธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - หลักฐานแสดงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านคุณธรรม จริยธรรม เช่น บันทึกการใช้สื่อธรรมะ, ตารางการใช้ห้องจริยธรรม เป็นต้น - จำนวนของนักเรียนที่ศึกษาศาสนาธรรมผ่านสื่อต่างๆ เช่น รายการธรรมะผ่านจานดาวเทียม เทปวีดีทัศน์คุณธรรม อย่างน้อย 1 คาบต่อสัปดาห์ - ตัวอย่างแผนการเรียนการสอนที่นำสื่อคุณธรรมต่างๆ กับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้
3.3 การเจริญสมาธิ ภาวนา ในช่วงชั่วโมงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าเฉลี่ยเวลาเจริญสมาธิ ภาวนา ในห้องเรียนต่อสัปดาห์ พร้อมภาพถ่าย และหลักฐานแสดงผลการปฏิบัติธรรมของนักเรียน - รูปแบบวิธีการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิภาวนาแก่เด็กที่ได้ผลดี ทำให้เด็กมีความสุข

4. สภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ กิจกรรมและกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม	
ตัวบ่งชี้คุณภาพ	รายละเอียดการวัด
4.1 สภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา	สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้คุณธรรมให้กับผู้เรียนที่สะอาด สว่าง สงบ และร่มรื่น โดยให้สถานศึกษาส่งภาพถ่ายสภาพแวดล้อมหรือแหล่งเรียนรู้คุณธรรมของสถานศึกษามาไม่เกิน 5 ภาพ พร้อมบรรยายสภาพ ตลอดจนกิจกรรมที่ใช้ในแหล่งเรียนรู้นั้น ๆ
4.2 กิจกรรมประจำวันเกี่ยวกับปัจจัย 4 กิจกรรมประจำสัปดาห์ หรือวันสำคัญทางศาสนา หรือวันสำคัญอื่น ๆ ที่สอดแทรกคุณธรรมจนกลายเป็นวิถีชีวิต	- ภาพรวม และความถี่ในการจัดกิจกรรม กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมศีลธรรมประจำสัปดาห์ ประจำเดือน ประจำปีของสถานศึกษา - ส่งหลักการ วิธีการ คุณธรรมที่ได้รับ และผลที่เกิดขึ้น ของกิจกรรมส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ดีที่สุดของสถานศึกษาของท่าน จำนวน 1 ตัวอย่าง พร้อมภาพ และเอกสารประกอบ
4.3 กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน	- จำนวนนักเรียนและความสำเร็จของการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน ในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด หรือระดับประเทศ เช่น การสอบธรรมศึกษา การสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ การตอบปัญหาธรรมะ “ทางก้าวหน้า” และการประกวดคุณธรรมต่างๆ เป็นต้น

5. ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้คุณภาพ	รายละเอียดการวัด
5.1 มาตรฐานคุณธรรมของผู้เรียน	ให้สถานศึกษาส่งผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพสถานศึกษา (สมศ.) มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
5.2 ตัวอย่างครูและนักเรียนที่มีการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมด้านคุณธรรมที่เป็นต้นแบบได้	ส่งเรื่องราวจริง พร้อมหลักฐานประกอบที่แสดงให้เห็นถึงจิตวิญญาณความเป็นครู และ/หรือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมของครู และนักเรียนที่เห็นได้ชัดเจน พร้อมระบุสาเหตุ และผลการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน เพื่อแสดงผลเชิงประจักษ์ที่เกิดขึ้นจริง กรณีระบุ ชื่อ ที่อยู่ และเบอร์ติดต่อด้วย หากไม่สามารถเปิดเผยได้กรณีระบุ ว่า “ไม่สามารถเปิดเผยได้ ให้ติดต่อผ่าน.....”

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมในประเทศไทยแล้วพบว่า มีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมคุณธรรมหลายรูปแบบโดยเน้นการส่งเสริมคุณธรรมให้เยาวชนผ่านระบบการจัดการศึกษาเป็นหลัก มีการจัดกิจกรรมรณรงค์การดำเนินชีวิต การประพฤติตนของผู้ใหญ่ให้สามารถเป็นตัวอย่างแก่เด็กได้ มีกิจกรรมที่จัดเพื่อให้เด็กได้เกิดจิตสำนึก เกิดการซึมซับของการมีคุณธรรมจนเป็นนิสัย และเป็นวิถีชีวิตสามารถปฏิบัติได้อย่างไม่เคอะเขิน

2.2 การส่งเสริมคุณธรรมในต่างประเทศ

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมในประเทศต่าง ๆ อีกจำนวน 10 ประเทศ ซึ่งรูปแบบและวิธีการในการส่งเสริมคุณธรรมนั้นมีการกำหนดขึ้นแตกต่างกันไป ตามลักษณะของประเทศ โดยผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมและนำเสนอเป็นรายประเทศ ดังนี้

รูปแบบและวิธีการในการส่งเสริมคุณธรรมในประเทศต่าง ๆ

1. ญี่ปุ่น

- การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในสมัยต่างๆ ประกอบด้วย บูชิโดในสมัยเอโดะ ชูชินในสมัยชาตินิยม และจริยศึกษาสมัยประชาธิปไตยที่จัดในโรงเรียน โดยมีมีหลักสูตรด้านคุณธรรมจริยธรรมระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาซึ่งได้กำหนดค่านิยมไว้หลายประการ

- การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในระดับรัฐบาล ประกอบด้วย การส่งเสริมให้เด็กดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข (The Zest for Living) การเผยแพร่หนังสือเกี่ยวกับศีลธรรมที่มุ่งให้เด็กได้มีโอกาสคิดและมีความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับศีลธรรมและค่านิยมของตนเอง รวมทั้งกำหนดนโยบายหลักสำหรับการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาข้อหนึ่งคือการแนะแนวและการศึกษาศีลธรรม มีการตั้งกองทุนความฝันของเด็ก (Children's Dream Fund) เพื่อสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสร่วมบริการสังคมและการเผยแพร่ Notebook ที่นักเรียนใช้เพื่อการศึกษาศีลธรรมซึ่งเรียกว่า Kokoro no Note

- การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในระดับโรงเรียน ประกอบด้วย การสอนจริยศึกษาเป็นวิชาอิสระ การสอนจริยศึกษาแทรกในวิชาอื่น การสอนจริยศึกษาในกิจกรรมพิเศษ และการสอนจริยศึกษาในกิจกรรมประจำวัน

- การประยุกต์ใช้รูปแบบการเรียนรู้จริยศึกษาของญี่ปุ่นในประเทศอื่น มีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะนำไปใช้ว่า เนื่องจากเป้าหมายในการส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมของญี่ปุ่นจะเป็นแบบเดียวกันทั่วประเทศ ดังนั้นจึงควรเริ่มด้วยการพิจารณาวัตถุประสงค์การศึกษาด้านคุณธรรมจริยธรรมของประเทศและชุมชนของตนอย่างละเอียด โดยครู ผู้ปกครองและผู้บริหารต้องมาร่วมกันอย่างจริงจัง

2. สิงคโปร์

- การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมระดับรัฐบาล มีหลักสูตรการศึกษาที่กำหนดคุณลักษณะของแรงงานที่พึงประสงค์ 3 ประการคือ ผู้เรียนรู้ ผู้สร้างสรรค์ และผู้สื่อสาร ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ด้วยการพัฒนาด้านค่านิยม ความรับผิดชอบต่อสังคม และบุคลิกภาพ ซึ่งโดยภาพรวมจะเป็นการจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองและจริยศึกษา

- โครงการส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม มีการนำกิจกรรมของโครงการค่านิยมศึกษาเพื่อการดำเนินชีวิต ซึ่งออกแบบสำหรับพัฒนาค่านิยมส่วนบุคคลและค่านิยมส่วนรวมจำนวน 12 รายการไปใช้ในการพัฒนาค่านิยมศึกษาให้แก่เด็กในโรงเรียนและบุคคลทั่วไป ซึ่งรูปแบบกิจกรรมที่ใช้ ได้แก่ การวาดมโนภาพ การสะท้อนความคิด การสงบเงียบ/ผ่อนคลาย/จรดจ่อ และทักษะสังคม

3. เกาหลี

- โครงการส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในสมัยต่างๆ ประกอบด้วย สมัยซิลลามีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนดอกไม้ออกมาเพื่อฝึกฝนร่างกายและจิตใจของเยาวชน และสร้างบุคลิกภาพด้วยการอบรมวิชาการและวิชาทหารเพื่อเป็นพลเมืองที่รักชาติและกล้าหาญ สมัยโชซอนมีการสอนโดยแยกเป็นวิชาเฉพาะ 4 รูปแบบตามลักษณะของสถาบันการศึกษา สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการเรียนจริยศึกษาแบบไม่ใช้วิชาอิสระ และสมัยหลังสงครามเกาหลีส่งเสริมจริยศึกษาที่เน้นค่านิยมประชาธิปไตย

- โครงการส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในระดับโรงเรียน เป็นการจัดการเรียนรู้จริยศึกษาให้เป็นวิชาอิสระ โดยใช้ชื่อวิชาว่า ชีวิตที่ถูกต้อง จริยธรรม จริยศาสตร์ มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเนื้อหาของแต่ละระดับชั้นอย่างชัดเจน ครอบคลุมจริยธรรมในวิถีชีวิต 5 ด้าน สาระการเรียนรู้ในแต่ละด้านของแต่ละระดับชั้นมีการระบุไว้อย่างชัดเจนเช่นกัน รวมทั้งแนวการสอนและการประเมินผล

- การฝึกหัดครูและการพัฒนาครูจริยศึกษา มีการพัฒนาครูจริยศึกษาประจำการ 3 ลักษณะคือโปรแกรมจัดโดยสถาบันการศึกษา โปรแกรมจัดโดยโรงเรียน และโปรแกรมที่ครูเลือกศึกษาเอง

- ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม คือต้องบูรณาการความรู้ ความรู้สึกและพฤติกรรมการกระทำเข้าด้วยกัน การเรียนรู้จริยธรรมต้องเกิดจากความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างโรงเรียนบ้านและชุมชน ต้องเปลี่ยนบรรยากาศของการแข่งขันซึ่งดีซึ่งเด่นในโรงเรียน ไปเป็นบรรยากาศของจริยธรรม ประชาธิปไตยบนฐานของความร่วมมือ ความเอาใจใส่ และความยุติธรรม เป็นต้น

4. ออสเตรเลีย

- หลักปฏิบัติด้านจริยธรรมสำหรับครู มีการเสนอหลักการ 20 ข้อ อาทิ เป็นผู้ให้แรงบันดาลใจกระตุ้นและเสนอสิ่งที่ถูกต้อง เป็นแบบอย่างที่ดีสะท้อนให้ผู้เรียนเห็นคุณลักษณะที่ดีงาม ปฏิบัติ

ต่อผู้เรียนอย่างยุติธรรมและเสมอภาค เป็นต้นแบบคุณลักษณะหน้าที่พลเมืองแบบประชาธิปไตยให้แก่ผู้เรียน เป็นต้น

- วิธีสอนค่านิยมในมิติด้านหลักสูตร มีแนวโน้มว่าการศึกษาไม่ยุ่งเกี่ยวกับศาสนาและเน้นค่านิยมที่เป็นกลาง จึงกำหนดค่านิยมหลักสำหรับบุคคลและสังคมให้โรงเรียนและครูนำไปปฏิบัติ 3 ด้านคือความตั้งใจส่วนบุคคลด้านการศึกษา หลักคุณธรรมส่วนบุคคล และจิตสำนึกความเป็นพลเมือง มีการทดลองสอนโดยใช้วิธีการสอดแทรกโดยตรงเข้าไปในหลักสูตร ในฐานะโปรแกรมค่านิยมศึกษาอย่างเป็นทางการ ผลปรากฏว่าทั้งครูและนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมไปในทิศทางที่ต้องการอย่างมีนัยสำคัญ

- การส่งเสริมการเรียนรู้สันติศึกษา มีการจัดประชุมสัมมนาเรื่อง การปลูกฝังปัญญาพัฒนาสันติซึ่งให้ข้อสรุปว่า ค่านิยม คุณธรรม และหลักการทางจริยศาสตร์ ซึ่งจริงใจและสร้างสันติ สามารถถลั่นกรองออกมาได้จากหลากหลายความเชื่อ วัฒนธรรมและ อารยธรรม ซึ่งความดีงามเหล่านี้ควรนำมาบูรณาการเป็นศาสตร์ใหม่ที่เรียก การศึกษาเพื่อวัฒนธรรมแห่งสันติ พร้อมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานด้านสันติศึกษา

5. นิวซีแลนด์

- การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในยุคต่างๆ มีระบบการศึกษาเป็นอิสระจากศาสนาแต่มีการสอนคุณธรรมโดยกำหนดคุณธรรมหรือค่านิยมไว้ในหลักสูตรที่จะต้องสอน การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมระหว่าง ค.ศ. 1970–1990 เรียกว่าค่านิยมศึกษา มีการจัดพิมพ์หนังสือว่าด้วยค่านิยมศึกษา มีการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นค่านิยมความเท่าเทียมทางเพศและเชื้อชาติ ส่วนในยุค 2000 มีการกำหนดค่านิยมศึกษาไว้ในวิชาสังคมศึกษาและวิชาสุขศึกษา

- โครงการเกี่ยวกับค่านิยมศึกษา ได้แก่ โครงการคุณธรรม มีสาระเกี่ยวกับภาษาค่านิยม เวลาที่ควรจะสอนค่านิยม ขอบเขตของค่านิยมแต่ละรายการ การให้เกียรติจิตวิญญาณ และศิลปะของความเป็นมนุษย์

- โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ค่านิยมพื้นฐาน มีการจัดทำโครงการริเริ่มการเรียนรู้ค่านิยมพื้นฐานของนิวซีแลนด์ 2005 ซึ่งผู้จัดทำหวังว่าโรงเรียนและชุมชนจะรับไปปฏิบัติ ดำเนินการโดยมูลนิธิการศึกษาด้านค่านิยมของนิวซีแลนด์ ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1993 เพื่อให้ทุนในการเตรียมการพิมพ์ และส่งเสริมหลักสูตรการศึกษาด้านค่านิยม

- หลักสูตรค่านิยมศึกษา มีการจัดพิมพ์คู่มือการนำหลักสูตรไปปฏิบัติและแนวทางการสอนค่านิยมพื้นฐาน จัดทำข้อตกลงเบื้องต้น นิยามศัพท์ และกรอบของค่านิยมพื้นฐาน 8 ประการสำหรับเป็นแนวปฏิบัติ กำหนดให้ค่านิยมศึกษาเป็นส่วนประกอบของหลักสูตรในนิวซีแลนด์ โดยมี

เป้าหมาย 2 ประการคือสร้างบุคลิกภาพโดยการสอนค่านิยมพื้นฐาน และพัฒนาความสามารถในการรับรู้และปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน ทั้งนี้หลักสูตร

- การใช้หลักสูตรค่านิยมศึกษาในโรงเรียน สามารถประยุกต์ใช้กับผู้เรียนทุกระดับ ปรัชญาและหลักการของค่านิยมมีความคงที่ แต่วิธีการและแหล่งการเรียนรู้ต้องปรับให้เหมาะกับอายุของผู้เรียน ค่านิยมพื้นฐาน 8 ประการแต่ละหัวข้อในหลักสูตร จะประกอบด้วย 3 ตอนคือ ความรู้ความเข้าใจจริยธรรม ความรู้สึกจริยธรรม และพฤติกรรมจริยธรรม

- วิธีสอนค่านิยมพื้นฐาน เน้นว่าผู้ปกครองเป็นครูคนแรกและสำคัญที่สุดในการสอนค่านิยมให้แก่ลูกและเป็นบุคคลที่ทำได้ดีที่สุดด้วย แต่โรงเรียนก็มีบทบาทสำคัญเช่นกัน วิธีการสอนที่ดีที่สุดโรงเรียนคือ การให้หลักการ นิสัย และตัวอย่างที่เห็นเป็นปกติวิสัย ด้วยเหตุนี้ค่านิยมศึกษาจึงจัดแบบสอดแทรกเข้าไปในหลักสูตรที่มีอยู่แล้ว หัวใจของการสอนค่านิยมพื้นฐานคือ วรรณกรรม ส่วนวิธีสอนค่านิยมพื้นฐานมี 2 ลักษณะคือ การสอนให้สัมผัสรู้อย่างตั้งใจ และการสอนกฎแห่งผลที่ตามมา

- ข้อสังเกตเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม มีการเปลี่ยนจากการใช้คำว่าจริยศึกษาไปเป็นค่านิยมศึกษา สิ่งที่ขัดแย้งกันในค่านิยมแต่ละตัวควรนำมาร่วมพิจารณา ควรให้ความสำคัญต่อโรงเรียนในฐานะตัวแบบของการปฏิบัติค่านิยม เพราะมีอิทธิพลต่อเด็กมากกว่า คำพูดของครูในห้องเรียนและค่านิยมศึกษาจะไม่มีผลต่อจิตใจของเด็กในสภาพชีวิตจริง นอกเสียจากจะได้วิเคราะห์คุณธรรมหรือค่านิยมที่เด็กมีอยู่ในปัจจุบัน แล้วเริ่มแก้ และใส่คุณธรรมหรือค่านิยมใหม่เข้าไปทดแทน

6.อังกฤษ

- การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่มีวิชาเฉพาะเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม แต่ เป้าหมายการเรียนรู้ของแต่ละวิชามีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

- การสอนศาสนาศึกษาและจริยศึกษาเป็นวิชาบังคับในสกอตแลนด์ กำหนดให้ศาสนาศึกษาและจริยศึกษาเป็น 1 ใน 5 สาขาวิชาของหลักสูตรประถมและมัธยม จัดทำแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการสอนเพื่อช่วยครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนวิชานี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- โครงการ Electronic Media and Religion: ELMAR ประกอบด้วยโครงการย่อย 4 โครงการ คือ โครงการสำหรับสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนศาสนาศึกษาและจริยศึกษาในโรงเรียน โครงการสำหรับสนับสนุนการศึกษาวิชาการด้านปรัชญา เทววิทยา และศาสนา โครงการ

สำหรับสนับสนุนชุมชนศาสนจักรและการศึกษาคริสต์ศาสนา โครงการสำหรับสนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับศาสนาและสุขภาพ

- โครงการ Religious Education Exchange Service: RE-XS มีจุดมุ่งหมายในการสนับสนุนการสอนและการเรียนรู้ศาสนศึกษาและจริยศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ช่วยการศึกษาค้นคว้าตามความต้องการของครูและนักเรียน โดยสร้างแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ออนไลน์และรวบรวมสื่อต่างๆที่เกี่ยวกับศาสนศึกษาและจริยศึกษาไว้ให้ มีการออกแบบให้ครูและนักเรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้แม้จะแตกต่างกันในด้านสถานที่วัฒนธรรม และภูมิหลังทางศาสนา

7. เคนมาร์ก

- การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมระดับชาติ มีกำหนดในรัฐธรรมนูญให้ Evangelical Lutheran เป็นศาสนจักรแห่งชาติและได้รับการสนับสนุนจากรัฐ มีข้อกำหนดให้พระมหากษัตริย์เป็นสมาชิกของศาสนจักร ส่วนประชาชนทั่วไปเป็นสมาชิกโดยสมัครใจ มีการออกกฎหมายให้ความคุ้มครองต่อการปฏิบัติตามวันถือศีลอดของศาสนา และมีการสนับสนุนงบประมาณแผ่นดินให้แก่ศาสนจักร 5% ทั้งอนุญาตให้ศาสนจักรสามารถเก็บเงินค่าบำรุงจากสมาชิกด้วย

- การสอนศาสนศึกษาเป็นวิชาบังคับ มีการกำหนดในหลักสูตรให้วิชาศาสนศึกษาเป็นวิชาบังคับที่ต้องเรียนสัปดาห์ละ 1 บทเรียน (45 นาที) ตลอด 9 ปีของการศึกษาภาคบังคับ แต่รัฐก็อนุญาตให้พ่อแม่เลือกได้ว่าต้องการให้ลูกเรียนหรือไม่ โดยแสดงข้อพิสูจน์ว่ามีความเชื่อที่แตกต่างออกไป

- มุมมองเกี่ยวกับการสอนค่านิยมศึกษาให้เยาวชน มีการเสนอให้สอนค่านิยมศึกษาในโรงเรียนแก่เด็กและเยาวชน โดยให้เน้นค่านิยมด้านจิตวิญญาณและด้านชีวิต และเห็นว่าค่านิยมศึกษาควรเป็นเรื่องของสาระเชิงจริยธรรมที่มุ่งให้บุคคลมีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับชีวิตที่ตีร่วมกับผู้อื่นและเพื่อผู้อื่น

8. สวิตเซอร์แลนด์

- การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน ไม่มีวิชาศาสนศึกษาหรือวิชาด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นวิชาเฉพาะ แต่กฎหมายการศึกษาภาคบังคับโดยภาพรวม จะให้ความสำคัญต่อคุณธรรมจริยธรรมโดยระบุให้โรงเรียนส่งเสริมการพัฒนาจิตวิญญาณ ศาสนา เสรีภาพ ความเชื่อจิตสำนึกและขันติ การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนของรัฐจึงเป็นแบบ

บูรณาการเข้าไปในรายวิชาต่างๆ อย่างไรก็ตาม ในโรงเรียนที่เปิดเสรีหรือโรงเรียนของกลุ่มศาสนา จะมีการสอนวิชาที่เกี่ยวกับศาสนาด้วย

- การเรียนรู้ค่านิยมจากบทเรียนทางอินเทอร์เน็ตสำหรับเยาวชน มีการออกแบบและจัดทำบทเรียนออนไลน์เรื่องวัฒนธรรมเยาวชนขึ้น เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนทางอินเทอร์เน็ต ให้ครูใช้กับผู้เรียนอายุระหว่าง 16-20 ปี ในการสร้างค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม และทัศนคติของแต่ละคน โดยเน้นให้เยาวชนคิดวิเคราะห์ หาเหตุผล หาหนทาง และตัดสินใจด้วยตนเอง โดยสร้างโอกาสให้พวกเขาได้เปรียบเทียบทัศนคติและค่านิยมกับผู้อื่น ช่วยให้มีการอภิปรายประเด็นต่างๆอย่างสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเลือกสิ่งที่เหมาะสมกับตนเอง

- การพัฒนาการสอนหน้าที่พลเมืองศึกษาในโรงเรียน เน้นการเรียนการสอนเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองศึกษา ซึ่งมีการจัดในโรงเรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษาและการฝึกหัดครูอย่างต่อเนื่องมานาน โดยเรียกชื่อวิชาแตกต่างกันไปตามยุคสมัย ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการสอนหน้าที่พลเมืองศึกษามี 4 ประการคือ ส่งเสริมความมีขันติและมีใจกว้าง นำเสนอสิ่งที่เป็นประเด็นขัดแย้งในสังคม เน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคม

- โครงการฝึกหัดการเป็นพลเมือง เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อให้ครูและนักเรียนนำไปบูรณาการเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนวิชาต่างๆ กิจกรรมของโครงการเป็นเรื่องของการให้นักเรียนนออกไปใช้ชีวิตนอกโรงเรียน ได้สัมผัสกับชุมชนภายในพื้นที่ โดยเลือกมีส่วนร่วมในระดับเขต เมือง ประเทศ ฯลฯ ตามประเด็นที่ตนสนใจ เพื่อให้มีประสบการณ์ตรงที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระของวิชาที่เรียน

9.สวีเดน

- การสอนศาสนาในโรงเรียนช่วงศตวรรษที่ 19 มีการกำหนดในหลักสูตรการศึกษาให้เรียนวิชาศาสนาและประวัติของคัมภีร์ไบเบิล และวิชาการร้องเพลงสวด เน้นค่านิยมมากกว่าเป้าหมายของการศึกษาให้ท่องจำคำสอนทางศาสนาในตำราปุจฉาวิสัชนา ความเชื่อในพระเจ้ามีความสำคัญมากกว่าความรู้หนังสือที่เรียกว่าปุจฉาวิสัชนานี้เป็นเรื่องของคำถามและคำตอบ ซึ่งคำตอบสำหรับคำถามนั้นๆ ถือว่าเป็นตัวแบบสำหรับทุกคนที่จะนำไปปฏิบัติ

- การเคลื่อนไหวเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในช่วงศตวรรษที่ 20 เด็กและความต้องการของเด็กได้รับการสนับสนุนว่าเป็นพื้นฐานใหม่ในการเลือกเป้าหมายและเนื้อหาของการศึกษา มีหลักสูตรแห่งชาติสำหรับการประถมศึกษาเกิดขึ้น หนังสือปุจฉาวิสัชนามีบทบาทน้อยลง เน้นหลักการสำคัญของความเป็นเอกภาพและการบูรณาการของสังคม การส่งเสริมความ

รักชาติ ความสำคัญของประเทศและประชาชน แนวคิดใหม่ด้านคุณธรรมจะสอนผ่านทางวิชาต่างๆ

- การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมแบบประชาธิปไตยโดยให้หลักวิทยาศาสตร์มีการสนับสนุนวิสัยทัศน์ของโรงเรียนตามระบอบประชาธิปไตย ให้ส่งเสริมความมีเสถียรภาพส่วนบุคคล โดยโยงการศึกษาด้านจริยธรรม (ethical education) เข้ากับการใช้เหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์ เสนอแนะวิธีการสอนให้เป็นแบบปรนัยแม้ในเรื่องของจริยศาสตร์และปรัชญา ให้โรงเรียนส่งเสริมการเคารพต่อสัจธรรมและเจตนารมณ์ที่จะค้นหาความจริง

- การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมแบบเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง นักเรียนได้รับการมองว่าเป็นมนุษย์และเป็นประชาชนของประเทศ ดังนั้นโรงเรียนต้องสอนเกี่ยวกับทัศนคติทางคุณธรรมจริยธรรมซึ่งน่าจะใช้ได้กับมนุษย์ที่อยู่ร่วมกัน ส่งเสริมบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสังคมของนักเรียนเป็นรายบุคคลรวมทั้งศาสนาของนักเรียนและการพัฒนาด้านคุณธรรม มีการพยายามจัดคุณธรรมซึ่งคาดว่าทุกคนต้องการในสังคมที่ดีมาระบุเป็นลายลักษณ์อักษร ประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานของการศึกษาด้านจริยธรรมของโรงเรียน

- การใช้เกมคอมพิวเตอร์สอนจริยศึกษา มีการสร้างเกมคอมพิวเตอร์ขึ้นเพื่อใช้สอนจริยศึกษาโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการอยู่ดีกินดีของมนุษย์ การใช้สัตว์เป็นเครื่องทดลอง และการวิจัยด้านเภสัช เน้นมุมมองด้านจริยธรรม 5 ประการ ผู้เล่นจะต้องเผชิญสถานการณ์ปัญหาด้านจริยธรรมและต้องร่วมกันปรึกษาหารือเพื่อเลือกทางออก เมื่อเกมสิ้นสุดลง ทีมผู้เล่นจะได้รับรายงานผลเกี่ยวกับจริยธรรมที่พวกเขาใช้ในชุมชน และอ่านประเด็นความรู้เพิ่มเติม หรืออภิปรายประเด็นที่สนใจกับทีมผู้สร้างได้ทางอินเทอร์เน็ต

10. ฟินแลนด์

- การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว สถาบันครอบครัวมีส่วนช่วยฝึกสอนบุตรธิดาให้เป็นคนซื่อสัตย์ มีวินัยในตนเอง และรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ผู้ปกครองจะออกกฎเข้มงวด พาไปทำกิจกรรมกีฬาหรือดนตรี ให้ทำบัตรห้องสมุดสาธารณะเมื่อพออ่านหนังสือได้ และมีการส่งเสริมให้เด็กใช้ห้องสมุดสาธารณะซึ่งมีอยู่ทุกเมือง

- การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในระดับการศึกษาปฐมวัย มีหลักสูตรแกนสำหรับการศึกษาศูนย์วัยเน้นการพัฒนาเด็กให้เป็นปัจเจกบุคคล มีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และสามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมในฐานะสมาชิกของกลุ่ม มีทักษะทางสังคม และมีจริยธรรม ไม่ได้จัดเป็นรายวิชาหรือบทเรียน

- การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการระบุให้การศึกษาในระดับนี้มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตใจเมตตา กรุณา เป็นสมาชิกของสังคมที่มีความรับผิดชอบทางจริยธรรม จึงจัดให้ 6 ปีแรกมีการเรียนวิชาศาสนา ระดับปีที่ 7-9 อาจมีการเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับศาสนาอื่นๆ ด้วย หากผู้ปกครองไม่ต้องการให้บุตรหลานเรียนวิชาศาสนา โรงเรียนจะจัดการสอนวิชาจริยธรรมหรือปรัชญาชีวิตให้แทน

- การเรียนรู้วิชาศาสนาในระดับหลังการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรู้อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับศาสนาและมรดกทางวัฒนธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีมุมมองต่อโลก โดยเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอื่นๆ ทำให้ความเข้าใจศาสนาต่างๆ ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต มีทักษะที่จะปฏิสัมพันธ์กับผู้มีวัฒนธรรม ธรรมเนียมและความเชื่อที่แตกต่างไปจากตนเอง

- การเรียนรู้วิชาปรัชญาชีวิต จัดขึ้นสำหรับผู้ที่ไม่ประสงค์จะเรียนหลักสูตรวิชาศาสนา มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความคิด ความรู้และทักษะในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม เนื้อหาสาระเป็นคำถามพื้นฐานเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ มีวิชาบังคับคือ ชีวิตที่ดีงาม การแสวงหาความจริง และสังคมที่ดีงาม ส่วนวิชาที่ต้องศึกษาเชิงลึกจะเป็นวิชาเกี่ยวกับวัฒนธรรมต่างๆ ที่ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ

- การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมผ่านทางหนังสือสำหรับเด็ก หนังสือเด็กในศตวรรษที่ 20 เน้นแนวคิดพื้นฐานของสังคมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เด็กดีคือผู้มีทัศนคติที่ถูกต้อง สามัคคี มีน้ำใจ และเป็นมิตร เด็กๆ ไม่จำเป็นต้องเชื่อฟังพ่อแม่และพระเจ้า แต่สามารถโต้แย้งหรือเห็นด้วยกับกฎเกณฑ์ของชุมชน ซึ่งเอนเอียงไปในด้านการมีจิตใจที่สนุกสนานร่าเริงและอารมณ์ดี ส่วนลักษณะของเด็กไม่ดีก็เปลี่ยนจากคนที่มีความผิดบาป ประเภททะเลาะวิวาท เห็นแก่ตัว และโกหก ไปเป็นคนที่มีทัศนคติที่ไม่ดี ใช้ชีวิตแบบที่ไม่เหมาะสมและเป็นปัจเจกบุคคลที่วางตัวไม่เหมาะสมโดยการแยกตนเองออกจากสังคม

2.3 ตัวแปรที่ส่งผลการดำเนินงานของโรงเรียน

จากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน พบว่าการประกวดในโครงการโรงเรียนส่งเสริมคุณธรรมดีเด่น ระดับประเทศ มีการกำหนดรางวัลแบ่งตามขนาดโรงเรียน โดยได้แบ่งขนาดโรงเรียนตามจำนวนนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขนาด คือ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจว่า ขนาดของโรงเรียนมีผลต่อการดำเนินงานต่าง ๆ ในโรงเรียนหรือไม่ และมีผลอย่างไร จึงได้ดำเนินการศึกษา งานวิจัยต่างๆ พบว่า ขนาดของโรงเรียน ส่งผลต่อปัญหาในการจัดการเรียนการสอน ต้นทุนการ

ดำเนินการและต้นทุนรวมของโรงเรียน การบริหารงานวิชาการ สภาพการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ซึ่งมีรายละเอียดปรากฏในงานวิจัยต่าง ๆ ดังที่แสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.5 ตัวแปรที่ส่งผลต่อการดำเนินของโรงเรียน

ที่	ผู้วิจัย/ปี พ.ศ./ชื่อเรื่อง	ผลการวิจัย
1	ปริญญา เติศจำรุธ (2550) การจัดกระบวนการเรียนรู้และรูปแบบการสอนของครูต้นแบบกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จำแนกตามขนาดโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1	พบว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูต้นแบบในแต่ละโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันจัดทำในลักษณะเดียวกัน
2	สุจิตรา เวทย์จรัส (2547) การศึกษาสภาพ ปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการสอนปฏิบัติการฟิสิกส์ของครูฟิสิกส์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีเพศและขนาดโรงเรียนต่างกัน	พบว่าครูฟิสิกส์ที่สอนในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีการเตรียมการสอนปฏิบัติการ และมีปัญหาในการสอนโดยรวมแตกต่างกัน
3	รุ่งนภา แก้วไพรัตน์ (2546) ความเข้าใจการสอนแบบสืบเสาะของครูวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีเพศสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ที่สอน และขนาดโรงเรียนต่างกัน	พบว่าครูวิทยาศาสตร์ในขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความเข้าใจในการสอนแบบสืบเสาะแตกต่างกัน โดยครูโรงเรียนขนาดกลางมีความเข้าใจในมากกว่าครูวิทยาศาสตร์โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ
4	ประเสริฐ จรรยาสุภาพ (2543) การพัฒนาแบบการกำหนดขนาดโรงเรียนที่เหมาะสมเชิงเศรษฐกิจของโรงเรียนมัธยมศึกษา	พบว่าต้นทุนการดำเนินการและต้นทุนรวมของโรงเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับขนาดของโรงเรียน
5	พิสิทธิ จันทนนคร (2542) การศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสกลนคร จำแนกตามขนาดโรงเรียน	พบว่าโรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดเล็ก มีสภาพการปฏิบัติงาน การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนแตกต่างกัน

ที่	ผู้วิจัย/ปี พ.ศ./ชื่อเรื่อง	ผลการวิจัย
6	รัตนาภรณ์ ยุทธภักดิ์ (2549) ความคิดเห็นและการปฏิบัติในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สระบุรี	พบว่าการปฏิบัติของโรงเรียนต่อการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สระบุรี จำแนกตามขนาด ของโรงเรียนและแต่ละด้าน พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง เล็กมีการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบรายด้าน พบว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม และด้านการสอนและการนิเทศ การนิเทศของโรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง เล็กแตกต่างกัน

จากงานวิจัยที่ได้ทำการศึกษาก็สามารถสรุปได้ว่า ขนาดของโรงเรียนส่งผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียน รวมทั้งรัตนาภรณ์ ยุทธภักดิ์ (2549) ที่ได้ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติของโรงเรียนต่อการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สระบุรี พบว่าการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนแต่ละขนาดแตกต่างกัน ดังนั้นในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดกรณีศึกษาเป็นจำนวน 3 โรงเรียน แบ่งตามขนาดโรงเรียน คือโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กอย่างละ 1 โรงเรียน เพื่อให้มีความครอบคลุมในทุกบริบทตามขนาดโรงเรียน

ตอนที่ 3 คู่มือและหลักการเขียนคู่มือ

3.1 ความหมายของคู่มือ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ให้ความหมายของคู่มือไว้ว่า สมุดหรือหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ต้องการรู้เพื่อใช้ประกอบตำรา เพื่ออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการศึกษาหรือการปฏิบัติเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเพื่อแนะนำวิธีใช้อุปกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

คู่มือ (manual, handbook) สมุดหรือหนังสือที่แต่งขึ้นเพื่อใช้ประกอบตำราหรืออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (LongdoDict, 2008)

ทิสนา แชมมณี (2538) ได้ให้ความหมาย ของหนังสือคู่มือ ไว้ว่าเป็นหนังสือที่ใช้ควบคู่ไปกับการกระทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง วัตถุประสงค์ของคู่มือก็เพื่อให้แนวทางปฏิบัติแก่ผู้ใช้คู่มือ ช่วยให้ผู้ใช้สามารถกระทำสิ่งใด สิ่งหนึ่งตามที่ต้องการได้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมาย

กรมวิชาการ (2541) ได้ให้ความหมายของคู่มือว่า หมายถึง เอกสารแนะนำวิธีการปฏิบัติ ในกิจกรรม หรืออุปกรณ์เฉพาะอย่าง เช่น คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต คู่มือการใช้อุปกรณ์การทดลองเรื่องการสังเคราะห์แสง เป็นต้น

Hornby (2001 อ้างถึงใน นันทิยา บุญสวัสดิ์, 2545) ได้ให้ความหมายของหนังสือคู่มือ (handbook) ว่าหมายถึง หนังสือที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการใช้บางสิ่งบางอย่างหรือข้อมูลที่เป็นเรื่องเฉพาะ

Shores (1960 อ้างถึงใน ชัยณรงค์ สาดพุ่ม, 2550) ได้ให้ความหมายของคู่มือว่า เป็นเครื่องมือที่ครูกับนักเรียนใช้สื่อความหมายกันและกัน ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมเนื้อหาสาระความรู้ กิจกรรมและวัสดุประกอบการสอนที่เกี่ยวข้อง

Dale (1969 อ้างถึงใน ชัยณรงค์ สาดพุ่ม, 2550) ได้ให้ความหมายของคู่มือการสอนว่าเป็นเครื่องมือที่สื่อความหมายระหว่างครูกับนักเรียนในกิจกรรมการเรียนรู้ และเป็นแหล่งปฐมในด้านความคิด การสอนวิชาต่างๆ

จากการประมวลความหมายของคู่มือจากแหล่งต่างๆ พบว่าทุกแหล่งให้ความหมายในลักษณะเดียวกันว่า คู่มือ คือสมุดหรือหนังสือที่ให้ความรู้ หรือคำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติเรื่องนั้นๆ และจากการศึกษาความหมายหลายๆ ความหมายแล้ว ผู้วิจัยคิดว่าคู่มือต้องมีลักษณะจำเพาะเจาะจงในแต่ละเรื่อง ซึ่งมีความแตกต่างกับหนังสือที่ให้ข้อมูลความรู้ประเภทอื่นๆ

3.2 หลักการเขียนคู่มือ

หลักการเขียนคู่มือที่ดี ตามแนวคิดของทิสนา แชมมณี (2538) ได้ระบุไว้ว่าการเขียนคู่มือที่ดีควรมีรายละเอียดครอบคลุมประเด็นสำคัญๆ ดังนี้

1. ควรทำความเข้าใจให้ชัดเจนก่อนว่า คู่มือที่จะเขียนขึ้นนี้เป็นคู่มือสำหรับใคร ใครเป็นผู้ใช้คู่มือ

2. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่า ต้องการให้ผู้ใช้ได้รบบ้าง

3. ควรมีส่วนนำที่จูงใจผู้ใช้ว่าคู่มือนี้จะช่วยผู้ใช้ได้อย่างไร ผู้ใช้จะได้รับประโยชน์อะไรบ้าง

4. ควรมีส่วนที่ให้หลักการหรือความรู้ที่จำเป็นแก่ผู้ใช้ ในการใช้คู่มือเพื่อให้การใช้คู่มือเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

5. ควรมีส่วนให้คำแนะนำผู้ใช้เกี่ยวกับการเตรียมตัวการเตรียมเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์และสิ่งจำเป็นต่าง ๆ

6. ควรมีส่วนให้คำแนะนำผู้ใช้เกี่ยวกับขั้นตอนในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

6.1 ความถูกต้อง เนื้อหาสาระที่ให้นั้นควรมีความถูกต้องช่วยให้ผู้ใช้ทำสิ่งนั้นได้

6.2 ความเพียงพอ ให้ข้อมูล รายละเอียด ที่เพียงพอที่จะช่วยให้สามารถทำสิ่งนั้นๆ ได้สำเร็จ

6.3 ความเหมาะสมของการเรียงลำดับขั้นตอน ขั้นตอนการทำจะต้องมีการเรียงลำดับอย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้สามารถทำสิ่งนั้นๆ ได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและประหยัด

6.4 ความชัดเจนของภาษาที่ใช้ ภาษาที่ใช้จะต้องสามารถสื่อให้ผู้ใช้เข้าใจตรงกับผู้เขียน ไม่มีความคลุมเครือ หรือทำให้ผู้ใช้เกิดความเข้าใจผิด และภาษาที่จะช่วยให้ผู้ใช้เกิดความเข้าใจได้ง่าย หากสิ่งใดลำบากหรือซับซ้อนยากแก่การเขียนควรใช้เทคนิคอื่นๆ ประกอบ เช่น การใช้ภาพประกอบ การใช้การเปรียบเทียบ เป็นต้น

6.5 ความครอบคลุมของสาระที่ให้ควรให้คำแนะนำและชี้แจงเหตุผลเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำ และไม่ควรทำ เช่น เคล็ดลับ หรือเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การทำสิ่งนั้นๆ สำเร็จได้

7. ควรใช้เทคนิคต่างๆ ในการช่วยให้ผู้ใช้คู่มือสามารถใช้คู่มือได้โดยสะดวก เช่น การจัดรูปเล่ม ขนาด การเลือกตัวอักษร การใช้ตัวหนา การใช้สี การใช้ภาพ การใช้การตีกรอบ การเน้นข้อความบางตอน เป็นต้น

3.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือ

ในการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคู่มือ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มงานวิจัยไทย และงานวิจัยต่างประเทศ ซึ่งรายละเอียดที่นำเสนอจะให้ความสำคัญกับลักษณะการเก็บข้อมูลเพื่อการพัฒนาคู่มือ และวิธีการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ

งานวิจัยในประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยจำนวน 13 เรื่อง โดยเลือกเรื่องที่มีการดำเนินการวิจัยในช่วงปี พ.ศ. 2546 ถึงปี พ.ศ.2550 ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.6 งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือ

ที่	ชื่อผู้แต่ง/ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	ลักษณะการเก็บข้อมูลเพื่อการพัฒนาคู่มือ	วิธีการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ
1	ชัยณรงค์ สาดพุ่ม (2550) การพัฒนาคู่มือการจัดทำระบบการ บริหารคุณภาพ ISO 9000: 2000	สร้างคู่มือ โดยศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งใช้ ประสบการณ์ของผู้วิจัย	ประเมินความเหมาะสมของ คู่มือทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหา ตามเกณฑ์ ร้อยละ 80 โดย ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน
2	ชมพูนุท ไส้สันดา (2550) การพัฒนาคู่มือฝึกทักษะ ภาษาอังกฤษในการแนะนำพิพิธภัณฑ์ สถานแห่งชาติร้อยเอ็ด สำหรับ อาสาสมัครมัคคุเทศก์	เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่าง และนำข้อมูลที่ ได้มาสร้างคู่มือ	(1) ตรวจสอบความเหมาะสม และความถูกต้องของเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ (2) นำคู่มือไปทดลองใช้และ ให้กลุ่มตัวอย่างตอบ แบบสอบถามประเมินเนื้อหา
3	ปรีชา สัจจากุล (2549) การพัฒนาคู่มือระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนราชประชา นุกเคราะห์ 38 จังหวัดระนอง	สร้างคู่มือขึ้นจากการศึกษา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการดำเนินการศึกษาจาก สภาพจริง	(1) ทำร่างคู่มือให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบและแก้ไข (2) นำคู่มือที่สร้างเสร็จมาให้ ผู้ใช้จริงประเมินความ เหมาะสมของเนื้อหาภาษา และการนำไปใช้
4	ชัยพร ศรีรอด (2548) การพัฒนาคู่มือเสริมการปฏิบัติงาน ตามคำรับรองการปฏิบัติราชการระดับ ทำทนาย ของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาชุมพร เขต 2	ดำเนินการสร้างคู่มือจาก การศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง	(1) ตรวจสอบคุณภาพคู่มือโดย ผู้เชี่ยวชาญ (2) หาค่าความเชื่อมั่น (3) ทดลองใช้และให้ผู้ใช้งานจริง ประเมินคุณภาพโดยการตอบ แบบสอบถาม
5	เครือวัลย์ เผ่าผึ้ง (2548) การพัฒนาคู่มือการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการอ่าน คิด วิเคราะห์ และ เขียนสื่อความสำหรับครูภาษาไทย	ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องและสร้างเป็น เครื่องมือ	(1) ตรวจสอบความถูกต้องของ กิจกรรม หาค่าดัชนีความ สอดคล้อง (2) ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง หาค่าโดยแบ่งเป็น ทดลองใช้ ส่วนบุคคล ทดลองใช้กลุ่ม ย่อยและทดลองใช้กลุ่มใหญ่

ที่	ชื่อผู้แต่ง/ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	ลักษณะการเก็บข้อมูลเพื่อการพัฒนาคู่มือ	วิธีการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ
6	ปทุมทิพย์ ดีบุกคำ (2548) การพัฒนาคู่มือแนะนำการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	ศึกษาข้อมูลพื้นฐานแล้วสร้างเป็นคู่มือฉบับร่างเพื่อนำไปทดลองใช้และปรับแก้ตามคำแนะนำ	ทดลองใช้กับคนกลุ่มใหญ่และทำการประเมินความสามารถในการแนะนำการออกกำลังกายของกลุ่มตัวอย่าง
7	กาญจนา หลวงจอก (2547) การพัฒนาคู่มือการศึกษาผู้เรียนเป็นรายกรณี สำหรับครูที่ปรึกษา	ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสร้างเป็นคู่มือ	กำหนดเกณฑ์มาตรฐานของคู่มือไว้ 80/80 ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบแผนการทดลอง จากนั้นจึงประเมินความสามารถในการศึกษาผู้เรียนเป็นรายกรณีของกลุ่มตัวอย่าง
8	มยุรี สีมาจร (2547) การพัฒนาคู่มือการเรียนการสอนเรื่องโรคติดต่อในวัยผู้ใหญ่ในระดับอนุบาลและประถมศึกษา	ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วสร้างคู่มือฉบับร่าง	ตรวจสอบคุณภาพของคู่มือโดยการทดลองใช้คู่มือ กับกลุ่มตัวอย่าง และประเมินประสิทธิภาพของคู่มือโดยใช้สถิติ t-test
9	นิรมล ดวงใจ (2547) การพัฒนาคู่มือประกอบเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง ณ สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าเขาเขียว จังหวัดชลบุรี	สร้างคู่มือขึ้นจากการศึกษาเอกสารพื้นฐาน	(1)ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ (2)ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างประเมินแบบทดสอบก่อนและหลังใช้คู่มือ รวมทั้งให้กรอกแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคู่มือ
10	สุธีรา จีระดิวิรา (2546) การพัฒนาคู่มือการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัย	สร้างคู่มือขึ้นจากการศึกษาเอกสารพื้นฐาน	ตรวจสอบคุณภาพของคู่มือโดยการทดลองใช้คู่มือ กับกลุ่มตัวอย่าง และประเมินความรู้ของผู้ใช้คู่มือเปรียบเทียบกับก่อนการใช้โดยใช้สถิติ t-test

ที่	ชื่อผู้แต่ง/ชื่องานวิจัย/ปี พ.ศ.	ลักษณะการเก็บข้อมูลเพื่อการพัฒนาคู่มือ	วิธีการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ
11	นิรุติ อภรณ์ (2546) การพัฒนาคู่มือคุณสำหรับเยาวชน ในบริเวณสวนป่าพีระศักดิ์ อติศร ประเสริฐ จังหวัดระนอง	สร้างคู่มือขึ้นจากการศึกษา เอกสารและการศึกษาสภาพ จริงของสถานที่โดยสำรวจ ชนิดของนกที่ปรากฏในบริเวณ นี้และจัดทำเป็นคู่มือ	ทดสอบประสิทธิภาพของ เครื่องมือจากความพึงพอใจ ของผู้ใช้คู่มือ และการ เปรียบเทียบความรู้ก่อนและ หลังการใช้คู่มือคุณ
12	บำรุง สุวรรณโชติ (2546) การพัฒนาคู่มือการนิเทศการสอนวิชา ศิลปศึกษาตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3	สร้างคู่มือจากการศึกษา เอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	ให้กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้และ ประเมินผลความพึงพอใจของ กลุ่มตัวอย่างโดยใช้ แบบสอบถามมาตราส่วน ประมาณค่า
13	ณัฐวิ นามบุรี (2547) การพัฒนาคู่มือครูในการใช้แหล่ง เรียนรู้ภายในโรงเรียนเพื่อการจัดการ เรียนการสอนภาษาต่างประเทศ	เก็บข้อมูลจากการปฏิบัติจริง ของกลุ่มตัวอย่างโดยการใช้ แบบสอบถามแล้วนำข้อมูลที่ ได้จากแบบสอบถามมา วิเคราะห์แล้วสร้างเป็นคู่มือ	ตรวจสอบคุณภาพคู่มือโดยใช้ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษ จำนวน 20 ท่าน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคู่มือในประเทศไทยพบว่ามีลักษณะการเก็บข้อมูลเพื่อสร้างคู่มือใน 2 ลักษณะคือ (1)สร้างคู่มือโดยการศึกษาคำว่า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2)สร้างคู่มือโดยนำข้อมูลจากการปฏิบัติจริงหรือจากการสำรวจสภาพจริงมาเป็นข้อมูลหลักในการสร้างคู่มือ ส่วนในด้านการตรวจสอบคุณภาพพบว่าแบ่งเป็น 3 ลักษณะเช่นกันคือ (1)ทำการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือโดยผู้เชี่ยวชาญ (2)การทดลองใช้คู่มือกับกลุ่มตัวอย่างและทำการเปรียบเทียบผลก่อนการใช้และหลังการใช้คู่มือกับกลุ่มตัวอย่าง และ(3)การตรวจสอบคุณภาพคู่มือในด้านความพึงพอใจโดยผู้ใช้จริง ดำเนินการโดยให้ผู้ใช้คู่มือประเมินความพึงพอใจหลังจากได้ใช้คู่มือที่นักวิจัยสร้างขึ้นมา

งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือในต่างประเทศมีปรากฏในฐานข้อมูลน้อยมาก ผู้วิจัยได้เลือกงานวิจัยที่ไม่เก่ามากและมีความน่าสนใจนำเสนอ 1 เรื่องซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

Forsman and Falkmer (2005) ได้ทำการประเมินคู่มือแนะนำการส่งเสริมการเดินทางที่ปลอดภัยสำหรับเด็กพิการ ซึ่งคู่มือนี้ได้ถูกสร้างขึ้นและทำการแจกจ่ายเผยแพร่ให้กับผู้ปกครอง

ของเด็กพิการ และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง คู่มือนี้ถูกประเมินจากมุมมองของผู้ใช้โดยการ ใช้แบบสอบถามสำรวจจากผู้ปกครอง โดยในการประเมินคู่มือนี้ นักวิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่าง ผู้ปกครองจากรายชื่อในองค์กรที่ดูแลเกี่ยวกับเด็กพิการ และทำการส่งคู่มือไปให้พร้อมทั้ง แบบสอบถามประเมินคู่มือ ซึ่งแบบสอบถามที่ใช้ในการประเมินคู่มือนี้ได้พัฒนามาจากการ สัมภาษณ์เชิงลึกกับครอบครัวที่มีลูกพิการ 8 ครอบครัวซึ่งแต่ละครอบครัวเด็กมีความพิการที่ แตกต่างกัน โดยเป็นการสัมภาษณ์ด้วยคำถามแบบใกล้ชิดคำถามทั้งหมดประกอบด้วยคำถาม เกี่ยวกับภูมิหลังและการสำรวจกลุ่มเป้าหมายในการใช้คู่มือ และความเป็นไปได้ที่จะซื้อคู่มือ จาก ผลการประเมินคู่มือพบว่าผู้ปกครองสนับสนุนคุณค่าและประโยชน์ของคู่มือนี้ โดยเฉพาะคู่มือนี้ เป็นประโยชน์มากสำหรับคนขับรถขนส่งของโรงเรียนและระบบการขนส่งพิเศษ

จากงานวิจัยข้างต้นรูปแบบการประเมินคู่มือลักษณะนี้มีความน่าสนใจ เพราะให้ผู้ที่ใช้ จริงเป็นผู้ประเมิน และมีการประเมินทั้งความพึงพอใจและความเป็นไปได้ที่จะซื้อคู่มือ ซึ่งจะทำ ให้ผู้สร้างคู่มือได้รับทราบคุณภาพของคู่มือจากกลุ่มผู้ใช้ และยังทำให้ได้ข้อมูลเพื่อการผลิต ออกจำหน่ายในอนาคตด้วย

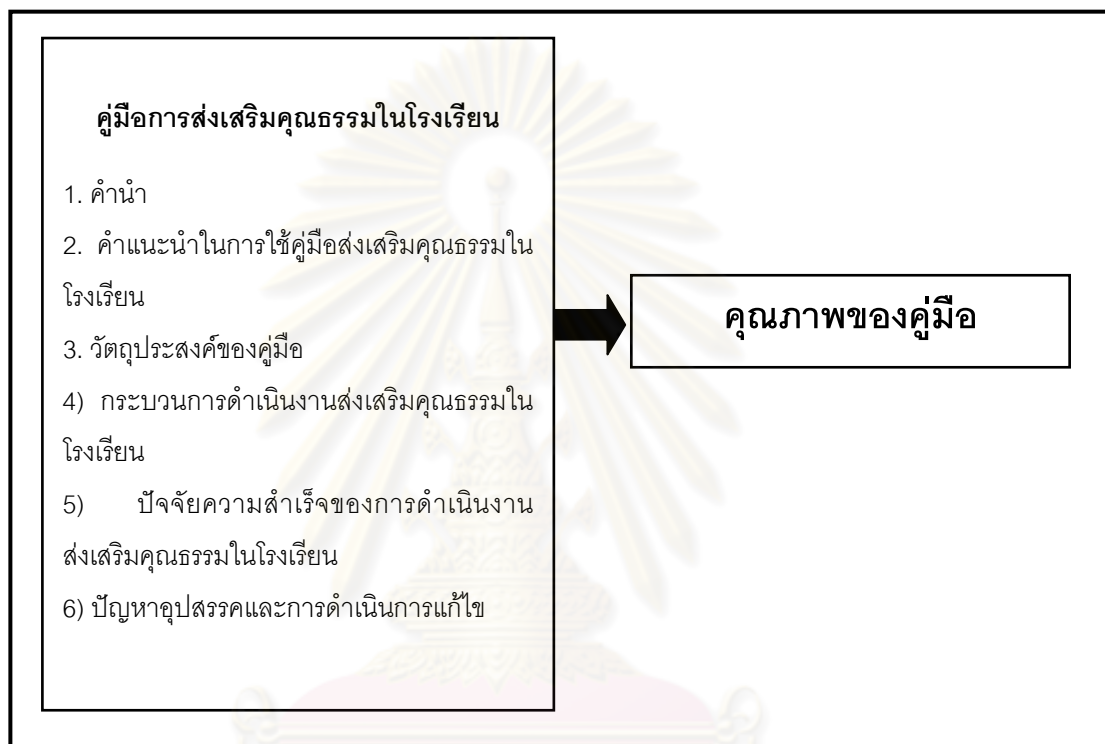
กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า โรงเรียนมีการดำเนินงานเพื่อการ ส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน แบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านคุณลักษณะของบุคลากร ด้านการ บริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดสภาพแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ และการ กำหนดกิจวัตร และกิจกรรมของนักเรียน ในการดำเนินงานของโรงเรียนมีปัจจัยที่สนับสนุน คือ ภาวศึที่เก็วข้องในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม และปัจจัยอื่น ๆ ดังนั้นในการพัฒนาคู่มือการ ส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดเนื้อหาที่สำคัญอันประกอบด้วย คำนำ คำแนะนำในการใช้คู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน วัตถุประสงค์ของคู่มือ กระบวนการส่งเสริม คุณธรรมในโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ รูปแบบกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริม คุณธรรม ภาวศึที่เก็วข้องและบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ปัจจัยสำคัญต่อ การส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนและปัญหาอุปสรรคและการดำเนินการแก้ไขในโรงเรียนที่ประสบ ความสำเร็จ

หลังจากดำเนินการเขียนคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัย จึงนำไปตรวจสอบคุณภาพของคู่มือโดยให้ครูผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เป็นผู้ประเมินคู่มือ มีรายละเอียดการประเมินสองด้านคือ การประเมินความรู้ของครูในการ

ออกแบบการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนหลังจากการศึกษาคู่มือ และการประเมินความคิดเห็นของครูที่มีต่อคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ดังนั้นกรอบแนวคิดในการวิจัยการพัฒนาคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนจึงสามารถกำหนดได้ ดังแผนภาพที่ 1

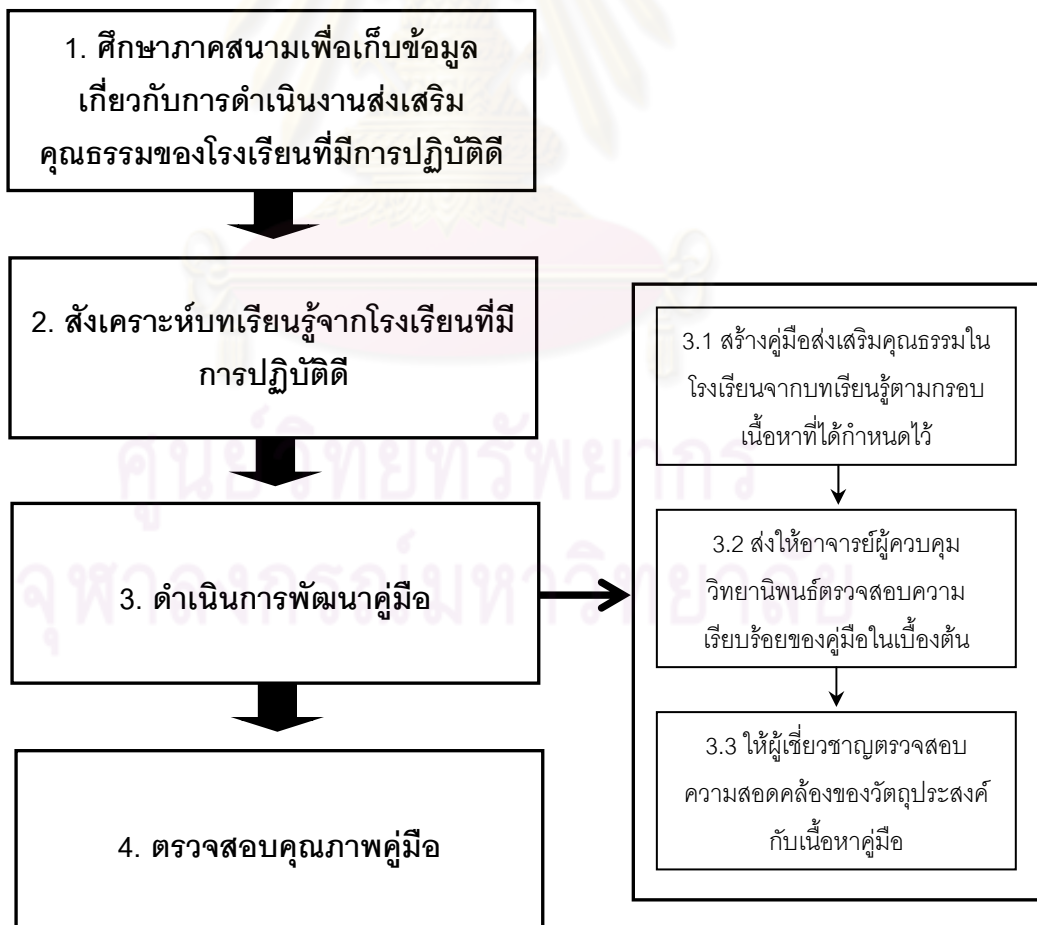
แผนภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการดำเนินการวิจัยเพื่อ พัฒนาคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โดยการสังเคราะห์บทเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี ผู้วิจัยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ 1)การศึกษาภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี 2)การสังเคราะห์บทเรียนรู้จากข้อมูลภาคสนามและเอกสารที่เกี่ยวข้อง 3) การดำเนินการพัฒนาคู่มือ และ4)การตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ โดยในขั้นตอนการพัฒนาคู่มือแบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ 3.1)สร้างคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนจากบทเรียนรู้ตามกรอบเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ 3.2)ส่งให้อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความเรียบร้อยของคู่มือในเบื้องต้น 3.3)ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมและการนำคู่มือไปปรับใช้ ซึ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยที่อธิบายข้างต้นสามารถแสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 3.1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

จากแผนภาพที่ 3.1 จะพบว่าขั้นตอนการดำเนินการวิจัยจะถูกแบ่งออกเป็น 3 ตอนโดยในแต่ละตอนมีรายละเอียดการดำเนินการที่สามารถอธิบายได้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาภาคสนาม

การศึกษาภาคสนามของการดำเนินการวิจัยวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี สำหรับนำมาใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการสร้างคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา (multiple case study) และการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1. กรณีศึกษา

1.1 เกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา

การคัดเลือกกรณีศึกษา ทำการคัดเลือกให้กระจายตามบริบทของขนาดโรงเรียน โดยใช้อย่างน้อย 3 พื้นที่ และเป็นโรงเรียนที่มีลักษณะตามเกณฑ์ที่กำหนดต่อไปนี้

- 1) คัดเลือกมาจำนวน 3 โรงเรียนจำแนกตามขนาดโรงเรียน ซึ่งจะประกอบด้วยสถานศึกษาขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก อย่างละ 1 แห่ง
- 2) เป็นสถานศึกษาหรือโรงเรียนที่ได้รับรางวัลโรงเรียนดีเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรมประจำปีการศึกษา 2551 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 3) มีการดำเนินการในด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง นับจากที่ได้รางวัลจนกระทั่งถึงปัจจุบัน
- 4) เป็นแหล่งศึกษาดูงานให้กับโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น ๆ ในด้านการส่งเสริมคุณธรรม
- 5) ยินดีให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยตลอดระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

1.2 โรงเรียนที่คัดเลือกเป็นกรณีศึกษา

จากผลการประกวดโรงเรียนดีเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรมประจำปีการศึกษา 2551 มีโรงเรียนที่ได้รับรางวัลทั้งหมด 38 โรงเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ข้างต้น จึงได้โรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา สำหรับการวิจัยในครั้งนี้จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่

ตารางที่ 3.1 โรงเรียนที่คัดเลือกเป็นกรณีศึกษา

โรงเรียนที่คัดเลือกเป็นกรณีศึกษา
1) กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนน้ำพองศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2) กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม กิ่งอำเภอสทิงพระ จังหวัดตรัง
3) กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนบ้านแม่จ้อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

ตารางที่ 3.2 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

กรณีศึกษา	ระยะเวลา
1.โรงเรียนน้ำพองศึกษา จังหวัดขอนแก่น	วันที่ 5 – 16 มกราคม 2552
2. โรงเรียนบ้านแม่จ้อง จังหวัดเชียงใหม่	วันที่ 18 มกราคม – 7 กุมภาพันธ์ 2552
3. โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จังหวัดตรัง	วันที่ 10 กุมภาพันธ์ - 20 กุมภาพันธ์ 2552

1.4 การสร้างความสัมพันธ์ในการเข้าสู่สนาม

ขั้นที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์ก่อนเข้าสู่สนาม เมื่อผู้วิจัยได้รับทราบผลการประกวดโรงเรียนดีเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรม ประจำปีการศึกษา 2551 จึงได้ทำการคัดเลือกกรณีศึกษากระจายตามบริบทขนาดของโรงเรียน ได้กรณีศึกษามาทั้งหมด 3 โรงเรียน ผู้วิจัยจึงได้โทรศัพท์ติดต่อขออนุญาตเข้าไปศึกษาข้อมูลภาคสนามกับทั้ง 3 โรงเรียน โดยทุกโรงเรียนยินดีให้ความร่วมมือ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้เดินทางไปร่วมงานมอบรางวัลโรงเรียนดีเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรม ประจำปีการศึกษา 2551 ณ อาคารอมสินสำนักงานใหญ่ (สะพานควาย) เพื่อนำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลไปยื่นต่อท่านผู้อำนวยการของทั้ง 3 โรงเรียน และเป็นการแนะนำตัวอย่างเป็นทางการต่อคณะผู้บริหารและตัวแทนคุณครูที่เข้ารับรางวัล ทุกโรงเรียนให้การตอบรับเป็นอย่างดี พร้อมทั้งได้ให้ความเอื้อเฟื้อเกี่ยวกับการติดต่อที่พักให้กับผู้วิจัยขณะไปเก็บข้อมูลภาคสนาม และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเดินทางไปยังโรงเรียนทั้งสามโรงเรียน พร้อมกับทางโรงเรียนได้แนะนำให้รู้จักกับครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน และอนุญาตให้ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับครูผู้รับผิดชอบได้โดยตรง

ขั้นที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ขณะอยู่ในสนาม ก่อนการเดินทางลงสู่ภาคสนามของแต่ละโรงเรียน ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานล่วงหน้า แจ้งกำหนดวันเวลาที่แน่นอนให้กับทางโรงเรียนทราบ เมื่อเดินทางไปสู่สนามทั้ง 3 กรณีศึกษา ผู้วิจัยได้รับการต้อนรับจากคณะผู้บริหารและคณะครูเป็นอย่างดี ทางโรงเรียนได้จัดให้ผู้วิจัยแนะนำตัวกับคณะผู้บริหารและ

บุคลากรทุกท่านที่อยู่ในโรงเรียน บุคลากรทุกท่านเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลและรู้จักสถานะที่แท้จริงของผู้วิจัย ผู้วิจัยเข้าสู่สนามแบบเปิดเผยสถานะที่แท้จริง แสดงออกซึ่งกิจกรรมายาทที่สุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน และค่อนข้างเป็นทางการ เพื่อเป็นการให้เกียรติโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา และรักษาภาพพจน์ที่ดีของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการเก็บข้อมูลเจาะลึกรายละเอียด จึงแตกต่างกันดังต่อไปนี้

1) ผู้บริหารโรงเรียน ผู้วิจัยได้เดินทางไปพบและรายงานตัวเพื่อขอเข้ามาเก็บข้อมูลทันทีที่เดินทางไปถึงโรงเรียน พร้อมกับได้ทำการนัดหมายเพื่อสัมภาษณ์ในวันเวลาที่ท่านสะดวก จากการลงภาคสนามใน 3 กรณีศึกษา ผู้บริหารของทุกที่ต่างก็ให้การต้อนรับ และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี พร้อมทั้งอนุญาตให้เก็บข้อมูลได้เต็มที่ ทุกรูปแบบพร้อมทั้งอำนวยความสะดวกโดยการจัดคุณครูเพื่อคอยดูให้ความสะดวกผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่อยู่ในภาคสนาม

2) คุณครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เนื่องจากผู้วิจัยได้ติดต่อประสานกับคุณครูก่อนการลงภาคสนามมาได้ระยะหนึ่ง จึงทำให้มีความคุ้นเคยกันในเบื้องต้นแล้วเมื่อผู้วิจัยเดินทางไปถึง จึงได้ไปรายงานตัวและขออนุญาตเก็บข้อมูล ชี้แจงรายละเอียดของขอบเขตในการเก็บข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งผู้วิจัยจะได้รับอนุญาตให้อยู่กับคุณครูตลอด โดยนั่งทำงานประจำห้องเดียวกัน การสร้างความสัมพันธ์จึงเป็นลักษณะการพูดคุย ช่วยเหลือเรื่องสถิติที่ใช้ในการวิจัย ช่วยดูแลนักเรียนเมื่อคุณครูติดภารกิจ รวมทั้งร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่คุณครูผู้สอนทุกท่านต้องทำในโรงเรียน เช่น การร่วมลงไปดูแลนักเรียนเข้าแถวในตอนเช้า การรับประทานอาหารร่วมกันในตอนกลางวัน เข้าร่วมประชุม ฯ นอกจากนี้หลังจากที่ผู้วิจัยกลับเข้าสู่ที่พักในตอนเย็น หลังจากเก็บข้อมูลที่โรงเรียนเสร็จ ก็มีคุณครูในโรงเรียนมาคอยถามไถ่สารทุกข์สุกดิบอยู่ตลอด ทำให้ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับคุณครูและบุคลากรของแต่ละที่มาก การเก็บข้อมูลจากกลุ่มคุณครูจึงไม่ประสบปัญหาใดๆ

3) นักเรียน ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนโดยการพูดคุยให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน โดยนักเรียนจะเรียกผู้วิจัยว่า “พี่” ในตอนแรกคุณครูพาแนะนำให้ผู้วิจัยและให้นักเรียนเรียกผู้วิจัยว่าอาจารย์ แต่ผู้วิจัยเห็นว่านักเรียนรู้สึกเกร็งและพูดคุยไม่เป็นธรรมชาติ จึงได้ชวนคุยเรื่องต่าง ๆ เช่น สถานที่ท่องเที่ยวใกล้โรงเรียน อาชีพที่อยากเป็น จนนักเรียนผ่อนคลายพูดคุยด้วยบรรยากาศสบายๆ ไม่เป็นทางการ นักเรียนจึงสนิทสนมกับผู้วิจัยอย่างรวดเร็ว และผู้วิจัยได้บอกกับนักเรียนว่า “เรียกพี่ก็ได้ พี่ก็มีน้องชายอายุรุ่นราวคราวเดียวกับพวกหนูแหละ” นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนทุกกิจกรรม ที่โรงเรียนได้จัดขึ้นขณะที่ไปเก็บข้อมูล เช่น กิจกรรมใส่บาตร กิจกรรมเข้าแถวตอนเช้า กิจกรรมกิจวัตรประจำวัน

รวมทั้งเมื่อผู้วิจัยมีเวลาว่างก็ไปพูดคุยซักถาม ตรวจสอบข้อมูล และสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนเพื่อเชื่อมโยงไปสู่ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งด้วย

4) ภาคอื่น ๆ และองค์กรภายนอก ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์ผ่านนักเรียน โดยให้นักเรียนพาผู้วิจัยไปยังชุมชน ไปพบปะกับผู้ปกครองและบุคคลต่าง ๆ และเนื่องจากผู้วิจัยได้พักอยู่ในชุมชนผู้วิจัยจึงสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่อยู่รอบ ๆ ที่พัก โดยการแนะนำตัว และแจ้งความประสงค์ว่ามาทำอะไร ใช้การพูดคุย ซักถาม คนในชุมชนก็จะให้ความอนุเคราะห์ในเรื่องข้อมูล เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการดำเนินการต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ผู้วิจัยฟัง รวมทั้งให้การดูแลและชักชวนให้ผู้วิจัยไปร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน เช่น การทำบุญในวันพระ ผู้วิจัยใช้วิธีการพูดคุยอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน การทักทายด้วยการไหว้ การร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน ทำให้ได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี

1.5 กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เนื่องจากการดำเนินการวิจัยครั้งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายรูปแบบ ผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญของแต่ละกรณีศึกษา ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.3 กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูล	กรณีศึกษาที่ 1	กรณีศึกษาที่ 2	กรณีศึกษาที่ 3	การเก็บข้อมูล
บุคลากรทั้งโรงเรียน	107	50	8	แบบสอบถาม
ผู้บริหาร	1 คน	1 คน	1 คน	สัมภาษณ์
ครูผู้รับผิดชอบ	2 คน	2 คน	2 คน	สัมภาษณ์
ผู้มีส่วนร่วม	5 คน	5 คน	5 คน	สัมภาษณ์
นักเรียน	16 คน	16 คน	16 คน	สนทนากลุ่ม
รวม	131 คน	74 คน	32 คน	

2. ขอบเขตในการเก็บข้อมูลจากกรณีศึกษา

1) คุณลักษณะของบุคลากรและการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

2) การบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรม

2.1 วิสัยทัศน์ พันธกิจ และแผนปฏิบัติการที่ส่งเสริมคุณธรรมของสถานศึกษา

2.2 ภาคที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานด้านส่งเสริมคุณธรรมของสถานศึกษา

2.3 คณะทำงานด้านคุณธรรมและจริยธรรมทั้งในระดับครูอาจารย์ และนักเรียน

2.4 ระบบหรือมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายจากเทคโนโลยีสารสนเทศ

2.5 การประเมินผลและพัฒนาแผนงานหรือโครงการ

- 3) การจัดการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรม
- 4) การจัดสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้
- 5) กิจกรรมและกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม
- 6) ลักษณะการมีส่วนร่วมของภาคีอื่น ๆ เพื่อการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน
- 7) ปัจจัยสนับสนุน ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษา ทำให้สามารถตอบปัญหาการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ มีดังนี้

3.1) การศึกษาเอกสาร โดยมุ่งเน้นที่เอกสารที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน เช่น โครงการการดำเนินงานและรายงานผลของโครงการ บันทึกทรงรอยการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่โรงเรียนจัดทำกับนักเรียน รวมทั้งเอกสารการดำเนินการบริหารจัดการเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนทั้งหมด

3.2) การสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยจะดำเนินการการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ผู้อำนวยการ
- 2) ครูผู้รับผิดชอบด้านการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน
- 3) ภาคีอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนในโรงเรียน

3.3) การจัดสนทนากลุ่มกับนักเรียน กำหนดผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวนกลุ่มละ 8 คน โดยผู้วิจัยจะจัดการสนทนากลุ่ม 2 ครั้งแบ่งเป็นกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 กลุ่มละ 1 ครั้ง โดยในการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ดังนี้

- 1) เป็นนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนแห่งนี้มาไม่น้อยกว่า 1 ปีการศึกษา
- 2) ได้เข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมกับโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
- 3) เต็มใจให้ความร่วมมือในการสนทนากลุ่มเป็นอย่างดี

ในการจัดการสนทนากลุ่มผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ การเก็บข้อมูลในแง่ของการได้ลงมือปฏิบัติจริงของนักเรียน และเป็นการตรวจสอบข้อมูลในเบื้องต้นว่ามีความสอดคล้องกับรายงาน

การดำเนินการต่าง ๆ ของโรงเรียนหรือไม่ โดยผู้วิจัยจะดำเนินการสนทนาแบบพูดคุยเป็นกันเองให้เล่าถึงกิจกรรมที่ประทับใจของแต่ละคน ผู้ร่วมสนทนาในกลุ่มสามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดได้อย่างเต็มที่ กับกิจกรรมที่เคยทำอย่างเต็มที่ บวกกับการจุดประเด็นที่ผู้วิจัยใคร่รู้ลงไปตลอดการสนทนา

3.4) การสังเกต ผู้วิจัยจะดำเนินการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม โดยในการสังเกตผู้วิจัยจะสังเกตสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ตัวอย่างเช่น สภาพโรงเรียน การจัดสภาพแวดล้อม และกิจกรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน โดยการสังเกตแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน กิจกรรมที่โรงเรียนทำตั้งแต่เข้าก่อนเข้าเรียนจนถึงเวลาเย็นที่นักเรียนกลับบ้าน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนคุณธรรมภายในห้องเรียน ลักษณะการสอนการใช้สื่ออุปกรณ์ประกอบการสอน ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมใด ที่โรงเรียนอนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าร่วมได้ ผู้วิจัยก็จะทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีหลักสำคัญคือ มีการวางแผนการสังเกตอย่างรอบคอบ ชัดเจน มีการจดบันทึกการสังเกตอย่างเป็นระบบ และในส่วนของผู้วิจัยไม่สามารถสังเกตอย่างมีส่วนร่วมได้ก็จะทำการสังเกตการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สังเกตโดยยึดกรอบแนวคิดของ (Lofland, 1971 อ้างถึงในนิศา ชูโต, 2545) ซึ่งประกอบด้วยกรอบแนวคิด 6 ด้านดังนี้

- 1) การกระทำ (Acts) คือ การสังเกตพฤติกรรมต่างๆของ ผู้บริหาร ครู นักเรียน
- 2) กิจกรรม (Activities) คือ การสังเกตการณ์กระทำหรือกิจกรรมที่บุคคลในโรงเรียนและภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุณธรรมได้ทำร่วมกัน
- 3) ความหมาย (Meanings) คือ การให้ความหมายของการกระทำหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียนโดยอาจจะได้คำจำกัดความของกิจกรรมเหล่านั้นจากครู ผู้บริหาร นักเรียน หรือภาคีอื่น ๆ ที่เข้าร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ
- 4) การมีส่วนร่วม (Participation) คือ การมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ว่ามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆมากน้อยเพียงไร
- 5) ความสัมพันธ์ (Relationship) ของบุคคลต่างๆ ที่อยู่ในโรงเรียนและภาคีที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น
- 6) สถานที่ (Setting) เป็นการสังเกต สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ สถานที่ปฏิบัติกิจกรรมที่ต่าง ๆ ฯลฯ

3.5) การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

4. เครื่องมือและคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เนื่องจากการดำเนินการวิจัยนี้ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบหลากหลายวิธี จึงมีเครื่องมือในการดำเนินการเก็บข้อมูลหลายชนิด มีรายละเอียดของเครื่องมือต่าง ๆ ดังนี้

4.1.1) แบบศึกษาเอกสาร เป็นแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยกำหนดรูปแบบและรายละเอียดตามลักษณะข้อมูลที่ต้องการ รายละเอียดเนื้อหาของแบบศึกษาเอกสารประกอบด้วย ชื่อเอกสาร ลักษณะวิธีการดำเนินการหรือการปฏิบัติ ผลการดำเนินการหรือผลการปฏิบัติ ผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติ และข้อสังเกตอื่น ๆ ของผู้วิจัย

4.1.2) แบบสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร, แบบสัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบด้านการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน และแบบสัมภาษณ์ภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุณธรรม ซึ่งมีประเด็นสัมภาษณ์แบ่งตามผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 3.4 ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์

ประเด็นสัมภาษณ์ผู้บริหาร

1. การบริหารจัดการเพื่อการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนเป็นอย่างไร
 - 1.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และแผนปฏิบัติการที่ส่งเสริมคุณธรรมของสถานศึกษาเป็นอย่างไร
 - 1.2 ภาคีที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานด้านส่งเสริมคุณธรรมของสถานศึกษาเป็นใครบ้างและมีส่วนร่วมอย่างไร
 - 1.3 การจัดตั้งคณะทำงานด้านคุณธรรมทั้งในระดับครูอาจารย์ และนักเรียนมีการดำเนินการอย่างไร
 - 1.4 ระบบหรือมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายจากเทคโนโลยีสารสนเทศหรือมีการดำเนินการอย่างไร
 - 1.5 การประเมินผลและพัฒนาแผนงานหรือโครงการ
 - 1.6 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ดูแล
2. มีปัจจัยใดเป็นปัจจัยสนับสนุน และมีปัญหาอุปสรรคใดในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม รวมทั้งมีแนวทางแก้ไขในการดำเนินส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียนอย่างไร (ในด้านการบริหารจัดการ)

ตารางที่ 3.4 ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบด้านการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม

1. มีการกำหนดคุณลักษณะของบุคลากรโรงเรียนในโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร มีการจัดการด้านบุคลากรในการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนเป็นอย่างไร
2. ลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณธรรมมีการดำเนินการอย่างไร
3. รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนเป็นอย่างไร มีกิจกรรมอะไรบ้าง และแต่ละกิจกรรมดำเนินการอย่างไร
4. มีการจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียนหรือไม่ ถ้ามี มีการดำเนินการอย่างไร
5. มีปัจจัยใดบ้างที่สนับสนุนให้การส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียนประสบความสำเร็จ
6. มีภาคีใดเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียนบ้าง และมีส่วนร่วมอย่างไร
7. ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน ในด้านการดำเนินการมีอะไรบ้าง

ประเด็นสัมภาษณ์ภาคีอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน

1. มีส่วนร่วมอย่างไร มีความสม่ำเสมอมากน้อยแค่ไหน
2. เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนได้อย่างไร
3. ความสำเร็จที่ปรากฏในตัวนักเรียนเป็นอย่างไร
4. ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน

4.1.3) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกการสนทนากลุ่มประกอบด้วย รายชื่อของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม และประเด็นที่ใช้ในการสนทนา รายละเอียดของประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่มมี ดังนี้

- 1) กิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมที่นักเรียนทำในโรงเรียน
- 2) ความคิดเห็นหรือความรู้สึกเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำ
- 3) ให้เสนอแนวคิด เกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่นักเรียนคิดว่าน่าสนใจ

4.1.4) แบบบันทึกการสังเกต แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ แบบบันทึกการสังเกตกิจกรรม และแบบบันทึกการสังเกตการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ซึ่งรายละเอียดของแบบบันทึกการสังเกตมีดังต่อไปนี้

1) แบบบันทึกการสังเกตกิจกรรม ประกอบด้วย ผู้ร่วมกิจกรรม ลักษณะกิจกรรม ความสัมพันธ์ของคนที่ร่วมกิจกรรม วัตถุประสงค์ของกิจกรรม ภาควิชาอื่น ๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรม (เป็นใคร และมีส่วนร่วมอย่างไร) สถานที่ในการจัดกิจกรรม และข้อสังเกตหรือความคิดเห็นของผู้สังเกตต่อกิจกรรม

2) แบบบันทึกการสังเกตการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ประกอบด้วย ชื่อสถานที่ ลักษณะการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมคุณธรรม และข้อสังเกตของผู้สังเกต

4.1.5) เครื่องบันทึกเสียง และสมุดบันทึก นอกจากการใช้เครื่องมือที่เป็นแบบบันทึกต่าง ๆ แล้วผู้วิจัย ได้ใช้เครื่องบันทึกเสียงในการเก็บข้อมูล เนื่องจากบางครั้งในการเก็บข้อมูลก็ไม่สามารถนั่งจดได้ทันตามเวลา การใช้เครื่องบันทึกเสียงจึงสามารถช่วยให้ได้ข้อมูลครบตามวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้สมุดบันทึกเป็นเครื่องมือในการลงเก็บข้อมูลภาคสนามด้วย เนื่องจากสมุดบันทึกเป็นเครื่องมือที่สามารถบันทึกได้อย่างอิสระ ไม่มีแบบฟอร์มสามารถบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่พบเห็นได้ในทุกเหตุการณ์ พร้อมทั้งยังเป็นเครื่องช่วยจำให้กับผู้วิจัยในการจดบันทึกตารางเวลาหรือข้อมูลอื่น ๆ ด้วย

4.1.6) แบบสอบถามการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โดยผู้ตอบคือบุคลากรที่เป็นครูผู้สอนของโรงเรียนทั้งหมด โดยแบบสอบถามประกอบด้วยเนื้อหา 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นการสอบถามเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เป็นข้อคำถามมีลักษณะแบบเลือกตอบ ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ เพศ ระดับการศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ทำการสอน และช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของครูผู้สอน โรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียน ข้อคำถามมีลักษณะเลือกตอบ “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษาทั้ง 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านการบริหารจัดการงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 3) การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 4) กิจกรรมและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 5) การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ และ 6) การจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ข้อคำถามเป็นการให้แสดงความคิดเห็นต่อข้อความเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษาทั้ง 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านการบริหาร

จัดการงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 3) การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 4) กิจกรรมและกิจการเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 5) การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ และ 6) การจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ โดยมีเกณฑ์การให้ระดับความคิดเห็น ดังต่อไปนี้

- ระดับ 5 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความมากที่สุด (ร้อยละ 90-100)
 ระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความมาก (ร้อยละ 80-89)
 ระดับ 3 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความปานกลาง (ร้อยละ 60-79)
 ระดับ 2 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความน้อย (ร้อยละ 50-59)
 ระดับ 1 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความน้อยที่สุด (ต่ำกว่าร้อยละ 50)

ตารางที่ 3.5 โครงสร้างแบบสอบถาม

รายละเอียดข้อคำถามของแบบสอบถาม ตอนที่ 1

ที่	ชื่อตัวแปร	จำนวนข้อ	ตอนที่	ข้อที่
1	เพศ	1	1	1
2	ระดับการศึกษา	1	1	2
3	กลุ่มสาระที่ทำการสอน	1	1	3
4	จำนวนคาบที่สอนต่อสัปดาห์	1	1	4

รายละเอียดข้อคำถามของแบบสอบถาม ตอนที่ 2 -3

ที่	ชื่อตัวแปร	จำนวนข้อ รวม	ตอนที่ 2		ตอนที่ 3	
			จำนวนข้อ	ข้อที่	จำนวนข้อ	ข้อที่
1	ด้านบุคลากร	12	6	1-6	6	1-6
2	ด้านการบริหารจัดการงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	10	6	7-12	4	7-10
3	ด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	13	6	13-18	7	11-17
4	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ	6	3	19-21	3	18-20
5	ด้านการจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้	4	3	22-24	1	21
6	ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	10	5	25-29	5	22-26

4.2 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

4.2.1 การสร้างเครื่องมือ

1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เพื่อนำมาใช้เป็นตัวแปรในการสร้างเครื่องมือ

2) นำตัวแปรแต่ละตัวมาสร้างนิยามเชิงปฏิบัติการให้มีความชัดเจนตามแนวคิดทฤษฎี ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการวัดและสามารถสร้างเครื่องมือที่จะใช้วัดตัวแปรได้

3) สรุประเด็นที่จะใช้ในการศึกษาข้อมูลทั้งหมด ระบุวิธีการเก็บข้อมูลในแต่ละประเด็นให้ชัดเจน

4) สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือทั้งหมด 4 ชนิด คือ แบบบันทึกเอกสาร แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบสังเกต

5) สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการสร้างข้อคำถาม จากนิยามปฏิบัติการที่ได้กำหนดไว้ โดยพยายามสร้างข้อคำถามให้ได้มากจำนวนหนึ่ง เพื่อเป็นการป้องกันข้อคำถามไม่พอหลังจากการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

6) นำเครื่องมือเก็บข้อมูลที่สร้างขึ้นส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นจึงนำเครื่องมือทั้งหมดไปสู่ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือต่อไป

4.2.2 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เครื่องมือเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วยแบบบันทึกเอกสาร แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบสังเกต เครื่องมือเก็บข้อมูลเชิงปริมาณคือ แบบสอบถาม การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ แบ่งตามประเภทของเครื่องมือ ดังนี้

1) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) พิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถาม (index of congruence: IOC) กับนิยามเชิงปฏิบัติการที่ต้องการวัด ดัชนี IOC มีลักษณะการให้คะแนนดังต่อไปนี้

- 1 หมายถึง ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการที่ต้องการวัด
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องหรือไม่สอดคล้อง
- 1 หมายถึง ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการที่ต้องการวัด

ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือนี้ ใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญโดยต้องมีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท ดังนี้

- 1) เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการการวัดและประเมินผลการศึกษา จำนวน 1 คน
- 2) เป็นผู้มีความรู้และมีประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 1 คน
- 3) เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จำนวน 2 คน
- 4) เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนที่ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนหรือโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 1 คน

จากการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา พบว่าเครื่องมือเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพทุกแบบมีค่าดัชนี IOC ซึ่งใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินความตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00 ซึ่งสามารถแปลผลได้ว่า เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพอันได้แก่ แบบบันทึกเอกสาร แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบสังเกต มีความตรงเชิงเนื้อหาสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอให้เพิ่มเติมในการเก็บข้อมูลด้านต่าง ๆ แสดงได้ดังตารางต่อไป

ตารางที่ 3.6 ประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญที่เสนอให้เพิ่มในเครื่องมือเก็บข้อมูล

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร	แบบสัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบ	แบบสัมภาษณ์ภาคีที่เกี่ยวข้อง	แบบสนทนากลุ่มนักเรียน
1. ขอเน้นให้แยกประเด็นการสร้างการมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครอง และครอบครัวให้ชัดเจน	1. ประเด็นด้านการบริหาร ควรสอบถามจุดอ่อน จุดแข็งว่าสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการทำงานอย่างไร และ ควรปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมได้อย่างไร	1. ให้นั้นประเด็นเรื่องบทบาทในการมีส่วนร่วมสำหรับการจัดการเรียนรู้หรือการบริหาร	1. ควรเพิ่มคำถามในลักษณะ ความคิดเห็น/ ความรู้สึก/การมีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดขึ้น

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร	แบบสัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบ	แบบสัมภาษณ์ภาคีที่เกี่ยวข้อง	แบบสนทนากลุ่มนักเรียน
2. ในประเด็นด้านบุคลากร ควรเพิ่มควรเพิ่มประเด็นเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจ การลงโทษด้วย	2. ประเด็นการจัดการเรียนการสอน ควรสัมภาษณ์ถึงอุปายหรือกลวิธีสำหรับการตั้งพลังของชุมชนหรือครอบครัว		2. ควรเพิ่มประเด็น ผลดีของการจัดกิจกรรม ส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้เรียนที่มีต่อตัวผู้เรียนด้านต่าง ๆ
3. ในประเด็นด้านการบริหารควรเพิ่มด้านการสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากร และเพิ่มประเด็นเกี่ยวกับความถี่และจำนวนของผู้มีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการ	เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงเรื่องของการสนับสนุนด้านงบประมาณด้วย		3. ควรเพิ่มคำถามในลักษณะ ความคิดเห็น/ความรู้สึก/การมีส่วนร่วมในกิจกรรม
4. ในประเด็นการจัดการเรียนรู้ ควรเพิ่มเกี่ยวกับการกำกับ ติดตามดูแล ประเมินผล และการสนับสนุนบทบาทนักเรียนในการแก้ปัญหาสังคมโดยมีพื้นฐานด้านคุณธรรม			

2) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเชิงปริมาณ คือแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ 2 ด้านคือ ด้านความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และด้านความเที่ยง (Reliability)

ด้านความตรงเชิงเนื้อหา (content validity)

ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) พิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถาม (index of congruence: IOC) กับนิยามเชิงปฏิบัติการที่ต้องการวัด ดังนั้น IOC มีลักษณะการให้คะแนนดังต่อไปนี้

- 1 หมายถึง ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการที่ต้องการวัด
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องหรือไม่สอดคล้อง
- 1 หมายถึง ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการที่ต้องการวัด

ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือนี้ ใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญโดยต้องมีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท ดังนี้

- 1) เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการการวัดและประเมินผลการศึกษา จำนวน 1 คน
- 2) เป็นผู้มีความรู้และมีประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 1 คน
- 3) เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จำนวน 2 คน
- 4) เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนที่ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนหรือโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 1 คน

ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามพบว่า แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในขั้นแรกมีจำนวน 110 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านลงความเห็นว่ามีจำนวนข้อคำถามมากเกินไป ผู้เชี่ยวชาญจึงได้เสนอให้ลดข้อคำถามลง โดยพิจารณาตัดข้อคำถามที่มีความใกล้เคียงกันออก ผลการตรวจสอบค่าดัชนี IOC ของข้อคำถามทั้ง 110 มีค่าอยู่ระหว่าง 0.6-1.0 และผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำในการปรับภาษาของข้อคำถามบางข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการปรับแก้และการตัดข้อคำถามออก จนได้ข้อคำถามคงเหลือ จำนวน 55 ข้อ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ ประกอบด้วยข้อคำถามด้านบุคลากรจำนวน 12 ด้านการบริหารจัดการงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนจำนวน 10 ข้อ ด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนจำนวน 13 ข้อ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่นๆจำนวน 6 ข้อ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้จำนวน 4 ข้อ และด้านการจัดกิจกรรมและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนจำนวน 10 ข้อ

ด้านความเที่ยง (Reliability)

จากการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ทำให้ได้ข้อคำถามจำนวน 55 ข้อที่ได้รับการปรับแก้และได้รับการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ผู้วิจัยจึงนำไปทดลองใช้ (TRY OUT) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 32 คน เป็นครูผู้สอนในโรงเรียนที่ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน แบ่งตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ละ 4 คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาคุณภาพ

ของเครื่องมือ โดยการตรวจสอบความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน แบบสอบถามตอนที่ 2 ใช้การประมาณค่าความเที่ยงด้วยวิธีคูเดอริชชาร์ดสัน (Kuder-Richardson Method) เนื่องจากข้อคำถามมีลักษณะการตอบแบบใช่หรือไม่ใช่ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .8924 และในแบบสอบถามตอนที่ 3 ใช้การประมาณค่าความเที่ยงด้วยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha Method) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .8224

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม ผู้วิจัยมีการดำเนินการ 3 ขั้นตอนคือ

1) การลดทอนข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใช้ประโยชน์ได้ครบถ้วน และเป็นการจัดการข้อมูลให้มีความเป็นระเบียบสามารถหยิบใช้ได้ง่ายในการวิเคราะห์ 2) การตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความตรงและมีความเที่ยง เป็นข้อค้นพบที่เป็นจริงเพื่อการใช้ประโยชน์ต่อไป และ 3) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้องค์ความรู้และสรุปเป็นข้อค้นพบตอบคำถามของงานวิจัยต่อไป

1) การลดทอนข้อมูลในการศึกษาภาคสนามผู้วิจัยจะจัดบันทึกข้อมูลภาคสนามแบบละเอียด (full field note) หลังจากนั้นผู้วิจัยนำมาอ่านทบทวน ลงรหัส และลงความคิดเห็นเบื้องต้น พิจารณาว่าข้อมูลที่ได้มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นใดในการศึกษา จัดบันทึกแบบฟอร์มและใส่ความคิดเห็นเบื้องต้นแยกเก็บเป็นหมวดหมู่ (files) เพื่อง่ายต่อการสืบค้นและเป็นการตรวจสอบความเพียงพอและความตรงของข้อมูล

2) การตรวจสอบข้อมูลในระหว่างที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยจะต้องทำการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลที่ได้มาด้วย ทั้งด้านความตรงและความเที่ยงของข้อมูล โดยใช้วิธี

2.1 การตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้ว จะทำการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นมีความถูกต้องหรือไม่ โดยการตรวจสอบจากแหล่งที่มาของข้อมูล ซึ่งได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล เป็นการตรวจสอบด้านความถูกต้องของข้อมูลว่า เมื่อเวลาต่างกัน ต่างสถานที่กัน และผู้ให้ข้อมูลที่ต่างบุคคลกันแล้วข้อมูลที่ได้มาจะเหมือนกันหรือไม่

- แหล่งเวลา ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันแต่ต่างเวลากัน
- แหล่งสถานที่ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันแต่ต่างสถานที่กัน
- แหล่งบุคคล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันแต่ผู้ให้ข้อมูลต่างกัน

การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) สามารถตรวจสอบได้โดยการใช่วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสาร

2.2 การตรวจสอบข้อมูลแบบถามซ้ำ คือ การพิจารณาข้อมูลที่เก็บมาได้ หากข้อมูลใดเป็นที่สนใจผู้วิจัยก็ตรวจสอบความตรงภายในด้วยการสอบถามซ้ำอีกครั้งหนึ่ง

2.3 ตรวจสอบความเป็นไปได้ของข้อมูลในแง่มุมต่างๆที่เกิดขึ้นว่า “สมเหตุสมผลหรือไม่” ข้อมูลหลักฐานอ่อนไปหรือไม่ สมควรจะหาหลักฐานต่างๆ ทั่วไปอีกหรือไม่

3) การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเน้นเนื้อหาที่อิงจากกรอบแนวคิดการวิจัยและสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างถูกต้อง

3.2 การวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุป คือการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Analysis) ใช้การตีความหมายเพื่อสร้างข้อสรุปจากเหตุการณ์ที่ได้จากสังเกต สัมภาษณ์ และวิเคราะห์เอกสาร

3.3 การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล คือ การที่ผู้วิจัยนำเหตุการณ์หลายเหตุการณ์ที่ได้จำแนกข้อมูลนั้นแล้วมาเปรียบเทียบกัน

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน วิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.)

ขั้นตอนที่ 2 การสังเคราะห์บทเรียนรู้จากข้อมูลภาคสนามและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ในขั้นตอนที่ 2 ของการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาภาคสนามโดยการสังเคราะห์หาลักษณะเด่น และลักษณะร่วมของข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และการวิเคราะห์แบบเปรียบเทียบข้อมูลของแต่ละกรณีศึกษา และนำข้อมูลสรุปที่ได้จากการศึกษาภาคสนามมาประกอบกับเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมเพื่อกำหนดเป็นโครงร่างในการพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ซึ่งข้อมูลที่ผ่านมาการวิเคราะห์และสังเคราะห์ในกระบวนการนี้ จะถูกเขียนขึ้นเป็นบทเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี ซึ่งเป็นข้อค้นพบขั้นต้นที่ได้รับจากการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ และเป็นการตอบคำถามการวิจัยในข้อที่ 2 ด้วย มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1. การจัดการข้อมูล

ในขั้นตอนนี้จะเป็นการจัดการข้อมูลการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม ให้เข้ากลุ่มตามกรอบเนื้อหาที่วางไว้ โดยการวิเคราะห์หาลักษณะเด่น และลักษณะร่วมของแต่ละกรณีศึกษา ซึ่งจำดำเนินการตามกรอบเนื้อหาที่ละด้าน เปรียบเทียบรายด้านว่าเหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไร และทำการเปรียบเทียบที่ละด้านจนครบทุกด้าน หลังจากวิเคราะห์ในขั้นแรกเสร็จ นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เป็นบทเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี โดยเขียนออกมาเป็นรายด้าน ตามกรอบเนื้อหาในการดำเนินการวิจัย

2. การเขียนบทเรียนรู้การส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

การเขียนบทเรียนรู้เกี่ยวกับกรส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วยเนื้อหาและรายละเอียดด้าน ต่าง ๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนในด้านต่าง ๆ

- 1) ด้านบุคลากร
- 2) ด้านการบริหารจัดการงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
- 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
- 4) ด้านกิจกรรมและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
- 5) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ
- 6) ด้านการจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้

ตอนที่ 2 ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

ตอนที่ 3 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการพัฒนาคู่มือ

การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการพัฒนาคู่มือจากบทเรียนรู้ ที่สังเคราะห์ได้ ดังนั้นผู้วิจัยจะแบ่งการดำเนินการในขั้นตอนการพัฒนาคู่มือได้ดังนี้

1. การเขียนคู่มือ

ผู้วิจัยดำเนินการเขียนคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โดยใช้ข้อมูลจากบทเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี เนื้อหาภายในคู่มือมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- (1) คำนำ
- (2) คำแนะนำในการใช้คู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
- (3) วัตถุประสงค์ของคู่มือ

- (4) กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
- (5) ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
- (6) ปัญหาอุปสรรคและการดำเนินการแก้ไข

เมื่อผู้วิจัยทำการสร้างคู่มือได้เป็นที่เรียบร้อย ผู้วิจัยนำเสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความเรียบร้อยในเบื้องต้น และดำเนินการแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ แล้วจึงนำไปตรวจสอบคุณภาพของคู่มือต่อไป

2. การประเมินคู่มือโดยผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เป็นผู้ประเมินความเหมาะสมและการนำไปปรับใช้ของคู่มือ โดยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญไว้ดังนี้คือ

- 1) จบการศึกษามิต่่ากว่าระดับปริญญาโท
- 2) เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

หลังจากคู่มือผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของคู่มือแล้ว ผู้วิจัยทำการแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และดำเนินการในขั้นต่อไป

3. การประเมินคู่มือโดยกลุ่มผู้ใช้

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการประเมิน โดยการใช้การประเมินจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เน้นในระดับผู้ปฏิบัติ เช่น ครูผู้รับผิดชอบด้านงานพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียน ประเมินความคิดเห็นของกลุ่มผู้ใช้ 2 ด้าน ได้แก่ ความเหมาะสมของคู่มือ และการนำไปปรับใช้ในสถานศึกษา มีรายละเอียดในการดำเนินการดังนี้

3.1 การกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้ประเมินคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ในการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ โดยกลุ่มผู้ใช้ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ประเมิน และจำนวนผู้ประเมินดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1.1 คัดเลือกผู้ประเมิน 12 คน โดยแบ่งตามภูมิภาค 4 ภาค ภาคละ 3 คนเลือกตามขนาดโรงเรียน ใหญ่ กลาง เล็ก ขนาดละ 1 คน จำแนกได้ตามตาราง
- 1.2 เป็นครูผู้ดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน
- 1.3 ยินดีให้ความร่วมมือในการประเมินเป็นอย่างดี

ตารางที่ 3.7 จำนวนผู้ประเมินแบ่งตามขนาดโรงเรียนและภูมิภาค

ภูมิภาค	ขนาดโรงเรียน		
	ใหญ่	กลาง	เล็ก
ภาคเหนือ	1 คน	1 คน	1 คน
ภาคกลาง	1 คน	1 คน	1 คน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1 คน	1 คน	1 คน
ภาคใต้	1 คน	1 คน	1 คน
	4 คน	4 คน	4 คน
รวม		12 คน	

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนมีจำนวน 1 ฉบับ เป็นการประเมินความคิดเห็นของกลุ่มผู้ใช้ ที่มีต่อคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นย่อย คือการประเมินความเหมาะสม และการนำไปปรับใช้

1) ศึกษาเอกสารเอกสารที่เกี่ยวข้องในการสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

2) สร้างแบบประเมินคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน และดำเนินการตรวจสอบคุณภาพโดยการ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยกลุ่มผู้ใช้ที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จำนวน 3 คน ดัชนีค่า IOC เท่ากับ 1.00

3) แบบประเมินที่ผ่านการพัฒนาและนำไปใช้ในการประเมินคู่มือการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วย 3 ตอน มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ด้านรูปแบบ ประเมินความเหมาะสมของคู่มือดังรายการต่อไปนี้

1. ปกหน้าของคู่มือ
2. ขนาดและรูปแบบของคู่มือ
3. แบบและขนาดอักษร
4. ส่วนประกอบของคู่มือ
 - 4.1 คำนำ
 - 4.2 สารบัญ
 - 4.3 วัตถุประสงค์
 - 4.4 คำแนะนำ

4.5 การเรียงลำดับเนื้อเรื่อง

4.6 บรรณานุกรม

ตอนที่ 2 ด้านเนื้อหา ประเมินความเหมาะสมของเนื้อหา และการนำไปปรับใช้
บทนำ

สภาพปัจจุบัน

เนื้อหาสาระของคู่มือเล่มนี้มาจากไหน ?

แผนภาพกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

บทที่ 1 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

บทที่ 2 การกำหนดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อส่งเสริมคุณธรรม

บทที่ 3 การดำเนินการด้านบุคลากรของโรงเรียน

3.1 คุณลักษณะของบุคลากรภายในโรงเรียน

3.2 การดำเนินการด้านบุคลากรภายในโรงเรียน

บทที่ 4 การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน

4.1 รูปแบบที่ 1 การจัดการเรียนการสอนแบบสอดแทรกหลักสูตร

4.2 รูปแบบที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระ

บทที่ 5 การกำหนดกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอน

5.1 กิจกรรมในโรงเรียน

5.2 กิจกรรมที่ทำร่วมกับฝ่ายศาสนา หรือฝ่ายศาสนาเป็นเจ้าภาพ

5.3 กิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชน หรือชุมชนเป็นเจ้าภาพ

บทที่ 6 การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม

6.1 คณะกรรมการระดับครู

6.2 คณะกรรมการระดับนักเรียน

บทที่ 7 การจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้

บทที่ 8 การสร้างการมีส่วนร่วม ของชุมชน และองค์กรอื่นๆ

8.1 การสร้างการมีส่วนร่วม

8.2 ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน และองค์กรอื่นๆ

บทที่ 9 การประเมิน สรุป รายงานผล

บทที่ 10 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

ตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ตอนที่ 3 ภาพรวมของคู่มือ

3.1 ภาพรวมด้านรูปแบบ

3.2 ภาพรวมด้านเนื้อหา

3.3 ภาพรวมทั้งหมด

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อระบุคุณภาพของคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ(percentage) และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (mean) เนื่องจากแบบประเมินคู่มือฯ มีการตรวจให้คะแนนแบบเลือกตอบใช่ หรือไม่ใช่ ผู้วิจัยจึงได้กำหนด การให้คะแนนเพื่อนำไปวิเคราะห์หาคุณภาพคู่มือฯ ดังนี้

ตารางที่ 3.8 เกณฑ์การให้คะแนนแบบประเมินคู่มือ

หัวข้อที่ประเมิน	คำตอบ
ความเหมาะสม	เหมาะสม เท่ากับ 1 คะแนน
	ไม่เหมาะสม เท่ากับ 0 คะแนน
การนำไปปรับใช้	นำไปปรับใช้ได้ เท่ากับ 1 คะแนน
	นำไปปรับใช้ไม่ได้ เท่ากับ 0 คะแนน

การตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์คุณภาพของคู่มือ ทั้งด้านรูปแบบ เนื้อหา และภาพรวมของคู่มือ ต้องมีความเหมาะสม และสามารถนำไปปรับใช้ได้ ร้อยละ 80 ขึ้นไป (กำหนดเกณฑ์มาตรฐานเท่ากับ 80)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทนี้ เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม ทั้งข้อมูลในเชิงคุณภาพ และข้อมูลเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 กรณีศึกษาที่ 1 โรงเรียนน้ำพองศึกษา จังหวัดขอนแก่น (โรงเรียนขนาดใหญ่)

ตอนที่ 2 กรณีศึกษาที่ 2 โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จังหวัดตรัง (โรงเรียนขนาดกลาง)

ตอนที่ 3 กรณีศึกษาที่ 3 โรงเรียนบ้านแม่จ้อง จังหวัดเชียงใหม่ (โรงเรียนขนาดเล็ก)

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในภาพรวมของกรณีศึกษาทั้งหมด

ตอนที่ 1 กรณีศึกษาที่ 1 โรงเรียนน้ำพองศึกษา จังหวัดขอนแก่น (โรงเรียนขนาดใหญ่)

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของกรณีศึกษาที่ 1 โรงเรียนน้ำพองศึกษา อำเภอ
น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยขอเสนอ แบ่งออกเป็น 5 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพบริบทของโรงเรียนน้ำพองศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 2 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนน้ำพองศึกษา

ตอนที่ 3 รูปแบบกิจกรรมการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม

ตอนที่ 4 บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 5 ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และการดำเนินการแก้ไข

ตอนที่ 1 สภาพบริบทของโรงเรียนน้ำพองศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

โรงเรียนน้ำพองศึกษาตั้งอยู่ห่างจาก อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นประมาณ 43 กิโลเมตร สถานที่ตั้งอยู่ใกล้กับที่ว่าการอำเภอเมือง สามารถเดินทางจากอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นได้ 2 เส้นทางหลัก เส้นทางแรกเดินทางโดยใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) เส้นทางถนนมิตรภาพสภาพผิวถนนไม่ขรุขระ มีความสะดวกต่อการเดินทางค่อนข้างมาก แต่เส้นทางนี้ต้องเดินทางต่อด้วยเส้นทางย่อยในอำเภอน้ำพองจึงจะไปถึงโรงเรียน แต่ถ้าเดินทางด้วยทางหลวงแผ่นดินสายน้ำพอง – กระนวน – ท่าคันโท จะเป็นถนนเส้นที่ตัดผ่านหน้าโรงเรียนซึ่งจะใช้เวลาน้อยกว่าการเดินทางด้วยถนนมิตรภาพ มีรถสองแถวจากอำเภอเมืองขอนแก่นวิ่งผ่าน สภาพการจราจรไม่พลุกพล่านมากนัก จากการศึกษาผู้วิจัยขอเสนอ สภาพบริบทของโรงเรียนดังหัวข้อ ต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไป

โรงเรียนน้ำพองศึกษา ตั้งอยู่เลขที่ 900 หมู่ที่ 10 ถนนบ้านวังเก็ง ตำบลวังชัย อำเภอวังชัย จังหวัดขอนแก่น เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประเภทสหศึกษา เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2509 เดิมชื่อโรงเรียนน้ำพอง (มัธยมวิสามนัญ) สังกัดแผนโรงเรียนส่วนภูมิภาค กองโรงเรียนรัฐบาล กรมวิสามนัญ กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนชั้น ม.ศ.1 จำนวน 1 ห้องเรียน ที่ได้ทุนวัดป่ามหาวันวิหาร มีนายวิทวัส แสงชาติ ศึกษาธิการอำเภอน้ำพองรักษาการตำแหน่งครูใหญ่คนแรก ปัจจุบันเปิดสอนในระดับช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ถึงระดับช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) มีนายวีระเดช ซาตา ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2546 จนถึงปัจจุบัน

อักษรย่อโรงเรียน น.ศ.

ปรัชญาโรงเรียน สุวิชาโน ภว โหติ “ผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ”

คำขวัญโรงเรียน “วิชาดี มีอนามย์ ใฝ่คุณธรรม”

2. วิสัยทัศน์ (Vision)

น้ำพองศึกษา เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ คู่คุณธรรม ก้าวล้ำเทคโนโลยี ภาควิชาเครือข่ายร่วมพัฒนา จัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

3. พันธกิจ (Mission)

1. พัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีคุณธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. เสริมสร้างบรรยากาศแหล่งเรียนรู้ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา
3. พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาใช้ในการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ
4. ระดมสรรพกำลังสร้างภาควิชาเครือข่ายร่วมพัฒนาจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

4. เป้าประสงค์ (Goals)

1. นักเรียนวัยศึกษาภาคบังคับได้รับการศึกษาจนจบหลักสูตรทุกคน และนักเรียนวัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับการศึกษาจนจบหลักสูตรร้อยละ 90 อย่างมีคุณภาพและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. นักเรียนทุกคนได้รับการพัฒนาด้านเทคโนโลยี สารสนเทศ และการสื่อสารเต็มตามศักยภาพ

3. รักเรียนทุกคน มีทักษะการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข
4. โรงเรียนมีระบบการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ
5. ครูทุกคนมีจรรยาบรรณทางวิชาชีพ มีความพร้อมต่อการปฏิบัติงาน ได้รับการพัฒนาเป็นครูมืออาชีพ และผ่านการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐาน
6. โรงเรียนได้รับการอุปถัมภ์ สนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนในทุกด้านเป็นอย่างดี

5. กลยุทธ์ (Strategic)

1. สร้างพลังขับเคลื่อนให้โรงเรียนมีระบบบริหารจัดการโรงเรียนที่ดี ค่องตัวมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนพัฒนาศักยภาพ มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม
2. พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถ คุณลักษณะที่พึงประสงค์และทักษะในการดำรงชีวิตได้ตามศักยภาพ
3. สร้างเสริมศักยภาพบุคลากรทุกระดับ ให้เป็นมืออาชีพ มีทักษะในการปฏิบัติงาน สามารถจัดการกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. เพิ่มสมรรถนะของโรงเรียนในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อจัดการกระบวนการเรียนรู้และบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน
5. ระดมสรรพกำลังสร้างภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์ที่เข้มแข็ง อันเกิดจากพลังงานการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กร ประชาสังคม ในรูปแบบของผู้อุปถัมภ์ และผู้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมพัฒนา

6. ข้อมูลบุคลากร

โรงเรียนน้ำพองศึกษามีบุคลากรทั้งหมดรวมเป็นจำนวน 130 คน เป็นบุคลากรฝ่ายบริหาร 5 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ 4 ฝ่าย มีข้าราชการครูจำนวน 102 คน พนักงานราชการ ครูพิเศษ ลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว รวมเป็นจำนวน 23 คน สามารถจำแนกตามวุฒิการศึกษาได้ 3 ระดับ คือระดับต่ำกว่าปริญญาตรี 10 คน ระดับปริญญาตรี 94 คน และระดับปริญญาโท 19 คน บุคลากรฝ่ายบริหารจบการศึกษาในระดับปริญญาโททุกคน รองผู้อำนวยการทุกท่านมาถึงโรงเรียนก่อนเวลา 08.00 น.ทุกวัน นอกจากนี้โรงเรียนน้ำพองศึกษาได้ใช้ระบบสแกนลายนิ้วมือแทนการลงลายมือชื่อปฏิบัติราชการของบุคลากร เป็นการกระตุ้นให้บุคลากรมาทำงานตามเวลาที่กำหนด ซึ่งวิธีการนี้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี สามารถจำแนกข้อมูลบุคลากรตามเพศและระดับการศึกษาได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 จำนวนบุคลากรของโรงเรียนขนาดใหญ่

บุคลากร	ชาย	หญิง	รวม	ระดับการศึกษา		
				ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
บริหาร	5	-	5	-	-	5
ข้าราชการครู	40	62	102	2	87	13
พนักงานราชการ	1	2	3	-	2	1
ครูพิเศษ	1	5	6	1	5	-
ลูกจ้างประจำ	7	-	7	7	-	-
ลูกจ้างชั่วคราว	4	3	7	7	-	-
รวม	58	72	130	17	94	19

7. ข้อมูลนักเรียน

โรงเรียนน้ำพองศึกษาเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่พิเศษมีนักเรียนทั้งหมดจำนวน 2,785 คน แบ่งเป็น 58 ห้องเรียน เป็นนักเรียนชายจำนวน 1,152 คน นักเรียนหญิงจำนวน 1,633 คน ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 จำนวนนักเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่

ระดับชั้น	จำนวนห้อง	จำนวนนักเรียน		
		ชาย	หญิง	รวม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	12	243	348	591
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	11	270	300	570
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	10	248	285	533
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	10	150	255	405
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	8	139	217	356
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	7	102	228	330
รวม	58	1,152	1,633	2,785

8. ชื่อเสียงและเกียรติประวัติของโรงเรียนน้ำพองศึกษา

โรงเรียนน้ำพองศึกษาเป็นโรงเรียนที่ได้รับการประกาศเกียรติคุณ และรางวัลต่าง ๆ มากมาย จนได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั่วไป ในที่นี้ผู้วิจัยขอนำเสนอรางวัลและเกียรติประวัติของโรงเรียน ในช่วงปี 2549 – ปัจจุบัน ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. ได้รับเกียรติบัตรรับรองมาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ระดับทอง ณ วันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2549
2. โรงเรียนน้ำพองศึกษา ได้รับการคัดเลือกให้เป็น “ ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนโรงเรียนในฝัน ” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2 ศูนย์ คือ ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ
3. ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ของโรงเรียนในฝัน เขตตรวจราชการที่ 12 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
4. ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ของโรงเรียนในฝันเขตตรวจราชการที่ 12 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
5. ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ (ERIC) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
6. ศูนย์พัฒนางานวิชาการโรงเรียนช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
7. โรงเรียนในโครงการ Dreams And Teams ของมูลนิธิ TIGER WOODS FOUNDATION PROJECT ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
8. ศูนย์ประสานงานโครงการ UP WITH PEOPLE PROJECT ประเทศไทย นำเยาวชนอาสาสมัครชาวต่างประเทศ 70 คน จาก 19 ประเทศ ร่วมทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะกุศลให้กับสถานศึกษา วัด โรงพยาบาลและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ฯลฯ และจัดหารายได้สมทบทุนสร้างตึกสงฆ์อาพาธ โรงพยาบาลน้ำพอง จำนวน 333,999 บาท โดยการแสดงแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมระหว่างประเทศ
9. ศูนย์อำนวยการแม่ข่ายและการฝึกอบรม โครงการวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาจังหวัดขอนแก่นสู่เมือง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Khon Kaen ICT city) กรณีกีฬา : การพัฒนาชุมชนแห่งข้อมูล (I-Community) และผู้นำสารสนเทศ (Community – CIO) ชุมชนได้รับประโยชน์จากระบบข้อมูลข่าวสาร จากระบบ Fiber Optic Hi Speed 512 Kpbs และ Wireless Internet System
10. โรงเรียนนำร่องการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการกระจายอำนาจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

11. พี่เลี้ยงโรงเรียนในฝัน รุ่นที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 และศูนย์ศึกษาคุณาของโรงเรียนต่างๆ
12. ศูนย์แนะแนวการศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
13. โรงเรียนนำร่องการสอนเพศศึกษาในโรงเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ
14. รางวัล “โรงเรียนประชาธิปไตยตัวอย่าง ประจำปี 2549 ” จากคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานสร้างเสริมเอกลักษณ์ของชาติ จาก ศาสตราจารย์นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2549
15. นางสาวเดือนเพ็ญ คงน้อย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 ได้รับคัดเลือกเป็นนักเรียนรางวัลพระราชทานประจำปี 2549 ระดับประเทศ ของโรงเรียนขนาดใหญ่ เข้ารับพระราชทานรางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
16. โรงเรียนรางวัลพระราชทานระดับมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีการศึกษา 2550
17. โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพดีเด่น ระดับเพชร ประจำปี 2550 เป็นตัวแทนการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพดีเยี่ยมระดับเพชร ประจำปี 2551
18. โครงการโรงเรียนส่งเสริมการบริจาคโลหิตประเภทสถานศึกษา ประจำปี 2550
19. รางวัล “โรงเรียนแห่งการออมดีเด่น” ระดับประเทศ จากธนาคารออมสินสาขาใหญ่ เนื่องในวันออมแห่งชาติ 31 ตุลาคม 2550 ได้รับโล่และเงินรางวัลจำนวน 55,000 บาท
20. รางวัลระดับยอดเยี่ยม “ห้องสมุดมีชีวิต” ปี 2550 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
21. รางวัล “หนึ่งโรงเรียน หนึ่งนวัตกรรม” ของคุรุสภา ประจำปีการศึกษา 2551
22. รางวัลระดับยอดเยี่ยม โครงการ “โรงเรียนรักการอ่าน” โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
23. เป็นศูนย์กลางการให้บริการ อาคารสถานที่ เทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร สนามกีฬา ห้องประชุม ห้องโสตทัศนศึกษา อำนวยความสะดวก บริหารการ

จัดการในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การอบรม ประชุม สัมมนา แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 และให้บริการแก่ชุมชน

24. เป็นแหล่งศึกษาดูงานของโรงเรียนในการนำครู บุคลากรทางการศึกษา มาศึกษาดูงานการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยเฉพาะการดำเนินงานตามโครงการ “1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝัน” เพื่อก้าวสู่โรงเรียนต้นแบบ

25. รางวัลโรงเรียนดีเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรม ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประจำปี 2551

26. รางวัลโรงเรียนดีเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรมดีเด่น ประจำปี 2551 ในโครงการของธนาคารออมสินร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 2 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนน้ำพองศึกษา

ในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนน้ำพองศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดใหญ่ ผู้วิจัยขอนำเสนอภายใต้กรอบเนื้อหา 3 ด้านคือ 1)ด้านการบริหารจัดการ 2)ด้านบุคลากร และ3)การจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ ซึ่งในแต่ละด้านมีรายละเอียดการดำเนินการดังต่อไปนี้

1.ด้านการบริหารจัดการงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็น 4 ประเด็นดังนี้

ประเด็นแรก การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และแผนปฏิบัติการที่ส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของโรงเรียนพบว่า วิสัยทัศน์ของโรงเรียนคือ “น้ำพองศึกษา เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ คู่คุณธรรม ก้าวล้ำเทคโนโลยี ภาศิเครือข่ายร่วมพัฒนา จัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ” จะเห็นได้ว่าในวิสัยทัศน์ของโรงเรียนได้เน้นให้โรงเรียนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เรียนรู้วิชาการควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ดังนั้นในพันธกิจของโรงเรียนในข้อที่ 1 จึงสอดคล้องกับวิสัยทัศน์นี้

“น้ำพองศึกษา เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ คู่คุณธรรม ก้าวล้ำเทคโนโลยี ภาศิเครือข่ายร่วมพัฒนา จัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ”

(ศึกษาเอกสาร/รายงานการประเมินตนเอง ปี 2550)

“พัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีคุณธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์”

(ศึกษาเอกสาร/รายงานการประเมินตนเอง ปี 2550)

การกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจดังกล่าวส่งผลต่อการวางแผนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนน้ำพองศึกษา จากการศึกษารายงานผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการพบว่าโรงเรียนได้มีการดำเนินการหลายวิธีการอย่างผสมผสานกัน เพื่อให้เกิดผลต่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนอย่างจริงจัง โดยทางโรงเรียนเริ่มจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน และทำการวิเคราะห์ปัญหา และสาเหตุของปัญหานั้น ๆ เมื่อทราบถึงสาเหตุของปัญหาจึงได้กำหนดเป้าหมาย และมาตรการในการพัฒนา ทำการคัดเลือกแนวทางสรุปเป็นแนวดำเนินการโดยการกำหนดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ยึดตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้มีการแต่งตั้งคณะทำงานอย่างเป็นรูปธรรม ดังรายละเอียดข้อมูลที่ปรากฏจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

“ขั้นตอนการดำเนินงานพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

1. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน โดยมีผู้อำนวยการเป็นประธาน คณะกรรมการดำเนินงาน
2. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน
3. วิเคราะห์ปัญหา และสาเหตุของปัญหานั้น ๆ
4. กำหนดเป้าหมายและมาตรการในการพัฒนา
5. คัดเลือกแนวทางสรุปเป็นแนวดำเนินการ โดยการกำหนดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ยึดตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

(ศึกษาเอกสาร/รายงานการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ)

“จุดไฟที่ได้อาจดับเรื่องงานส่งเสริมคุณธรรม นี้ก็คือเมื่อก่อนเนี่ยเราเป็นครูผู้สอนมาก่อนก็ได้เห็นพฤติกรรม หรือความประพฤติของเด็กที่มันเปลี่ยนแปลงไปคือรู้สึกว่ามีที่เรเป็นครูความประพฤติเด็กไม่ได้เป็นเหมือนทุกวันนี้ ทุกวันนี้เด็กมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ลดลงมาก อาจจะเป็นด้วยสังคมรายล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เดี่ยวนี้คุณครูแต่ละเด็กแทบจะไม่ได้เมื่อเกิดปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม ปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกหลายปัญหา ยาเสพติดบ้าง ตั้งครรภ์ในวัยเรียนบ้าง จากจุดนี้ก็เลยทำให้คิดว่าถ้าเรามาเป็น

ผู้บริหารเราจะทำเรื่องนี้ เรื่องการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนให้เป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่ง...”

“เราเริ่มด้วยการตั้งคณะกรรมการทำงานก่อนเพราะงานจะเดินได้ต้องมีคนทำงาน จากนั้นจึงศึกษาพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียนเพื่อที่เราจะได้นำมาวิเคราะห์ว่าปัญหาเรามันเกิดจากตรงไหน ซึ่งมันทำให้เราได้ข้อมูลเพื่อที่จะได้วางมาตรการในการพัฒนาได้ถูกต้อง...”

“ในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมเรายึดนโยบายคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของกระทรวงเป็นหลักนะครับ การจัดกิจกรรมหรือการจัดการเรียนการสอนก็จะมุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะด้านคุณธรรมตามนโยบายและที่ลืมไม่ได้คือการยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามห่วงสองเงื่อนไข ลืมไม่ได้จริง ๆ”

(สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดใหญ่ 7 ม.ค. 52)

“...การดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริม หรือพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนภายในโรงเรียนของเรายึดนโยบายคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เราจัดการเรียนการสอน กิจกรรมหรือว่าสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับหลักการนั้น การเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ มุ่งหวังให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะด้านคุณธรรมทั้ง 8 ประการรวมทั้งพยายามปลูกฝังให้นักเรียนดำเนินชีวิตภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยค่ะ...กิจกรรมของเราทุกกิจกรรมจะระบุว่าต้องการส่งเสริมคุณธรรมด้านไหนให้กับนักเรียนค่ะ...”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 52)

“คณะกรรมการที่ตั้งขึ้นประกอบด้วยหลายฝ่ายค่ะ ทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายผู้สอน หลักๆเลยประกอบด้วย ท่านผู้อำนวยการค่ะเป็นประธานกรรมการ แล้วก็มีฝ่ายกิจการนักเรียน ครูที่ปรึกษาของแต่ละชั้นเรียน และครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมคุณธรรมนักเรียนนี่ละค่ะ...เราศึกษาข้อมูลพฤติกรรมไม่เพียงประสงค์ของนักเรียนจากหลายแหล่งนะ เช่นครูที่ปรึกษาก็จะรู้ว่านักเรียนที่ตนเองดูแลมีพฤติกรรมอย่างไร หรือไม่ก็ข้อมูลจากงานปกครองนักเรียนที่จะบอกเราได้ว่านักเรียนมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาด้านใดมากที่สุด แล้วเราก็ใช้ข้อมูลจากการเยี่ยมบ้านประกอบกันด้วย”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 52)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปประเด็นแรกได้ว่า โรงเรียนน้ำพองศึกษามีการกำหนด วิสัยทัศน์และพันธกิจเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เริ่มดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมใน โรงเรียนเนื่องจากประสบปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น มีขั้นตอนการ ดำเนินงานคือ 1) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 2) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึง ประสงค์ของนักเรียน 3) วิเคราะห์ปัญหา และสาเหตุของปัญหานั้น ๆ 4) กำหนดเป้าหมายและ มาตรการในการพัฒนา 5) คัดเลือกแนวทางสรุปเป็นแนวดำเนินการ โดยการกำหนดกิจกรรม และโครงการต่าง ๆ ยึดตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ประเด็นที่สอง การจัดตั้งคณะกรรมการด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จากข้อมูล การสัมภาษณ์พบว่า การจัดตั้งคณะกรรมการด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนระดับครูของ โรงเรียนน้ำพองศึกษา พิจารณาจากคุณครูที่มีความถนัดและชื่นชอบในเรื่องการเข้าวัดและปฏิบัติ ธรรมเป็นหลักในการทำงาน เนื่องจากการทำงานในด้านการส่งเสริมคุณธรรมเป็นงานที่ทำ แล้วเห็นผลในเชิงรูปธรรมได้ช้า จำเป็นต้องใช้เวลาและความอดทนของผู้ดำเนินการเป็นหลัก ดังนั้นผู้ที่เข้ามาทำงานด้านนี้จึงจะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในงาน เปี่ยมด้วยคุณธรรมในหัวใจ เป็นทุนเดิม ลักษณะการทำงานของคณะกรรมการจะทำงานด้วยกันเป็นทีมแต่มีการแบ่งหน้าที่ รับผิดชอบตามโครงการ กล่าวคือในแต่ละงานจะมีผู้รับผิดชอบหลัก และกรรมการคนอื่น ๆ ก็ จะเข้ามาช่วยในการดำเนินงาน รวมทั้งมีการประสานงานทำงานร่วมกับคุณครูที่ปรึกษาของแต่ละชั้น เรียนและคณะกรรมการดำเนินงานในระดับนักเรียนด้วย

คณะกรรมการด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนระดับนักเรียนนั้น จะถูกแต่งตั้งแบ่งตาม ความรับผิดชอบในแต่ละโครงการ โดยเลือกจากนักเรียนที่มีจิตอาสา อยากรับเข้ามาทำงานโดย ความสมัครใจ และพิจารณาตามความถนัดของนักเรียน โดยในแต่ละโครงการจะมีกลุ่มนักเรียน แกนนำเป็นตัวช่วยในการดำเนินงานของคณะกรรมการในระดับครู อย่างเช่น โครงการธนาคาร โรงเรียนที่ช่วยส่งเสริมคุณธรรมในด้านการออมของนักเรียน จะมีการแต่งตั้งผู้จัดการธนาคาร และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในธนาคาร โดยนักเรียนเหล่านั้นจะเป็นผู้เข้ามาสมัครและคุณครูพิจารณาว่า นักเรียนมีความเหมาะสมที่จะทำงานในตำแหน่งใด เมื่อถึงวันที่เปิดทำการ นักเรียนก็จะมาทำงาน ตามหน้าที่ของตนเอง โดยมีคุณครูผู้รับผิดชอบโครงการคอยเป็นที่ปรึกษาดูแล การทำงานของ นักเรียนเหล่านี้ไม่มีค่าตอบแทนเป็นเงินทองแต่อย่างใด แต่จากการสังเกตพบว่าทุกคนตั้งอกตั้งใจ ทำงานเป็นอย่างดี คุณมีความภาคภูมิใจในงานที่ได้ทำ

“... คือคนที่ทำงานด้านส่งเสริมคุณธรรมนี้ เป็นคุณครูที่เขาเข้าวัดปฏิบัติธรรมอยู่เป็นประจำอยู่แล้ว ผ.อ. ก็ดูแล้วว่าคุณครูเขามีความเหมาะสมเพราะเขาเข้าใจงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม และเขาก็สมัครใจที่จะทำอย่างเรื่องเข้าค่ายคุณธรรม เขาก็มาเสนอ ผ.อ. ว่าจะทำอะไร อย่างไร ผ.อ. ก็ให้เขาเขียนเป็นโครงการมาว่า จะทำอย่างไร ใช้งบอะไรเท่าไร แล้วก็มานั่งคุยกัน...”

(สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดใหญ่ 7 ม.ค. 52)

“...ตอนแรกที่เข้ามาทำงานนี้ เราก็ไม่ได้หวังอะไรนะ ไม่ได้คิดจะเข้าประกวดอะไร แต่ทำเพื่อให้ผลมันเกิดกับเด็ก.... อย่างพี่ไปเข้าวัดปฏิบัติธรรมแล้วเรารู้สึกว่ามันดี จิตใจมันอ่อนโยน เราก็เลยอยาก让孩子เราได้รับตรงนั้นบ้าง ก็เลยนำเรื่องไปปรึกษากับท่านผู้อำนวยการ ท่านก็เห็นดีด้วย ก็บอกให้เรามาเขียนโครงการอะไรไปให้ท่านดู...เด็กนักเรียนที่มาช่วยงานแต่ละโครงการนั้นเข้าอาสาสมัครเข้ามาจะคะ เราก็จะคัดเลือกว่าเขาทำอะไรได้ ถนัดอะไร อย่างค่ายปฏิบัติธรรมเราก็จะรับสมัครพี่เลี้ยง เขาก็มาสมัครกันเพราะเราจะนำเด็กไปไม่พร้อมกันทั้งโรงเรียน นักเรียนเราเยอะมากสถานปฏิบัติธรรมเขารับไม่ไหว ก็เลยแบ่งกันไปเป็นระดับชั้น พวกพี่เลี้ยงก็จะมาช่วยคุณครูในการดูแลพวกที่ไปเข้าค่าย โดยเขาไม่ได้ค่าจ้างนะ ได้กินข้าวที่เราจัดเลี้ยงเท่านั้นเอง แต่เขาก็เต็มใจช่วยมาสมัครกันเยอะเลย...”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 52)

“...โครงการแต่ละโครงการก็จะมีผู้รับผิดชอบเป็นคนๆ ไป มีหัวหน้าโครงการเป็นผู้รับผิดชอบหลักส่วนครูคนอื่น ๆ ในฝ่ายอย่างพี่ก็จะไปช่วยเวลาดำเนินงาน...”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 6 ม.ค. 52)

“...ก็มานั่งทำทุกวันคะ ช่วงเที่ยงมีคนมาฝากเงินถอนเงิน...ก็ไม่เบื่อคะ สนุกดีได้ฝึกงาน เราก็ได้รู้ว่าต้องทำอะไรบ้างทำให้เราทำงานเป็น....หนูก็มาสมัครคะ แล้วคุณครูก็จะคัดเลือกมาให้เราทำตำแหน่งอะไร หรือถ้าเป็นกิจกรรมอื่น ๆ อย่างเช่นกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม คุณครูเขาก็จะเปิดรับสมัคร

กลุ่มที่เลี้ยงก็ไปสมัครกันคะ หน้าที่ทำก็ไปช่วยคุณครูดูแลห้อง ๆ ตอนเข้าค่าย
แล้วก็ช่วยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ค่ะ ..”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 52)

ประเด็นที่สาม การจัดระบบหรือมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายจากเทคโนโลยีสารสนเทศ
ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนใช้วิธีการบล็อกเว็บไซต์ที่เป็นอันตรายต่อนักเรียน และใช้
วิธีการเดินตรวจตราเมื่อนักเรียนเข้ามาใช้บริการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต โดยที่ห้องสมุดที่นักเรียน
เข้ามาใช้บริการสืบค้นนั้นจะต้องมีคุณครูคอยดูแลอย่างน้อย 1 ท่าน ถ้าไม่มีคุณครูอยู่ นักเรียนจะ
ไม่สามารถเข้าใช้บริการได้

“อันนี้เรามีแน่นอนครับ โรงเรียนของเราเป็นโรงเรียนนำร่องไอซีทีที่เน้น
การจัดการเรียนการสอนที่ใช้ไอซีที เพราะฉะนั้นเราก็จะสอนนักเรียนของเรา
ทั้งข้อดีและข้อเสียของเทคโนโลยี พร้อม ๆ กับที่คุณครูเองเขาก็จะเฝ้าระวัง
คอยสอดส่อง รวมทั้งมีการบล็อกเว็บไซต์ที่ล่อแหลมต่าง ๆ”

(สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดใหญ่ 7 ม.ค. 52)

“เราก็ให้คุณครูฝ่ายไอทีเขาบล็อกเว็บที่มันดูว่าเสี่ยงต่อเด็ก บางทีเขา
มาถามเรานะว่าครูครับครูขา ทำไมเปิดเว็บนั้น เว็บนี้ไม่ได้ เราก็แก้งทำเป็น
ไม่รู้เรื่องนะ ก็บอกว่าเออเนอะ คุณครูก็ไม่ทราบเหมือนกัน เว็บมันมีปัญหา
อะไรหรือเปล่า.... ใช้วิธีการเดินตรวจตราค่ะ เขาเข้ามาใช้เราก็ จะถามเขาว่า
เขาใช้ทำอะไร เขาก็จะบอกว่าทำวิชานั้นวิชานี้ เราก็เดินไปดูเขาซะหน่อยว่า
เขาเปิดเว็บไหน...”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 52)

“คุณครูก็จะถามนะครับ ว่าเราจะมาใช้อินเทอร์เน็ตทำอะไร หาข้อมูล
วิชาอะไรอย่างนี้นะครับ บางทีก็เดินมาดูว่าเราเปิดเว็บอะไร..... ถ้ามาตอน
เจ้าหน้าที่ไม่อยู่ หรือว่าคุณครูไม่อยู่ก็เข้าใช้ไม่ได้ครับ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 52)

“ส่วนใหญ่ที่เข้ามาใช้อินเทอร์เน็ตที่ห้องสมุด เราก็มาหางานกันนะคะ
อย่างคุณครูสั่งให้หาข้อมูลทำรายงาน พวกเราก็จะมาหาจากอินเทอร์เน็ตที่
ห้องสมุดนี่แหละค่ะ ... ส่วนใหญ่ใช้เว็บกูเกิลอะคะ คุณครูสอนให้เข้าหาข้อมูล

จากเว็บนั้น... คุณครูเดินมาดูคะตอนกำลังนั่งใช้ ก่อนเข้าใช้ก็ถามก่อนว่ามา
ใช้ทำอะไร "

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 52)

ประเด็นที่สี่ การประเมินผล และการพัฒนาแผนงานหรือโครงการที่เกี่ยวกับการส่งเสริม
คุณธรรมในโรงเรียน จากการศึกษาผู้วิจัยได้ค้นพบว่าโรงเรียนน้ำพองศึกษา มีการประเมินผล
โครงการหรือกิจกรรมทุกกิจกรรมทุกโครงการ โดยใช้รูปแบบและวิธีการประเมินที่แตกต่างกันไป
ตามลักษณะงานของโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ การประเมินผลจะถูกดำเนินการทั้งการประเมิน
แบบระหว่างการทำกิจกรรมและการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรม และเมื่อสิ้นสุดปี
การศึกษาครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ จะต้องทำรายงานการดำเนินงานของ
โครงการหรือกิจกรรมที่ตนเองรับผิดชอบในรูปแบบของรายงานการวิจัยแบบ 5 บท นำเสนอการ
ดำเนินงานตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสรุปผลที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนหรือโรงเรียน ในด้านการจัดการเรียน
ในห้องเรียน ได้จัดให้มีการวัดประเมินผลด้านคุณธรรม จริยธรรมสอดแทรกไว้ในแผนการจัดการ
เรียนรู้ และมีการประเมินผลตามที่กำหนดไว้ในแบบประเมินผลของโรงเรียนที่เรียกว่า
"คุณลักษณะอันพึงประสงค์" ซึ่งโรงเรียนน้ำพองศึกษาได้กำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนไว้ดังนี้
1)มีนิสัย ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่านและแสวงหาความรู้ 2) เป็นคนดี มีคุณธรรม รู้จักคิด มีทักษะ
ชีวิต 3)สามารถใช้ ICT เพื่อการเรียนรู้ 4)สร้างงาน สร้างอาชีพ นำเสนอผลงานได้อย่าง
สร้างสรรค์ และ5)สืบสานวิถีวัฒนธรรมไทย ในส่วนของวิธีการวัดและประเมินผลนั้น ครูผู้สอนจะ
ทำการวัดประเมินผลอย่างหลากหลายวิธี เช่น การสังเกตพฤติกรรม การประเมินการทำงานกลุ่ม
การสัมภาษณ์ ใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินผลกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ รวมทั้งมีการจัดการ
ประเมินตนเอง ด้านมาตรฐานผู้เรียนด้วย ข้อมูลปรากฏจากการศึกษาเอกสาร ดังนี้

"โรงเรียนได้จัดให้มีการประเมินตนเอง ด้านผู้เรียนตามมาตรฐาน
คุณภาพการศึกษา ในมาตรฐานที่ 1 ถึงมาตรฐานที่ 8 โดยมีการประเมิน
ตนเองตามหัวข้อมาตรฐานด้านผู้เรียนดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถ
ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิด
สังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 8 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

ซึ่งพบว่าระดับคุณภาพมาตรฐานด้านผู้เรียนโดยรวม อยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 80.10”

(ศึกษาเอกสาร/รายงานผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ปี 2551)

นอกจากการจัดการประเมินแยกย่อยตามกิจกรรมแล้ว โรงเรียนน้ำพองศึกษาได้จัดการประเมินและนิเทศภายในเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้จัดให้มีการประเมินตนเอง ตามมาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน จัดการประชุมคุณครู คณะกรรมการนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนเพื่อร่วมกันปรึกษาหารือ หาแนวทางพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะครบตามมาตรฐานของผู้เรียน ทั้ง 8 ด้านโดยในการประชุมจะเป็นการระดมความคิดเกี่ยวกับกำหนดกฎเกณฑ์ กิจกรรม สื่อหรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนา นักเรียน รวมทั้งมีการจัดการนิเทศภายในเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เพื่อเป็นการกำกับ ติดตาม ดูแลให้งานประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายมากขึ้น ข้อมูลที่ผู้วิจัย ได้จากการศึกษาเอกสารการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ของโรงเรียนน้ำพองศึกษา สอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“...การจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ผ.อ. ก็จะทำให้คุณครูเขาจัดทำ รายงานผลการดำเนินงานมา เราทำแบบรายงานวิจัย 5 บทนะ...นี่ก็กำลังจะให้คุณครูประเมินโดยใช้ CIPP MODEL เพื่อประเมินผลการดำเนินงานการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนทั้งหมด....”

(สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดใหญ่ 7 ม.ค. 52)

“...คือทางท่านผู้อำนวยการท่านจะให้คุณครูผู้รับผิดชอบโครงการแต่ละโครงการทำการประเมินและรายงานผลการดำเนินงานในรูปแบบของงานวิจัย 5 บท...ระหว่างการทำเนิการเราก็จะรายงานท่านทุกชั้นตอนค่ะ...”

การประเมินคุณธรรมในชั้นเรียนเราประเมินแบบที่เรียกกันว่าประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์...”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 52)

“...ในส่วนของการบริหารจัดการกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมอะไรก็แล้วแต่ เจ้าของโครงการต้องทำการประเมินผลโครงการแล้วรายงานต่อฝ่ายบริหาร ซึ่งวิธีการประเมินจะประเมินด้วยวิธีการใดก็แล้วแต่ตามความเหมาะสมของกิจกรรมนั้น ๆ การรายงานก็จะมีกรรายงานเป็นลำดับขั้นตอน อย่างงานส่งเสริมคุณธรรมนักเรียนก็จะขึ้นตรงอยู่กับงานกิจการนักเรียน ผู้รับผิดชอบโครงการก็ต้องรายงานต่อฝ่าย ทางฝ่ายก็จะรายงานไปถึงระดับผู้บริหารอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งผลการรายงานกิจกรรมก็จะส่งผลถึงอนาคตของกิจกรรมนั้นๆ นะคะ ถ้าทำแล้วโอเคนะ ได้ผลคุ้มค่ากับการทำงานก็จะได้รับการพิจารณาให้ทำต่อ หรือพิจารณาให้ขยายโครงการ เพิ่มบขขึ้นอะไรอย่างนี้คะ...”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 52)

“...คุณครูก็ให้ทำแบบสอบถามนะคะ เกี่ยวกับธนาคารโรงเรียนว่าเราพึงพอใจต่อกิจกรรมมากน้อยแค่ไหน มีให้เลือกเป็นระดับความพอใจ เช่น เรื่องสถานที่ พอดีแค่ไหน น้อย ปานกลาง มาก อะไรอย่างนี้คะ...”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 52)

“ในการจัดการเรียนรู้โรงเรียนได้จัดให้มีการวัดผลประเมินผล ด้านคุณธรรม จริยธรรมซึ่งสอดแทรกไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ และที่กำหนดไว้ในแบบประเมินผลของโรงเรียนเรียกว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยแบ่งหัวข้อประเมิน ดังนี้ 1)มีนิสัย ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่านและแสวงหาความรู้ 2)เป็นคนดี มีคุณธรรม รู้จักคิด มีทักษะชีวิต 3)สามารถใช้ ICT เพื่อการเรียนรู้ 4)สร้างงาน สร้างอาชีพ นำเสนอผลงานได้อย่างสร้างสรรค์ 5)สืบสานวิถีวัฒนธรรมไทย

ส่วนวิธีการวัดผล ครูผู้สอนจะทำการวัดและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ เช่น การสังเกตพฤติกรรม การประเมินการทำงานกลุ่ม การสอบถามและ การสัมภาษณ์”

(ศึกษาเอกสาร/รายงานผลการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ปี 2551)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แต่ละประเด็นของการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการมีความสอดคล้องกับข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.3 การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	โรงเรียนของท่านมีแผนปฏิบัติการและโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	98.95	1.05
2	โรงเรียนของท่านมีคณะครูแกนนำเพื่อรับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน	96.84	3.16
3	โรงเรียนของท่านมีคณะนักเรียนแกนนำเพื่อรับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน	94.74	5.26
4	โรงเรียนของท่านมีระบบ หรือมาตรการการป้องกันอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การป้องกันการติดเกมส์	78.95	21.05
5	โรงเรียนของท่านมีการตรวจสอบหรือทำลายสื่อลามก และยาเสพติดประเภทต่าง ๆ	89.47	10.53
6	โรงเรียนของท่านมีการจัดทำรายงาน ประเมิน และสรุปผลการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนทุกปี	92.63	7.37

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ดังนี้ บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามในโรงเรียนนำพองศึกษาร้อยละ 90 ขึ้นไป ระบุว่า 1)โรงเรียนมีแผนปฏิบัติการและโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน 2)โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะครูแกนนำเพื่อรับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน 3)โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะนักเรียนแกนนำเพื่อรับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน และ4)โรงเรียนมีการจัดทำรายงาน ประเมิน และสรุปผลการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนทุกปี บุคลากรร้อยละ 89.47 ระบุว่าโรงเรียนมีการตรวจสอบหรือทำลายสื่อลามก และยาเสพติดประเภทต่าง ๆ และบุคลากรร้อยละ 78.95 ระบุว่าโรงเรียนมีระบบ หรือมาตรการการป้องกันอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การป้องกันการติดเกมส์

ตารางที่ 4.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการงานการส่งเสริมคุณธรรม
ในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	การจัดตั้งคณะกรรมการระดับครูเพื่อทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม ทำให้การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมประสบความสำเร็จ	4.29	0.76	มาก
2	การจัดตั้งคณะกรรมการระดับนักเรียนเพื่อทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม ทำให้การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมประสบความสำเร็จ	4.27	0.80	มาก
3	ระบบ หรือมาตรการการป้องกันอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ของโรงเรียนท่านดำเนินการได้ประสบความสำเร็จ	3.38	1.05	ปานกลาง
4	โรงเรียนของท่านทำการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในทุกแผนงานหรือทุกกิจกรรม	4.38	4.02	มาก

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก คือระดับ 4 ได้แก่ข้อความดังนี้ 1)การจัดตั้งคณะกรรมการระดับครูเพื่อทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม ทำให้การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมประสบความสำเร็จ 2)การจัดตั้งคณะกรรมการระดับนักเรียนเพื่อทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม ทำให้การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมประสบความสำเร็จ และ3)โรงเรียนทำการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในทุกแผนงานหรือทุกกิจกรรม นอกจากนี้ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง คือระดับ 3 กับข้อความ ระบบ หรือมาตรการการป้องกันอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ของโรงเรียนดำเนินการได้ประสบความสำเร็จ จากข้อมูลข้างต้น

สามารถแปลผลได้ว่าบุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมีความเห็นด้วยในระดับมากว่าการจัดตั้งคณะกรรมการระดับครูและนักเรียนทำให้การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมประสบความสำเร็จ และโรงเรียนได้มีการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในทุกแผนงานหรือทุกกิจกรรม มีความเห็นด้วยในระดับปานกลางว่า ระบบหรือมาตรการการป้องกันอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ของโรงเรียนดำเนินการได้ประสบความสำเร็จ

2. ด้านบุคลากร

ในด้านบุคลากรผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแบ่งออกเป็นสองประเด็นย่อย คือ คุณลักษณะของบุคลากร และการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ด้านคุณลักษณะของบุคลากร พบว่าบุคลากรของโรงเรียนน้ำพองศึกษาไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มเหล้าในบริเวณโรงเรียน ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ทั้งในด้านการแต่งกาย การพูดจา หรือการปฏิบัติตนด้านอื่น ๆ เมื่ออยู่ในบริเวณโรงเรียน อีกทั้งมีคุณครูบางส่วนที่ศึกษาพระธรรมคำสอน และเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมด้วยตัวเองเป็นประจำ โดยที่ไม่ได้เข้าร่วมโดยการถูกบังคับแต่เป็นไปด้วยความสมัครใจ ตามความเชื่อความศรัทธาของคุณครูเอง

ด้านการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนพบว่า ท่านผู้อำนวยการและคุณครูได้มีการพูดคุยสร้างข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับระเบียบการปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในบริเวณโรงเรียน เช่น ระเบียบการแต่งกาย การไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่เมื่ออยู่ในโรงเรียนหรือไม่ปฏิบัติให้นักเรียนเห็น การห้ามบุคลากรยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดร้ายแรงอื่น ๆ รวมถึงการรักษาเวลา โดยการเข้าชั้นเรียนให้ตรงเวลา การมาลงลายมือชื่อเข้าโรงเรียนให้ทันตามเวลาที่กำหนดเพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ซึ่งการปฏิบัติตามระเบียบเหล่านี้จะมีผู้อำนวยการเป็นผู้กำกับติดตามดูแล นอกจากนี้มีการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับคุณครูและบุคลากร โดยคุณครูและบุคลากรในโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมโดยพร้อมเพรียงกัน ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยค้นพบจากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธีคือการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับคุณครูทั้งโรงเรียน การสัมภาษณ์ และการสังเกต ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับด้านบุคลากรปรากฏ ดังต่อไปนี้

“...มันเป็นเหมือนวัฒนธรรมองค์กรนะ อย่างเช่นการแต่งกายเราจะตกลงกันว่าจะใส่อะไรวันไหน เช่นวันอังคารใส่สีชมพู.. เรื่องกินเหล้า สูบบุหรี่ในโรงเรียนนี้ห้ามเลย ถ้า ผ.อ. เห็นก็ว่าเลย ห้ามเด็ดขาด ห้ามให้เด็กเห็นแต่ถ้าออกไปข้างนอกนี่ก็อีกเรื่องหนึ่ง ผ.อ.เองก็สูบบุหรี่นะ แต่เด็กเขาไม่รู้หรืออกว่า ผ.อ. สูบ เพราะ ผ.อ. ไม่เคยทำให้เขาเห็น เราต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เขา ให้เขาได้เห็นด้านดี ๆ...เรื่องเวลาโรงเรียน ผ.อ. ก็จะคุยกับคุณครูว่าผมขออนุญาตอย่าให้เกิน 08.20 นะ ผมไม่ทำอะไรคุณหรืออก ไม่ขีดเส้นแดงด้วยแต่ที่นี่ใช้ Finger Scan ครั้งสองครั้งไม่เป็นไร แต่ถ้าหลาย ๆ ครั้งคุณก็ต้องพิจารณาตัวเอง อย่างครูบางคนมาสาย พอตอนเช้า ผ.อ. จะเดินดูเห็นห้องไหนไม่มีครูก็จะถามว่าเรียนอะไร ผ.อ. ก็จะเข้าไปสอนเองเลยบางทีไม่ได้สอน

เนื้อหาสาระอะไรหรอก แค่เข้าไปพูดคุยศัพท์เพหะระ สักพักพอครูเจ้าของวิชา มากี่จะวิ่งกระหืดกระหอบมา ขอโทษขอโพยเป็นการใหญ่ ผ.อ. ก็บอกว่าไม่เป็นไร แต่อย่าบ่อยนะ.....คุณครูของเราเองก็มีอยู่แล้วที่เขาพาลูกหลานของเขา ครอบครัวของเขาไปวัดปฏิบัติธรรมอยู่เป็นประจำ งานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนก็เริ่มจากคุณครูเหล่านี้....”

(สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดใหญ่ 7 ม.ค. 52)

“มีการพูดคุยตกลงร่วมกันว่าเราจะทำอะไรอย่างไรคะ เช่นเรื่องการแต่งกาย เมื่อก่อนตอนที่ ผ.อ. คนนี้ยังไม่มาคุณครูก็ใส่เสื้อยืด ใส่กางเกงธรรมดา แต่ตอนนี้ถ้าห้องสังเกตก็จะเห็นว่าคุณครูสวมเสื้อเชิ้ต ผูกเนคไท ครูผู้หญิงก็ไม่ใส่กระโปรงสั้น หรือเสื้อผ้าที่สีฉูดฉาด ซึ่งอันนี้ก็เป็นการตกลงร่วมกันที่ท่าน ผ.อ. เป็นคนริเริ่มสร้างวัฒนธรรมองค์กร แรก ๆ ก็เขินกันนะเดี๋ยวนี้ชินแล้ว.... เรื่องสูบบุหรี่กินเหล้าในโรงเรียนหรือ ไม่มีนะคะ เพราะ ผ.อ. ท่านเน้นย้ำมาก....คุณครูของเราที่มีอย่างคุณครูกาญจนา คุณครูสุนทรทิพย์ ที่ท่านเข้าวัดปฏิบัติธรรมของท่านอยู่เป็นประจำอยู่แล้ว ท่านก็เป็นแกนนำเป็นหัวหน้างานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนของเรา....”

(สัมภาษณ์คุณครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 6 ม.ค. 52)

“....ผมไม่เคยเห็นคุณครูสูบบุหรี่ในโรงเรียนนะครับ.. พี่แอบไปดูที่ห้องน้ำสิ กั้นบุหรี่ไม่มีเลย ห้องน้ำพวกผมก็ไม่มี อาจารย์เดินตรวจบ่อยมาก..... เวลาไปค่ายคุณธรรมหรือพี่ คุณครูก็ไปด้วยนะ ไปอยู่ด้วยตลอดทุกวัน นุ่งขาวห่มขาวเหมือนพวกผมเลย โดยเฉพาะอาจารย์ที่ปรึกษาของแต่ละห้องนะพี่เขาต้องไปด้วยอยู่แล้ว อย่างคุณครูกาญจนา(ครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน)นี่ไปด้วยทุกรอบเลยครับ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนขนาดใหญ่ 6 ม.ค. 52)

“...คุณครูกาญจนา คุณครูสุนทรทิพย์ เห็นอาจารย์เขาว่าท่านไปวัดของท่านบ่อยอยู่แล้วคะ ตอนพาพวกหนูไปค่ายปฏิบัติธรรมท่านก็จะร่วมทำกิจกรรมกับพวกหนูด้วย...ท่านใจดีคะ พูดกับพวกหนูดี ๆ นะคะ ก็เหมือนที่พี่เห็นแหละคะท่านไม่พูดคำหยาบหรือ ตักเตือนก็ตักเตือนด้วยคำพูดแบบดี ๆ อะ ... คุณครูสูบบุหรี่ดีมีเหล้าในโรงเรียนหรือคะ ไม่มีนะคะ ไม่เคยเห็นเลย

อาจจะเป็นเพราะโรงเรียนเราติดป้ายเขตปลอดบุหรี่หรือเปล่านั้น ไม่แน่ใจแต่น่าจะใช้ ก็อย่างที่พี่เห็นแหละ มีป้ายติดทั่วโรงเรียนเลย”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนขนาดใหญ่ 9 ม.ค. 52)

ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์มีความสอดคล้องกับข้อมูลการสังเกต ที่ผู้วิจัยได้จัดบันทึกการสังเกตในวันแรกของการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ดังนี้

“.....วันนี้ฉันเริ่มด้วยการศึกษาเอกสารและการเดินสำรวจรอบ ๆ โรงเรียน สิ่งที่น่าสนใจของโรงเรียนที่นี่คือคุณครูทุกท่านแต่งกายดูดีมาก (น่าชื่นชม) คุณครูผู้ชายสวมเสื้อเชิ้ต ผูกเนคไท สวมกางเกงสแลค รองเท้าหนังทุกคนเลย คุณครูผู้หญิงสวมเสื้อผ้าที่ตัดเข้าชุดกัน ผ้าไหมบ้าง ชุดสูทบ้าง สวมรองเท้าหุ้มส้นหรือรัดส้นทุกคน ไม่มีคนสวมรองเท้าแตะ.... ห้องน้ำของที่นี่โปร่งมากเลยหลังคาสูง สะอาด และแห่งวันนี้มาเข้าหลังเที่ยงห้องน้ำยังไม่สกปรกเลย มีแม่บ้านคอยเดินมาดูแลด้วย ช่าง ๆ ห้องน้ำครูผู้ชายไม่พบกันบุหรี่ มีป้ายห้ามสูบบุหรี่ติดอยู่หน้าห้องน้ำทุกห้องเลย ทั้งห้องน้ำคุณครูและห้องน้ำนักเรียน นอกจากนี้จะมีป้ายห้ามสูบบุหรี่ติดที่ห้องน้ำแล้วยังติดไปตามที่ต่าง ๆ ในโรงเรียนมากมาย เช่น หน้าห้องธุรการ ตามอาคารอื่น ๆ...”

(บันทึกการสังเกต 6 ม.ค. 52)

นอกจากการศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลประเด็นต่างๆ ในแบบข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสอบถาม ผู้ตอบเป็นครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน จำนวน 95 คน ผลปรากฏดังต่อตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.5 คุณลักษณะของบุคลากร และการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	ท่านไม่ดื่มเหล้าในบริเวณโรงเรียน	86.32	13.68
2	ท่านไม่สูบบุหรี่ในบริเวณโรงเรียน	91.58	8.42
3	ท่านไม่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดทุกชนิด	86.32	13.68
4	ท่านปฏิบัติตามสิ่งที่ท่านได้สอนนักเรียน เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตาม	97.89	2.11

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
5	โรงเรียนของท่านได้กำหนดระเบียบปฏิบัติให้กับบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนอย่างชัดเจน เช่น การห้ามบุคลากรสูบบุหรี่ในโรงเรียนหรือเกี่ยวข้องกับสารเสพติดทุกชนิด	93.68	6.32
6	ท่านปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือระเบียบปฏิบัติของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	96.84	3.16

ข้อมูลจากตารางพบว่าคุณครูผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่เต็มใจในบริเวณโรงเรียนคิดเป็นร้อยละ 86.32 ไม่สูบบุหรี่ในบริเวณโรงเรียนร้อยละ 91.58 ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดทุกชนิดร้อยละ 86.32 และมีคุณครูผู้ตอบแบบสอบถามที่คิดว่าตนเองปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนร้อยละ 97.89 ตนเองมีการปฏิบัติตามข้อข้อกำหนดหรือระเบียบปฏิบัติของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนร้อยละ 96.84 และมีคุณครูร้อยละ 93.86 ที่ตอบว่าโรงเรียนได้กำหนดระเบียบปฏิบัติให้กับบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนอย่างชัดเจน เช่น การห้ามบุคลากรสูบบุหรี่ในโรงเรียน หรือเกี่ยวข้องกับสารเสพติดทุกชนิด จากข้อมูลที่ปรากฏสามารถวิเคราะห์ได้ว่า โรงเรียนนำพหุองค์ศึกษามีการกำหนดระเบียบปฏิบัติให้กับบุคลากร และบุคลากรให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามระเบียบนั้น ๆ บุคลากรมีคุณลักษณะไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดและประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน

นอกจากผู้วิจัยจะถามข้อคำถามที่เป็นการถามตอบข้อเท็จจริงแบบเลือกตอบใช่ หรือ ไม่ใช่ ผู้วิจัยยังใช้คำถามแบบถามความคิดเห็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับเพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุคลากร และการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนซึ่งมีผลปรากฏ ดังนี้

ตารางที่ 4.6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุคลากร และการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	บุคลากรทุกคนในโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมที่โรงเรียนจัดทุกครั้ง	4.28	0.66	มาก
2	บุคลากรทุกคนในโรงเรียนของท่านประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน	4.22	0.73	มาก

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
3	ท่านศึกษารวมะ ศาสนธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ เทปธรรมะ วีดีทัศน์ รายการธรรมะทางโทรทัศน์ เป็นประจำ	3.71	0.96	ปานกลาง
4	โรงเรียนของท่านจัดกิจกรรมแสดงธรรมในโรงเรียนเป็นประจำทุกสัปดาห์	3.43	1.16	ปานกลาง
5	โรงเรียนของท่านจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับบุคลากรทุกคนในโรงเรียน เช่น การจัดปฏิบัติธรรม เป็นประจำทุกปี	4.39	0.73	มาก
6	บุคลากรทุกคนในโรงเรียนของท่านให้ความร่วมมือกับกิจกรรมพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนจัดขึ้น	4.34	0.78	มาก
7	การจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรส่งผลให้งานพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประสบความสำเร็จ	4.26	0.73	มาก

ในการแปลผลระดับความคิดเห็นจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ของระดับความคิดเห็นไว้ดังนี้ ระดับ 5 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความมากที่สุด (ร้อยละ 90-100) ระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความมาก (ร้อยละ 80-89) ระดับ 3 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความปานกลาง (ร้อยละ 60-79) ระดับ 2 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความน้อย (ร้อยละ 50-59) และระดับ 1 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความน้อยที่สุด (ต่ำกว่าร้อยละ 50)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่แสดงในตารางที่ 4.4 สามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในระดับมาก คือในระดับ 4 กับข้อความดังต่อไปนี้ 1)บุคลากรทุกคนในโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมที่โรงเรียนจัดทุกครั้ง 2)บุคลากรทุกคนในโรงเรียนประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน 3)โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับบุคลากรทุกคนในโรงเรียน เช่น การจัดปฏิบัติธรรม เป็นประจำทุกปี 4)บุคลากรทุกคนในโรงเรียนให้ความร่วมมือกับกิจกรรมพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนจัดขึ้น และ 5)การจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรส่งผลให้งานพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประสบความสำเร็จ และมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในระดับปานกลาง คือในระดับ 3 กับข้อความดังนี้ 1)ท่านศึกษารวมะ ศาสนธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ เทปธรรมะ วีดีทัศน์ รายการธรรมะทางโทรทัศน์เป็นประจำ และ 2)โรงเรียนของท่านจัดกิจกรรมแสดงธรรมในโรงเรียนเป็นประจำทุกสัปดาห์ สามารถแปลผลได้ว่า คุณครูส่วนใหญ่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน มีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนและกิจกรรมพัฒนาบุคลากร

โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้บุคลากรเป็นประจำ รวมทั้งคุณครูเชื่อว่าการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรทำให้การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมประสบความสำเร็จ

จากข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปการดำเนินงานด้านบุคลากรของโรงเรียนขนาดใหญ่ ได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก คุณลักษณะของบุคลากรของโรงเรียนขนาดใหญ่

- 1) ไม่ดื่มเหล้าในบริเวณโรงเรียน
- 2) ไม่สูบบุหรี่ในบริเวณโรงเรียน
- 3) ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดทุกชนิด
- 4) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน
- 5) ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือระเบียบปฏิบัติของบุคลากร
- 6) ให้ความร่วมมือในกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนจัด
- 7) ครูผู้ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน มีความสนใจใฝ่ธรรม ศึกษาธรรมะ และไปปฏิบัติธรรมเป็นการส่วนตัวอยู่เป็นนิจ

ประเด็นที่สอง การจัดการด้านบุคลากร

1) กำหนดระเบียบปฏิบัติให้กับบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนอย่างชัดเจน เช่น ห้ามบุคลากรสูบบุหรี่ในโรงเรียน หรือเกี่ยวข้องกับสารเสพติดทุกชนิด กำหนดเครื่องแบบและการแต่งกายประจำวัน

2) จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับบุคลากรทุกคนในโรงเรียน เช่น การจัดปฏิบัติธรรม รวมทั้งให้บุคลากรในโรงเรียนร่วมกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียน

3.การจัดสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ กิจวัตรและกิจกรรม

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาแยกออกเป็นออกเป็น 2 ประเด็นคือ ประเด็นแรก การจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรม ประเด็นที่สอง การจัดกิจวัตรและกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรม ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดเป็นรายประเด็นดังนี้

ประเด็นแรก การจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรม จากการศึกษาพบว่าการจัดสภาพแวดล้อมรอบบริเวณโรงเรียนของโรงเรียนน้ำพองศึกษาเป็นไป ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และนโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้มุ่งเน้นและเร่งรัดให้มีการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ พัฒนาคณะที่เป็นเยาวชนของชาติ โดยใช้คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ เป็นพื้นฐานของการ

จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษา รวมทั้งเป็นการจัดสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาด้วย

1) การจัดสภาพแวดล้อมรอบบริเวณโรงเรียนใช้หลักการสงบ สะอาด สวยงาม ร่มรื่น และปลอดภัยบริเวณ บริเวณโดยรอบถูกตกแต่งไปด้วยสวนหย่อม ไม้ดอก ไม้ประดับ และพุ่มไม้ เลื้อยนานาชนิด มีต้นไม้ขนาดใหญ่ให้ร่มเงา ทำให้บริเวณโรงเรียนร่มรื่น มีป้ายคติธรรม คำขวัญ แฉวนติดตามต้นไม้ใหญ่ทั่วทั้งโรงเรียน นอกจากนี้จะได้ร่วมเงาจากต้นไม้แล้วนักเรียนจึงได้ซึมซับคำสอนและความรู้จากต้นไม้เหล่านั้นไปด้วย ทำให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้าน ร่างกาย อารมณ์และจิตใจ นอกจากนี้โรงเรียนยังจัดให้มีน้ำดื่ม และเรือนไม้เพื่อใช้เป็นที่พักผ่อน และทำกิจกรรมบริเวณรอบสระน้ำที่ขุดขึ้นระหว่างอาคารสองหลัง ทำศึนียภาพบริเวณนี้ดูมีความโดดเด่น สะอาด สวยงาม สถานที่ในส่วนอื่น ๆ ถูกจัดวางไว้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่มีบริเวณที่เป็นที่รกทึบหรือกองวัสดุให้เห็น การดูแลรักษาความสะอาดของบริเวณต่าง ๆ ในโรงเรียน นักเรียนทุกคนในโรงเรียนมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน โดยจะแบ่งเป็นเขตพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละห้องเรียน และต้องช่วยกันทำงานร่วมกับนักรการภารโรงทุกวัน ซึ่งจะมีครูที่ปรึกษาคอยกำกับดูแลและปลูกฝังคุณธรรมในด้านความรับผิดชอบต่อให้เกิดกับตัวผู้เรียน นอกจากนี้รอบบริเวณโรงเรียนทุกอาคารเรียนรวมถึงห้องน้ำทั้งของครูและนักเรียนถูกกำหนดให้เป็นเขตปลอดบุหรี่ ไม่ก่ล้นบุหรี่หรือเศษบุหรืทิ้งให้เห็น ห้องน้ำโปร่ง สะอาด มีแม่บ้านคอยดูแลทำความสะอาด ถนนภายในโรงเรียนทั้งหมดเป็นถนนคอนกรีตมีการเก็บกวาดไปไม่ทำความสะอาดทุกวัน บริเวณรอบรั้วโรงเรียนด้านหน้าประตูทางเข้ามีการจัดสวนหย่อมสวยงาม และมีแผ่นไว้นิลโซว์ผลงานความสำเร็จของโรงเรียนและนักเรียนเป็นแนวยาวตลอดแนวทั้งสองข้าง บริเวณทางเดินเข้าจากประตูโรงเรียนจะมีแผ่นป้ายคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของกระทรวงศึกษาธิการติดอธิบายรายละเอียดคุณธรรมแต่ละประการ ประการละ 1 ป้ายครบทั้ง 8 ประการ

2) การจัดสถานที่ มุมกิจกรรม มุมประสบการณ์ที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม การออบหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในห้องเรียน ในห้องเรียนแต่ละห้องเรียนจัดให้มีรูปธงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีการจัดป้ายนิเทศให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เช่น การออบ คติธรรม และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเวียนตามลำดับ ในห้องเรียนมีการรณรงค์ประหยัดไฟฟ้า ปิดไฟ ปิดพัดลมเมื่อเลิกใช้ รณรงค์ให้ใช้กระดาษสองหน้าเพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม ในห้องเรียนยังใช้เป็นที่ยอมรับบรมบ่มนิสัย ให้คำปรึกษาหารือระหว่างนักเรียนและคุณครูที่ปรึกษา ในวันศุกร์สุดสัปดาห์คาบสุดท้ายของวันห้องเรียนก็จะกลายเป็นห้องสวดมนต์ที่ทุกคนต้องนั่งสวดมนต์ไหว้พระ ทำนองสรวักญะด้วยกัน นอกจากนี้โรงเรียนยังได้จัดแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้กับ

นักเรียนอีกมากมายทั่วบริเวณโรงเรียน ได้แก่ ห้องจริยธรรม ลานร่วมธรรม พุทธสถานและศาล พระพรหม ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ห้องสมุดโรงเรียน ศูนย์วัฒนธรรม ฯลฯ

ภาพที่ 4.1 การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนขนาดใหญ่

“การจัดสภาพแวดล้อมนับว่าเป็นเรื่องสำคัญนะห้องนะ โรงเรียนของเราพยายามที่จะจัดสภาพแวดล้อมให้มีความร่มรื่น สวยงาม ปลอดภัย ไม่มีพื้นที่เสี่ยง ที่สำคัญเราให้ความสำคัญและเอาใจใส่ในเรื่องความสะอาดมาก โดยเฉพาะห้องน้ำเพราะถือว่าส่วนใหญ่เป็นจุดบอดของโรงเรียน โรงเรียนของเราทำห้องน้ำให้โปร่ง ๆ โลงๆ อยู่ในที่ที่สังเกตเห็นได้ง่าย ปัญหาเรื่องนักเรียนมั่วสุมสูบบุหรี่อะไรต่าง ๆ ในห้องน้ำจึงไม่มี เรื่องการทำทำความสะอาดเราก็มีแม่บ้านคอยดูแล ไม่ว่าน้องไปใช้ตอนไหนก็สะอาดตลอดวัน”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดใหญ่ 7 ม.ค. 2552)

“สภาพแวดล้อมนี้สำคัญนะคะ คนเราถ้าอยู่ในที่ที่ดีการดำเนินชีวิตก็จะเป็นไปในด้านดี หนูจะสังเกตเห็นได้ว่าโรงเรียนของเราจัดสถานที่ทุก ๆ แห่งให้มีความเหมาะสมกับการเป็นสถานที่เรียนอย่างมากที่สุด ตามต้นไม้ อาคารต่าง ๆ ทุกที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ได้หมด พวกป้ายคติธรรม คำขวัญ พวก

นี่ที่ติดอยู่ใต้ต้นไม้ตรงศาลาที่เขานั่งต่าง ๆ มันเป็นการสอนเขาไปในตัว การได้อ่านจะทำให้ผ่านสายตาและซึมซับลงไปจิตใจได้ พี่เชื่อว่าอย่างนั้นนะจ๊ะ”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 2552)

“พวกเราแบ่งกันเป็นเขตพื้นที่รับผิดชอบนะครับ ทำความสะอาดทุกวัน อาจารย์ที่ปรึกษาท่านจะมาคอยตรวจ... ก็ช่วยกันดีครับ แบ่งกันบางที่เลขที่คู่ทำบนห้องเรียน เลขที่คี่ทำข้างล่างสลับกันบ้าง แบ่งกันไปเป็นโซนๆ ตามห้องเรียนครับ ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 2552)

“พื้นที่รับผิดชอบนี้ทำทุกวันค่ะ อาจารย์เขาจะมาตรวจด้วย... ไม่ได้ทำโทษค่ะ เพราะเราก็กินทุกวัน ไม่มีห rokok ค่ะคนที่ไม่ทำ เพราะเพื่อน ๆ ทำกันทั้งนั้นคนที่ไม่ทำก็อายเพื่อนลิคะ เอาเปรียบคนอื่นเขา”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 2552)

“สภาพแวดล้อมรอบบริเวณโรงเรียนสะอาด ร่มรื่น มีต้นไม้ใหญ่ปลูกอยู่เต็มบริเวณโรงเรียน มีป้ายคติธรรม พุทธศาสนสุภาษิตติดอยู่ตามต้นไม้ และบริเวณศาลานั่งเล่นที่จัดไว้ให้นักเรียน ห้องน้ำสะอาดมีแม่บ้านทำความสะอาดตลอดวัน ตั้งอยู่ในบริเวณที่เห็นได้ชัด ไม่ได้อยู่ในมุมอับ มีป้ายติดเชิญชวนให้ใช้น้ำอย่างประหยัด มีป้ายคุณธรรม 8 ประการติดไว้บริเวณทางเข้าประตูโรงเรียน บริเวณอาคารติดป้ายเขตปลอดบุหรี่ทุกอาคาร มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยนั่งประจำตรงทางเข้าโรงเรียนตลอดวัน

ตอนเช้านักเรียนแต่ละห้องต่างช่วยกันทำความสะอาดห้องเรียนและพื้นที่รับผิดชอบ ก่อนลงมาเข้าแถว มีครูที่ปรึกษาของแต่ละชั้นเรียนคอยดูแลการทำทำความสะอาด บางห้องครูไม่ได้มาดูแลก็มีหัวหน้าห้องคอยดูแลการทำทำความสะอาดของห้องนั้น ๆ”

(บันทึกการสังเกต 9 ม.ค. 2552)

นอกจากนี้จากการศึกษาข้อมูลในเชิงปริมาณพบว่า โรงเรียนน้ำพองศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ปრაกฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.7 การจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	โรงเรียนของท่านมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน	94.74	5.26
2	โรงเรียนของท่านมีการจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	93.68	6.32
3	โรงเรียนของท่านมีแหล่งเรียนเชิงคุณธรรมเพียงพอกับจำนวนนักเรียน	75.79	24.21

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ว่า บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 94.74 ระบุว่าโรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน ร้อยละ 93.68 ระบุว่าโรงเรียนมีการจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน และร้อยละ 75.79 ระบุว่าโรงเรียนมีแหล่งเรียนเชิงคุณธรรมเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

ตารางที่ 4.8 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	โรงเรียนของท่านจัดสภาพแวดล้อมเหมาะแก่การส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้เรียน	4.05	0.89	มาก

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก คือระดับ 4 กับข้อความโรงเรียนของท่านจัดสภาพแวดล้อมเหมาะแก่การส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้เรียน

สรุปการดำเนินงานด้านการจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนนำร่องศึกษาพบว่าโรงเรียนดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมภายใต้แนวคิดสงบ สะอาด สวยงาม ร่มรื่น และปลอดภัย จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรมในโรงเรียนอย่างหลากหลาย เช่น ห้องจริยธรรม ลานร่วมธรรม พุทธสถานและศาลพระพรหม ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ห้องสมุดโรงเรียน ศูนย์วัฒนธรรม ฯลฯ ทำให้สถานที่ทุกสถานที่ในโรงเรียน ไม่มีความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สิน ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน เพื่อเป็นการฝึกฝนด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

จากการศึกษากระบวนการดำเนินงานของโรงเรียนน้ำพองศึกษา ซึ่งเป็นกรณีศึกษาโรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่ามีกระบวนการในการดำเนินงานทั้งหมด 6 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน โดยมีผู้อำนวยการเป็นประธานการดำเนินงาน คณะกรรมการประกอบด้วย ครูฝ่ายกิจการนักเรียน ครูที่ปรึกษา และครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ขั้นที่ 2 ศึกษาข้อมูลพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของนักเรียนและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การศึกษาข้อมูลไม่พึงประสงค์ของนักเรียน ศึกษาจากข้อมูลการกระทำผิดของฝ่ายปกครอง ข้อมูลจากครูที่ปรึกษา ข้อมูลจากการเยี่ยมบ้าน

ขั้นที่ 3 วางแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยให้สอดคล้องกับคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือเป็นการกำหนดแนวคิดหลักในการดำเนินงาน โดยกำหนดนโยบายคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแกนหลักในการดำเนินการจัดการกิจกรรมหรือดำเนินการใดอยู่ภายใต้แนวคิดนี้ทั้งหมด

ขั้นที่ 4 กำหนดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมคุณธรรม สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การดำเนินการทั้ง 3 ด้านสอดคล้องกับนโยบายคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การกำหนดกิจกรรมประกอบด้วย 2 กิจกรรมใหญ่ คือกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมนอกเหนือการเรียนการสอน มีการจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรม และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรม และการจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้

ขั้นที่ 5 ประเมินผล การประเมินผลงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือการประเมินการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนโดยการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ลักษณะที่ 2 การประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมอื่น ๆ การประเมินใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การสอบถาม การสัมภาษณ์ ปรับเปลี่ยนตามลักษณะของกิจกรรม ผู้รับผิดชอบในการจัดการประเมินกิจกรรมคือครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม หรือเจ้าของโครงการนั้น ๆ รายงานการจัดกิจกรรมถูกเสนอในรูปแบบเอกสารเชิงวิชาการ มีลักษณะคล้ายรายงานการวิจัย(5 บท)

ขั้นที่ 6 สรุปและรายงานผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน หลังจากที่ทำหน้ากิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ได้ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรมแล้ว ก็ได้มีการสรุปรายงานผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมประจำปี เป็นการรวบรวมผลการดำเนินงานทุกกิจกรรมมาสรุปไว้ในเล่มเดียว

ตอนที่ 3 รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนน้ำพองศึกษา

จากการศึกษารูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนน้ำพองศึกษา ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 รูปแบบคือ 1)การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 2)การจัดกิจกรรมและกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนน้ำพองศึกษา แต่ละรูปแบบมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

โรงเรียนน้ำพองศึกษาได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้การส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนประสบความสำเร็จ แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1)โรงเรียนน้ำพองศึกษา ได้ทำการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา ให้มีความสำคัญในด้านคุณธรรม จริยธรรม และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยการจัดบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ ค่านิยม คุณธรรม การฝึกปฏิบัติลงในหลักสูตรสถานศึกษา กำหนดให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการ สอนและสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ลงในระดับหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ นอกจากนี้ยังจัดทำสื่อที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม หลักปรัชญาและเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในลักษณะของ ใบความรู้ ใบงาน เอกสารประกอบการสอน บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน แบบฝึกทักษะ นิทานธรรมมะ E-book power point แผ่นซีดี และอื่น ๆ

2)โรงเรียนน้ำพองศึกษาได้นำคนในชุมชน วิทยากรภายนอก พระสงฆ์ ผู้รู้ศาสนา มาบรรยายให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งปีการศึกษา

“การเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ณะคะ เราได้สอดแทรกการสอนด้านคุณธรรมเข้าไปในทุกรายวิชา ที่นี่ถ้าถามว่าสอดแทรกอย่างไรบ้าง คือการสอนคุณธรรมเนี่ยคะ เราทำได้หลายแบบ ทั้งการใช้สื่อเพื่อให้เข้าใจ เล่าเป็นนิทานหรือเรื่องราวธรรมะ และการให้นักเรียนเขาได้ลงมือปฏิบัติงาน สอนให้เขาวางแผนการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างประหยัด การให้เขาทำงานกลุ่มรู้จักการเอื้อเพื่อแบ่งปัน การมอบหมายงานให้นักเรียน เพื่อให้เขามีความตระหนักในเรื่องความรับผิดชอบ การเรียนการสอนแบบนี้ถือว่าการสอดแทรกคุณธรรมเข้าไปแล้ว”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 52)

“การสอนคุณธรรมนะพี่ว่าเราไม่จำเป็นต้องบอกเขาว่าเรากำลังสอนเรื่องคุณธรรม แต่ต้องเป็นการสอนผ่านการทำงาน ผ่านการเรียนวิชาปกติ หรือว่าสอนผ่านการหาตัวแบบที่ดีให้เขาเห็น รวมทั้งเราเองก็ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีด้วย เมื่อนักเรียนทำอะไรที่ไม่ถูกต้องเราก็ตักเตือน... การเรียนการสอนในแต่ละครั้งนักเรียนทุกคนย่อมได้รับการฝึกฝน การปลูกฝังด้านคุณธรรมผ่านกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียน... เรื่องแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระ เราได้กำหนดให้ครูผู้สอน สอดแทรกการสอนคุณธรรมลงไปด้วย จะทำโดยวิธีใดก็ตามแต่ความมุ่งหมายของโรงเรียนเราคือต้องการให้นักเรียนมีคุณลักษณะตามคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการและดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง...การจัดการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระฯ เราได้กำหนดให้มีการวัดประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียน โดยการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนด้วย.... ”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 9 ม.ค. 52)

“...บางทีครูเขาก็เล่านิทานอะพี่ เป็นนิทานแบบแนวธรรมะหน่อย แล้วก็มาสรุปกันตอนท้ายว่าเราได้อะไรจากนิทานเรื่องนั้น พวกเรื่องความกตัญญู ความสามัคคีไร้ใจทะเลาะพี่...ก็เล่าก่อนเริ่มเรียนครับแล้วครูเขาก็โยงจนเข้าเรื่องที่เราจะเรียนจนได้แหละ...คาบโฮมรูมครูเขาก็เขาจะมาพูดคุยกับเราครับ มาตักเตือนเรื่องการเรียนบ้าง มาแจ้งข่าวที่เราต้องทำ เช่นเรื่องการสมัครสอบ บางทีก็มาพูดคุยเรื่องความประพฤติของคนในห้องเรียนเรา ตักเตือนคนที่ทำผิดไร้อะไรครับ... ครูเขาก็พูดดีนะ ไม่ค่อยดุหรอก ก็พูดให้เราคิดเองว่าดีหรือไม่ดีนะครับ ครูเขาบอกว่าพวกเราโตแล้วคิดเองได้แล้วว่าดีหรือเปล่าครับ... ผมชอบนะ พูดดี ๆ ผมไม่ชอบให้ด่าครับ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 52)

“ก็จะมีคนข้างนอกนะคะเข้ามาให้ความรู้ เกี่ยวกับการใช้ชีวิตคะ...ที่หนูชอบคือตอนที่โรงเรียนเชิญคุณหมอมาคะ เพราะหนูอยากเป็นหมอ หมอเล่าให้ฟังว่าต้องอดทน และยากลำบากมากกว่าจะได้เป็นหมอ... ทำให้หนูได้ความรู้ว่าคนเป็นหมอมองต้องขยันมากอะคะ กว่าจะได้เป็นหมอ...เกิดแรงบันดาลใจคะ ว่าถ้าอยากเป็นหมอมองต้องขยันมากกว่านี้...”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 52)

“ผมขอตอนที่อาจารย์โรงเรียนนายร้อยท่านมาครับ ท่านพารุ่นพี่ที่สอบติดมาด้วย... ผมอยากเป็นนายร้อยครับ... พี่เขาก็เล่าให้ฟังว่าเขาเตรียมตัวสอบอย่างไร แล้วก็เล่าเรื่องตอนเรียนให้ฟังด้วยว่าฝึกอะไร อบรมบ้าง... ทำให้ผมได้ความคิดว่าผมคงต้องอ่านหนังสือมากกว่านี้ครับ แล้วก็ต้องอดทนด้วยครับ พี่เขาบอกว่าเรียนหนักแล้วก็ฝึกหนักด้วยครับ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 52)

“ผมขอตอนที่พระอาจารย์มาครับ พระท่านเล่าให้ฟัง... เรื่องเกี่ยวกับความกตัญญูต่อพ่อแม่ครับ พระอาจารย์เล่าว่ามีเด็กคนหนึ่ง ดื้อแล้วก็ไม่ใช่ฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ชอบเถียงพ่อแม่ พ่อโตขึ้น พ่อแม่แก่ หรือว่าเจ็บป่วยก็ไม่ดูแล จนตัวเองมีลูก ลูกของตัวเองก็เป็นเหมือนตัวเองทุกอย่าง คือดื้อและไม่เชื่อฟัง และไม่รักพ่อแม่ คนคนนั้นจึงได้สำนึกถึงพ่อแม่ตนเอง แต่ตอนนั้นพ่อแม่ก็ได้เสียชีวิตไปหมดแล้ว คนคนนั้นเลยได้แต่เสียใจ... พระอาจารย์ก็เลยบอกว่า ถ้ารักพ่อแม่ก็รีบดูแลท่าน ทำดีต่อท่านตั้งแต่ตอนนี้ได้ยวตอนท่านไม่อยู่แล้วจะเสียใจครับ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 52)

“ที่โรงเรียนเขาก็มานิมนต์พระอาจารย์ไปให้ความรู้กับเด็ก ๆ ที่นี่นี่การสอนธรรมะให้เด็กก็เหมือนบ่อนให้เขากินยาขม ก็เลยต้องใช้พวกนิทาน เรื่องเล่าต่าง ๆ เข้าช่วย ก็จะสามารถดึงความสนใจจากเขาได้... อีกอย่างที่สำคัญนะ เขาต้องได้รับตัวแบบที่ดี เคยได้ยินที่เขาว่าไหม ที่บอกว่าเด็กเป็นอย่างไรให้ย้อนกลับไปดูครูก็จะรู้ว่าครูก็เป็นอย่างนั้น”

(สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องโรงเรียนขนาดใหญ่ 13 ม.ค. 52)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการสังเกตการณ์จัดการเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยในที่นี้ผู้วิจัยขอเสนอการสังเกตการสอนของแต่ละกลุ่มสาระการเรียน
ดังนี้

สังเกตการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

“พอเริ่มเข้าห้องเรียนครูถามนักเรียนเรื่องส่งการบ้านว่ามีนักเรียนคนใดยังไม่ส่งการบ้านบ้าง นักเรียนคนที่ยังไม่ส่งทุกคนยกมือขึ้นพร้อมทั้งให้เหตุผลที่ไม่ส่งการบ้าน หลังจากนั้นครูผู้สอนก็ได้บอกว่า ที่จริงครูทราบอยู่แล้วว่าใครไม่ส่งบ้าง ก็แค่อยากดูว่านักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองหรือไม่ถึงได้ลองถามดู และครูก็บอกนักเรียนที่ไม่ได้ส่งว่าดีที่กล้ายอมรับและมีความซื่อสัตย์จะอนุญาตให้ส่งภายหลังได้ และก็บอกกับนักเรียนว่าซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน และบอกว่าคนที่มีความซื่อสัตย์จะเป็นคนที่ได้รับความไว้วางใจ จากนั้นจึงเริ่มสอนเข้าสู่เนื้อหาที่เรียนค้างเอาไว้ในครั้งที่แล้ว”

สังเกตการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

“เริ่มเข้าห้องเรียนครูได้นำข่าวเรื่องอุบัติเหตุวันปีใหม่มาพูดคุยกับนักเรียน และถามคำถามให้นักเรียนช่วยกันคิดว่าทำไมจึงเกิดอุบัติเหตุประเภทเมาแล้วขับขึ้นมากทั้งที่มีการโฆษณาณรงค์ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง นักเรียนหลายคนต่างช่วยกันตอบว่าคนเหล่านั้นขาดความรับผิดชอบต่อชีวิตตนเองและผู้อื่นบ้าง บอกว่าประมาทบ้าง บอกว่าขาดระเบียบวินัยบ้าง ๆ สุดท้ายครูกับนักเรียนจึงได้ช่วยกันสรุปว่าเพราะคนเหล่านั้นขาดคุณธรรมเห็นแก่ตัว ไม่มีความรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเองและผู้อื่น มีวินัยจราจร ซึ่งนักเรียนไม่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่างจบการพูดคุยเรื่องข่าวจึงได้เข้าสู่การเรียนปกติต่อไป ”

สังเกตการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

นักเรียนกำลังเรียนเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธประวัติของพระพุทธเจ้า ครูได้กล่าวถึงนิทานชาดกพระมหาชนก ก็ถามนักเรียนว่าจากที่ได้อ่านแล้วนิทานเรื่องพระมหาชนกสอนอะไรให้กับนักเรียนบ้าง นักเรียนตอบว่าเป็นการสอนให้อุตุน เพราะกว่าพระมหาชนกจะรอดพ้นจากทะเลมาได้ต้องอุตุนมาก ครูจึงถามต่อว่าความอุตุนสำคัญอย่างไร มีประโยชน์หรือไม่ นักเรียนช่วยกันตอบว่าความอุตุนเป็นหนทางไปสู่การประสบความสำเร็จ เพราะไม่ว่าจะทำอะไรก็ตามก็ต้องใช้ความอุตุน อย่างเช่นการเรียนก็ต้องใช้ความอุตุน บางครั้งการบ้านมากแต่ก็ต้องอุตุนทำ

ตารางที่ 4.9 การดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	ท่านนำหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่นับถือมาบูรณาการกับแผนการจัดการเรียนรู้	93.68	6.32
2	ท่านมีรูปแบบ หรือวิธีการวัดประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียนตามรายวิชาเรียน หรือตามกลุ่มกิจกรรม	96.84	3.16
3	ท่านได้ทำการวัดประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียนตามรายวิชาเรียน หรือตามกลุ่มกิจกรรม	95.79	4.21
4	ท่านใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม	70.53	29.47
5	โรงเรียนของท่านได้จัดให้นักเรียนมีการเจริญสมาธิ ตลอดปีการศึกษา	75.79	24.21
6	นักเรียนของท่านร่วมกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาด้วยความเต็มใจ	77.89	22.11

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ว่า บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 90 ขึ้นไประบุว่า ได้มีการนำหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่นับถือมาบูรณาการกับแผนการจัดการเรียนรู้ มีรูปแบบ หรือวิธีการวัดประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียนตามรายวิชาเรียนหรือตามกลุ่มกิจกรรม และได้ทำการวัดประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียนตามรายวิชาเรียนหรือตามกลุ่มกิจกรรม บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 70.53 ระบุว่าใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม ร้อยละ 75.79 ระบุว่าโรงเรียนได้จัดให้นักเรียนมีการเจริญสมาธิ ตลอดปีการศึกษา และร้อยละ 77.89 ระบุว่านักเรียนของท่านร่วมกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาด้วยความเต็มใจ

ตารางที่ 4.10 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนของท่านจัดทำแผนการสอนบูรณาการกับหลักธรรมคำสอนในศาสนาที่นับถือ	3.69	0.96	ปานกลาง
2	โรงเรียนของท่านได้มีการกำหนดให้ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	3.63	0.99	ปานกลาง

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
3	นักเรียนของท่านศึกษาศาสนธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น รายการธรรมะ เป็นประจำทุกสัปดาห์	3.35	0.98	ปานกลาง
4	ท่านจัดให้นักเรียนของท่านมีการเจริญสมาธิ ภาวนาเป็นประจำทุกวัน	3.39	1.21	ปานกลาง
5	รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาที่ท่านจัด ทำให้นักเรียนมีความสุขในการร่วมกิจกรรม	3.55	1.05	ปานกลาง
6	รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาที่ท่านจัด ทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น	3.71	0.97	ปานกลาง
7	ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนของท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาให้กับนักเรียน	3.81	0.99	ปานกลาง

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง คือระดับ 3 กับข้อความดังนี้ 1)ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนของท่านจัดทำแผนการสอนบูรณาการกับหลักสูตรศาสนาที่นับถือ 2)โรงเรียนของท่านได้มีการกำหนดให้ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 3)นักเรียนของท่านศึกษาศาสนธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น รายการธรรมะ เป็นประจำทุกสัปดาห์ 4)ท่านจัดให้นักเรียนของท่านมีการเจริญสมาธิ ภาวนาเป็นประจำทุกวัน 5)รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาที่ท่านจัด ทำให้นักเรียนมีความสุขในการร่วมกิจกรรม 6)รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาที่ท่านจัด ทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น 7)ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนของท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาให้กับนักเรียน

จากการศึกษาข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพพบว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนน้ำพองศึกษา มีลักษณะไม่ได้เป็นรูปแบบตายตัว แต่เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ โดยอาศัยครูผู้สอนเป็นผู้คอยย้ำเตือนเกี่ยวกับการประพฤติตนของนักเรียนให้อยู่ในกรอบโดยผ่านการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน จัดการสอนด้านคุณธรรมให้กับนักเรียนผ่านการใช้สื่อ เช่น นิทานธรรมะ เรื่องราวธรรมะ และการใช้ตัวแบบที่ดีได้แก่การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักเรียน และการเชิญบุคคลภายนอกที่เป็นผู้ได้รับการยอมรับมาเป็นวิทยากรพิเศษ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการถ่ายทอดการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคล

รวมทั้งมีการวัดประเมินผลการดำเนินงานด้านคุณธรรมของนักเรียนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ผ่านการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

2. การจัดกิจกรรมและกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนน้ำพองศึกษา

จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนน้ำพองศึกษาได้จัดกิจกรรมและกิจกรรรมให้กับนักเรียนใน 3 ลักษณะ โดยผู้วิจัยจะขออธิบายรายละเอียดดังนี้

1) การจัดกิจกรรมโดยยึดหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ และยึดตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนน้ำพองศึกษาได้กำหนดกิจกรรมกลุ่มนี้ให้เป็นกิจกรรมที่เป็นรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน จากการศึกษาค้นคว้าปรากฏรายละเอียดต่าง ๆ ของโครงการและกิจกรรมดังนี้

“โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ โรงเรียนได้จัดการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการให้กับนักเรียนด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเข้าค่ายทางวิชาการของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กิจกรรมสถานฝึกสู่มหาวิทยาลัย การแข่งขันทักษะทางวิชาการในระดับโรงเรียน ระดับศูนย์เครือข่าย ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับจังหวัด และระดับประเทศ การทดสอบเพื่อเตรียมการสอบเข้าระดับมหาวิทยาลัย รวมถึงการจัดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายให้กับนักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จัดเพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนมีความขยัน อดทน ใฝ่รู้ มีความรับผิดชอบ มีวินัย ในตนเอง และเป็นแบบอย่างของบุคคลที่ดีแก่ชุมชน”

“โครงการธนาคารโรงเรียน เป็นโครงการที่ดำเนินงานโดยนักเรียน มีครูเป็นที่ปรึกษา ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการคือ กิจกรรมสัปดาห์แห่งการออมในเดือนสิงหาคมของแต่ละปี กิจกรรมเข้าค่ายวิชาการ ธนาคารโรงเรียน กิจกรรมเข้าค่ายเยาวชนคนรักออมสิน กิจกรรมค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และกิจกรรมบันทึกการออมพอเพียงเพื่อพอ กิจกรรมเหล่านี้จัดขึ้นเพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนมีนิสัยการประหยัดและรักการอดออม”

“โครงการคนดีศรีน้ำพอง เป็นโครงการที่ส่งเสริมการทำความดี การมีความซื่อสัตย์ ซึ่งโครงการมีลักษณะการชื่นชม ยกย่องคนที่เก็บของได้แล้วนำไปส่งครูเพื่อประกาศตามหาเจ้าของต่อไป ความมุ่งหวังของการจัดกิจกรรมนี้คือต้องการให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีซื่อสัตย์ ไม่โลภ มีความเมตตา กรุณาต่อผู้อื่น”

“โครงการวันแม่และวันไหว้ครู เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อต้องการให้นักเรียนได้เกิดความตระหนักในการมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ซึ่งในโครงการนี้หมายถึง สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ มารดา และครูอาจารย์ โครงการวันแม่แห่งชาติจัดขึ้นในเดือนสิงหาคม โดยการเชิญแม่ดีเด่นมาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียน และโครงการวันไหว้ครูจะจัดขึ้นในเดือนมิถุนายน กิจกรรมในโครงการนี้มีความมุ่งหวังเพื่อให้นักเรียนเกิดตระหนักและแสดงออกซึ่งความกตัญญู กตเวทิต่อผู้มีพระคุณ”

“โครงการลูกเสือจราจร เป็นโครงการที่ให้ลูกเสือจัดการจราจรหน้าประตูโรงเรียนในตอนเช้าของทุกวัน กิจกรรมนี้จัดขึ้นเพราะมีความมุ่งหวังให้นักเรียนตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ปลูกฝังระเบียบวินัย และการเสียสละเพื่อสังคมและส่วนรวม รู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ ภายใต้กฎหมายและกติกาของสังคม”

“โครงการยิ้มไหว้ท่ายัก เป็นโครงการที่นักเรียนรุ่นพี่จะยื่นไหว้ต้อนรับ นักเรียนทุกคนที่มาถึงโรงเรียนในตอนเช้า ด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส กิจกรรมในโครงการนี้จัดขึ้นเพื่อมุ่งหวังจะปลูกฝังการมีมารยาท การไหว้ตามแบบขนบธรรมเนียมประเพณีไทย เพื่อให้นักเรียนความอ่อนน้อม ความสุภาพ อ่อนโยน และเป็นการสร้างความรัก ความกลมเกลียวในหมู่ นักเรียนรุ่นพี่รุ่นน้อง”

“โครงการแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบ การประกวดห้องเรียนและกิจกรรมเด็กไทยทำได้ เป็นโครงการที่โรงเรียนแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบให้กับนักเรียนทุกห้องเรียน โดยมีครูที่ปรึกษาคอยดูแลและสนับสนุนการปฏิบัติงานของนักเรียน สำหรับกิจกรรมการประกวดห้องเรียนจัดโดยคณะกรรมการนักเรียน ซึ่งจะทำการศึกษาตรวจสอบการทำความสะอาดห้องเรียนทุกวัน และประกาศผลการประกวดทุกสัปดาห์ ในแต่ละปีการศึกษาจะมีการมอบเกียรติบัตรให้กับห้องที่ชนะการประกวดเพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติ และโครงการเด็กไทยทำได้ เป็นโครงการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน เน้นในด้านการรักษาความสะอาดของร่างกาย การรับประทานอาหารและการปฏิบัติตนที่ถูกต้องลักษณะ กิจกรรมในโครงการนี้จัดขึ้นเพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อ รักษาความสะอาด มีระเบียบวินัย และสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ”

“โครงการงานคณะกรรมการนักเรียน เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อปลูกฝังความรัก ความสามัคคี และความรับผิดชอบในการทำงานให้กับคณะกรรมการนักเรียน พร้อมขยายเครือข่ายไปสู่นักเรียนทุกคนในโรงเรียน โดยคณะกรรมการนักเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลายตลอดปีการศึกษา เช่น กิจกรรมเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมต่อต้านยาเสพติด กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ กิจกรรมธรรมาภิบาล กิจกรรมคณะสี กิจกรรมวันไหว้ครู กิจกรรมการประกวดห้องเรียน กิจกรรมธนาคารขยะ และโครงการแผนที่สุขภาพเพื่อเพิ่มพื้นที่ดี ลดพื้นที่เสี่ยง เป็นต้น”

“โครงการจิตอาสา บริจาคโลหิต และสมุดบันทึกความดี กิจกรรมที่จัดขึ้นในโครงการจิตอาสา คือ การอาสาพัฒนาโรงเรียน สาธารณะสถาน และการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยที่โรงพยาบาลน้ำพอง อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น สำหรับกิจกรรมบริจาคโลหิต เป็นกิจกรรมที่คุณครู นักเรียน และประชาชนในชุมชนร่วมกันจัดขึ้นเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จนโรงเรียนได้รับรางวัลโรงเรียนบริจาคโลหิตดีเด่น และสุดท้ายสมุดบันทึกความดีเป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกความดีที่ตนเองได้ทำลงในสมุดบันทึกความดี โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนและมีคุณครูเซ็นรับรอง กิจกรรมทั้งหมดในกลุ่มโครงการนี้จัดขึ้นเพื่อมุ่งหวังปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักการทำความดี มีค่านิยมที่ดีในการทำ ความดี มีจิตสาธารณะและมีน้ำใจ”

(ศึกษาเอกสาร/รายงานการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ประจำปี 2551)

กิจกรรมทั้งหมดในกลุ่มนี้ของโรงเรียนน้ำพองศึกษา จัดเป็นกิจกรรมที่เป็นรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนในโรงเรียน โดยสามารถเขียนแสดงออกมาเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 4.1 รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนน้ำพองศึกษา

2)กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในรูปแบบ นอกจากโรงเรียนน้ำพองศึกษาจะมีกิจกรรมที่เป็นรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมทั้ง 9 โครงการแล้วยังมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนอีกมากมาย ซึ่งกิจกรรมมีความหลากหลาย น่าสนใจและประสบความสำเร็จในการดำเนินการมาแล้วเช่นกัน ซึ่งผู้วิจัยจะขอนำเสนอรายละเอียดกิจกรรมดังต่อไปนี้

“โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เป็นโครงการที่จัดให้นักเรียนและบุคลากรทุกคนเข้าปฏิบัติธรรมที่ศูนย์ปฏิบัติธรรม สวนเวฬุวัน อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น จุดมุ่งหมายกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนและบุคลากรทุกคนได้มีโอกาส เข้าถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ปลูกฝังการคิดดี ประพฤติดี สร้างค่านิยมทางบวก ปลูกฝังคุณธรรมด้านต่าง ๆ ให้เกิดกับบุคลากรนักเรียน ซึ่งการเข้าปฏิบัติธรรมของโรงเรียนน้ำพองศึกษานั้นมีพระ

วิทยาการของศูนย์ปฏิบัติการธรรมเวฬุวันเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินกิจกรรมตลอดการเข้าปฏิบัติ รูปแบบกิจกรรมถูกกำหนดโดยคุณครูผู้รับผิดชอบโครงการร่วมปรึกษาหารือกับพระวิทยากร”

“โครงการสอบธรรมศึกษา เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจ และเรียนรู้ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โรงเรียนน้ำพองศึกษาได้เปิดรับสมัครให้นักเรียนเข้าร่วมสอบเป็นประจำทุกปี ซึ่งได้รับความสนใจจากนักเรียนสมัครเข้าสอบเป็นจำนวนมากเป็นอันดับที่ 8 ของประเทศ”

“โครงการกฐินสามัคคี เป็นโครงการที่เสริมสร้างให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมประเพณีไทย รู้จักการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยโรงเรียนได้ให้นักเรียนสำรวจวัดในหมู่บ้านของตนเองที่ต้องการการพัฒนาด้านต่าง ๆ มานำเสนอคุณครูและทำการคัดเลือกวัดที่จะไปทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งนักเรียนก็จะเกิดความภาคภูมิใจในการทำกิจกรรมนี้ด้วยอีกทางหนึ่ง”

“โครงการบรรพชาสามเณร เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเป็นกุศโลบายในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียนที่เข้าร่วมการบรรพชา โดยนักเรียนที่เข้าร่วมการบรรพชานั้นมาด้วยความสมัครใจคุณครูไม่ได้เป็นผู้คัดเลือก”

“โครงการสวดมนต์ไหว้พระ เป็นโครงการที่จัดให้นักเรียนได้สวดมนต์ทำนองสรภัญญะ ในคาบสุดท้ายของวันศุกร์พร้อมกันทุกคนทั้งโรงเรียน ซึ่งเป็นการฝึกสมาธิ และความมีสติให้กับนักเรียน”

“กิจกรรมหน้าเสาธง โรงเรียนน้ำพองจัดกิจกรรมหน้าเสาธงโดยเริ่มจากร้องเพลงชาติ ร้องเพลงมาร์ชโรงเรียน สวดมนต์ไหว้พระ และการสงบนิ่งเจริญสมาธิภาวนาประมาณหนึ่งถึงสามนาที ต่อจากนั้นจึงเป็นการพบปะกับคุณครูหรือแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ โดยกิจกรรมเหล่านี้โรงเรียนมีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้รำลึกถึง สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ปลูกจิตสำนึกให้รักและภาคภูมิใจในโรงเรียน รวมทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเรียนให้กับนักเรียนโดยทำสมาธิ”

“กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา โรงเรียนได้จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ร่วมทำบุญ ตักบาตร ฟังธรรมและเวียนเทียน ในวันสำคัญทางศาสนา”

“กิจกรรมชุมนุมสโมสรวุฑฒฯ คลับ 25 (น้ำพองศึกษา) แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นกิจกรรมชุมนุมที่ส่งเสริมให้นักเรียน

ได้เรียนรู้หลักธรรม วิธีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง การบำเพ็ญภาวนา การบำเพ็ญประโยชน์ให้กับสังคม ซึ่งทำให้นักเรียนได้รับการพัฒนาจิตใจ และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข”

“การน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน บุคลากรและนักเรียนโรงเรียนน้ำพองศรีได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ได้แก่ กิจกรรมห้องเรียนเกษตรจุลวิถีตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน กิจกรรมธนาคารขยะ กิจกรรมชุมนุมภูมิปัญญาไทย ชุมนุมนวดแผนโบราณ ชุมนุมสมุนไพร และชุมนุมงานประดิษฐ์ศิลปะ”

“โครงการครูเกียรติยศ เป็นโครงการที่เชิญบุคคลที่เป็นตัวอย่างที่ดีประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ มาเป็นวิทยากรให้ความรู้ เกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินชีวิต หรือเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียน ตัวอย่างบุคคลที่โรงเรียนได้เชิญมาได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น นายอำเภอ น้ำพอง ผู้อำนวยการโรงไฟฟ้า น้ำพอง ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้ซึมซับการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สร้างค่านิยมในด้านที่ดีให้กับนักเรียน”

(ศึกษาเอกสาร/รายงานการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ประจำปี 2551)

ตารางที่ 4.11 การดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมและกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	โรงเรียนของท่านมีการกำหนดกิจวัตรประจำวันเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน	90.53	9.47
2	โรงเรียนของท่านได้กำหนดให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาช่วยทำกิจวัตรส่งเสริมคุณธรรมร่วมกับนักเรียนทุกวัน	81.05	18.85
3	โรงเรียนของท่านมีกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้นักเรียนสามารถเข้าร่วมได้อย่างหลากหลาย	87.37	12.63
4	บุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	95.79	4.21
5	การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมทำให้นักเรียนของท่านเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรมไปในทางที่ดี	84.21	15.79

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ว่า บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 90.53 ระบุว่า โรงเรียนมีการกำหนดกิจวัตรประจำวันเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนร้อยละ 81.05 ระบุว่าโรงเรียนได้กำหนดให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาร่วมทำกิจวัตรส่งเสริมคุณธรรมร่วมกับนักเรียนทุกวันร้อยละ 87.37 ระบุว่าโรงเรียนมีกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้นักเรียนสามารถเข้าร่วมได้อย่างหลากหลายร้อยละ 95.79 ระบุว่าบุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนและร้อยละ 84.21 ระบุว่าการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรมไปในทางที่ดี

ตารางที่ 4.12 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการจัดกิจวัตรและกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	โรงเรียนของท่านได้จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนเป็นประจำทุกวัน	3.68	1.09	ปานกลาง
2	โรงเรียนของท่านจัดกิจวัตรประจำวันเน้นการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนตลอดปีการศึกษา	3.96	1.02	ปานกลาง
3	ท่านร่วมทำกิจวัตรส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนทุกวัน	3.88	0.98	ปานกลาง
4	การจัดกิจวัตรส่งเสริมคุณธรรมทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมไปในทางที่ดี	3.95	0.87	ปานกลาง
5	โรงเรียนของท่านมีนักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีเพราะการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่โรงเรียนทำอยู่ในปัจจุบัน	3.97	0.82	ปานกลาง

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง คือระดับ 3 กับข้อความดังนี้ 1)โรงเรียนของท่านได้จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนเป็นประจำทุกวัน 2)โรงเรียนของท่านจัดกิจวัตรประจำวันเน้นการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนตลอดปีการศึกษา 3)ท่านร่วมทำกิจวัตรส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนทุกวัน 4)การจัดกิจวัตรส่งเสริมคุณธรรมทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมไปในทางที่ดี 5)โรงเรียนของท่านมีนักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีเพราะการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่โรงเรียนทำอยู่ในปัจจุบัน จากข้อมูลสามารถอธิบายได้ว่า โรงเรียนไม่ค่อยได้จัดกิจกรรมเชิงกิจวัตร หรือกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมประจำวันมากเท่าไร เพราะผลการแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

ตอนที่ 4 บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน นอกจากจะมีบุคลากรภายในโรงเรียนที่เป็นกลไกสำคัญให้การดำเนินงานขับเคลื่อนไปได้แล้วนั้น จากการศึกษาวิจัยศึกษาเอกสารการดำเนินงานของโรงเรียนพบว่า โรงเรียนนำพองศึกษาได้ประสานความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ เพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรมโดยมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรภายนอกแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะ ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้

1)การจัดกิจกรรมโดยให้ผู้ปกครอง หรือคนในชุมชนมาร่วมคิดร่วมวางแผนในการพัฒนาชุมชนด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการจัดกิจกรรม จำนวน 8 กิจกรรม โดยมีรายละเอียดจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ ดังนี้

“1.1)การจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อวางแผน ร่วมคิด และร่วมจัดทำนโยบาย และวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน”

“1.2)การจัดประชุมเครือข่าย 3 องค์กร ได้แก่คณะกรรมการสถานศึกษา สมาคมผู้ปกครอง ศิษย์เก่า และครูโรงเรียนนำพองศึกษา และมูลนิธิโรงเรียนนำพองศึกษา เพื่อรับทราบนโยบายของโรงเรียน ร่วมกันวางแผนพัฒนากิจกรรมและโครงการ โดยเฉพาะโครงการที่โรงเรียนและชุมชนร่วมพัฒนาด้วยกัน รวมทั้งการร่วมกันระดมสรรพกำลัง ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนในลักษณะต่าง ๆ ตลอดไปจนถึงรูปแบบการให้บริการชุมชน”

“1.3)การจัดประชุมผู้ปกครอง เพื่อรับทราบนโยบายของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการรับทราบถึงพฤติกรรมและผลการเรียนของนักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ปกครองได้ร่วมคิดร่วมวางแผนเพื่อพัฒนาและส่งเสริมนักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่โรงเรียนตั้งไว้”

“1.4)การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน โดยการระดมสรรพกำลังในลักษณะต่าง ๆ อย่างหลากหลายเพื่อพัฒนางานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนที่ส่งผลต่อการพัฒนานักเรียนโดยตรง อาทิเช่น การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ร่วมกันกับองค์กรภาคีเครือข่าย ทำให้ผู้เรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่สมบูรณ์ เพียงพอต่อการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน ทำให้

นักเรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม นอกจากนี้โรงเรียนยังเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านวิชาการ อุปการณ์ อาคาร สถานที่และอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาภูมิธรรม ภูมิปัญญา คุณธรรม จริยธรรมให้กับชุมชนอย่างเป็นกัลป์ยานมิตร”

“1.5)การพัฒนาชุมชนร่วมกับชุมชนโดยการปลูกต้นไม้ โดยโรงเรียนนำพวงศึกษาได้ปลูกต้นไม้ร่วมกับชุมชน ณ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”

“1.6)การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด เป็นการจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดร่วมกับชุมชน เพื่อปลูกฝัง ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมที่ถูกต้องให้กับชุมชนเพื่อให้เกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สภาพแวดล้อมดี ทำให้นักเรียนในชุมชนเติบโตขึ้นท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยจากยาเสพติด”

“1.7)การจัดค่ายเยาวชนรักการออม เป็นการรณรงค์และให้ความรู้ด้านการออมแก่เยาวชนที่เป็นกำลังสำคัญของชุมชนอันจะทำให้เกิดเป็นสังคมที่พอเพียง รู้จักการประหยัด นำไปสู่ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่ชุมชน”

“1.8)กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ โรงเรียนร่วมกับชุมชนในการจัดกิจกรรมวันแม่แห่งชาติ โดยการนำแม่ดีเด่นเข้าร่วมกิจกรรมและเป็นการแสดงความจงรักภักดีแด่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ”

(ศึกษาเอกสาร/รายงานการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ประจำปี 2551)

“...จริง ๆ แล้วชุมชนและองค์กรภายนอกเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการร่วมวางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้กับโรงเรียน ทำให้โรงเรียนของเรามีแหล่งเรียนที่ทันสมัย ครบครัน และเพียงพอต่อความต้องการและจำนวนนักเรียน...”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดใหญ่ 7 ม.ค. 2552)

“เวลาโรงเรียนจะจัดกิจกรรมอะไรที่让同学们เข้ามามีส่วนร่วม เราก็จะเชิญคนในชุมชนมาร่วมคิดร่วมวางแผนตั้งแต่ต้นค่ะ กิจกรรมต่าง ๆ ที่จะจัดให้กับนักเรียนก็จะมีภาระให้ผู้ปกครองทราบ และขอความคิดเห็นในการตัดสินใจเมื่อจำเป็นต้องใช้การตัดสินใจจากผู้ปกครอง เช่นการจัดโครงการที่นักเรียนต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง...”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 2552)

“ก็ไปประชุมผู้ปกครองตามที่โรงเรียนเชิญมาแหละค่ะ โรงเรียนก็จะแจ้งว่าจะจัดกิจกรรมอะไรบ้าง ก็จะถามให้ตัดสินใจว่าถ้ามีค่าใช้จ่ายผู้ปกครองจะว่าอย่างไรบ้าง... เราก็ยินยอมนะนะ เพราะเห็นว่ามันได้ประโยชน์กับลูกเรา... เรื่องการขอใช้พื้นที่บริการของโรงเรียนโรงเรียนก็จะแจ้งให้ทราบเรื่องการขอเข้าใช้ โรงเรียนเขาก็เต็มใจให้ชุมชนเข้าใช้พื้นที่ต่าง ๆ ของโรงเรียนนะ...”

(สัมภาษณ์ผู้ปกครองโรงเรียนขนาดใหญ่ 12 ม.ค. 2552)

2) การสร้างเครือข่ายขยายผลด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสู่สถานศึกษาอื่น นอกจากโรงเรียนน้ำพองศึกษา จะดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนในโรงเรียนเพียงอย่างเดียวยังได้ขยายเครือข่ายเพื่อปลูกฝังคุณธรรมไปสู่สถานศึกษาในอื่นที่อยู่ในเครือข่ายเดียวกันด้วย จากการศึกษาค้นคว้า และการสัมภาษณ์พบว่าโรงเรียนน้ำพองศึกษา ได้ดำเนินการสร้างเครือข่ายขยายผลด้านการปลูกฝังคุณธรรม ดังนี้

“2.1) การจัดค่ายเยาวชนทำดีเพื่อพ่อและแทนคุณแผ่นดิน เป็นการจัดค่ายเยาวชนในการปฏิบัติธรรม และปฏิบัติตนเป็นคนดี โดยนักเรียนโรงเรียนน้ำพองศึกษาเป็นแกนนำเยาวชนที่ได้รับการอบรมจากยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ได้ทำการสร้างเครือข่ายขยายผลผลการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมต่อบุคคลและสถานศึกษาอื่น ๆ โดยจัดค่ายเยาวชนระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีโรงเรียนในเครือข่ายจำนวน 9 โรงเรียนเข้าร่วมโดยนักเรียนของโรงเรียนน้ำพองศึกษาเป็นประธานค่าย”

“2.2) การขยายเครือข่ายสู่สถานศึกษาขนาดเล็ก โรงเรียนน้ำพองศึกษาได้ทำการขยายเครือข่ายด้านการรักษารักษารักษาของงานห้องสมุด การรัก

ออมของธนาคารโรงเรียนและโครงการห้องเรียนสีเขียวให้กับสถานศึกษาขนาด เล็กในเครือข่ายศูนย์จตุรมิตร”

“2.3) การสร้างเครือข่ายการบริจาคโลหิตในโครงการเครือข่ายจิตอาสา โภค ภัณฑ์ นักเรียนของโรงเรียนน้ำพองศึกษาได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการ บริจาคโลหิตในโครงการเครือข่ายจิตอาสา โภคภัณฑ์ ซึ่งต้องทำการสร้างเครือข่ายใน การบริจาคโลหิต ส่งผลให้สถานศึกษาอื่น ๆ และบุคคลในชุมชนมาร่วม บริจาคโลหิต และได้รับโลหิตจากการจัดกิจกรรมบริจาคถึง 495,940 ซี.ซี. ทำ ให้โรงเรียนได้รับรางวัลโรงเรียนบริจาคโลหิตดีเด่น ชื่อถือเป็นการสร้าง คุณธรรมด้านความเสียสละและความมีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์”

“2.4) การเป็นโรงเรียนนำร่องการสอนเพศศึกษาในโรงเรียน โดยได้ทำ การขยายผลไปสู่สถานศึกษาอื่น ๆ ในเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 เป็น การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับนักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนในยุคปัจจุบัน”

“2.5) การเป็นพี่เลี้ยงโรงเรียนในฝันและโรงเรียนแห่งการออม โรงเรียน น้ำพองศึกษาได้รับมอบหมายให้เป็นพี่เลี้ยงโรงเรียนในฝันและโรงเรียนแห่งการ ออมให้กับโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น เป็นการขยายเครือข่ายไปยัง สถานศึกษาอื่น ๆ ในด้านการออมและการบริหารจัดการโรงเรียน”

“2.6) การจัดทำวารสารนันทรี เพื่อประชาสัมพันธ์ผลงานโรงเรียนแก่ ผู้ปกครอง ศิษย์เก่าและชุมชนรวมทั้งเป็นการยกย่อง เชิดชูเกียรติ ครู และ นักเรียนผู้กระทำความดี สร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนเพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่ บุคคลทั่วไป”

(ศึกษาเอกสาร/รายงานการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ประจำปี 2551)

3) การจัดประชุมหรือเวทีธรรมในหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อเป็นการสอดส่องดูแล และส่งเสริม ให้บุตรหลานเยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จากการศึกษาเอกสารพบข้อมูลที่รองรับเกี่ยวกับการ จัดประชุมดังนี้

“3.1) การจัดโครงการเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคน เพื่อเป็นการรู้จักผู้เรียน อย่างแท้จริง ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนในทางที่ถูกต้อง สามารถดูแล ช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องในรายที่เป็นปัญหา ทำให้ผู้ปกครองได้ร่วมด้วยช่วย คิดในการดูแลบุตรหลานให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม รวมทั้งเป็นการสร้าง สัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน”

“3.2)การจัดประชุมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในวันวิสาขบูชาโลก”

“3.3)การจัดประชุมปรึกษาหารือเนื่องในการจัดงานทอดกฐินสามัคคีโรงเรียนได้จัดประชุม ปรึกษาหารือกับเจ้าอาวาส ผู้ใหญ่บ้าน และคนในชุมชนเพื่อจัดงานทอดกฐินสามัคคีซึ่งเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี และเป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอันดีงามให้กับครูและนักเรียนด้วย”

“3.4)การจัดประชุมปรึกษาหารือเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา เป็นการนัดประชุมเพื่อจัดกิจกรรมตามวันสำคัญทางศาสนา โดยโรงเรียนได้ประชุมปรึกษาหารือกับวัดและชุมชนเพื่อกำหนดกิจกรรมรูปแบบงานหรือพิธีกรรม ซึ่งการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาถือเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์และเป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอันดีงามให้กับครูและนักเรียน”

“3.5)การจัดประชุม ปรึกษาหารือ เนื่องในการจัดค่ายเยาวชนและค่ายปฏิบัติธรรม โรงเรียนได้จัดประชุมกับพระสงฆ์และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดกิจกรรมมีความถูกต้องและเป็นไปด้วยความเรียบร้อย”

(ศึกษาเอกสาร/รายงานการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ประจำปี 2551)

“เวลาจะจัดงานวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ นี้ ครูที่โรงเรียนเขาก็จะมาปรึกษาหารือกับชาวบ้านกับพระที่วัดนี่ละว่าจะจัดอะไร อย่งไรบ้าง”

(สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของโรงเรียนขนาดใหญ่ 13 ม.ค. 2552)

4)การระดมสรรพกำลังจัดแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม เชื่อมโยงบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนนำพหุองค์ศึกษามีการร่วมมือพัฒนาแหล่งเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายของโรงเรียนมีดังตัวอย่างต่อไปนี้

“4.1)คุณกฤษณ์ และคุณลินดา เศรษฐ์ฉัตรกุล คหบดีที่ประกอบธุรกิจ ณ กรุงนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา สนับสนุนการจัดสร้างห้องปฏิบัติการทางเคมีที่สมบูรณแบบ และให้ทุนการศึกษานักเรียนที่ยากจน

4.2)บริษัทน้ำตาลขอนแก่น จำกัด (มหาชน) สนับสนุนการจัดสร้างห้องปฏิบัติการทางฟิสิกส์ที่สมบูรณแบบ

- 4.3) โรงไฟฟ้าน้ำพอง การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) สนับสนุนงบประมาณพัฒนา ICT หอสมุดกลาง ห้องปฏิบัติการทางฟิสิกส์ ห้องปฏิบัติการทางเคมีและชีววิทยา
- 4.4) สมาคมผู้ประกอบการ ศิษย์เก่า และครู สนับสนุนการจัดสร้างห้องพฤกษศาสตร์
- 4.5) การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และองค์การบริหารส่วนจังหวัด สนับสนุนการจัดสร้างและปรับปรุงห้องเรียนสีเขียว
- 4.6) องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพอง สนับสนุนการจัดสร้างห้องปฏิบัติการทางคณิตศาสตร์สมบูรณ์แบบ
- 4.7) เทศบาลตำบลวังชัย สนับสนุนการจัดสร้างห้องปฏิบัติการทางคณิตศาสตร์และพัฒนางานโยธาวิฑิต
- 4.8) ผู้จัดการโครงการพัฒนาชุมชนแห่งข้อมูล I-Community และสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ สนับสนุนการพัฒนาโครงการพัฒนาชุมชนแห่งข้อมูล I-Community อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ติดตั้ง Server อบรมผู้นำชุมชน CIO และติดตั้งอินเทอร์เน็ตไร้สาย
- 4.9) สมาคมผู้ประกอบการ ศิษย์เก่า และครู สนับสนุนการพัฒนาหอสมุดกลาง ICT และโรงอาหารสมบูรณ์แบบ
- 4.10) สมาชิกผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น เขต4 ประสานงบประมาณก่อสร้างอาคารเรียนและห้องน้ำห้องส้วม
- 4.11) เทศบาลตำบลน้ำพอง สนับสนุนการพัฒนางานโยธาวิฑิต
- 4.12) องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น สนับสนุนการพัฒนาระบบไฟฟ้า สนามฟุตบอล วงดนตรีพื้นเมือง การพัฒนากีฬาโรงเรียน เครื่องฉายโปรเจคเตอร์
- 4.13) องค์การบริหารส่วนตำบลกุดน้ำใส สนับสนุนการก่อสร้างลานกีฬาในฝันสมบูรณ์แบบ
- 4.14) ชมรมนักธุรกิจรุ่นใหม่ขอนแก่น สนับสนุนการสร้างหอประปา
- 4.15) บริษัท เอ็กซอนโมบิล เอ็กโพลเรชั่น แอนด์ โพรดักชั่น โคราช อิงค์ สนับสนุนห้องปฏิบัติการภาษาไทยสมบูรณ์แบบ
- 4.16) องค์การบริหารส่วนตำบลกุดน้ำใส สนับสนุนสนามกีฬาบาสเกตบอล

4.17) คุณเสถียร ธนะเพชร สนับสนุนการพัฒนาสนามกีฬาเปตอง

4.18) ส่วนปฏิบัติการระบบท่อ เขต 4 บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)

สนับสนุนห้องปฏิบัติการสังคมศึกษา”

(ศึกษาเอกสาร/รายงานการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ประจำปี 2551)

“เราได้รับการสนับสนุนเรื่องแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ จากองค์กรภายนอกมากมาย น้องจะเห็นว่าโรงเรียนของเรามีความพร้อมเรื่องแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย และเพียงพอต่อความต้องการของนักเรียนซึ่งถ้าให้โรงเรียนจัดเองเพียงฝ่ายเดียว แหล่งเรียนรู้ของเราคงไม่พร้อมและทันสมัยมากเพียงนี้ เนื่องจากอุปกรณ์ต่าง ๆ ล้วนมีราคาแพง เรา ได้รับการสนับสนุนมากแต่ทางโรงเรียนก็ ดำเนินการทุกอย่างด้วยความโปร่งใสนะครับ ทำให้เขาเชื่อใจว่าเราเอามาทำจริง ๆ ไม่โกงกินอะไรทุกอย่างตรวจสอบได้ ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดใหญ่ 7 ม.ค. 2552)

“หนูจะสังเกตได้เลยว่าโรงเรียนของเรามีแหล่งเรียนรู้ที่ครบครันและทันสมัย เราทำได้ขนาดนี้เพราะมีชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ ยื่นมือเข้ามาช่วย สนับสนุนงบประมาณอย่างเต็มที่...”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 2552)

จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าโรงเรียนนำพองศึกษาได้ให้ชุมชนและองค์กรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนในหลายลักษณะ ข้อมูลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.13 การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ ในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	โรงเรียนของท่านมีการบริหารแบบไตรภาคี มีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในการบริหารงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	94.74	5.26
2	การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนท่านประสบความสำเร็จ เพราะได้รับความร่วมมือจากชุมชน	86.32	13.68
3	การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนท่านประสบความสำเร็จ เพราะได้รับความร่วมมือจากวัดและพระภิกษุหรือผู้สอนศาสนา	88.42	11.58

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ว่า บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 94.74 ระบุว่าโรงเรียนของท่านมีการบริหารแบบไตรภาคี มีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในการบริหารงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ร้อยละ 86.32 ระบุว่าการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนท่านประสบความสำเร็จเพราะได้รับความร่วมมือจากชุมชน และ 88.42 ระบุว่าการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนท่านประสบความสำเร็จเพราะได้รับความร่วมมือจากวัดและพระภิกษุหรือผู้สอนศาสนา

ตารางที่ 4.14 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ ในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนของโรงเรียนท่าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	4.06	0.82	มาก
2	พระภิกษุหรือผู้สอนศาสนาในชุมชนของโรงเรียนท่าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	4.18	0.74	มาก
3	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของโรงเรียนท่านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	3.95	0.88	ปานกลาง

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก คือระดับ 4 กับข้อความดังนี้ 1) ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนของโรงเรียนท่าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน 2) พระภิกษุหรือผู้สอนศาสนาในชุมชนของโรงเรียนท่าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน และมีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง คือระดับ 3 กับข้อความ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของโรงเรียนท่านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน

จากการศึกษาสามารถสรุปการดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรภายนอก ของโรงเรียนน้ำพองศึกษาได้ 4 ลักษณะดังนี้

1)การจัดกิจกรรมโดยให้ผู้ปกครอง หรือคนในชุมชนมาร่วมคิดร่วมวางแผนในการพัฒนาชุมชนด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น และการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างชุมชนกับโรงเรียน

2) การสร้างเครือข่ายขยายผลด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสู่สถานศึกษาอื่น นอกจากโรงเรียนน้ำพองศึกษา ดำเนินการโดยการจัดค่ายคุณธรรมร่วมกัน เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับโรงเรียนในเครือข่าย

3) การจัดประชุมหรือเวทีธรรมในหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อเป็นการสอดส่องดูแล และส่งเสริมให้บุตรหลานเยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม ดำเนินการโดยการเยี่ยมบ้านนักเรียน พบปะพูดคุยกับผู้ปกครอง คนในชุมชน ประชุมปรึกษาหารือเพื่อทำกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ร่วมกับชุมชน

4) การระดมสรรพกำลังจัดแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม เชื่อมโยงบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการให้ชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนในการจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียน

ตอนที่ 5 ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

การนำเสนอข้อมูลในตอนนี้อยู่จะกล่าวถึงปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยค้นพบว่าปัจจัยนำไปสู่ความสำเร็จของโรงเรียนน้ำพองศึกษาประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ 1) ผู้บริหาร 2) บุคลากรภายในโรงเรียน 3) ภาวศึเครือข่ายภายนอก และ 4) การยึดนโยบายการจัดการศึกษาของ สพฐ. และการยึดการจัดการศึกษาตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1) **ผู้บริหาร** ผู้อำนวยการน้ำพองศึกษาให้ความสำคัญกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จึงได้มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกับบุคลากร มีการกำกับ ติดตาม ดูแลการดำเนินงานตลอดเวลา ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียน มีภาวะผู้นำสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นบุคคลที่บุคลากรในโรงเรียน ชุมชนและองค์กรภายนอกให้ความศรัทธาเชื่อถือ

“การบริหารจัดการเป็นเรื่องที่สำคัญมากครับ ถือว่าเป็นหัวใจของการดำเนินงานในแต่ละด้านเลยทีเดียว การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนก็เช่นเดียวกัน ต้องมีการวางแผนการทำงาน การกำกับดูแลที่เป็นระบบ รวมทั้งต้องเลือกคนให้เหมาะสมกับงาน ดูว่าเขาถนัดงานอะไรควรสนับสนุนให้เขาได้ทำงานในด้านนั้น ๆ ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดใหญ่ 7 ม.ค. 2552)

“ผู้บริหารมีความสำคัญต่อการดำเนินงานมากค่ะ อย่าง ผ.อ. ของโรงเรียนเราท่านเป็นคนริเริ่ม ชวนครูทำในสิ่งที่นี้ตลอด งานส่งเสริมคุณธรรมใน

โรงเรียนที่เราทำจนเป็นระบบก็เกิดมาจากความคิดท่านนะ...เรื่องจัดโครงการ หรือกิจกรรมนี้ท่านให้อิสระเราคิดออกแบบกิจกรรม แล้วนำไปเสนอท่าน พุดคุยปรับเปลี่ยนจนมีเหมาะสมก็ดำเนินการต่อไปได้ โดยท่านจะให้ ผู้รับผิดชอบรายงานการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ...”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 2552)

“ผ.อ. เขาเก่งนะมาอยู่โรงเรียนบ้านเราได้ไม่กี่ปี แต่ทำให้โรงเรียนเรา ดังมากเลยนะ ได้รับรางวัลบ่อย ๆ... ชาวบ้านคนในชุมชนก็ชื่นชมกันมาก เขา ทำงานดี ทำจนโรงเรียนบ้านเราเดี๋ยวนี้ดีไม่แพ้โรงเรียนในเมืองเลย...”

(สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของโรงเรียนขนาดใหญ่ 14 ม.ค. 2552)

“ผ.อ. เหนอครับใจดีมากเลย พวกผมกล้าเดินเข้าไปคุยกับท่านได้เลย ท่านก็บอกว่ามีอะไรก็มาบอกครูได้ คุยกันได้... สู้บุญหรือหรือพี่ไม่เคยเห็นนะ ไม่เคยเห็นท่านสู้เลย คงไม่สู้เพราะไม่เคยเห็น หรืออาจจะเห็นเพราะ โรงเรียนเราเป็นเขตปลอดบุหรี่ก็ไม่ทราบครับ..”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 2552)

2) บุคลากรภายในโรงเรียน บุคลากรทุกคนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะผู้ที่ เป็นหัวหน้ากิจกรรมและโครงการส่งเสริมคุณธรรม ต่าง ๆ ซึ่งต้องมีภาระหน้าที่เพิ่มจากงานปกติจึงจำเป็นต้องมีความมุ่งมั่นทุ่มเท ทำงานด้วยความ ตั้งใจงานจึงจะประสบความสำเร็จ

“บุคลากรภายในมีความสำคัญมาก เพราะเป็นหน่วยขับเคลื่อนที่ทำให้ งานเดินไปได้ ต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกคนทุกฝ่าย”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดใหญ่ 7 ม.ค. 2552)

“เราจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากครูทั้งโรงเรียนค่ะ แต่ครูผู้ ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมเพียงฝ่ายเดียว ไม่เพียงพอที่ทำงานให้มี ประสิทธิภาพค่ะ การจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่น้องได้ศึกษาไป น้องก็ จะเห็นว่าแต่ละกิจกรรมต้องให้ครูท่านอื่น ๆ มาเป็นตัวช่วยในการดำเนินงาน ทั้งสิ้น...”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 2552)

3)ภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์และองค์กรภายนอกอื่น ๆ โรงเรียนจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์และองค์กรภายนอกอื่น ๆ ในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการให้ความร่วมมือในกิจกรรม การสนับสนุนปัจจัยเพื่อพัฒนาการดำเนินงานและการจัดการแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

“เรามุ่งหวังจะจัดกิจกรรมที่ทำให้โรงเรียนได้เชื่อมกับชุมชนให้มากขึ้น แล้วเราก็ทำสำเร็จ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากขึ้น ช่วยเหลือทั้งร่างกาย แรงใจ และทุนทรัพย์”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดใหญ่ 7 ม.ค. 2552)

“การจัดกิจกรรมในบางกิจกรรมเราจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือ หรือ ความยินยอมจากผู้ปกครองหรือชุมชน แต่เราก็โชคดีมากที่ชุมชนพร้อมจะให้ความร่วมมือ เราเชิญมาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เขาก็ไม่ปฏิเสธ ทำให้งานเราดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้...แล้วถ้าพูดถึงเรื่องคุณธรรมละก็การที่เราจะปั้นเด็กสักคนให้เขามีจิตใจดี มีจิตบริสุทธิ์ละก็ครอบครัวหรือชุมชนที่เป็นสิ่งแวดล้อมของเด็กสำคัญมาก”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 2552)

4)การยึดแนวคิดหลักในการดำเนินงาน โรงเรียนนำพหุศึกษาต้นนโยบายคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของ สพฐ. และแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน

“เรายึดนโยบายคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของ สพฐ. และแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมและโครงการเพื่อส่งเสริมคุณธรรมทุกโครงการ น้องจะเห็นได้ว่าแต่ละโครงการล้วนมีความมุ่งหวังเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการและต้องการให้นักเรียนและบุคลากรมีวิถีชีวิตแบบพอเพียง”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดใหญ่ 7 ม.ค. 2552)

“เรามีหลักที่จะยึดในการจัดกิจกรรมค่ะ คือเหมือนกับเป็นตัวกำหนดทิศทางของกิจกรรมค่ะ เราวางเป้าหมายไว้ว่าต้องการให้นักเรียนมีคุณธรรมพื้นฐานครบทั้ง 8 ประการและสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ จึงยึดสองอย่างนั้นเป็นแนวทาง”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ 8 ม.ค. 2552)

ตอนที่ 2 กรณีศึกษาที่ 2 โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จังหวัดตรัง (โรงเรียนขนาดกลาง)

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของกรณีศึกษาที่ 2 โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม
กิ่งอำเภอหาดสำราญ จังหวัดตรัง ผู้วิจัยขอนำเสนอ แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพบริบทของโรงเรียนน้ำพองศึกษา อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 2 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนน้ำพองศึกษา

ตอนที่ 3 รูปแบบกิจกรรมการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม

ตอนที่ 4 บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 5 ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และการดำเนินการแก้ไข

ตอนที่ 1 สภาพบริบทของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม กิ่งอำเภอหาดสำราญ จังหวัดตรัง

โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จังหวัดตรัง ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดตรัง
ประมาณ 35 กิโลเมตร การเดินทางสามารถเดินทางโดยใช้บริการรถสองแถวจากอำเภอเมืองถึง
กิ่งอำเภอหาดสำราญวันละ 2 เที่ยว เช้า – เย็น โดยจะผ่านทางอำเภอย่านตาขาวและเลี้ยวเข้า
สู่กิ่งอำเภอหาดสำราญ ตรงบริเวณสี่แยกบ้านนา สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง รถไม่ค่อย
พลุกพล่าน ถนนเส้นนี้เป็นเส้นทางหลักที่ใช้เดินทางเข้าสู่กิ่งอำเภอหาดสำราญ โรงเรียนตั้งอยู่ห่าง
จากสี่แยกบ้านนาประมาณ 15 กิโลเมตร บริเวณโรงเรียนไม่ติดถนนใหญ่ อยู่ห่างถนนประมาณ 1
กิโลเมตร มีป้ายบอกชื่อโรงเรียนขนาดใหญ่บริเวณปากทางเข้าสู่โรงเรียน จากการศึกษาผู้วิจัยขอ
นำเสนอเกี่ยวกับสภาพบริบทของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม ดังหัวข้อต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไป

โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขต
พื้นที่การศึกษาตรัง เขต 1 กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่เลขที่ 42/1 หมู่ 9 บ้านควนลิ้น ตำบล
หาดสำราญ อำเภอหาดสำราญ จังหวัดตรัง มีเนื้อที่ทั้งหมด 100 ไร่ เปิดสอนในระดับชั้น
มัธยมศึกษาตอนต้น และชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้อักษรย่อ “ส.ค.”

โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอหาดสำราญ ประมาณ 1
กิโลเมตร เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดสอนในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 ซึ่งเป็นโรงเรียนเดียวใน
อำเภอหาดสำราญ

2. วิสัยทัศน์

โรงเรียนมุ่งพัฒนาระบบคุณภาพ เน้นการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ท้องถิ่นภาคภูมิใจ นักเรียนดี เรียนเก่ง เป็นสุขกับการเรียนรู้ สู่ความเป็นไทยในวิถีประชาธิปไตย ภายในปี 2552

3. พันธกิจ

โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาประจำอำเภอหาดสำราญ จังหวัดตรัง มุ่งส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1. พัฒนาการดำเนินงานเชิงระบบ บริหารงานแบบมีส่วนร่วมมุ่งสู่คุณภาพการศึกษา
2. ประสานความร่วมมือกับผู้นำองค์กรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น
3. สนับสนุนการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เชื้อต่อชุมชนในการแสวงหาความรู้และการให้บริการ
4. ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมตามความเชื่อของศาสนาตน และเข้าใจศาสนาอื่น มุ่งสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน
5. พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน ใฝ่เรียนรู้และใช้เทคโนโลยี
6. ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการสืบสานวัฒนธรรม และประเพณีไทย
7. สนับสนุนการจัดกิจกรรม ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขในทุกระดับ

4. เป้าหมาย

โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมมุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปสู่เป้าหมายของโรงเรียนดังต่อไปนี้

1. ครูสามารถปฏิบัติงานตามระบบคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐาน เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คุณธรรม ก้าวทันวิทยาการและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. นักเรียนสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกได้อย่างเหมาะสมตามความถนัดและสนใจ
4. โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นที่พึ่งของชุมชนในด้านการให้บริการด้านความรู้ อาคารสถานที่ สื่อและอุปกรณ์แก่ชุมชนและหน่วยงานอื่น

5.ชุมชน องค์กร และภูมิปัญญาท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาและสร้างศรัทธา ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

กระบวนการจัดการศึกษาของโรงเรียนมุ่งส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

- 1.ผู้เรียนมีนิสัยรักการทำงาน ใฝ่เรียนรู้
- 2.ผู้เรียนมีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนและสังคม
- 3.ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และส่วนรวม
- 4.ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น
- 5.ผู้เรียนทุกคนไม่ข้องเกี่ยวและเสพสารเสพติดให้โทษ

6. ข้อมูลบุคลากร

บุคลากรของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมมีทั้งหมด 49 คน ประกอบด้วยบุคลากรฝ่ายบริหาร จำนวน 2 ท่าน คือผู้อำนวยการ ชื่อนายอุทิศ วัฒนกุล และรองผู้อำนวยการ นายวัชรินทร์ โตขาว และบุคลากรอื่น ๆ อีก 47 คน มีรายละเอียดจำแนกตามสถานภาพได้ดังนี้

ตารางที่ 4.15 จำนวนบุคลากรของโรงเรียนขนาดกลาง

บุคลากร	จำนวนคน
ฝ่ายบริหาร	2
ข้าราชการครู	32
พนักงานราชการ	2
ครูอัตราจ้าง	3
ลูกจ้างประจำ	3
ลูกจ้างชั่วคราว	5
วิทยากรศาสนาอิสลาม	1
ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน	1
รวม	49

7. ข้อมูลนักเรียน

ในปีการศึกษา 2551 โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมมีนักเรียนทั้งหมด 688 คน นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ช่วงชั้นที่ 3) จำนวน 446 คน นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ช่วงชั้นที่ 4) จำนวน 242 คน นักเรียนนับถือศาสนาพุทธประมาณ 57 เปอร์เซ็นต์ และศาสนาอิสลาม 43 เปอร์เซ็นต์

8. ชื่อเสียงและเกียรติประวัติของโรงเรียน

ปีการศึกษา 2545

- โรงเรียนได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนในโครงการประหยัดพลังงานไฟฟ้าโครงการอาคารของรัฐ
- ได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายของครอบครัวของนักเรียนตามแนวพระราชดำริ
- โรงเรียนคุณภาพระดับดี โรงเรียนจัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ปีการศึกษา 2546

- ได้รับคัดเลือกเข้าร่วมโครงการอาคารของรัฐ เพื่อการอนุรักษ์พลังงานกระทรวงพลังงาน
- ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้อัตโนมัติเพื่อคุณภาพการศึกษาของสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้อัตโนมัติ สำนักงานรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

ปีการศึกษา 2547

- ได้รับคัดเลือกเข้าร่วมโครงการพัฒนาเชิงระบบเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้อัตโนมัติและคุณภาพในโรงเรียน

ปีการศึกษา 2548

- ได้เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
- โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง

ปีการศึกษา 2549

- ได้เข้าร่วมโครงการโรงเรียนดีใกล้บ้าน
- รางวัลดีเด่นการจัดกิจกรรม “รักการอ่านสวนสู่ฝัน”
- ชนะเลิศการประกวด โรงเรียนป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออก
- รองชนะเลิศอันดับสอง ผลการดำเนินงานศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่น ระดับจังหวัด
- รางวัลชมเชยการประกวดโครงงานนักเรียน “ นกอนุรักษ์ผู้พิทักษ์ สิ่งแวดล้อม ”

- Best Practice ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน บูรณาการ กิจกรรมนำสู่ Best Practice จากสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้

ปีการศึกษา 2550

- นักเรียนดีเด่นด้านคุณธรรมและจริยธรรม ปีการศึกษา 2550 จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- เป็นตัวแทนระดับเขตพื้นที่การศึกษา ตรัง เขต 1 เพื่อเข้ารับการประเมินนักเรียนพระราชทาน
- Best Practice ระบบเรียนรู้ ไปกลางเยี่ยมเยี่ยมยุทธการเรียนรู้สู่บูรณาการ จากสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้

ปีการศึกษา 2551

- ชนะเลิศมวยไทยสมัครเล่น 8 รุ่น ของจังหวัดตรัง
- ครูดีเด่นด้านดนตรี ในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ตรังเขต 1
- ครูจำนวน 2 คน ได้รับเชิญจาก The University of Texas, San Antonio ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการศึกษา
- ได้รับรางวัลโรงเรียนดีเด่นด้านการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมปีการศึกษา 2551 จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 2 กระบวนการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม

ในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดกลาง ผู้วิจัยขอนำเสนอภายใต้กรอบเนื้อหา 3 ด้านคือ 1)ด้านการบริหารจัดการ 2)ด้านบุคลากร และ3)การจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ ซึ่งในแต่ละด้านมีรายละเอียดการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ด้านการบริหารจัดการงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็น 4 ประเด็นดังนี้

ประเด็นแรก การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และแผนปฏิบัติการที่ส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน จากการศึกษาเอกสาร พบว่าโรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ไว้อย่างหนึ่งว่า นักเรียนดี หมายความว่ามุ่งที่สร้างให้นักเรียนเป็นคนดี ซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจของโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้ว่า ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมตามความเชื่อของศาสนาตน และเข้าใจศาสนาอื่น มุ่งสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และจากการกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจนี้ จึงนำไปสู่การจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากมายที่รองรับสำหรับการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน เนื่องจาก

โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมเป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนนับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามในจำนวนที่เกือบเท่ากัน ดังนั้นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ จึงมีการจัดเพื่อรองรับนักเรียนทั้งสองกลุ่มอย่างเท่าเทียมกันตามหลักของแต่ละศาสนา

“วิสัยทัศน์ โรงเรียนมุ่งพัฒนาระบบคุณภาพ เน้นการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ท้องถิ่นภาคภูมิใจ นักเรียนดี เรียนเก่ง เป็นสุขกับการเรียนรู้ ผู้มีความเป็นไทยในวิถีประชาธิปไตย ภายในปี 2552”

“พันธกิจ ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมตามความเชื่อของศาสนาตน และเข้าใจศาสนาอื่น มุ่งสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน”

“คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนกระบวนการจัดการศึกษาของโรงเรียนมุ่งส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้ 1)ผู้เรียนมีนิสัยรักการทำงานใฝ่เรียนรู้ 2)ผู้เรียนมีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนและสังคม 3)ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และส่วนรวม 4)ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น 5)ผู้เรียนทุกคนไม่ข้องเกี่ยวและเสพสารเสพติดให้โทษ”

(ศึกษาเอกสาร/รายงานการประเมินตนเอง ปีการศึกษา 2550)

จากวิสัยทัศน์ พันธกิจ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ข้างต้นทำให้โรงเรียนมีการจัดกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการกำหนดการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การจัดสภาพแวดล้อม และการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรภายนอกให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน

“เราไม่ได้เริ่มดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนเพราะเรามีปัญหานั้น โรงเรียนเรามีนักเรียนกลุ่มที่เป็นปัญหาน้อย เราทำเพื่อส่งเสริมให้เขาดียิ่งขึ้น จริง ๆ แล้วเขาก็ดีของเขาอยู่แล้ว...ถามว่าโรงเรียนทำอะไรอย่างไรบ้าง เรายึดวิสัยทัศน์ พันธกิจและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน ทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมนอกเหนือการเรียนการสอน และอีกอย่างที่สำคัญที่เรายึดเป็นหลักในการจัดกิจกรรมคือหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง...เราให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน โดยเฉพาะครูภูมิ

ปัญญาของเราที่จะมาถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน การจัดการเรียนการสอน
ในบางรายวิชาเราก็เชิญบุคลากรภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญมาสอนด้วย...”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 13 กุมภาพันธ์ 2552)

“การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับนักเรียนเราก็ยึดคุณลักษณะที่พึง
ประสงค์เป็นหลัก กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดต่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการพัฒนาให้
นักเรียนมีคุณลักษณะตามที่วางไว้ครับ...การจัดสภาพแวดล้อมของเราก็ยึด
หลักเศรษฐกิจพอเพียง เราจัดการกับสิ่งที่มีอยู่ให้ใช้ประโยชน์ให้ได้สมบูรณ์
ไม่เน้นความหรูหรามากมาย แต่เน้นให้ได้ใช้จริงเพียงพอ และไม่เป็นอันตราย
ต่อนักเรียน...”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 13 กุมภาพันธ์ 2552)

ประเด็นที่สอง การจัดตั้งคณะทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียน
หาดสำราญวิทยาคมแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือคณะทำงานระดับครู และคณะทำงานระดับ
นักเรียน คณะทำงานระดับครูเป็นลักษณะคณะทำงานโดยตำแหน่ง คือ คุณครูที่เป็น
คณะทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน มาจากคุณครูที่สอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาหรือ
ครูสอนศาสนาเป็นหลัก โดยมีคุณครูท่านอื่น ๆ คอยช่วยเมื่อมีการจัดกิจกรรม และในการส่งผล
งานเข้าประกวดโรงเรียนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมดีเด่นนั้น มีคุณครูฝ่ายวิชาการเป็นผู้ประมวล
และรวบรวมผลงานทั้งหมดสรุปเป็นรายงานเพื่อส่งเข้าประกวด ส่วนคณะทำงานในระดับนักเรียน
แกนนำหลักคือคณะกรรมการสภานักเรียน ที่ได้รับการเลือกตั้งจากนักเรียนในโรงเรียน นักเรียนที่
เป็นคณะกรรมการนักเรียนเหล่านี้จะคอยช่วยคุณครูเมื่อมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งนอกเหนือจาก
คณะกรรมการนักเรียนแล้วก็จะมียุุ่มนักเรียนที่อาสาเข้ามาช่วยในแต่ละกิจกรรมด้วย

“คนที่สืบทบาทมากที่สุดสำหรับงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ของ
โรงเรียนเราคือครูคำนิ่ง(ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและ
วัฒนธรรม) แก่ก็จัดกิจกรรมอะไรของแกไปเรื่อยแหละ ทำบุญกันบ้าง ไปวัด
กันบ้าง เข้าค่ายกันบ้าง...ครูคำนิ่งเป็นคนนำแต่ก็มีครูคนอื่น ๆ มาช่วยในวัน
งาน ก็แต่งตั้งคณะกรรมการทำงานกันเป็นรายกิจกรรมไป”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 13 กุมภาพันธ์ 2552)

“ผมเขียนโครงการเองทั้งหมดเลย แต่บางทีก็ไม่ได้จัดครบทั้งหมดที่เขียนไว้หรอก มันต้องดูที่เวลาหรืออะไรอีกหลายอย่าง...เวลาจัดกิจกรรมก็จะมีคนอื่น ๆ เขามาช่วยเป็นงานๆ ไป ”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 11 กุมภาพันธ์ 2552)

ประเด็นที่สาม การจักระบบหรือมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายจากเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาควม มีการสอดส่องและดูแลเป็นพิเศษในด้านการใช้อินเตอร์เน็ตและโทรศัพท์มือถือ ในส่วนของอินเตอร์เน็ตคุณครูผู้รับผิดชอบห้องคอมพิวเตอร์ได้บล็อกเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสม และคอยสอดส่องดูแลเมื่อนักเรียนเข้ามาใช้งาน มีเจ้าหน้าที่นั่งประจำห้องตลอดเวลาที่เปิดให้บริการนักเรียน ในส่วนของโทรศัพท์มือถือ โรงเรียนหาดสำราญวิทยาควมห้ามนักเรียนพกมือถือมาโรงเรียน ใช้มาตรการปรับ 100 บาทสำหรับความผิดครั้งที่ 1 โดยไม่ยึดโทรศัพท์ แต่ถ้านักเรียนยังนำโทรศัพท์มาโรงเรียนอีกเป็นครั้งที่ 2 โรงเรียนจะปรับอีก 100 บาทและยึดโทรศัพท์พร้อมกับนำโทรศัพท์ไปส่งคืนกับผู้นำชุมชน ในการประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านและให้ผู้นำชุมชนนำไปคืนผู้ปกครองของนักเรียน จากการปฏิบัติเช่นนี้ทำให้เกิดการควบคุมตนเองโดยระบบของชุมชนทำให้ปัญหาด้านนี้ของโรงเรียนหมดไป

“ก็มีครูนั่งประจำห้องคอมพิวเตอร์ คอยตรวจสอบดูแลเรื่องการใช้อินเตอร์เน็ตของนักเรียน เว็บไซต์ไหนที่ล่อแหลมเราก็บล็อกไว้”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 11 กุมภาพันธ์ 2552)

“อาจารย์เขานั่งดูตลอดแหละพี่ เข้าไปใช้เขาก็ถามว่ามาใช้ทำอะไร เขาให้ใช้ทำงานอย่างเดียว เล่นเกมส์ไม่ได้”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนขนาดกลาง 16 กุมภาพันธ์ 52)

“เราห้ามนักเรียนนำโทรศัพท์มาโรงเรียน เพราะรบกวนการเรียน เรามีมาตรการในการจัดการโดยชุมชนให้ความร่วมมือกับเรานับว่าได้ผลดีทีเดียว เราจะยึดโทรศัพท์ของคนที่พักมาโรงเรียน แล้วนำไปคืนผู้ปกครองผ่านผู้นำชุมชนในวันประชุมประจำหมู่บ้าน วิธีนี้ผู้นำหมู่บ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี แต่เราต้องพูดคุยกับผู้นำหมู่บ้านให้เขาใจตรงกันก่อนนะจึงจะดำเนินการได้ เพราะมันเป็นภาระของเขาเหมือนกัน”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 13 กุมภาพันธ์ 2552)

ประเด็นที่สี่ การประเมินผล และการพัฒนาแผนงานหรือโครงการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จากการศึกษาค้นคว้าและสัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบงานด้านคุณธรรมพบว่า โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมมีการจัดทำรายงานประเมินผลการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ โดยมีรูปแบบไม่ตายตัว มีการเก็บข้อมูลทั้งแบบเชิงคุณภาพและปริมาณ เช่น การระบุจำนวนผู้เข้าร่วม ประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์นักเรียนผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีการจัดทำรายงานไว้ทุกปีการศึกษา และทุกกิจกรรมที่ได้จัดไป โดยรายงานการจัดกิจกรรมนี้จะนำเสนอไปยังฝ่ายบริหารเพื่อรายงานผลความสำเร็จและพิจารณาการดำรงอยู่ของกิจกรรมต่อไป ซึ่งในแต่ละปีการศึกษานั้น คุณครูผู้รับผิดชอบจะเป็นผู้เขียนโครงการหรือแผนการจัดกิจกรรมทั้งหมดด้วยตนเอง และจัดกิจกรรมแต่ละโครงการไปตามเงื่อนไขหรือตามวาระโอกาส โดยการจัดกิจกรรมในแต่ละปีจะปรับเปลี่ยนตามปัญหาที่พบในครั้งก่อน ๆ ทำให้เกิดการพัฒนารับเปลี่ยนให้เหมาะกับบริบทของโรงเรียนมากขึ้นตามลำดับ

“การประเมินผลการจัดกิจกรรมหรือ ผมทำแยกตามรายกิจกรรมนะ แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะเป็นเอกสารเชิงวิชาการเท่าไรนักหรอก ก็มีทั้งปะเภทใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ สอบถามนักเรียนให้เขาเขียนหรือพูดแสดงความรู้สึกต่อกิจกรรม ซึ่งผมจะเอาปัญหาที่พบจากการจัดกิจกรรมในปีนั้นไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 11 กุมภาพันธ์ 2552)

ตารางที่ 4.16 การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	โรงเรียนของท่านมีแผนปฏิบัติการและโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	100	0
2	โรงเรียนของท่านมีคณะครูแกนนำเพื่อรับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน	100	0
3	โรงเรียนของท่านมีคณะนักเรียนแกนนำเพื่อรับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน	100	0
4	โรงเรียนของท่านมีระบบ หรือมาตรการการป้องกันอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การป้องกันการติดเกมส์	76	24

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
5	โรงเรียนของท่านมีการตรวจสอบหรือทำลายสื่อลามก และยาเสพติดประเภทต่าง ๆ	80	20
6	โรงเรียนของท่านมีการจัดทำรายงาน ประเมิน และสรุปผลการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนทุกปี	100	0

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ดังนี้ บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนในโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม คิดเป็นร้อยละ 100 ระบุว่า 1) โรงเรียนมีแผนปฏิบัติการและโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน 2) โรงเรียนมีคณะครูแกนนำเพื่อรับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน และ 3) โรงเรียนมีคณะนักเรียนแกนนำเพื่อรับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน ร้อยละ 80 ระบุว่าโรงเรียนมีการตรวจสอบหรือทำลายสื่อลามก และยาเสพติดประเภทต่าง ๆ และร้อยละ 76 ระบุว่าโรงเรียนมีระบบ หรือมาตรการการป้องกันอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การป้องกันการติดเกมส์

ตารางที่ 4.17 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการงานการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	การจัดตั้งคณะทำงานระดับครูเพื่อทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม ทำให้การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมประสบความสำเร็จ	4.38	0.57	มาก
2	การจัดตั้งคณะทำงานระดับนักเรียนเพื่อทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม ทำให้การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมประสบความสำเร็จ	4.42	0.50	มาก
3	ระบบ หรือมาตรการการป้องกันอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ของโรงเรียนท่าน ดำเนินการได้ประสบความสำเร็จ	3.86	0.81	ปานกลาง
4	โรงเรียนของท่านทำการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในทุกแผนงานหรือทุกกิจกรรม	4.00	0.73	มาก

จากตารางสามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก คือระดับ 4 กับข้อความดังต่อไปนี้ 1) การจัดตั้งคณะทำงานระดับครูเพื่อทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม ทำให้การดำเนินงานเพื่อส่งเสริม

คุณธรรมประสบความสำเร็จ 2) การจัดตั้งคณะทำงานระดับนักเรียนเพื่อทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม ทำให้การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมประสบความสำเร็จ และ3) โรงเรียนของท่านทำการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในทุกแผนงานหรือทุกกิจกรรม นอกจากนี้พบว่าค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง คือระดับ 3 กับข้อความระบบ หรือมาตรการการป้องกันอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ของโรงเรียนท่านดำเนินการได้ประสบความสำเร็จ

สรุปการบริหารจัดการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมมีการดำเนินการโดยยึดวิสัยทัศน์ พันธกิจ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน มีครูกลุ่มสาระสังคมศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน และมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนแยกตามรายกิจกรรม

2.ด้านบุคลากร

ในด้านบุคลากรผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแบ่งออกเป็นสองประเด็นย่อยคือ คุณลักษณะของบุคลากร และการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ประเด็นแรก ด้านคุณลักษณะของบุคลากรของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จากการสังเกตพบว่า บุคลากรทุกคนแต่งกายเรียบร้อย มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียน พูดคุยตักเตือนนักเรียนในเรื่องระเบียบวินัย หรือเรื่องอื่น ๆ อย่างเป็นกันเอง มีคุณครูผู้รับผิดชอบงานคุณธรรมของโรงเรียนเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน คุณครูท่านนี้เป็นผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อน มีความซาบซึ้งในพระธรรม คำสอนของพระพุทธศาสนา จึงนำเอามาเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และนำมาเผยแพร่ลงสู่นักเรียน โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้ซึมซับเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ตามหลักที่ถูกต้องของศาสนา เมื่อคุณครูท่านนี้มีเวลาว่างก็จะไปช่วยทำนุ บำรุงวัดเป็นประจำ หรือเมื่อวัดมีงานหรือกิจกรรมใด ๆ ก็จะไปเสียสละเวลาไปร่วมกิจกรรมด้วยเสมอ

“... กิจกรรมส่วนใหญ่มาจากครูค่านึง ครูค่านึงเป็นคนคิดพาเด็กทำโน่นทำนี่ แต่ครูในโรงเรียนก็มาช่วยกันในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย ...ครูค่านึง ปกติท่านเป็นคนธรรมะธรรมโมอยู่แล้ว ท่านมีความรู้เรื่องศาสนาอะไรเนี่ยเป็นอย่างดี ว่าง ๆ ท่านก็ไปวัดตลอด มีพาเด็กไปวัด ไปกวาดลานวัด หรือทำ

กิจกรรมอื่น ๆ กิจกรรมที่ท่านจัดมีแต่ดี ๆ ทั้งนั้นเลย ...ครูท่านอื่น ๆ ก็ไม่มีปัญหาอะไรนะ ที่นี้อยู่กันแบบสบาย ๆ เป็นกันเอง ครูกับนักเรียนคุยกันได้”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 13 กุมภาพันธ์ 52)

“... อาจารย์ก็จะพาไปวัด อย่างกิจกรรมไปวัดวันเสาร์เนี่ยคะอาจารย์ก็จะถามว่าเราหรือเปล่าช่วงนี้ ต้องช่วยผู้ปกครองทำอะไรหรือเปล่า ถ้าว่างอาจารย์ก็จะจัดกิจกรรมไปวัดกัน ใครใกล้วัดไหนก็ไปวัดนั้น อาจารย์จะไปจัดหลายวัดที่อยู่ในเขตอำเภอหาดสำราญ... อาจารย์ท่านบวชมาตั้งเยอะนะคะ ท่านปฏิบัติตนคล้าย ๆ พระนะคะ อาจารย์หลาย ๆ ท่านก็เชื่อว่าท่านมหา”
(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนขนาดกลาง 16 กุมภาพันธ์ 52)

“...อาจารย์คำนึง(ครูผู้สอนศาสนา)ท่านปฏิบัติตนเหมือนพระนะคะ อาจารย์พยายามให้ทำกิจกรรมที่ได้เข้าวัดหรือว่ากิจกรรมที่ทำให้ได้เรียนเรื่องศาสนานะครับ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขนาดกลาง 16 กุมภาพันธ์ 52)

ประเด็นที่สอง ด้านการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่า ฝ่ายบริหารและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน มีการพูดคุยและสร้างข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับระเบียบการปฏิบัติตนในโรงเรียน เช่น ระเบียบการแต่งกาย นอกจากนี้โรงเรียนมีกิจกรรมพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยบุคลากรให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการสังเกตและศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยพบว่า สอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ ดังนี้

“...มันเป็นวัฒนธรรมขององค์กรนะ ที่จริงเรื่องนี้เราไม่ได้กดดันอะไรกันมาก คือทำกันมาตั้งแต่สมัยก่อน ผ.อ. มาอีก ผ.อ. ไม่ต้องบอกว่าหนู่งกระโปรงสั้นนะ ไม่ต้อง หนูสังเกตได้ว่าที่นี่ไม่มีคุณครู่งกางเกงยีนส์ ใส่เสื้อยืดมาสอน นอกจากวันหยุดราชการ เราปล่อยให้มันเป็นไปตามวัฒนธรรมองค์กรที่ทุกคนก็รู้กันดีอยู่แล้ว ก็ไม่มีปัญหาอะไร ...”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดกลาง 11 กุมภาพันธ์ 52)

“เหมือนที่บอกแหละที่นี้เราอยู่กันแบบสบาย ๆ ไม่ได้ซีเรียสถึงขนาด
ต้องตั้งกฎระเบียบอะไรให้มากมาย แต่ด้วยความที่ทุกคนเป็นครู ก็จะมี
บทบาทหน้าที่ การแสดงออกของตนเองดีก็ขึ้นอยู่กับว่าต้องทำอะไร”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 13 กุมภาพันธ์ 52)

“เรามีครูทั้งที่เป็นชาวพุทธและมุสลิม การปฏิบัติตนของครูแต่ละ
ศาสนาก็เป็นไปตามหลักศาสนาของแต่ละคน ซึ่งเราก็ไม่ต้องมานั่งบังคับกัน
ด้วยกฎระเบียบ จะมีก็แต่ที่ตกลงกันว่าวันไหนจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าอะไร หรือชุด
อะไรอย่างช่วงเสื้อเหลืองนะ เราก็ใส่เสื้อเหลืองกันทุกวันจันทร์แค่นั้นเอง ”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 11 กุมภาพันธ์ 52)

ตารางที่ 4.17 คุณลักษณะของบุคลากร และการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อการ
ส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	ท่านไม่ดื่มเหล้าในบริเวณโรงเรียน	88	12
2	ท่านไม่สูบบุหรี่ในบริเวณโรงเรียน	88	12
3	ท่านไม่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดทุกชนิด	90	10
4	ท่านปฏิบัติตนตามสิ่งที่ท่านได้สอนนักเรียน เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตาม	100	0
5	โรงเรียนของท่านได้กำหนดระเบียบปฏิบัติให้กับบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการ ส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนอย่างชัดเจน เช่น การห้ามบุคลากรสูบบุหรี่ใน โรงเรียน หรือเกี่ยวข้องกับสารเสพติดทุกชนิด	76	24
6	ท่านปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือระเบียบปฏิบัติของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริม คุณธรรมในโรงเรียน	100	0

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ดังนี้ บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนในโรงเรียน
หาดสำราญวิทยาคม คิดเป็นร้อยละ 100 ระบุว่า 1)ท่านปฏิบัติตนตามสิ่งที่ท่านได้สอนนักเรียน
เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตาม และ2)ท่านปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือระเบียบปฏิบัติของบุคลากร
เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ร้อยละ 90 ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดทุกชนิด ร้อยละ 88
ระบุว่า 1)ไม่ดื่มเหล้าในบริเวณโรงเรียน และ2)ไม่สูบบุหรี่ในบริเวณโรงเรียน ร้อยละ 76 ระบุว่า
โรงเรียนได้กำหนดระเบียบปฏิบัติให้กับบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมกับ
นักเรียนอย่างชัดเจน เช่น การห้ามบุคลากรสูบบุหรี่ในโรงเรียน หรือเกี่ยวข้องกับสารเสพติดทุกชนิด

ตารางที่ 4.18 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุคลากร และการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	บุคลากรทุกคนในโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมที่โรงเรียนจัดทุกครั้ง	4.34	0.56	มาก
2	บุคลากรทุกคนในโรงเรียนของท่านประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน	4.24	0.56	มาก
3	ท่านศึกษาธรรมะ ศาสนธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ เทปธรรมะ วีดีทัศน์ รายการธรรมะทางโทรทัศน์ เป็นประจำ	3.68	0.89	ปานกลาง
4	โรงเรียนของท่านจัดกิจกรรมแสดงธรรมในโรงเรียนเป็นประจำทุกสัปดาห์	3.10	0.93	ปานกลาง
5	โรงเรียนของท่านจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับบุคลากรทุกคนในโรงเรียน เช่น การจัดปฏิบัติธรรม เป็นประจำทุกปี	3.60	1.01	ปานกลาง
6	บุคลากรทุกคนในโรงเรียนของท่านให้ความร่วมมือกับกิจกรรมพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนจัดขึ้น	4.48	0.58	มาก
7	การจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรส่งผลให้งานพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประสบความสำเร็จ	4.42	0.67	มาก

จากตารางสามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก คือระดับ 4 กับข้อความดังต่อไปนี้ 1)บุคลากรทุกคนในโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมที่โรงเรียนจัดทุกครั้ง 2)บุคลากรทุกคนในโรงเรียนของท่านประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน 3)บุคลากรทุกคนในโรงเรียนของท่านให้ความร่วมมือกับกิจกรรมพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนจัดขึ้น และ 4)การจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรส่งผลให้งานพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประสบความสำเร็จ ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลางคือระดับ 3 กับข้อความดังต่อไปนี้ 1)ท่านศึกษาธรรมะ ศาสนธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ เทปธรรมะ วีดีทัศน์ รายการธรรมะทางโทรทัศน์เป็นประจำ 2)โรงเรียนของท่านจัดกิจกรรมแสดงธรรมในโรงเรียนเป็นประจำทุกสัปดาห์ และ3)โรงเรียนของท่านจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับบุคลากรทุกคนในโรงเรียน เช่น การจัดปฏิบัติธรรมเป็นประจำทุกปี

สรุปด้านบุคลากร โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมบุคลากรมีคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียน ครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โรงเรียนเป็นผู้มีความศรัทธาและเคร่งครัดในการปฏิบัติตามหลักศาสนา โรงเรียนมีการพูดคุยสร้าง ข้อตกลงกับครูในเรื่องการแต่งกาย ไม่ได้เป็นการกำหนดระเบียบแต่ครูทุกคนรู้บทบาทหน้าที่ของการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

3.การจัดสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้

การจัดสภาพแวดล้อม โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมเป็นโรงเรียนที่มีพื้นที่ค่อนข้างมาก คือมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 100 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สูง – ต่ำต่างระดับ มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติในบริเวณโรงเรียน มีศาลากลางน้ำ ให้นักเรียนได้นั่งพักผ่อนในช่วงเวลาพักกลางวัน ภายในบริเวณโรงเรียนมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่ทั่วบริเวณ มีสวนป่าขนาดใหญ่ที่ความร่มรื่น สะอาด สะอาด ซึ่งบริเวณสวนป่ามักถูกใช้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนอยู่เสมอ การดูแลความสะอาดในบริเวณโรงเรียนมีการแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบตามห้องเรียน มีการสุ่มตรวจจากคณะกรรมการนักเรียนเพื่อเป็นการกำกับ ติดตาม ดูแล ในคาบสุดท้ายของวันพุธได้ถูกกำหนดให้เป็นคาบกิจกรรม 5 ส หรือทางโรงเรียนเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าวัน Big Cleaning Day ในวันนี้ นักเรียนทุกคนจะสวมชุดพละเพื่อความสะอาดในการทำ ความสะอาดโรงเรียนตามพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมได้มีการจัดสรรการใช้พื้นที่ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

เนื้อที่ปลูกปาล์ม	จำนวน	7	ไร่
เนื้อที่ปลูกยางพารา	จำนวน	4	ไร่
เรือนเพาะชำ (เศรษฐกิจพอเพียง)	จำนวน	3	ไร่
สวนป่า	จำนวน	40	ไร่
ปลูกไม้ประดับ	จำนวน	1	ไร่
บ่อปลา 2 บ่อ	จำนวน	4	ไร่
สนามกีฬา	จำนวน	6	ไร่
หอประชุม	จำนวน	2	ไร่
โรงฝึกงาน	จำนวน	1	ไร่
สถานที่สร้างอาคารเรียน ๔ อาคาร	จำนวน	4	ไร่
บ้านพักครู – นักการภารโรง	จำนวน	5	ไร่
ลานเอนกประสงค์และสถานที่พักผ่อน	จำนวน	24	ไร่

นอกจากจะมีการแบ่งพื้นที่เพื่อการใช้สอยอย่างลงตัวแล้ว โรงเรียนมีห้องประกอบการต่างๆ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน แบ่งออกเป็นห้องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ 2 ห้อง ห้องพยาบาล ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องแนะแนว ห้องดนตรีไทย ห้องดนตรีสากล ห้องนาฏศิลป์ ห้องโสตทัศนอุปกรณ์ ห้องปฏิบัติการการงานอาชีพ ห้องภูมิปัญญาไทย ห้องจริยธรรม 2 ห้อง ห้องพุทธศาสนา และ ห้องอิสลามศึกษา ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ห้องฟิสิกส์ ห้องชีววะ ห้องเคมี ห้องวิทยาศาสตร์กายภาพ สหกรณ์โรงเรียน ธนาคารโรงเรียน และห้องสภานักเรียน

บรรยากาศภายในโรงเรียนได้จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน แหล่งการเรียนรู้ภายในของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม ได้แก่ ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้อง Internet ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องดนตรีไทย ห้องศิลปะ ห้องเกียรติยศ สวนเศรษฐกิจพอเพียง เรือนเพาะชำ ห้องภูมิปัญญาไทย สวนสมุนไพร ต้นไม้ความรู้ ห้องสหกรณ์ และธนาคารโรงเรียน รวมทั้งมีการจัดทำป้ายข้อคิด คติเตือนใจจากบุคคลสำคัญต่าง ๆ มาติดไว้เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนด้วยอีกทางหนึ่ง

แหล่งเรียนรู้ภายนอกของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม มีหลากหลายทั้งที่เป็นหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงซึ่งถือได้เป็นห้องเรียนที่มีคุณภาพอีกแห่งหนึ่งนอกจากการเรียนในห้องเรียนของโรงเรียน โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมได้จัดให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสถานที่สำคัญในชุมชน มุ่งเน้นการสร้างให้นักเรียนเกิดความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม และชุมชน มีความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง สถานที่ที่โรงเรียนใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ภายนอกได้แก่ สถานที่ราชการ แหล่งท่องเที่ยว วัด มัสยิด สถานประกอบการ ห้องสมุดประชาชน เรือกสวนไร่นา ระบบนิเวศป่าชายเลน พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรม หัตถกรรมพื้นบ้าน กลุ่มแปรรูปอาหารทะเล กลุ่มอนุรักษ์ประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมพื้นบ้าน และกลุ่มยาสมุนไพรจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

“เราพยายามบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่เรามีอยู่ให้ใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าได้มากที่สุด เราไม่ได้เน้นความหรูหรา น้องจะเห็นว่าเราจัดสรรการใช้พื้นที่ออกเป็นส่วนต่าง ๆ เพื่อให้ให้นักเรียนเขาได้มีแหล่งเรียนรู้ มีที่พักผ่อนหย่อนใจ การตกแต่งดูแลความสะอาดต่าง ๆ มาจากความร่วมมือร่วมใจของนักเรียน นักเรียนเข้าจะช่วยกันดูแลตามพื้นที่รับผิดชอบของเขา”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 11 กุมภาพันธ์ 52)

“แต่ละห้องมีพื้นที่รับผิดชอบค่ะพี่ สมมติว่าตรงนี้ของม.5 นักเรียนม.5 ทุกคนก็ต้องลงมาทำตรงนี้ทั้งหมด ก็ทำทุกตอนเช้าค่ะ แล้วก็จะมีวันหยุดที่เป็น วันทำความสะอาดใหญ่ บางวันขโมยทั้งโรงเรียนเลย เผาขยะกัน ครูจะมา เดินดูค่ะตอนที่เรทำความสะอาดกัน ...ก็มีเก็บใบไม้บ้าง เก็บขยะบ้าง บางทีก็ ตัดแต่งกิ่งไม้ที่มันรก ๆ ค่ะ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนขนาดกลาง 16 ก.พ. 52)

“เราก็แบ่งกันครับ ช่วยกันทำความสะอาด เวิร์ประจำวันก็ทำบนห้อง คนที่ไม่ได้เป็นเวิร์กก็ลงมาช่วยทำข้างล่างบริเวณพื้นที่รับผิดชอบ ที่จริงทำแป๊บเดียวเองครับ วันๆหนึ่งเก็บ กวาดใบไม้ หรือว่าเศษขยะต่าง ๆ ทำเหมือนเดิมทุกวัน ช่วยกันแป๊บ ๆ ก็เสร็จ ...คนที่ไม่ทำเหวอครับก็ไม่มีนะ อายใจเพื่อน ๆ ทำกันทุกคนเราไม่ทำอยู่คนเดียวก็ยังไม่อยู่ มีการสุ่มตรวจด้วยครับวันไหนพื้นที่ไหนไม่สะอาดอาจารย์เขาก็จะทำโทษด้วย”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขนาดกลาง 16 ก.พ. 52)

ภาพที่ 4.2 การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนขนาดกลาง

“แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมของเรามีทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนค่ะ ภายในโรงเรียนเราจัดแหล่งเรียนรู้พวกป้ายคติธรรม ห้องจริยธรรม ห้องละหมาดซึ่งภายในห้องเหล่านี้จะรวบรวมเกี่ยวกับคำสอนของแต่ละศาสนา เราจำเป็นต้องจัดห้องพิธีกรรมทางศาสนาแยกให้กับนักเรียน เนื่องจากนักเรียนมีสองศาสนา และมีจำนวนที่มากพอ ๆ กัน แหล่งเรียนรู้ภายนอกก็มีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ของท้องถิ่น แล้วก็มีวัด มัสยิด หรือว่าเรียกสวนไร่นาของชาวบ้าน ถามว่าสิ่งเหล่านี้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมได้อย่างไร การทำไร่ทำนาเป็นอาชีพที่สุจริต การทำงานที่ยากลำบากต้องใช้ความอดทน หรือเช่นการไปเรียนที่ศูนย์ระบบนิเวศน์ป่าชายเลน ก็อาจจะสอนเขาเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หรืออะไรมากมายที่ครูสามารถหยิบยกขึ้นมาสอนเขาได้จากสิ่งต่าง ๆ ในแหล่งเรียนรู้เหล่านั้น”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 13 กุมภาพันธ์ 2552)

“ครูเขาก็พาเด็ก ๆ มาเรียนที่นี้แหละ(ศูนย์ระบบนิเวศน์ป่าชายเลน) มาปลูกป่าโกงกางกันบ้าง เรียนเรื่องระบบนิเวศน์กันบ้าง เด็ก ๆ เขาก็สนุกสนานกันใหญ่ พาเด็กมาที่นี้ก็ดีนะทำให้เขาได้มารู้จักทรัพยากรบ้านเกิดของเขา จะได้สอนให้เขารู้จักรักและหวงแหนทรัพยากรบ้านเขาเองด้วย”

(สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องโรงเรียนขนาดกลาง 15 กุมภาพันธ์ 2552)

บันทึกการสังเกตการจัดสภาพแวดล้อม โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม

“บริเวณโดยรอบของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่เต็มบริเวณ มีสวนป่าขนาดใหญ่ภายในบริเวณโรงเรียน การตกแต่งสถานที่เป็นแบบเรียบง่าย ปลูกไม้ดอกไม้ประดับหน้าอาคารเหมือนโรงเรียนทั่ว ๆ ไป บริเวณทางเข้าหน้าประตูโรงเรียนมีพระพุทธรูปประจำโรงเรียน ตามอาคารมีป้ายรณรงค์ประหยัดการใช้ไฟฟ้า และประหยัดการใช้กระดาษ บริเวณห้องน้ำมีการเขียนรณรงค์ให้นักเรียนใช้น้ำอย่างประหยัด และติดป้ายเขตปลอดบุหรี่ ห้องน้ำของนักเรียนแยกออกมาอยู่นอกอาคาร ตรงข้ามกับศาลาริมน้ำ และบริเวณหลังอาคารเรียน มีสหกรณ์ร้านค้าภายในโรงเรียน มีป้ายคติธรรมจากบุคคลที่มีชื่อเสียงติดไว้บริเวณใต้อาคารเรียน มีการจัดระเบียบสถานที่จอดรถยนต์ของครูและนักเรียนอย่างเป็นระเบียบ”

ตารางที่ 4.19 การจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	โรงเรียนของท่านมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน	100	0
2	โรงเรียนของท่านมีการจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	100	0
3	โรงเรียนของท่านมีแหล่งเรียนเชิงคุณธรรมเพียงพอกับจำนวนนักเรียน	86	14

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ดังนี้ บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนในโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม คิดเป็นร้อยละ 100 ระบุว่า 1) โรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน และ 2) โรงเรียนมีการจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน และร้อยละ 86 ระบุว่าโรงเรียนของท่านมีแหล่งเรียนเชิงคุณธรรมเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

ตารางที่ 4.20 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	โรงเรียนของท่านจัดสภาพแวดล้อมเหมาะแก่การส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้เรียน	4.10	0.68	มาก

จากตารางสามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก คือระดับ 4 กับข้อความโรงเรียนของท่านจัดสภาพแวดล้อมเหมาะแก่การส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้เรียน

จากการศึกษากระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม กรณีศึกษาขนาดกลางพบว่า มีกระบวนการดำเนินงานสรุปเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดแนวคิดในการดำเนินงาน โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในนักเรียนโดยการยึดวิสัยทัศน์ พันธกิจ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 2 การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม/การจัดกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมคุณธรรม/การจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ โดยในขั้นตอนนี้ได้ให้ชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมด้วย

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ การประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน และการประเมินผลการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม

ตอนที่ 3 รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1)การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม 2)กิจกรรมอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โดยแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

1)รณรงค์ให้ครูผู้สอนเขียนแผนการจัดการจัดการเรียนรู้อันเน้นคุณธรรม และจริยธรรมในทุกรายวิชาโดยผู้บริหารหรือผู้ที่ได้รับคำสั่ง จัดทำกรณีศึกษาการสอนโดยให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมก่อนนำเข้าสู่บทเรียน ให้ผู้สอนให้ความสำคัญกับการอบรมกลุ่มอภิบาลหรือจัดกิจกรรมที่เน้นคุณธรรม และจริยธรรมให้กับผู้เรียนก่อนการเริ่มเรียนวิชาการ และมีการจัดโครงการนิเทศการสอน โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมมีการนิเทศการสอนทุกภาคเรียนโดยได้มีการชี้แจงให้คุณครูให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้นในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้อัน จะต้องมีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเป็นบทนำเข้าสู่บทเรียนและให้มีการกำหนดการประเมินที่ชัดเจน

2)การเชิญวิทยากรท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรียนการสอนร่วมกับคณะครู โดยโรงเรียนหาดสำราญได้ร่วมมือกับวิทยากรท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรม จริยธรรม ดังนี้

- วิทยากรด้านพุทธศาสนา โรงเรียนได้เชิญเจ้าอาวาสวัดใกล้โรงเรียนมาให้ความรู้แก่นักเรียน ภาคเรียนละ 2 ครั้ง นอกจากนี้โรงเรียนมีครูประจำการที่ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนในรายวิชาพุทธศาสนา ซึ่งคุณครูผู้สอนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านศาสนาเป็นอย่างดี จบการศึกษานักธรรมชั้นเอก จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- วิทยากรด้านศาสนาอิสลาม โรงเรียนได้เชิญผู้นำศาสนาอิสลามของชุมชนมาให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการปฏิบัติของศาสนาอิสลาม ภาคเรียนละ 2 ครั้ง นอกจากนี้โรงเรียนมี

วิทยาการศาสนาอิสลามที่ทำการสอนประจำ จบการศึกษาระดับปริญญาตรีเกียรตินิยม สาขาอิสลามศึกษา

การที่โรงเรียนมีวิทยากรทั้งศาสนาพุทธ และอิสลามที่มีความรู้ความสามารถ และมีความเข้าใจวิถีชีวิตซึ่งกันและกัน ทำให้นักเรียนที่นับถือศาสนาต่างกันมีความรักใคร่สามัคคี ร่วมทำกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนด้วยกันเสมอ ในด้านการปฏิบัติตนต่างก็ปฏิบัติตามหลักศาสนาของตนเองเช่น ในกรณีวันสำคัญทางศาสนา นักเรียนและครูที่นับถือศาสนาพุทธร่วมทำกิจกรรมทำความสะอาดวัด นักเรียนและครูที่นับถือศาสนาอิสลามจะพัฒนามัสยิด โดยมีครูควบคุมดูแลและอำนวยความสะดวกให้กับนักเรียนในด้านอาหารและการเดินทาง

“... เวลาไปเรียนวิชาศาสนาใครนับถือศาสนาอะไร ก็ไปเรียนห้องนั้น คือแบ่งกันนะค่ะ พุทธก็เรียนห้องนี้ อิสลามก็เรียนห้องนี้...”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขนาดกลาง 17 กุมภาพันธ์ 52)

“เวลาเรียนศาสนาครูเขาก็จะเคร่งครัดกับพวกเราทุกอย่างค่ะ โดยเฉพาะพวกหนูนับถือศาสนาอิสลามคุณครูเขาก็จะย้ำเรื่องหลักศาสนาอยู่ตลอด ต้องปฏิบัติตนให้ถูก ยิ่งในช่วงถือบวช(ถือศีลอด)ก็จะยิ่งให้ความสำคัญมากขึ้นไปอีก มีการเชิญโต๊ะอิหม่าม(ผู้รู้ศาสนาอิสลาม) มาจากมัสยิดเพื่อมาสอนวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องให้กับพวกเราด้วยค่ะ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขนาดกลาง 17 กุมภาพันธ์ 52)

“จริง ๆ เราบูรณาการเรื่องคุณธรรม จริยธรรมลงในทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน อยู่แล้ว โดยเฉพาะในเรื่องการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนทุกคนก็จะเน้นย้ำเรื่องนี้ คาบ โยมรุมก็พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกับนักเรียน... เรามีการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ด้วย...”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 13 กุมภาพันธ์ 52)

“การจัดการเรียนการสอนแบบสอดแทรกหลักธรรมของโรงเรียนเรา ก็เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบทั่ว ๆ ไปค่ะ แต่ตอนนำเข้าสู่บทเรียนเราจะนำเข้าสู่บทเรียนโดยการสอนคุณธรรม อย่างเช่นเรื่องเล่าเกี่ยวกับคุณธรรมนิทาน หรือว่าการวิเคราะห์ข่าวเหตุการณ์บ้านเมืองต่าง ๆ แล้วเชื่อมโยงกับการสอนคุณธรรม”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 11 กุมภาพันธ์ 52)

สังเกตการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

“ครูนำเข้าสู่บทเรียนโดย การพูดถึงข่าวเกี่ยวกับวันวาเลนไทน์ ที่แหล่งข่าวต่าง ๆ ได้นำเสนอเรื่องเด็กไทยนิยมเสียตัวในวันวาเลนไทน์เพื่อแสดงความรักกับแฟนหรือคนรัก โดยให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าเป็นการกระทำที่ถูกหรือไม่ เพราะอะไร นักเรียนช่วยกันตอบว่า เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ผู้หญิงควรรักษานวลสงวนตัว ไม่ควรชิงสุกก่อนห่าม และเป็นกระทำที่ตนเองยังไม่สามารถรับผิดชอบได้ เพราะอาจมีการตั้งครรภ์ หรือติดโรคได้ ฯ จากนั้นครูและนักเรียนจึงได้สรุปพร้อมกันว่า เป็นสิ่งที่ไม่สมควรทำเพราะผิดศีลธรรมอันดี และเป็นการกระทำที่ยังไม่ถึงวัยอันควร ”

สังเกตการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (เคมี)

“ครูให้นักเรียนจัดเตรียมสารเคมีสำหรับการทดลอง และกำชับว่าให้ช่วยกันเตรียมทุกคน และทุกคนในกลุ่มต้องรับรู้ร่วมกันว่าสิ่งที่เตรียมมา มีอะไรบ้าง และขั้นตอนการทดลองต้องทำอะไร ถ้าครูถามต้องตอบได้ทุกคน เมื่อถึงเวลาเรียนครูก็ไล่ถามนักเรียนทีละกลุ่มว่าเตรียมอะไรมาเท่าไร และขั้นตอนการทดลองเป็นอย่างไร นักเรียนทุกกลุ่มตอบได้เป็นอย่างดี ครูจึงถามนักเรียนว่ารู้ไหมทำไมครูถึงให้ทุกคนช่วยกัน เพราะครูอยากให้รู้ว่าการทำงานด้วยกัน การช่วยเหลือกันเป็นสิ่งที่ดี อย่างน้อยคนที่เก่งก็ได้เติมเต็มให้กับคนที่ขาด คนที่ไม่ค่อยจะรู้เรื่องก็จะได้กระตือรือร้นขึ้นมาบ้าง และอีกอย่างทำให้เรารู้จักวางแผน รู้จักการทำงานเป็นทีมด้วย...จากนั้นจึงเริ่มการทดลอง”

สังเกตการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ

“ครูนำเข้าสู่บทเรียนโดยพูดถึงเรื่องภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ถามนักเรียนว่านักเรียนทราบบ้างหรือไม่ นักเรียนทุกคนก็บอกว่าทราบ ครูจึงถามต่อว่าจะมีวิธีการอย่างไรบ้างที่จะทำให้เราไม่เดือดร้อนในภาวะเศรษฐกิจแบบนี้ นักเรียนต่างก็ช่วยกันตอบว่า ต้องประหยัด ใช้เงินเฉพาะที่จำเป็น ประหยัดการใช้น้ำ ใช้ไฟเพื่อ จะได้ไม่ต้องจ่ายค่าน้ำค่าไฟให้มาก และออมเงินไว้ใช้เพื่อเกิดเหตุจำเป็นบ้าง ครูจึงบอกว่าทั้งหมดที่พูดมาเป็นเรื่องที่นักเรียนทำได้ และควรทำเพื่อที่ครอบครัวจะได้ไม่เดือดร้อน ต้องรู้จักการประหยัดอดออม”

ตารางที่ 4.21 การดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	ท่านนำหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่นับถือมาบูรณาการกับแผนการจัดการเรียนรู้	100	0
2	ท่านมีรูปแบบ หรือวิธีการวัดประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียนตามรายวิชาเรียน หรือตามกลุ่มกิจกรรม	96	4
3	ท่านได้ทำการวัดประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียนตามรายวิชาเรียน หรือตามกลุ่มกิจกรรม	100	0
4	ท่านใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม	84	16
5	โรงเรียนของท่านได้จัดให้นักเรียนมีการเจริญสมาธิ ตลอดปีการศึกษา	56	44
6	นักเรียนของท่านร่วมกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาด้วยความเต็มใจ	84	16

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ดังนี้ บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนในโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม คิดเป็นร้อยละ 100 ระบุว่า 1) นำหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่นับถือมาบูรณาการกับแผนการจัดการเรียนรู้ และ 2) ท่านได้ทำการวัดประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียนตามรายวิชาเรียน หรือตามกลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 96 ระบุว่า มีรูปแบบ หรือวิธีการวัดประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียนตามรายวิชาเรียน หรือตามกลุ่มกิจกรรม ร้อยละ 84 ระบุว่า 1) ใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม และ 2) นักเรียนของท่านร่วมกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาด้วยความเต็มใจ และร้อยละ 56 ระบุว่าโรงเรียนได้จัดให้นักเรียนมีการเจริญสมาธิ ตลอดปีการศึกษา

ตารางที่ 4.22 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดีของโรงเรียนขนาดกลาง

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนของท่านจัดทำแผนการสอนบูรณาการกับหลักธรรมคำสอนในศาสนาที่นับถือ	3.84	0.91	ปานกลาง
2	โรงเรียนของท่านได้มีการกำหนดให้ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	4.06	0.74	มาก

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
3	นักเรียนของท่านศึกษาศาสนธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น รายการธรรมะ เป็นประจำทุกสัปดาห์	3.40	0.81	ปานกลาง
4	ท่านจัดให้นักเรียนของท่านมีการเจริญสมาธิ ภาวนาเป็นประจำทุกวัน	2.88	1.15	น้อย
5	รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาที่ท่านจัด ทำให้ นักเรียนมีความสุขในการร่วมกิจกรรม	3.66	0.66	ปานกลาง
6	รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาที่ท่านจัด ทำให้ นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น	3.92	0.60	ปานกลาง
7	ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนของท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาให้กับนักเรียน	3.58	0.81	ปานกลาง

จากตารางสามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก คือระดับ 4 กับข้อความโรงเรียนของท่านได้มีการกำหนดให้ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง คือระดับ 3 กับข้อความดังต่อไปนี้ 1) ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนของท่านจัดทำแผนการสอนบูรณาการกับหลักสูตรการสอนในศาสนาที่นับถือ นักเรียนของท่านศึกษาศาสนธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น รายการธรรมะ เป็นประจำทุกสัปดาห์ 2) รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาที่ท่านจัด ทำให้นักเรียนมีความสุขในการร่วมกิจกรรม 3) รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาที่ท่านจัด ทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น และ 4) ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนของท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาให้กับนักเรียน และค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับน้อย คือระดับ 2 กับข้อความท่านจัดให้นักเรียนของท่านมีการเจริญสมาธิ ภาวนาเป็นประจำทุกวัน

สรุปการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะคือ 1) การจัดการเรียนการสอนโดยสอดแทรกหลักสูตร โดยการสอนคุณธรรมก่อนนำเข้าสู่บทเรียนหลัก ซึ่งสอนโดยการเล่าเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม การสอนผ่านการทำงาน สอนผ่านการแสดงความคิดเห็นต่อข่าวสารเหตุการณ์บ้านเมือง 2) การให้วิทยากรท้องถิ่นที่มีความสามารถเชี่ยวชาญเฉพาะด้านศาสนา มาสอนหลักศาสนาที่ถูกต้องให้กับนักเรียน โดยโรงเรียนได้เชิญมาทั้งวิทยากรศาสนาพุทธ และวิทยากรของศาสนาอิสลาม

2.การจัดกิจกรรมและกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรม

กิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม ได้จัดขึ้นอย่างหลากหลาย จำแนกออกเป็นลักษณะได้ 12 ลักษณะ ดังนี้

1)จัดกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความเสียสละ กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เน้นการจัดการเผชิญสถานการณ์ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมอันดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเป็นการจัดการ การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ กิจกรรมต่าง ๆ เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นโดยมีชุมชน ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งถือเป็นการนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน เพื่อให้ ชุมชน ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น ได้ร่วมกันชื่นชม และภาคภูมิใจกับบุตรหลานของตนเอง กิจกรรมที่ โรงเรียนจัดมี ดังต่อไปนี้

1.1 กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ	1.7 กิจกรรมวันไหว้ครู
1.2 กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ	1.8 กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ
1.3 กิจกรรมวันวิทยาศาสตร์	1.9 กิจกรรมวันภาษาไทย
1.4 กิจกรรมวันสุนทรภู่	1.10 กิจกรรมวันปียมหหาราช
1.5 กิจกรรมวันคริสต์มาส	1.11 กิจกรรมวันงดสูบบุหรี่โลก
1.6 กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่	1.12 กิจกรรมวันสิ่งแวดล้อมโลก

2)จัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมให้ความสำคัญกับการ จัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เนื่องจากเชื่อว่า การอบรมผู้เรียนทางด้านคุณธรรม จริยธรรม นั้น ต้องอาศัยกระบวนการเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่เริ่มต้นในตัวบุคคลแต่ละคนด้วยความศรัทธา จนถึงขั้นปฏิบัติจนเป็นนิสัย โรงเรียนจึงมุ่งจัดประสบการณ์อย่างมีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนมี คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

- 2.1)กิจกรรมวันวิสาขบูชา
- 2.2)กิจกรรมวันมาฆบูชา
- 2.3)กิจกรรมวันอาสาฬหบูชา
- 2.4)กิจกรรมวันเข้าพรรษา
- 2.5)กิจกรรมวันออกพรรษา

3)กิจกรรมกีฬา จัดขึ้นเพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความอดทน มีความรับผิดชอบ รู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีจิตวิญญาณในการแข่งขัน รักการออกกำลังกาย เห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย มีความคิดสร้างสรรค์ และรู้จักการบริหารจัดการในแต่ละคณะดี ของตนเอง

4)กิจกรรมเข้าค่าย กิจกรรมเข้าค่ายทางโรงเรียนจะมีการจัดเป็นประจำทุกปี เพื่อฝึกให้ ผู้เรียนเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เน้นการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียน ฝึกการอยู่ร่วมกันและรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การใช้ชีวิตในค่ายต้องมีวินัย ตรงต่อเวลา รู้จักการเป็นผู้นำและการเป็น ผู้ตามที่ดี ต้องซื่อสัตย์และรู้จักยับยั้งจิตใจ กิจกรรมเข้าค่ายที่โรงเรียนจัดขึ้นมีดังนี้

- 4.1 ค่ายพักแรมลูกเสือ – เนตรนารี
- 4.2 ค่ายวิทยาศาสตร์
- 4.3 ค่ายภาษาอังกฤษ (English Camp)
- 4.4 ค่ายอบรมคุณธรรม
- 4.5 ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 4.6 ค่ายอบรมศิลป์ – ดนตรีภาคฤดูร้อน

5)กิจกรรมทางวิชาการ กิจกรรมวิชาการเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่โรงเรียนจะต้องกระทำเป็นประจำทุกปีและเป็นโครงการต่อเนื่อง มีดังต่อไปนี้

5.1 โครงการเพิ่มความรู้อุ้ชุมชน โรงเรียนได้นำความรู้ที่เกิดจากการเรียนการสอน ที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับ มาเพิ่มความรู้อให้กับคนในชุมชนเป็นประจำทุกปี โดยนำ ความรู้ผลงานนักเรียนที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนออกเผยแพร่ผลงานให้ชุมชนได้ชื่นชม และสามารถนำโครงการที่ได้ผ่านการทดลองและผ่านการตรวจสอบที่ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น โครงการผลิตไบโอดีเซลและแก๊สไฮโดรเจนจากน้ำมันพืชเหลือ ใช้ ซึ่งโครงการนี้ได้ เป็นตัวแทนของเขตพื้นที่การศึกษาต้ง เขต1 นักเรียนกลุ่มนี้ได้นำความรู้ไป เผยแพร่ให้กับชุมชนและทดลองใช้จริงกับชุมชนไปแล้ว ส่งผลให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจ

5.2 วรรณคดี ต่อด้านธนบัตรปลอม ของธนาคารแห่งประเทศไทย นักเรียนกลุ่มนี้นำ ความรู้ที่ได้รับไปขยายผลการตรวจสอบธนบัตรกับหน่วยหน่วยงานราชการ กลุ่มแม่บ้าน และ สถานประกอบการในชุมชน เพื่อมิให้คนในชุมชนตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพ

5.3 ความรู้เนื่องในวันเด็กแห่งชาติ เป็นโครงการที่ทำต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยนักเรียนและครูจะนำกิจกรรมต่างๆ การสาธิตมายากลทางวิทยาศาสตร์ การทำจรวดขวดน้ำ

การทำนายโชคชะตาด้วยคอมพิวเตอร์ เกมส์การส่งเสริมความคิด และผลิตภัณฑ์ผลงานนักเรียน จัดจำหน่าย

5.4โครงการเยาวชนไทยใจอาสา เป็นโครงการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตชุมชน ควบคู่กัน ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนที่มีป่าชายเลน ให้ความรู้เกี่ยวกับคุณประโยชน์ของป่าชายเลนในรูปของ การประชุมสัมมนาร่วมกับผู้นำและคนในชุมชน และร่วมกันเพาะต้นกล้าปลูกป่าชายเลนทดแทน

5.5โครงการผลิตปุ๋ยชีวภาพ

6)กิจกรรมปฐมนิเทศ – ปัจฉิมนิเทศ กิจกรรมนี้จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้มี ความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน มีความรักและความผูกพันกับโรงเรียน ทำให้โรงเรียนอยู่ในใจของ นักเรียนเสมอ

7)กิจกรรมประชุมผู้ปกครอง – คณะกรรมการสถานศึกษา

8)กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน จัดให้มีการเลือกตั้งสภานักเรียน เพื่อฝึกให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

9)กิจกรรมต่อต้านยาเสพติด – ไรคเอดส์ (To be number one)

10)กิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน ด้วยโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม เป็นโรงเรียนเครือข่าย ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในช่วงชั้นที่ 3-4 ซึ่งอายุเฉลี่ยของนักเรียนอยู่ในช่วง 13-18 ปี เป็นวัยที่ต้องปรับตัว ต้องการเปลี่ยนแปลงของ ร่างกาย อารมณ์ และจิตใจมากที่สุด การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้นบางครั้งทำให้เด็ก วัยนี้เกิดความสับสน บางครั้งอาจเกิดปัญหาในชีวิต การออกเยี่ยมบ้านนักเรียนจึงถือเป็นเรื่อง สำคัญ ทำให้ครู ผู้ปกครอง สามารถร่วมมือกันแก้ปัญหา เพื่อส่งเสริมนักเรียนได้ถูกวิธี ส่งผลให้ นักเรียนใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไป

11)กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

12)การบูรณาการเรื่องคุณธรรม จริยธรรม การออม และหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการ เรียนการสอน ใช้สื่อและการปฏิบัติจริงหลากหลายเป็นประจำ โรงเรียนได้ปฏิบัติดังนี้

12.1 โรงเรียนจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน โดยนักเรียนจำนวนหนึ่ง ที่เป็นสมาชิกของวงดนตรีโปงลาง ได้รับเชิญไปแสดงตามงานต่างๆและได้รับเงินตอบแทนโรงเรียน ได้จัดให้นักเรียนได้วางแผนการออมเงินโดยฝากเงินกับธนาคารโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม เพื่อ เป็นทุนในการเรียน และการศึกษาต่อเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระผู้ปกครอง เน้นให้นักเรียนใช้ชีวิต อย่างพอเพียง

กรณีนักเรียนคนอื่นๆ โรงเรียนมีนโยบายในการออมทรัพย์ คือนักเรียนแต่ละคนฝากเงินกับหัวหน้าโดยไม่จำกัดจำนวนเงิน หัวหน้าเก็บรวบรวมเงินนำไปฝากธนาคารโรงเรียน เมื่อนักเรียนสะสมเงินครบ หนึ่งร้อยบาท ธนาคารโรงเรียนจะนำไปฝากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ต่อไป

12.2 โรงเรียนมีนโยบายปรับการเรียนเปลี่ยนการสอนโดยใช้สื่อเทคโนโลยีทุกห้องเรียน ในแต่ละห้องต้องมีคอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ ซึ่งมีราคาแพง โรงเรียนจึงมีนโยบายให้ครูจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนในทุกรายวิชาโดยมีแบบประเมินแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในทุกแผนการจัดกิจกรรม และมีกรรมการที่โรงเรียนแต่งตั้งเป็นผู้นิเทศการสอน โดยใช้แบบประเมินที่เน้นการการสอดแทรกการสอนคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียน ทั้งนี้เพื่อหล่อหลอมให้นักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรม รวมถึงการช่วยกันดูแลห้องเรียนให้อยู่ในสภาพดีตลอดไป

12.3 โรงเรียนได้จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีบรรยากาศที่เป็นระเบียบเรียบร้อย สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนดึงดูดใจนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โรงเรียนต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการกล่อมเกลาหัวใจผู้เรียนให้นักถึงส่วนรวม เสียสละ ทำประโยชน์ให้กับชุมชน สังคม และประเทศชาติ

12.4 โรงเรียนจัดทำโครงการอาหารกลางวันที่สะอาดและมีคุณภาพให้กับนักเรียน โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนปลูกผักปลอดสารพิษ และนำมาจำหน่ายให้กับโครงการอาหารกลางวันนักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน นักเรียนร่วมกับครูในการจำหน่ายอาหารกลางวัน

“กิจกรรมวันสำคัญเราจัดทุกวันสำคัญเลยคะ นักเรียนของเราเนี่ยถ้าเป็นกิจกรรมเขาเต็มร้อย เขาชื่นชอบและสามารถบริหารจัดการได้ดี เขาทำอะไรหมดเลยนะ เตรียมงาน การแสดงอะไรต่อมิอะไร บางงานนี้มาเตรียมงานกันตั้งแต่ตอนเย็นจนถึงเช้าของอีกวัน เขามากก็เริ่มงานต่อเลย พี่ว่าเขาได้เรียนรู้อะไรเยอะจากการทำงานแต่ละครั้ง เรามีงบประมาณที่จำกัดให้เขา แล้วให้เขาจัดการกันเอง ถ้ามว่ากิจกรรมพวกนี้เกี่ยวกับคุณธรรมอย่างไร เกี่ยวเยอะเยอะมากมาย ได้ทั้งเรื่องของความกตัญญู อดทน มีน้ำใจ ความขยันและอะไรอีกมากมาย ”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 13 กุมภาพันธ์ 2552)

“พวกเราชอบค่ะ ก็แต่ละกิจกรรมจะทำให้เราได้ฝึกการทำงาน ได้แสดงออก พร้อมกับได้เรียนรู้เรื่องวันต่าง ๆ ไปด้วยค่ะ”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 13 กุมภาพันธ์ 2552)

“การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาทำให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องความสำคัญของวันต่าง ๆ ในขณะเดียวกันก็สามารถเป็นสื่อในการสอนเรื่องคุณธรรมเพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ เพราะที่มาของวันสำคัญทางศาสนาแต่ละวันมีคติธรรมสอนใจทั้งสิ้น”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 11 กุมภาพันธ์ 2552)

“น้องจะเห็นได้ว่ากิจกรรมของเรามีความหลากหลายมาก เราเน้นให้เขาได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรม อีกอย่างวัยนี้เป็นวัยที่เขาเต็มเปี่ยมไปด้วยพลังกาย พลังใจ ความคิดเขากำลังกระชูด เราต้องหาทางให้เขาได้ระบายความคิดเขาออกมาในทางที่ถูกต้อง ทางที่ควร การจัดกิจกรรมทุกอย่างเขาทุ่มเทมากนะ เขาให้ความสำคัญเป็นชีวิตจิตใจ กิจกรรมโรงเรียนเราเลยเยอะแยะไปหมด เพื่อให้เขาได้เลือกตามความสามารถของแต่ละคน”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 11 กุมภาพันธ์ 2552)

บันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรมประจำวัน

“นักเรียนมาโรงเรียนในตอนเช้ามาหยุดทำความเคารพครู และทักทายนักเรียนที่เป็นคณะต้อนรับ ซึ่งกรรมการนักเรียนจะผลัดเวรกันไปทำหน้าที่ทุกวันวันละ 5-6 คน นักเรียนที่เป็นชาวพุทธก็จะไหว้พระพุทธรูปประจำโรงเรียน จากนั้นนักเรียนจึงช่วยกันทำความสะอาดห้องเรียนและพื้นที่รับผิดชอบ จนถึงเวลาเช้าแถวจึงมาเข้าแถวเริ่มกิจกรรมหน้าเสาธงโดยการเข้าแถวตามระดับชั้นนักเรียนแต่ละคนยืนห่างกันประมาณ 1 เมตร เมื่อจัดแถวเรียบร้อยจึงเริ่มร้องเพลงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ ตามด้วยการกล่าวคำสวดของศาสนาอิสลาม และสงบนิ่งเป็นเวลา 1 นาที จากนั้นครูจะพบปะพูดคุยกับนักเรียนในเรื่องราวต่าง ๆ เช่น แจ้งกำหนดการเรื่องการสอบเอนท์ กำหนดการสอบเอเน็ต และเรื่องราวเกี่ยวกับการจัดงานนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียนประจำปี”

สังเกตการจัดกิจกรรม “นิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน”

“นักเรียนเริ่มเตรียมงานก่อนวันงาน 1 วันแต่ละกลุ่มชุมนุมมีการเตรียมสถานที่ วัสดุอุปกรณ์อย่างแข็งขัน นักเรียนตกแต่งสถานที่แสดงผลงานของตนเองด้วยวัสดุที่หาได้ง่ายในหมู่บ้าน ไม่ได้ไปซื้อหามา เป็นที่น่าสังเกตว่านักเรียนทุกคนร่วมมือ ร่วมใจกันเป็นอย่างดี ฝ่ายการแสดงมีการชักชวนจัดเตรียมอุปกรณ์ประกอบฉาก เสื้อผ้า นักเรียนจัดเตรียมข้าวของต่าง ๆ กันอยู่จนถึงเวลาประมาณห้าทุ่มถึงเที่ยงคืนจึงแยกย้ายกันกลับบ้าน เมื่อถึงตอนเช้าวันงานนักเรียนมาโรงเรียนแต่เช้า สถานที่แสดงผลงานมีการจัดเตรียมตกแต่งเสร็จสรรพ โดยครูไม่ต้องมาคอยชี้แนะ นักเรียนดำเนินการเองทั้งหมด จนถึงตอนเริ่มงาน นักเรียนเป็นคนดำเนินการเองตั้งแต่งานพิธีการต่าง ๆ จนถึงการนำเสนอผลงานโดยมีครูเป็นพี่เลี้ยงคอยดูแลอยู่ห่าง ๆ เหตุการณ์ในงานเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย เมื่อถึงเวลางานเด็กนักเรียนทุกคนช่วยกันเก็บของ เก็บกวาดขยะเศษวัสดุต่าง ๆ ทั้งจนบริเวณจัดงานสะอาดเรียบร้อย โดยที่ครูไม่ต้องคอยกำกับ”

ตารางที่ 4.23 การดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมและกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	โรงเรียนของท่านมีการกำหนดกิจวัตรประจำวันเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน	96	4
2	โรงเรียนของท่านได้กำหนดให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาร่วมทำกิจวัตรส่งเสริมคุณธรรมร่วมกับนักเรียนทุกวัน	70	30
3	โรงเรียนของท่านมีกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้นักเรียนสามารถเข้าร่วมได้อย่างหลากหลาย	96	4
4	บุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	100	0
5	การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมทำให้นักเรียนของท่านเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรมไปในทางที่ดี	100	0

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ดังนี้ บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนในโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม คิดเป็นร้อยละ 100 ระบุว่า 1) บุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน 2) การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรมไปในทางที่ดี ร้อยละ 96 ระบุว่า 1) โรงเรียนมีการกำหนดกิจวัตรประจำวันเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน และ 2) โรงเรียนมีกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้นักเรียนสามารถเข้าร่วมได้อย่างหลากหลาย และร้อยละ 70 ระบุว่าโรงเรียนได้กำหนดให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาร่วมทำกิจวัตรส่งเสริมคุณธรรมร่วมกับนักเรียนทุกวัน

ตารางที่ 4.24 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการจัดกิจวัตรและกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	โรงเรียนของท่านได้จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนเป็นประจำทุกวัน	3.82	0.85	ปานกลาง
2	โรงเรียนของท่านจัดกิจวัตรประจำวันเน้นการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนตลอดปีการศึกษา	4.12	0.77	มาก
3	ท่านร่วมทำกิจวัตรส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนทุกวัน	3.76	0.82	ปานกลาง
4	การจัดกิจวัตรส่งเสริมคุณธรรมทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมไปในทางที่ดี	4.28	0.64	มาก
5	โรงเรียนของท่านมีนักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีเพราะการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่โรงเรียนทำอยู่ในปัจจุบัน	4.38	0.60	มาก

จากตารางสามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก คือระดับ 4 กับข้อความดังต่อไปนี้ 1) โรงเรียนจัดกิจวัตรประจำวันเน้นการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนตลอดปีการศึกษา 2) การจัดกิจวัตรส่งเสริมคุณธรรมทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมไปในทางที่ดี และ 3) โรงเรียนของท่านมีนักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีเพราะการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่โรงเรียนทำอยู่ในปัจจุบันและค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง คือระดับ 3 กับข้อความดังต่อไปนี้

1) โรงเรียนได้จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนเป็นประจำทุกวัน 2) ท่านร่วมทำกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนทุกวัน

ตอนที่ 4 บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง

โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมจัดกิจกรรมโดยให้ผู้ปกครอง คนในชุมชน มาร่วมคิด ร่วมวางแผนในการพัฒนาชุมชน ด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การออม และการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชุมชน โดยกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ จัดกิจกรรมและให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะดังนี้

4.1 โรงเรียนได้เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนรายวิชาเพิ่มเติม ของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยี ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในรายวิชา ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น รหัสวิชา ง 30264 โดยกลุ่มบริหารงานวิชาการรับผิดชอบในการเขียนหลักสูตรท้องถิ่น

4.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาได้จัดโครงการพบภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นแขนงต่างๆ เช่น ยาสมุนไพร ขนมหันท้องถิ่น การทำเครื่องจักรสาน อุปกรณ์การทำประมง เป็นต้น โดยได้ทำการสาธิต และให้นักเรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติจริง

4.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ได้จัดครูภาษาอังกฤษที่มีความสามารถพิเศษในการร่วมโน้มน้าว ฝึกซ้อมให้คนในชุมชนที่สนใจ

4.4 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชุมนุมสิ่งแวดล้อม ได้นำนักเรียนร่วมกับคนในชุมชนปลูกป่าชายเลน ที่ ตำบลควนล่อน และได้เพาะพันธุ์กล้าต้นโกงกางแจกจ่ายไปยังหน่วยงานต่างๆที่ต้องการ

4.5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เชิญผู้นำในท้องถิ่นมาเป็นประธานในการเปิดงานวันสุนทรภู่และเชิญภูมิปัญญาด้านการละเล่นพื้นบ้านมาสาธิตการละเล่นต่าง ๆ ให้นักเรียนได้ชม

4.6 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ได้ใช้โปรแกรม GSP ในการคำนวณระยะทางสำหรับชาวประมงที่ออกทะเล เพื่อให้รู้ระยะทางใดใช้เวลาในการออกเดินทางน้อยกว่า

4.7 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ได้นำวงดนตรีไทยของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมไปช่วยในงานบุญของชุมชน และอำเภอย่างสม่ำเสมอ วงดนตรีโปงลางของโรงเรียนเป็นวงดนตรีที่ประชาชนในจังหวัดตรังรู้จักเป็นอย่างดี ได้รับเชิญให้ไปแสดงในงานต่าง ๆ เป็นประจำ

นอกจากนี้พบว่าบทบาทสำคัญที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน คือการช่วยสอดส่อง ดูแลควบคุมพฤติกรรมของนักเรียน ผู้นำชุมชน เช่น กำนันผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการช่วยโรงเรียนติดตามนักเรียนที่ประพฤติผิดกฎระเบียบของ

โรงเรียน เช่น หนีเรียน พกโทรศัพท์มาโรงเรียน ทะเลาะวิวาท ฯ รวมทั้งมีหน้าที่สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง การยอมรับตามกฎระเบียบของโรงเรียน

“ก็มาช่วยสอนนักเรียนเรื่องงานฝีมือของท้องถิ่นเรา ก็งานทำดอกไม้ จากกะลามะพร้าว งานฝีมือพวกนี้สร้างรายได้ ได้นะ...เด็กๆเขาก็ทำกันได้ บางคนทำสวยมากถึงขนาดเอาไปขายได้เลย...ครูเขาไปเชิญมา บอกว่ามาช่วยกัน สอนเด็ก ๆ ลูกหลานของเรา ผมก็เต็มใจจะอยากถ่ายทอดให้ลูกหลานเขาทำ เป็นกัน ของพวกนี้จะได้ไม่สูญหาย”

(สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องโรงเรียนกลาง 16 กุมภาพันธ์ 2552)

“น้องจะสังเกตได้ว่าแต่ละกลุ่มสาระพยายามจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ นักเรียนได้เชื่อมกับชุมชน พยายามให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ความสามารถที่ เรียนมาไปแสดงศักยภาพให้ชุมชนเห็น ”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 11 กุมภาพันธ์ 2552)

ตารางที่ 4.25 การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ ในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมใน โรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	โรงเรียนของท่านมีการบริหารแบบไตรภาคี มีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในการบริหารงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	100	0
2	การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนท่านประสบความสำเร็จเพราะได้รับความร่วมมือจากชุมชน	100	0
3	การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนท่านประสบความสำเร็จเพราะได้รับความร่วมมือจากวัดและพระภิกษุหรือผู้สอนศาสนา	100	0

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ดังนี้ บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนในโรงเรียน หาดสำราญวิทยาคม คิดเป็นร้อยละ 100 ระบุว่า 1) โรงเรียนมีการบริหารแบบไตรภาคี มีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในการบริหารงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 2) การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนท่านประสบความสำเร็จเพราะได้รับความร่วมมือจากชุมชน และ 3)การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนท่านประสบความสำเร็จเพราะได้รับความร่วมมือจากวัดและพระภิกษุหรือผู้สอนศาสนา

ตารางที่ 4.26 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ ในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนของโรงเรียนท่าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	4.14	0.64	มาก
2	พระภิกษุหรือผู้สอนศาสนาในชุมชนของโรงเรียนท่าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	4.28	0.61	มาก
3	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของโรงเรียนท่านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	3.92	0.67	ปานกลาง

จากตารางสามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก คือระดับ 4 กับข้อความดังนี้ 1) ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนของโรงเรียนท่าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน 2) พระภิกษุหรือผู้สอนศาสนาในชุมชนของโรงเรียนท่าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง คือระดับ 3 กับข้อความองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของโรงเรียนท่านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน

สรุปการมีบทบาทผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนหาดสำราญ 2 ลักษณะคือ 1)การเข้ามาเป็นผู้ช่วยสอนงานศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น 2)การเข้ามาเป็นผู้ร่วมกิจกรรมเมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้โรงเรียนมีการเชื่อมชุมชนให้เข้ามามีบทบาทในโรงเรียนโดยการนำการแสดงความสามารถของนักเรียน ไปช่วยเหลืองานของชุมชน เมื่อชุมชนมีงานต่าง ๆ รวมทั้งนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปเผยแพร่ให้ชุมชนได้ร่วมชื่นชมยินดีร่วมกัน บุคคลที่เข้ามามีบทบาทในด้านการมีส่วนร่วมการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน คือ ผู้ปกครองนักเรียน และพระสงฆ์หรือผู้รู้ศาสนาของชุมชน

ตอนที่ 5 ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข ปัจจัยความสำเร็จ

1. **ผู้อำนวยการ** ชุมชนและองค์กรภายนอกให้ความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อผู้อำนวยการโรงเรียน จึงก่อให้เกิดความร่วมมือในการกำกับ ติดตาม ดูแลนักเรียนเมื่อไม่อยู่ในบริเวณโรงเรียน

“ท่านผู้อำนวยการได้พยายามเชื่อชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนให้มากที่สุดจนกระทั่ง เพื่อที่ว่าผู้ปกครองจะได้เข้าใจ และช่วยเราสอดส่องดูแลบุตรหลานเมื่อเขาไม่อยู่ในโรงเรียน คนในชุมชนให้ความเชื่อถือศรัทธาท่านค่ะ”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 13 กุมภาพันธ์ 2552)

“ผ.อ. คนนี้เขาเก่งนะ ทำโรงเรียนเราให้พัฒนาไปเยอะเลย ลูกๆ หลานๆ เราไม่ต้องออกไปหาโรงเรียนดี ๆ ช้างนอก มีโรงเรียนดีข้างบ้าน ผ.อ. เขาก็ให้เราช่วยกันดูแลลูกหลาน มีอะไรที่ผิดสังเกตหรือนักเรียนทำอะไรไม่ถูกต้อง หนีเรียนอะไรอย่างนี้ พบเห็นก็ให้แจ้งโรงเรียนได้เลย...”

(สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องโรงเรียนขนาดกลาง 16 กุมภาพันธ์ 2552)

2. **ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม** ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ยึดมั่นในคำสอนของศาสนา ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด และต้องการปลูกฝังให้นักเรียนเข้าถึงหลักธรรมคำสอนของศาสนา จึงได้พยายามจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมพิเศษต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้หลักธรรมและนำมาสู่การปรับใช้ในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้คุณครูยังทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมโยงโรงเรียนกับชุมชนโดยการร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

“... กิจกรรมส่วนใหญ่มาจากครูค้ำนี้ ครูค้ำนี้เป็นคนคิดพาเด็กทำโน่นทำนี่ แต่ครูในโรงเรียนก็มาช่วยกันในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย ...ครูค้ำนี้ ปกติท่านเป็นคนธรรมะธรรมโมอยู่แล้ว ท่านมีความรู้เรื่องศาสนาอะไรเนี่ยเป็นอย่างดี ว่าง ๆ ท่านก็ไปวัดตลอด มีพาเด็กไปวัด ไปกวาดลานวัด หรือทำกิจกรรมอื่น ๆ กิจกรรมที่ท่านจัดมีแต่ดี ๆ ทั้งนั้นเลย ...”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 13 กุมภาพันธ์ 52)

“... อาจารย์ก็จะพาไปวัด อย่างกิจกรรมไปวัดวันเสาร์นี่คะอาจารย์ ก็จะถามว่าเราหรือเปล่าช่วงนี้ ต้องช่วยผู้ปกครองทำอะไรหรือเปล่า ถ้าว่าง อาจารย์ก็จะจัดกิจกรรมไปวัดกัน ใครใกล้วัดไหนก็ไปวัดนั้น อาจารย์จะไปจัดหลายวัดที่อยู่ในเขตอำเภอหาดสำราญ... อาจารย์ท่านบวชมาตั้งเยอะนะคะ ท่านปฏิบัติตนคล้าย ๆ พระนะคะ อาจารย์หลาย ๆ ท่านก็แซวว่าเป็นท่านมหา” (สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนขนาดกลาง 16 ก.พ. 52)

“...อาจารย์คำนึง(ครูผู้สอนศาสนา)ท่านปฏิบัติตนเหมือนพระนะคะ อาจารย์พยายามให้ทำกิจกรรมที่ได้เข้าวัดหรือว่ากิจกรรมที่ทำให้ได้เรียนเรื่อง ศาสนานะครับ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขนาดกลาง 16 ก.พ. 52)

“ครูคำนึงแกมาช่วยงานที่วัดตลอดแหละ บางครั้งมาคนเดียว บางครั้ง ก็พาเด็กนักเรียนมาด้วยมากกว่าดลานวัด มาสอนเรื่องศาสนพิธี เรื่องศาสนา อะไรกันที่วัด แกทุ่มเทนะ พยายามทำกิจกรรมเยอะแยะไปหมด พยายามพา เด็กเข้าวัดให้ซึมซับเรื่องพระธรรมคำสอน เพราะตัวแกเองนี่ศรัทธาเรื่องศาสนา มาก ปฏิบัติตนเหมือนพระ พระไตรปิฎกยังจำได้เลย”

(สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องโรงเรียนขนาดกลาง 16 กุมภาพันธ์ 2552)

3.ความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน บุคลากรทุกคนในโรงเรียนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน โดยมีครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นผู้นำหรือผู้รับผิดชอบหลักในการจัดกิจกรรมหรือโครงการ

“ความร่วมมือของบุคลากรเป็นเรื่องสำคัญ เราทำงานคนเดียวไม่ได้ หรือต้องให้ทุกคนร่วมมือกันอย่างเวลาจัดกิจกรรมครูคนเดียวดูไม่ทันก็ต้องให้คนอื่น ๆ มาช่วยด้วย”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 13 กุมภาพันธ์ 52)

“เราต้องร่วมมือกันทุกคนคะ ครูคำนึงแกมีบทบาทหลักในการเดินเรื่อง แต่ต้องมืองค์ประกอบที่เป็นความร่วมมือจากคนอื่น ๆ เราต้องคอยช่วยแกคะ กิจกรรมแต่ละกิจกรรมจึงมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานทุกครั้ง”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 13 กุมภาพันธ์ 52)

ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

มีนักเรียนบางกลุ่มที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน ไม่สนใจการเรียน ถึงแม้ว่าโรงเรียนจะจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนแล้วก็ตาม แต่เป็นนักเรียนเพียงกลุ่มน้อย โรงเรียนจึงใช้วิธีการพิเศษกับนักเรียนกลุ่มนี้ โดยการเรียกมาพูดคุยและทำความเข้าใจสร้างข้อตกลงร่วมกัน ให้การดูแลเป็นพิเศษ คอยสอดส่องพฤติกรรมและสนับสนุนให้นักเรียนได้แสดงออกในกิจกรรมสร้างสรรค์ที่นักเรียนสนใจ

“ปัญหาในการดำเนินงานจริง ๆ ก็ไม่มีอะไรนะ มันราบรื่นดี จะมีก็แต่เรื่องเด็กบางกลุ่มที่เขาก้าวร้าวรุนแรง ซึ่ง ผ.อ.เชื่อว่าทุกโรงเรียนมีเด็กกลุ่มนี้ เด็กกลุ่มนี้เรื่องเรียนก็ไม่เอา กิจกรรมก็ไม่เอา สรุปคือเขาไม่เอาอะไรเลย...การแก้ปัญหาสำหรับเด็กกลุ่มนี้คือ ต้องให้ความรักเขา ถ้าเรายิ่งรุนแรงเขาก็ยิ่งต่อต้าน ผ.อ.เลยเรียกเขามาคุยว่าทำไม เป็นเพราะอะไร อย่างเขาไม่ตั้งใจเรียน ไม่ทำการบ้าน งานไม่ส่ง ไม่มีคะแนน ผ.อ.ก็เรียกมาแล้วก็ถามว่าทำไม ไหนบอกผ.อ. มาซิมีปัญหาอะไร คุยกันได้ เขาก็บอกว่าเขาทำไม่ได้เรียนไม่รู้เรื่อง ผ.อ.ก็เลยบอกว่ามันเอางี้ วันนี้เราลอกเพื่อไปก่อน อย่างน้อยให้เราได้มีในสมุดก่อน วันหลังลองให้เพื่อนสอนสักข้อตัวเองให้ได้สักข้อก่อนก็ได้ แล้วเราก็เรียกเขามาติดตามเรื่อย ๆ นะ ปรากฏว่าได้ผลมาก เขาก็ยอมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่ก็มีบางคนก๊วไม่กลับก็มี แต่เราก็พยายามกับเขาให้ถึงที่สุดแหละ บางกลุ่มเมื่อเห็นว่าการเรียนไปไม่ได้แล้วจริง ๆ ก็ให้เขาได้แสดงออกทางอื่น เราพยายามให้เขามีอะไรสักอย่างติดตัวไปให้ได้ ความรู้ไม่แน่นเท่าไรแต่ให้มีความสามารถพิเศษไปก็นับว่ายังดี”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดกลาง 11 กุมภาพันธ์ 52)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 3 กรณีศึกษาที่ 3 โรงเรียนบ้านแม่จ้อง จังหวัดเชียงใหม่ (โรงเรียนขนาดเล็ก)

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของกรณีศึกษาที่ 3 โรงเรียนบ้านแม่จ้อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยขอนำเสนอ แบ่งออกเป็น 5 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพบริบทของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง

ตอนที่ 3 รูปแบบกิจกรรมการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม

ตอนที่ 4 บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 5 ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และการดำเนินการแก้ไข

ตอนที่ 1 สภาพบริบทของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

โรงเรียนบ้านแม่จ้อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 40 กิโลเมตร สามารถเดินทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ โดยรถสองแถว (สีเหลือง) สายดอยสะเก็ดซึ่งสามารถเดินทางได้จนถึงหน้าบริเวณโรงเรียน โรงเรียนตั้งอยู่ห่างจากถนนเส้นหลักประมาณ 1.5 กิโลเมตร ถนนหน้าโรงเรียนเป็นถนนซีเมนต์การจราจรไม่พลุกพล่าน โรงเรียนตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชน มีวัดประจำหมู่บ้านอยู่ติดกับบริเวณโรงเรียน จากการศึกษาผู้วิจัยขอนำเสนอสภาพบริบทของโรงเรียน ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไป

โรงเรียนบ้านแม่จ้อง เดิมเรียกชื่อว่า โรงเรียนประชาบาลตำบลแม่ก๊ะ (วัดแม่จ้อง) ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2492 โดยนายเจริญ นิรมล นายอำเภอดอยสะเก็ด และดำรงอยู่ได้ด้วยเงินศึกษาพลี เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยพระมหากัน เจ้าอาวาสวัดแม่จ้องหลวง ร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และราษฎรหมู่ที่ 4 หมู่ที่ 5 ได้ร่วมกันสร้างอาคารเรียนชั่วคราว โดยมีนายทิพย์ ธิญา ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ ต่อมาราษฎรในหมู่บ้านได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างอาคารเรียนถาวรขนาดจำนวน 4 ห้องเรียน เสาคอนกรีตเสริมเหล็ก พื้นปูด้วยไม้กระดาน หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา และได้ทำการเปิดป้ายนามโรงเรียนว่า โรงเรียนประชาบาลตำบลแม่ก๊ะ 2 (ประชารัฐวรรณประสาธ) เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2494 และใช้นามนี้มาจนกระทั่งกระทรวงมหาดไทย ได้เปลี่ยนชื่อตำบลแม่ก๊ะมาเป็นตำบลตลาดใหญ่ โรงเรียนจึงได้เปลี่ยนนามใหม่ เป็นโรงเรียนบ้านแม่จ้อง 2 (ประชารัฐวรรณประสาธ) และต่อมาได้เปลี่ยนนามใหม่เป็น โรงเรียนบ้านแม่จ้อง ตามชื่อของหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่

ผู้บริหารโรงเรียนคนปัจจุบัน คือ นายสนธิชัย สมเกตุ ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่จ้องซึ่งได้ย้ายมาดำรงตำแหน่ง เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2543 และในปีเดียวกันนี้ ได้มีการก่อสร้างอาคารชั้นอนุบาลจำนวน 1 หลัง โดยได้รับการบริจาคสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้างจาก คุณอภิชาติ จันทร์ศิริกำจร พร้อมครอบครัว จากกรุงเทพมหานคร จำนวน 360,000 บาท นอกจากนั้น ยังได้ทำการรื้อถอนบ้านพักครูหลังเก่าที่ชำรุดทรุดโทรม แล้วนำวัสดุมาก่อสร้างเป็นอาคาร ห้องสมุด (บ้านความรู้) จำนวน 1 หลัง และได้ทำการก่อสร้างปรับปรุงสภาพแวดล้อมในโรงเรียนอีกหลายประการ โดยได้รับความร่วมมือจากชุมชน เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นอย่างดี ทำให้โรงเรียนบ้านแม่จ้องมีการพัฒนาก้าวหน้าในด้านต่างๆขึ้น

ในปีงบประมาณ 2548 นี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพหลักในโรงเรียนขนาดเล็ก ตามนโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 1 โดยเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 1 ได้มีคำสั่งที่ 372 / 2549 ลงวันที่ 3 สิงหาคม 2549 เพื่อแต่งตั้งให้นายสนธิชัย สมเกตุ ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านแม่จ้อง ไปรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านแม่จ้องอีกหนึ่งตำแหน่ง จึงได้ดำเนินการให้มีการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของโรงเรียนบ้านแม่จ้องและโรงเรียนบ้านแม่จ้องเข้าด้วยกันโดยมาเรียนรวมกันจึงเป็นจุดเดียวที่โรงเรียนบ้านแม่จ้องและเรียกอีกอย่างไม่เป็นทางการในระยะเริ่มแรกว่า โรงเรียนบ้านแม่จ้อง-แม่จ๊ะ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 เป็นต้นไป ปรัชญาของโรงเรียนคือ วินัยเยี่ยม เปี่ยมคุณธรรม นำวิชาการ ประสานชุมชน สืบประจำโรงเรียน สีแดง – สีขาว ใช้อักษรย่อ ม.จ.

2. วิสัยทัศน์

โรงเรียนบ้านแม่จ้อง-แม่จ๊ะ เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาชาติ อย่างสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น โดยเน้นการอนุรักษ์ สืบสาน ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม การดำรงตนตามแนววิถีพุทธและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. พันธกิจ

3.1 จัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา ที่สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 1

3.2 กำหนดแผนปฏิบัติและแนวทางในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

3.3 ดำเนินงานจัดการศึกษา การเรียนการสอน และกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ คุณภาพตามนโยบายและมาตรฐานของชาติ

3.4 พัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีสมรรถภาพ คุณภาพชีวิตที่ดี เป็นมืออาชีพและมีเกียรติภูมิ มีความสามารถและปฏิบัติงานได้อย่างครอบคลุมทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของชุมชนและท้องถิ่น

3.5 ประสานงานกับหน่วยงาน สถาบัน ชุมชน เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพโดยใช้นวัตกรรมการบริหารเชิงพุทธรูปแบบ “แม่โจ้บวร”

3.6 นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารโรงเรียน และการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.7 กำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษาเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง มีการประเมินภายใน มีระบบการตรวจสอบและประเมินคุณภาพเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อเข้าสู่ระบบการประเมินคุณภาพ

4. ภารกิจ โรงเรียนบ้านแม่โจ้และโรงเรียนบ้านแม่กะ มีภารกิจที่ต้องดำเนินการดังนี้

ภารกิจหลัก คือ จัดการศึกษาในระดับต่างๆ ดังนี้

4.1 จัดการศึกษา ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทุกด้าน และมีความพร้อมที่จะเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

4.2 จัดการศึกษาภาคบังคับ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้แก่เด็กในแถบพื้นที่บริการอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ สามารถเรียนต่อในระดับสูงขึ้น หรือออกไปประกอบอาชีพช่วยเหลือครอบครัว ได้อย่างมีความสุข

ภารกิจเสริม คือ

4.3 ประสานงานกับผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มูลนิธิ และอื่น ๆ เพื่อร่วมกัน ระดมทรัพยากร มาช่วยจัดการด้านโรงเรียนร่วมดำเนินการในรูปแบบเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธกัลยาณมิตร โดยมีกิจกรรมความร่วมมือต่าง ๆ ภายในเครือข่ายที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา

4.4ดำเนินการงาน / โครงการพิเศษต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ สุขภาพอนามัย เจตคติ ค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

6. ข้อมูลบุคลากร

โรงเรียนบ้านแม่จ้องมีบุคลากรทั้งหมด 13 คน ประกอบด้วยบุคลากรฝ่ายบริหารจำนวน 1 คนคือผู้อำนวยการโรงเรียน ข้าราชการครูจำนวน 13 คน ครูช่วยสอนจำนวน 2 คน และลูกจ้างประจำจำนวน 1 คน ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.27 บุคลากรของโรงเรียนขนาดเล็ก

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	วุฒิ	วิชาเอก
1.	นายสนธิชัย สมเกต	ผู้อำนวยการ	ศษ.ม	หลักสูตรและการสอน
2.	นางรัชนีวรรณ เขื่อนแก้ว	ครู คศ. 3	ศษ.บ	ปฐมวัย
3.	นางอำพรพรณ ราชอุ้น	ครู คศ. 3	ศษ.บ	สังคมศึกษา
4.	นางสาวยุพดี ศิรินาม	ครู คศ. 2	คป.	ภาษาไทย
5.	นางจิรัชยา พรหมกันธา	ครู คศ. 3	คป., ศษ.บ.	ภาษาอังกฤษ, ประถมศึกษา
6.	นางสุภาพร พันธุ์เกษม	ครู คศ. 2	ศษ.บ	คณิตศาสตร์
7.	นางอุไรวรรณ สุประดิษฐ์	ครู คศ. 2	ศษ.บ	สังคมศึกษา
8.	นางสุวรรณ ญาติผึ้ง	ครู คศ. 2	ศษ.บ	ประถมศึกษา
9.	นางสิริรัตน์ ภาวะเดช	ครู คศ. 2	คป., ศษ.บ.	สังคมศึกษา
10.	นางจุฑามาศ ไชยวงศ์	ครู คศ. 2	ศษ.บ	ประถมศึกษา
11.	นายคมกริช เม่นทอง	ครูช่วยสอน	คป.	อุตสาหกรรมศิลป์
12.	นายณรงค์ฤทธิ์ ขุนแก้วพะเนา	ครูช่วยสอน	คอป.	วิศวกรรมคอมพิวเตอร์
13.	นายสรยุทธ กันธรรม	ลูกจ้างประจำ	มศ.5	-

7. ข้อมูลนักเรียน

โรงเรียนบ้านแม่จ้องประกอบด้วยนักเรียนจาก 2 โรงเรียน คือนักเรียนของโรงเรียนบ้านแม่จ้องเอง จำนวน 76 คน และนักเรียนของโรงเรียนบ้านแม่กะ จำนวน 22 คน รวมเป็นจำนวน 98 คน แบ่งเป็นเพศชาย 56 คน เพศหญิง 42 คน ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.28 จำนวนนักเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก

ชั้น	จำนวนนักเรียน								
	โรงเรียนบ้านแม่จ้อง			โรงเรียนบ้านแม่กะ			รวมทั้งหมด		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
อ.1	4	5	9	0	0	0	4	5	9
อ.2	8	4	12	0	0	0	8	4	12
รวมระดับชั้นอนุบาล			21			0			21
ป.1	5	2	7	0	0	0	5	2	7
ป.2	5	3	8	0	0	0	5	3	8
ป.3	8	6	14	0	2	2	8	8	16
ป.4	8	4	12	3	1	4	11	5	16
ป.5	3	4	7	4	3	7	7	7	14
ป.6	4	3	7	4	5	9	8	8	16
รวมระดับชั้นประถมศึกษา			55			22	44	33	77
รวมทั้งหมด			76			22	56	42	98

8. ชื่อเสียงและเกียรติประวัติของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านแม่จ้องเป็นโรงเรียนที่ได้รับรางวัลในด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้กับนักเรียนมากมายหลายรางวัล ทั้งรางวัลในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ จนเป็นที่ยอมรับและชื่นชมของคนทั่วไป มีบุคคลและหน่วยงานต่างๆ มาศึกษาดูงานกับทางโรงเรียนอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี รางวัลเกียรติยศที่โรงเรียนได้รับ ได้แก่

- 1) โรงเรียนรางวัลพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ระดับประถมศึกษาขนาดเล็กประจำปี 2548
- 2) นักเรียนรางวัลพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ระดับประถมศึกษาขนาดเล็กประจำปี 2548
- 3) โรงเรียนส่งเสริมคุณธรรมดีเด่น ชนะเลิศระดับประเทศ ซึ่งรับพระราชทาน โล่รางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ประจำปี 2548
- 4) โรงเรียนวิถีพุทธต้นแบบ(วิถีพุทธกัลยาณมิตร)ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี 2548
- 5) โรงเรียนจัดการศึกษาดีเด่น ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 1 ประจำปี 2548

6) โรงเรียนต้นแบบจัดการเรียนรู้ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของศูนย์ส่งเสริม และพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) องค์การมหาชน

7) โรงเรียนต้นแบบโครงการอุทยานการเรียนรู้ (TK Park) ของสำนักงานอุทยาน การเรียนรู้ องค์การมหาชน ประจำปี 2548-2549

8) รางวัลชนะเลิศระดับภาคเหนือโครงการหนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรม ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ.)ประจำปี 2549 นำเสนอด้วยนวัตกรรม ด้านการบริหารจัดการเรื่อง “การบริหารเชิงพุทธ รูปแบบแม่จ๋องบวร”

9) โรงเรียนในโครงการทุนอุดหนุนการวิจัย ของคุรุสภาประจำปี 2549 โดยนำเสนอการวิจัย เรื่อง “การศึกษากระบวนการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านแม่จ๋อง”

10) โรงเรียนวิถีพุทธกัลยาณมิตรดีเด่น ของ คณะภาคสงฆ์7 (จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน) ประจำปี 2549

11) บุคลากรของโรงเรียนบ้านแม่จ๋อง ได้รับรางวัลเกียรติยศต่างๆได้แก่

11.1 รางวัลเชิดชูเกียรติ “คุรุสดุดี” ของผู้บริหารโรงเรียน (นายสนธิชัย สมเกต) ที่มีจรรยาบรรณดีเด่น ของคุรุสภา ประจำปี 2549

11.2 รางวัลผู้บริหารดีเด่น ของสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี 2549

11.3 รางวัลผู้บริหารดีเด่นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 1 ประจำปี 2548

11.4 ผู้บริหารโรงเรียน(นายสนธิชัย สมเกต) ได้รับรางวัลเกียรติยศ “คนดีศรีเวียงเชียงใหม่” จากจังหวัดเชียงใหม่ในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่สังคม ประจำปี 2549

11.5 รางวัลเชิดชูเกียรติ “คุรุสดุดี”ของผู้สอน (นางนิลบล โพธิ์นาคม) ที่มีจรรยาบรรณดีเด่น ของคุรุสภา ประจำปี 2548

11.6 รางวัลเกียรติยศ “ครูดีในดวงใจ” ของครูผู้สอน(นางนิลบล โพธิ์นาคม) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปี 2548

ตอนที่ 2 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้วิจัยขอนำเสนอภายใต้กรอบเนื้อหา 3 ด้าน คือ 1)ด้านการบริหารจัดการ 2)ด้านบุคลากร และ3)การจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ ซึ่งในแต่ละด้านมีรายละเอียดการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ด้านการบริหารจัดการงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็นดังนี้

ประเด็นแรก การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และแผนปฏิบัติการที่ส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน โรงเรียนบ้านแม่จ้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนปฏิบัติการต่าง ๆ อยู่ภายใต้กรอบแนวคิด วิถีพุทธคือวิถีชีวิต โรงเรียนบ้านแม่จ้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจที่เอื้อต่อการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

“วิสัยทัศน์ โรงเรียนบ้านแม่จ้อง-แม่เก๊ะ เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาชาติ อย่างสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น โดยเน้นการอนุรักษ์ สืบสาน ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม การดำรงตนตามแนววิถีพุทธและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”
(ศึกษาเอกสาร/รายงานผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ปี 2551)

แผนปฏิบัติการต่าง ๆ ในด้านการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง ถูกบริหารจัดการภายใต้การบริหารเชิงพุทธ “รูปแบบแม่จ้องบวร” มีลักษณะการบริหารจัดการเป็นขั้นตอน ทั้งหมด 7 ขั้นตอน รายละเอียดปรากฏตามเอกสารดังนี้

1)ขั้นทำความเข้าใจสภาพบริบทของโรงเรียน

2)ขั้นเตรียมการ เป็นการเตรียมทุกสิ่งทุกอย่างได้มีความพร้อม ได้แก่ การจัดหาแหล่งข้อมูล หรือเอกสารสำหรับศึกษา แนวทางการดำเนินงาน การเตรียมบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เกิดศรัทธา และฉันทะที่จะทำงาน การนำแนวทางไปกำหนดในธรรมนูญสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน เพื่อให้มีความชัดเจนในทางปฏิบัติ และการจัดทำรายละเอียดของแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม วิถีพุทธที่โรงเรียนจะดำเนินการ

(ศึกษาเอกสาร/รายงานการวิจัยการศึกษากระบวนการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านแม่จ้อง)

3) ขั้นตอนดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบ ได้จัดเตรียมปัจจัยต่างๆ ให้เอื้อต่อ การพัฒนาผู้เรียน ทั้งปัจจัยด้านกายภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่ การปรับหลักสูตรสถานศึกษา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อบูรณาการหลักสูตร (ไตรสิกขา) ลงไปในการเรียนการสอน การเตรียมกิจกรรมนักเรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านกิน อยู่ ดู ฟัง อย่างเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง การจัดสภาพภายในโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ในทุกจุดบริเวณของโรงเรียน

4) ขั้นตอนการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ทั้งการพัฒนานักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ โดยการดำเนินงานในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตตามโครงการ/กิจกรรมที่ตั้งไว้ทั้ง 20 กิจกรรม

5) ขั้นตอนดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิด โดยใช้หลักกัลยาณมิตรร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ในการดำเนินการนิเทศติดตาม การดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ การสนับสนุนด้านทรัพยากร งบประมาณ ข้อมูล และเครื่องมือต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความราบรื่น

6) ขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยการนำข้อมูลในทุกขั้นตอนมาพิจารณาแล้วกำหนดการปรับปรุงหรือพัฒนางาน ที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น

7) ขั้นตอนการประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน โรงเรียนบ้านแม่จ้อง ได้กำหนดให้มีการประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ มีความชัดเจนเพื่อนำมาใช้ในการวางแผนการดำเนินงานต่อไป และนำเผยแพร่ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ รวมทั้งได้ เผยแพร่และนำเสนอต่อคณะศึกษาดูงานต่างๆ ที่มาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อจะได้นำกลับไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

(ศึกษาเอกสาร/รายงานการวิจัยการศึกษากระบวนการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านแม่จ้อง)

“การดำเนินงานของเรามีขั้นตอนค่อนข้างชัดเจนครับ เนื่องจากเราได้ดำเนินการมาเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วมีการปรับปรุงจนเข้าที่เข้าทางสามารถแสดงให้เห็นเป็นระบบขั้นตอนที่ชัดเจนได้ การดำเนินงานในช่วงแรกเริ่มจากการศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียน ตอนมาใหม่ ๆ ชุมชนนี้มีปัญหาค่อนข้างมาก เรื่องยาเสพติดอะไรพวกนี้ ก็ทำให้เป็นห่วงนักเรียน ก็พยายามลงไปในชุมชน ไปพบปะพูดคุยกับชาวบ้านเพื่อจะทำให้เราได้รับทราบปัญหา และก็เป็นการพาโรงเรียนเข้าไปเชื่อมเข้ากับชุมชนด้วย จากการทำแบบนี้ก็ทำให้เราได้รับทราบปัญหาเพิ่มอีกอย่างหนึ่งคือชุมชนเขาไม่ค่อยอยู่กับผู้อำนวยการคนเดิมเท่าไรนัก งานเราก็เลยหนักขึ้นมาอีกนิด พอรับทราบสภาพปัญหาก็มานั่งคุยกับครูที่โรงเรียน หาแนวทางการดำเนินงานกัน แล้วพอดีช่วงนั้นก็มีเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธเข้ามาพอดี เราเลยตัดสินใจสมัครเข้าร่วมโครงการแรกๆ ก็ไม่เข้าที่เข้าทางเท่าไร แต่ก็อาศัยการศึกษาเรียนรู้พัฒนาขึ้นมาเรื่อย ๆ ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็ก 21 มกราคม 2552)

“ขั้นตอนการดำเนินงานหลัก ๆ เราก็ประกอบด้วย 7 ขั้นตอนตามที่ปรากฏในรายงานวิจัยที่ท่านผู้อำนวยการได้จัดทำขึ้นแหละค่ะ เรามีการดำเนินการทุกอย่างตามขั้นตอนนี้จริง ๆ หลาย ๆ โรงเรียนที่มาดูงานกับเรา เราก็ยินดีให้เขานำไปใช้ได้ แต่ส่วนใหญ่ก็บอกว่าที่เราทำมันดูเยอะมาก เขาคงทำไม่ไหวค่ะ จริง ๆ หลายเรื่องเป็นเรื่องที่เราทำอยู่แล้วแต่ต้องนำมาจัดระบบให้เข้าที่หน่อยเท่านั้นค่ะ”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

ประเด็นที่สอง การจัดตั้งคณะกรรมการด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน การจัดตั้งคณะกรรมการในระดับครูของโรงเรียนบ้านแม่จ้องนั้น คุณครูทุกคนเป็นผู้รับผิดชอบเป็นหัวหน้างานกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนแบ่งไปตามกิจกรรม อย่างน้อยคนละ 1 กิจกรรม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าคุณครูทุกคนในโรงเรียนเป็นคณะกรรมการร่วมกันโดยมีผู้อำนวยการเป็นผู้กำกับ ติดตาม และดูแลการดำเนินงาน เกิดการเรียนรู้และทำงานไปด้วยกัน รับทราบและปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน คุณครูทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหางานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนเป็นอย่างดี

การจัดตั้งคณะกรรมการในระดับนักเรียน ดำเนินการโดยการคัดเลือกนักเรียนมาเป็นกรรมการนักเรียน โดยคัดเลือกจากนักเรียนที่มีความรับผิดชอบ ความประพฤติดี กล้าแสดงออก

และเต็มใจที่จะทำงานให้กับส่วนรวม ซึ่งนักเรียนที่เป็นกรรมการนักเรียนคอยช่วยเหลือคุณครูในการทำกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมต่าง ๆ ในบางกิจกรรมนักเรียนกลุ่มนี้จะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมหลัก คอยกระตุ้นและช่วยคุณครูติดตามการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปตามแผนกำหนดการ นักเรียนที่เป็นคณะทำงานส่วนใหญ่เป็นนักเรียนประถมปลาย แต่ในขณะเดียวกันนักเรียนในชั้นประถมต้นก็ จะได้รับการฝึกเพื่อการเป็นผู้นำกิจกรรมไปด้วย ในช่วงที่นักเรียนชั้นประถมปลายติดภารกิจไม่สามารถมาดำเนินการดำเนินกิจกรรมได้ นักเรียนชั้นประถมต้นก็สามารถดำเนินการแทนได้โดยไม่ต้องติดขัด มีการฝึก ถ่ายทอดสืบทอดกันเป็นรุ่น ๆ นักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกมาทำกิจกรรมมีความภาคภูมิใจในตัวเองมาก มีความรับผิดชอบสูง เดินทางมาถึงโรงเรียนแต่เช้าเพื่อเตรียมตัวทำกิจกรรม เตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในการดำเนินกิจกรรมด้วยตนเอง นักเรียนคนอื่น ๆ ในโรงเรียนจะศรัทธาและเชื่อถือนักเรียนกลุ่มนี้ เมื่อได้รับคำแนะนำหรือการตักเตือนจากนักเรียนกลุ่มนี้ก็จะเชื่อฟัง นักเรียนสามารถควบคุมดูแลกันเองได้อย่างเป็นระบบ

“ครูทุกคนในโรงเรียนจะได้รับผิตชอบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมอย่างน้อยคนละ 1 กิจกรรมค่ะ เพราะโรงเรียนของเรามีกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมมากถึง 20 กิจกรรมแล้วเรามีครูแค่สิบ สิบเอ็ดคนเราจึงได้แบ่งกันคนละอย่างน้อย 1 กิจกรรม ทุกคนก็ให้ความร่วมมือดีค่ะ เป็นหัวหน้ากิจกรรมที่ดี แล้วก็เป็นผู้ร่วมกิจกรรมที่ดีของผู้อื่นด้วย เราทำงานด้วยกันแบบพี่น้องไม่เกี่ยงกันไม่ใช่ว่ากิจกรรมเธอฉันไม่สน ฉันสนแต่ของฉันไม่ใช่อย่างนั้น”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

“พวกหนูเป็นกรรมการนักเรียนค่ะ แอลเขาเป็นประธาน เราก็มาโรงเรียนกันแต่เช้าทุกวันค่ะมาช่วยคุณครูดูแลการทำกิจกรรมของคนในโรงเรียนค่ะ คุณครูจะคัดเลือกมาค่ะว่าใครจะทำหน้าที่อะไรได้ คุณครูจะดูค่ะว่าเรามีความสามารถด้านไหน อย่างพวกหนูก็จะมาเป็นพิธีกรตอนกิจกรรมเข้าแถวทุกวันค่ะ นอกจากพวกหนูก็มีคณะกรรมการหมู่สีที่คอยตรวจประเมินผลการรับบุญในตอนเช้าค่ะ(ตรวจการทำมาศสะอาดพื้นที่รับผิดชอบ) คนที่เป็นหัวหน้าต่าง ๆ คุณครูจะคัดเลือกคนที่กล้าแสดงออกมาค่ะ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนประถมปลายของโรงเรียนขนาดเล็ก 21 มกราคม 52)

“ตอนพี่ ๆ ไม่อยู่พวกหนูก็มาทำหน้าที่เป็นพิธีกรแทนค่ะ ก็ทำเหมือนที่พี่ ๆ ทำค่ะ ดูจากพี่ ๆ ในตอนเช้าทุกวันจำได้ค่ะ”

“ผมเป็นคนรับผิดชอบเครื่องเสียงครับ มาถึงตอนเช้าผมก็มาเตรียมเปิดเครื่องเสียง เตรียมทำกิจกรรมตอนเช้าแถวครับ ... ไม่เบื่อครับ ปกติก็มาโรงเรียนแต่เช้าอยู่แล้วเป็นหน้าที่ครับคุณครูมอบหมายให้ ผมก็ต้องรับผิดชอบต่องานของผมครับ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนประถมต้นของโรงเรียนขนาดเล็ก 21 มกราคม 52)

ประเด็นที่สาม การจัดระบบหรือมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายจากเทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องจากโรงเรียนบ้านแม่จ้อง เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาในต่างจังหวัด ปัญหาอันตรายจากสื่อเทคโนโลยีจึงไม่ปรากฏ แต่ทางโรงเรียนก็ได้มีมาตรการป้องกันโดยการบล็อกเว็บที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก และมีการสอนให้ใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ โรงเรียนบ้านแม่จ้องได้จัดบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงถึง 4 MB ไว้ให้นักเรียนใช้เพื่อการค้นคว้าหาความรู้ แต่การเข้าใช้อินเทอร์เน็ตหรือคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนนั้นอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของคุณครูผู้รับผิดชอบตลอดเวลา

“โรงเรียนของเราให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเข้าถึงข้อมูลของเด็ก โรงเรียนได้จัดอินเทอร์เน็ตความเร็วถึง 4 MB ไว้ให้นักเรียนเพื่อความสะดวกในการค้นหาข้อมูล...เรื่องมาตรการความปลอดภัยเราก็ได้ให้คุณครูที่สอนคอมพิวเตอร์ คุณครูเอกรีนะครับเขาจบวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ จัดการบล็อกเว็บไซต์ที่เป็นอันตรายต่อเด็ก หรือที่ไม่เหมาะสมอะไรต่าง ๆ แต่ของเราเป็นเด็กประถมเรื่องนี้ก็จะไม่มีปัญหา เรื่องยาเสพติดหรืออันตรายอย่างอื่นก็ไม่มี...”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็ก 21 มกราคม 52)

“ตอนเข้าไปใช้ก็ได้ใช้ตอนที่คุณครูอยู่ค่ะ คุณครูสอนการค้นหารูปภาพหรือว่าข้อความที่เราต้องการจากเว็บไซต์ค่ะ ถ้าคุณครูไม่อยู่ก็เข้าไปใช้ไม่ได้ค่ะ...เว็บที่เข้าบ่อย ๆ คือเว็บกูเกิลค่ะ คุณครูบอกว่าสามารถหาทุกอย่างที่อยากรู้ได้หมดเลยค่ะ หนูชอบเว็บกูเกิลมากเพราะเวลาคุณครูสั่งงานที่เราตอบไม่ได้ เราก็หาจากอินเทอร์เน็ตได้ เหมือนคุณครูถามเรื่องนายคนนี้ เป็นคนที่เท่าไร เราไม่แน่ใจเราก็ไปหาคำตอบจากในเว็บได้ค่ะ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนประถมปลายของโรงเรียนขนาดเล็ก 21 มกราคม 52)

ประเด็นที่สี่ การประเมินผล และการพัฒนาแผนงานหรือโครงการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โรงเรียนบ้านแม่จ้องมีจุดเน้นของการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ดังนี้

1) การประเมินผลตามหลักไตรสิกขา หมายถึงการนำหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาเป็นตัวตั้ง แล้วประเมินผลว่านักเรียนหรือบุคลากร หรือชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของกิจกรรม เกิดไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ในกิจกรรมนั้นๆ อย่างไร มากน้อยเท่าไร

2) ใช้วิธีการหลากหลายตามหลักการประเมินผลตามสภาพจริง เน้นประเมินผลการปฏิบัติงานเชิงประจักษ์ มากกว่าเจตคติหรือความรู้สึก

3) นำวงจร PDCA มาปรับใช้ในการประเมินผลอย่างเป็นขั้นตอน แล้วนำผลการประเมินที่ได้ไปปรับใช้ในการดำเนินการครั้งต่อไป

4) เน้นการประเมินแบบมีส่วนร่วม คือ ผู้ประเมินมาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องฝ่ายต่างๆ ทั้งครู นักเรียนประเมินกันเอง ผู้ปกครองร่วมประเมิน และชุมชน ร่วมประเมินให้ข้อเสนอแนะซึ่งแนวการประเมินผลแบบมีส่วนร่วมดังกล่าว เป็นวิธีการหนึ่งในนวัตกรรม การบริหารเชิงพุทธ รูปแบบแม่จ้องบวร ที่โรงเรียนบ้านแม่จ้องนำมาใช้ในการบริหารจัดการ

“เรามุ่งเน้นการประเมิน 4 อย่างคือ ประเมินตามหลักไตรสิกขา การประเมินตามสภาพจริง การประเมินแบบมีส่วนร่วม และการนำวงจร PDCA มาใช้ในการประเมินงาน การเรียนการสอนเราสอดคล้องหลักไตรสิกขาทุกขั้นตอนและทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เราจึงต้องประเมินตามหลักไตรสิกขา กิจกรรมต่างๆ มีผู้เกี่ยวข้องหลายส่วนเราจึงจำเป็นต้องประเมินรอบด้านโดยการประเมินแบบมีส่วนร่วม ซึ่งในการประเมินการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ ต้องมีการใช้การประเมินตามสภาพจริง และมีการนำผลการประเมินแต่ละช่วงมาปรับปรุงงานตามแบบ PDCA”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็ก 21 มกราคม 2552)

“โรงเรียนเราเน้นการจัดการเรียนการสอนแบบสอดคล้องหลักไตรสิกขา การประเมินผลการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จึงต้องประเมินตามหลักไตรสิกขา”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

จากการศึกษาเอกสารรายงานการวิจัย การศึกษากระบวนการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านแม่จ้อง พบว่าโรงเรียนบ้านแม่จ้องมีการจัดการประเมินกิจกรรมทั้ง 20 กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น โดยได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินแบ่งเป็นรายกิจกรรม ซึ่งมีรายละเอียดที่ปรากฏในรายงานการวิจัยดังนี้ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 ฝึกธรรมะเป็นกิจวัตร ปฏิบัติจนเป็นนิสัย

กิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติและเป็นกิจกรรมที่คุณครูต้องทำการประเมิน 1)การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ 2)การแผ่เมตตา 3)การนั่งสมาธิ 4)กิจกรรมคารวะธรรม

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมธรรมะเป็นกิจวัตรฯ อยู่ในระดับ ดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมธรรมะเป็นกิจวัตรฯ อยู่ในระดับ ดี

ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมธรรมะเป็นกิจวัตรฯ อยู่ในระดับ พอใช้

ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมธรรมะเป็นกิจวัตรฯ อยู่ในระดับ ปรับปรุง

ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมธรรมะเป็นกิจวัตรฯ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50-74 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75-89 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน
ความสามารถกิจกรรม ฝึกธรรมะเป็นกิจวัตร	ความสามารถกิจกรรม ฝึกธรรมะเป็นกิจวัตร	ความสามารถกิจกรรม ฝึกธรรมะเป็นกิจวัตร	ความสามารถกิจกรรม ฝึกธรรมะเป็นกิจวัตร

กิจกรรมที่ 2 ลดความตระหนี่ด้วยวิธีให้ทาน

กิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติและเป็นกิจกรรมที่คุณครูต้องทำการประเมิน

- 1) ทานมัย(การตักบาตรเป็นประจำ)
- 2) ศีลมัย (การสวดมนต์ไหว้พระอาราธนาศีล กล่าวคำแผ่เมตตา)
- 3) ภวานามัย (การปฏิบัติสมาธิและบ้นที่ธรรมะที่ได้รับจากพระสงฆ์)
- 4) คุณธรรมอื่นที่ได้จากกิจกรรม(วินัยและความรับผิดชอบ)

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมลดความตระหนี่ อยู่ในระดับ ดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมลดความตระหนี่ อยู่ในระดับ ดี

ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมลดความตระหนี่ อยู่ในระดับ พอใช้

ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมลดความตระหนี่ อยู่ในระดับ ปรับปรุง

ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมลดความตระหนี่ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมินกิจกรรม ลดความตระหนี่ ด้วยวิธีให้ทาน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50-74 ผ่านการประเมินกิจกรรม ลดความตระหนี่ ด้วยวิธีให้ทาน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75-89 ผ่านการประเมินกิจกรรม ลดความตระหนี่ ด้วยวิธีให้ทาน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90-100ผ่านการประเมินกิจกรรม ลดความตระหนี่ ด้วยวิธีให้ทาน

กิจกรรมที่ 3 บูรณาการการเรียนรู้ ควบคู่กับธรรมะ

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่คณะครูและนักเรียนได้วางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ตลอดปีการศึกษา เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเด็กแห่งชาติ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้นในการเรียนการสอนจะยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนั้นในการประเมินจึงประเมินจากระดับผลการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคนตามกลุ่มสาระทั้ง 8 กลุ่มสาระ

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

ระดับ 5 หมายถึง ผลการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับ ดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง ผลการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับ ดี

ระดับ 3 หมายถึง ผลการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับ พอใช้

ระดับ 2 หมายถึง ผลการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับ ปรับปรุง

ระดับ 1 หมายถึง ผลการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ50 ไม่ผ่านการประเมิน การเรียนรู้แบบบูรณาการ	ผู้เรียน ร้อยละ 50 -74 ผ่านการประเมินการ เรียนรู้แบบบูรณาการ	ผู้เรียน ร้อยละ75 –89 ผ่านการประเมินการ เรียนรู้แบบบูรณาการ	ผู้เรียน ร้อยละ 90-100 ผ่านการประเมินการ เรียนรู้แบบบูรณาการ

กิจกรรมที่ 4 ปฏิบัติธรรมเป็นนิจ ทักษิธรรมเสริญ

คณะครูและนักเรียนไปศึกษาและปฏิบัติธรรมทุกวันศุกร์ เวลา 15.00 น. - 16.00 น.
การประเมินกิจกรรมนี้ ประเมินคุณลักษณะของนักเรียนดังต่อไปนี้

1. มีศัลหำในการดำรงชีวิต
2. ความรับผิดชอบ
3. มีจิตใจเมตตา กรุณา
4. มีสุขภาพจิต ดี
5. มีกิริยาจาเรียบร้อย

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมปฏิบัติธรรมเป็นนิจอยู่ในระดับ ดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมปฏิบัติธรรมเป็นนิจอยู่ในระดับ ดี

ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมปฏิบัติธรรมเป็นนิจอยู่ในระดับ พอใช้

ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมปฏิบัติธรรมเป็นนิจอยู่ในระดับ ปรับปรุง

ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมปฏิบัติธรรมเป็นนิจอยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน ความสามารถในกิจกรรม ปฏิบัติธรรมเป็นนิจ ทักษิธรรมเสริญ	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50- 74 ผ่านการประเมิน ความสามารถในกิจกรรม ปฏิบัติธรรมเป็นนิจ ทักษิธรรมเสริญ	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75- 89 ผ่านการประเมิน ความสามารถในกิจกรรม ปฏิบัติธรรมเป็นนิจ ทักษิธรรมเสริญ	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน ความสามารถในกิจกรรม ปฏิบัติธรรมเป็นนิจ ทักษิธรรมเสริญ

กิจกรรมที่ 5 เรียนศาสนาวนอาทิตย์ รู้จักคิดแบบยล

กิจกรรมนี้คุณครูทำการประเมิน ตามรายการดังนี้ 1)การเข้าเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์
2)การสอบพุทธศาสนาวนอาทิตย์

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนศาสนาวนอาทิตย์ฯ อยู่ในระดับ ดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนศาสนาวนอาทิตย์ฯ อยู่ในระดับ ดี

ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนศาสนาวนอาทิตย์ฯ อยู่ในระดับ พอใช้

ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนศาสนาวนอาทิตย์ฯ อยู่ในระดับ ปรับปรุง

ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนศาสนาวนอาทิตย์ฯ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากคำร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50- 74 ผ่านการประเมินผล	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ75- 89 ผ่านการประเมินผล	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ90 ขึ้นไปผ่านการประเมินผล
ผลการปฏิบัติกิจกรรม เรียนศาสนาวนอาทิตย์	การปฏิบัติกิจกรรม เรียนศาสนาวนอาทิตย์	การปฏิบัติกิจกรรม เรียนศาสนาวนอาทิตย์	การปฏิบัติกิจกรรม เรียนศาสนาวนอาทิตย์
รู้จักคิดแบบยล	รู้จักคิดแบบยล	รู้จักคิดแบบยล	รู้จักคิดแบบยล

กิจกรรมที่ 6 ดนตรีช่วยกลมเกลียว ฝึกจิตเราสุสมาธิ

โรงเรียนบ้านแม่จ้องได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้นดนตรีพื้นเมืองเหนือ(สะล้อ ซอ ซึง) ซึ่งทางโรงเรียนได้มีนโยบายว่า นักเรียนทุกคนต้องเรียนดนตรี พื้นเมืองด้วยเครื่องดนตรีที่ถนัดคนละ 1 ชนิด ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและต้องผ่านการประเมิน จึงจะจบการศึกษา เครื่องดนตรีที่ให้ นักเรียนเลือกเล่นมี ดังนี้ 1) สะล้อ 2) ซึง3) ซลู่ย 4) ฉิ่ง 5) ฉาบ และ6) กลอง

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมดนตรีช่วยกลมเกลียวฯ อยู่ในระดับ ดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมดนตรีช่วยกลมเกลียวฯ อยู่ในระดับ ดี

ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมดนตรีช่วยกลมเกลียวฯ อยู่ในระดับ พอใช้

ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมดนตรีช่วยกลมเกลียวฯ อยู่ในระดับ ปรับปรุง

ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมดนตรีช่วยกลมเกลียวฯ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50-74 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75-89 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน
ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม
ดนตรีช่วยกล่อมเกลา	ดนตรีช่วยกล่อมเกลา	ดนตรีช่วยกล่อมเกลา	ดนตรีช่วยกล่อมเกลา
ฝึกจิตเราสู่สมาธิ	ฝึกจิตเราสู่สมาธิ	ฝึกจิตเราสู่สมาธิ	ฝึกจิตเราสู่สมาธิ

กิจกรรมที่ 7 ออกกำลังกายเป็นประจำ ช่วยหนุนนำสุขภาพ

นักเรียนทุกคนจะได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติด้านกีฬา และการออกกำลังกาย เพื่อพัฒนาสุขภาพ ในทุกวันพุธ ในกิจกรรมหน้าเสาธง เวลา 08.15 – 08.30 น. และเวลา 15.00 – 16.00 น. มีการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนดังต่อไปนี้ 1) การเล่นกีฬาสากล 2) การเล่นกีฬาพื้นบ้าน 3) รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และ 4) การรู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมออกกำลังกายเป็นประจำ อยู่ในระดับ ดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมออกกำลังกายเป็นประจำ อยู่ในระดับ ดี

ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมออกกำลังกายเป็นประจำ อยู่ในระดับ พอใช้

ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมออกกำลังกายเป็นประจำ อยู่ในระดับ ปรับปรุง

ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมออกกำลังกายเป็นประจำ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50-74 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75-89 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน
ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม
ออกกำลังกายเป็นประจำ	ออกกำลังกายเป็นประจำ	ออกกำลังกายเป็นประจำ	ออกกำลังกายเป็นประจำ
ช่วยหนุนนำสุขภาพ	ช่วยหนุนนำสุขภาพ	ช่วยหนุนนำสุขภาพ	ช่วยหนุนนำสุขภาพ

กิจกรรมที่ 8 ศิลปวัฒนธรรมล้านนา นำพาสู่วิถีพุทธธรรม

นักเรียนจะได้เรียนรู้ กิจกรรมศิลปวัฒนธรรมล้านนาต่างๆ และฝึกหัดจนสามารถปฏิบัติได้ ได้แก่ การพ่อนพั้นเมืองต่างๆ การจ้อย การชอพั้นเมือง การตีกลองพั้นเมือง โดยโรงเรียนได้จัด กิจกรรมให้ในทุกวันศุกร์วัน ศุกร์เวลา 16.00 – 17.00 น. ซึ่งมีผู้สอนในโรงเรียนและครูภูมิปัญญา ในชุมชนมาเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักเรียน กิจกรรมนี้ประเมินคุณลักษณะของผู้เรียน ดังนี้ 1) การพ่อนเล็บ 2) การพ่อนเจิง 3) กลองพั้นเมือง และ4) ชอพั้นเมือง

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

- ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมล้านนา ฯ อยู่ในระดับ ดีมาก
- ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมล้านนา ฯ อยู่ในระดับ ดี
- ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมล้านนา ฯ อยู่ในระดับ พอใช้
- ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมล้านนา ฯ อยู่ในระดับ ปรับปรุง
- ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมล้านนา ฯ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50- 74 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75- 89 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน
ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม
ศิลปวัฒนธรรมล้านนา	ศิลปวัฒนธรรมล้านนา	ศิลปวัฒนธรรมล้านนา	ศิลปวัฒนธรรมล้านนา
นำพาสู่วิถีพุทธธรรม	นำพาสู่วิถีพุทธธรรม	นำพาสู่วิถีพุทธธรรม	นำพาสู่วิถีพุทธธรรม

กิจกรรมที่ 9 ปลูกพืชผักสมุนไพร รวบรวมได้ช่วยให้กินเป็น

นักเรียนจะได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติการปลูกพืชผักสมุนไพรที่บ้าน ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้านโดยเน้นการปลูกผักปลอดสารพิษ และใช้ปุ๋ยชีวภาพตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนแล้วนำ ผลผลิตที่ได้มาบริโภค ภายในครัวเรือน และส่งให้แก่โครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน กิจกรรมนี้ประเมินคุณลักษณะของผู้เรียน ดังนี้ 1)มีความรับผิดชอบ 2)รักการทำงาน 3)ทำงานตามขั้นตอน 4)การดูแลรักษา และ5)ผลงานเป็นที่ชื่นชม

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

- ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมปลูกพืชผักสมุนไพร อยู่ในระดับ ดีมาก
 ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมปลูกพืชผักสมุนไพร อยู่ในระดับ ดี
 ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมปลูกพืชผักสมุนไพร อยู่ในระดับ พอใช้
 ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมปลูกพืชผักสมุนไพร อยู่ในระดับ ปรับปรุง
 ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมปลูกพืชผักสมุนไพร อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50- 74 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75- 89 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน
ความสามารถในกิจกรรม ปลูกพืชผักสมุนไพร รู้จักได้ช่วยให้กินเป็น	ความสามารถในกิจกรรม ปลูกพืชผักสมุนไพร รู้จักได้ช่วยให้กินเป็น	ความสามารถในกิจกรรม ปลูกพืชผักสมุนไพร รู้จักได้ช่วยให้กินเป็น	ความสามารถในกิจกรรม ปลูกพืชผักสมุนไพร รู้จักได้ช่วยให้กินเป็น

กิจกรรมที่ 10 วิถีชีวิตล้านนา มีภูมิปัญญา ถ่ายทอดวิชาให้ลูกหลาน

โรงเรียนบ้านแม่จ้อง ได้จัดทำหลักสูตร และเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับองค์ความรู้จากภูมิปัญญาในท้องถิ่นและเชิญวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้ให้ความรู้ในเนื้อหาสาระต่างๆที่สำคัญของชุมชน ซึ่งกิจกรรมนี้มีการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้ 1) การนวดฝ่าเท้าและนวดแผนไทย 2) ดอกไม้ใบตอง 3) การตัดตุ่งพื้นเมือง 4) การตอกเนียม และ 5) การจักสานด้วยไม้ไผ่

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

- ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมวิถีชีวิตล้านนา อยู่ในระดับ ดีมาก
 ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมวิถีชีวิตล้านนา อยู่ในระดับ ดี
 ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมวิถีชีวิตล้านนา อยู่ในระดับ พอใช้
 ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมวิถีชีวิตล้านนา อยู่ในระดับ ปรับปรุง
 ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมวิถีชีวิตล้านนา อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน ความสามารถในกิจกรรม วิถีชีวิตดีมีภูมิ ปัญญา ถ่ายทอดวิชาให้ ลูกหลาน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50-74 ผ่านการประเมิน ความสามารถในกิจกรรม วิถีชีวิตดีมีภูมิ ปัญญา ถ่ายทอดวิชาให้ ลูกหลาน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75-89 ผ่านการประเมิน ความสามารถในกิจกรรม วิถีชีวิตดีมีภูมิ ปัญญา ถ่ายทอดวิชาให้ ลูกหลาน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน ความสามารถในกิจกรรม วิถีชีวิตดีมีภูมิ ปัญญา ถ่ายทอดวิชาให้ ลูกหลาน

กิจกรรมที่ 11 ธรรมชาติเกิดตลอดเวลา ถ้าพัฒนาแหล่งเรียนรู้

โรงเรียนได้จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนโดยการจัดทำแหล่งเรียนรู้ในด้านคุณธรรมจริยธรรมด้วยการพัฒนาปรับปรุงบริเวณต่างๆให้สะอาดสวยงาม น่าอยู่อาศัยมีความร่มรื่นและเป็นธรรมชาติ มีจุดเรียนรู้ต่างๆ คุณครูนำนักเรียนไปศึกษา แหล่งเรียนรู้ต่างๆเหล่านั้นตามตารางที่กำหนดและดำเนินการประเมินผลการศึกษาแหล่งเรียนรู้ ของนักเรียนเป็นรายบุคคลจากเครื่องมือประเมินผลการจัดกิจกรรม ซึ่งประเมินตามแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ดังนี้ 1) น้ำทิพย์ชโลมใจ 2) ป้ายคติธรรม 3) กำแพงธรรม 4) มงคลชีวิต 38 5) บัวสี่เหล่า และ 6) กงเกวียนกำเกวียน

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

- ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมธรรมชาติเกิดตลอดเวลา ๔ อยู่ในระดับ ดีมาก
- ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมธรรมชาติเกิดตลอดเวลา ๔ อยู่ในระดับ ดี
- ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมธรรมชาติเกิดตลอดเวลา ๔ อยู่ในระดับ พอใช้
- ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมธรรมชาติเกิดตลอดเวลา ๔ อยู่ในระดับ ปรับปรุง
- ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมธรรมชาติเกิดตลอดเวลา ๔ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน ความสามารถในกิจกรรม ธรรมชาติเกิดตลอดเวลา ถ้าพัฒนาแหล่งเรียนรู้	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50-74 ผ่านการประเมิน ความสามารถในกิจกรรม ธรรมชาติเกิดตลอดเวลา ถ้าพัฒนาแหล่งเรียนรู้	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75-89 ผ่านการประเมิน ความสามารถในกิจกรรม ธรรมชาติเกิดตลอดเวลา ถ้าพัฒนาแหล่งเรียนรู้	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน ความสามารถในกิจกรรม ธรรมชาติเกิดตลอดเวลา ถ้าพัฒนาแหล่งเรียนรู้

กิจกรรมที่ 12 คนดีศรีแม่จ๋อง ต้องยกย่องเพราะทำดี

เป็นกิจกรรมมุ่งพัฒนาให้นักเรียนมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ มีกิจกรรมหลักคือการเก็บเงิน หรือ เก็บของผู้อื่นได้ ต่อนำส่งเจ้าหน้าที่ หรือครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมเพื่อบันทึกความซื่อสัตย์ลงในแบบบันทึก แล้วนำเงินหรือของที่เก็บได้นั้นมาประกาศหาเจ้าของ และยกย่องความซื่อสัตย์ของผู้ที่เก็บได้ในช่วงกิจกรรม หน้าเสาธงเป็นประจำทุกวัน รวมทั้งการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม ความซื่อสัตย์อื่นๆ ได้แก่ การไม่พูดโกหก การเข้าแถวตามลำดับก่อน-หลัง และการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายแล้วจึงประเมินผลการปฏิบัติของนักเรียนเป็นรายบุคคล ตามกิจกรรม ดังนี้

- 1) เก็บของได้คืนเจ้าของ
- 2) ไม่พูดโกหก
- 3) เข้าแถวตามลำดับก่อน-หลัง
- และ 4) ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

- ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมคนดีศรีแม่จ๋องฯ อยู่ในระดับ ดีมาก
- ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมคนดีศรีแม่จ๋องฯ อยู่ในระดับ ดี
- ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมคนดีศรีแม่จ๋องฯ อยู่ในระดับ พอใช้
- ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมคนดีศรีแม่จ๋องฯ อยู่ในระดับ ปรับปรุง
- ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมคนดีศรีแม่จ๋องฯ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50-74 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75-89 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน
ความสามารถในกิจกรรมคนดีศรีแม่จ๋อง	ความสามารถในกิจกรรมคนดีศรีแม่จ๋อง	ความสามารถในกิจกรรมคนดีศรีแม่จ๋อง	ความสามารถในกิจกรรมคนดีศรีแม่จ๋อง
ต้องยกย่องเพราะทำดี	ต้องยกย่องเพราะทำดี	ต้องยกย่องเพราะทำดี	ต้องยกย่องเพราะทำดี

กิจกรรมที่ 13 การออมและประหยัด ช่วยฝึกหัดให้อยู่เป็น

โรงเรียนบ้านแม่จ๋องได้จัดกิจกรรมการออมทรัพย์ขึ้นในโรงเรียน โดยเน้นย้ำให้นักเรียน ทุกคนได้ฝากเงินออมทรัพย์เป็นประจำทุกวันเพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรมและเกิดนิสัยด้านการประหยัดและออม รู้จักบริหารการเงินของตนเอง กิจกรรมนี้ปฏิบัติเป็นประจำทุกวันในเวลาก่อนเริ่มเรียน โดยครูประจำชั้น จะเป็น ผู้ดำเนินการรับฝากเงินออมทรัพย์แล้วสรุปนำส่งครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม เป็นผู้ควบคุมและบริหารจัดการ และครูประจำชั้นเป็นผู้ประเมินผลการปฏิบัติของนักเรียนเป็นรายบุคคล จากเครื่องมือประเมินผลการจัดกิจกรรม โดยประเมินคุณลักษณะของนักเรียน ดังนี้) การบริหารการเงินของตนเอง และ2) จำนวนครั้งที่ออมทรัพย์

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

- ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการออมและประหยัด ๕ อยู่ในระดับ ดีมาก
- ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการออมและประหยัด ๔ อยู่ในระดับ ดี
- ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการออมและประหยัด ๓ อยู่ในระดับ พอใช้
- ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการออมและประหยัด ๒ อยู่ในระดับ ปรับปรุง
- ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการออมและประหยัด ๑ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50-74 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75-89 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน
ความสามารถในกิจกรรมการออมและประหยัด	ความสามารถในกิจกรรมการออมและประหยัด	ความสามารถในกิจกรรมการออมและประหยัด	ความสามารถในกิจกรรมการออมและประหยัด
ช่วยฝึกหัดให้อยู่เป็น	ช่วยฝึกหัดให้อยู่เป็น	ช่วยฝึกหัดให้อยู่เป็น	ช่วยฝึกหัดให้อยู่เป็น

กิจกรรมที่ 14 ปัญญาที่ล้ำเลิศ เกิดจากการอบรมคุณธรรม

โรงเรียนบ้านแม่จ๋อง ได้จัดกิจกรรมการเข้าค่ายอบรมคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักสูตร ค่ายพุทธบุตร - พุทธธรรม เป็นระยะเวลา 3 วัน 2 คืน ในทุกปีการศึกษา ณ สำนักปฏิบัติธรรมต่างๆ ที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้นในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมจากพระสงฆ์ หรือนักบวชที่ลึกซึ้งในการปฏิบัติธรรมโดยตรง โดยประเมินคุณลักษณะของนักเรียน ดังนี้ 1)การเดินจงกรม 2)การนั่งสมาธิ 3)การทำโยคะสมาธิ 4)การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ และ5)การกราบแบบสติปัฏฐานสี่

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมปัญหาที่ล่าเลิศ ๕ อยู่ในระดับ ดีมาก
 ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมปัญหาที่ล่าเลิศ ๔ อยู่ในระดับ ดี
 ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมปัญหาที่ล่าเลิศ ๓ อยู่ในระดับ พอใช้
 ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมปัญหาที่ล่าเลิศ ๒ อยู่ในระดับ ปรับปรุง
 ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมปัญหาที่ล่าเลิศ ๑ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50-74 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75-89 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน
ความสามารถในกิจกรรม ปัญหาที่ล่าเลิศ เกิดจาก การอบรมคุณธรรม	ความสามารถในกิจกรรม ปัญหาที่ล่าเลิศ เกิดจาก การอบรมคุณธรรม	ความสามารถในกิจกรรม ปัญหาที่ล่าเลิศ เกิดจาก การอบรมคุณธรรม	ความสามารถในกิจกรรม ปัญหาที่ล่าเลิศ เกิดจาก การอบรมคุณธรรม

กิจกรรมที่ 15 การเรียนทุกชั้นตอน แทรกการสอนไตรสิกขา

การจัดการเรียนการสอน ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ครูผู้สอนจะนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) บูรณาการลงสู่การจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง เริ่มตั้งแต่การวางแผนการเรียนรู้อ การจัดการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งบอกว่านักเรียนได้ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างไรบ้าง และมีสิ่งที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข อย่างไร โดยกิจกรรมนี้ประเมินคุณลักษณะของนักเรียน ดังต่อไปนี้ 1)ศีล(พฤติกรรม) 2)สมาธิ(จิตใจ) และ3)ปัญญา(ความรู้แจ้ง)

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนทุกชั้นตอน ๕ อยู่ในระดับ ดีมาก
 ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนทุกชั้นตอน ๔ อยู่ในระดับ ดี
 ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนทุกชั้นตอน ๓ อยู่ในระดับ พอใช้
 ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนทุกชั้นตอน ๒ อยู่ในระดับ ปรับปรุง
 ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนทุกชั้นตอน ๑ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50-74 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75-89 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน
ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม
การเรียนรู้ทุกขั้นตอน	การเรียนรู้ทุกขั้นตอน	การเรียนรู้ทุกขั้นตอน	การเรียนรู้ทุกขั้นตอน
แทรกการสอนไตรสิกขา	แทรกการสอนไตรสิกขา	แทรกการสอนไตรสิกขา	แทรกการสอนไตรสิกขา

กิจกรรมที่ 16 ยืดหลักศีลห้า นำพาให้พบธรรม

โรงเรียนบ้านแม่จ้อง จัดกิจกรรมเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติศีล 5 ในแต่ละวันที่เปิดเรียนคือ วันจันทร์ ศีลข้อที่ 1 วันอังคาร ศีลข้อที่ 2 วันพุธ ศีลข้อที่ 3 วันพฤหัสบดี ศีลข้อที่ 4 วันศุกร์ ศีลข้อที่ 5 จะจัดในช่วงกิจกรรมหน้าเสาธงตอนเช้า กิจกรรมหลักคือ นำข่าวจากสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศีลข้อนั้น ๆ มานำเสนอและร่วมกันวิเคราะห์เชื่อมโยงกับศีลจนครบทั้ง 5 วัน โดยคุณครูประเมินกิจกรรมนี้ตามศีล 5 ข้อ

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมยืดหลักศีลห้า ฯ อยู่ในระดับ ดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมยืดหลักศีลห้า ฯ อยู่ในระดับ ดี

ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมยืดหลักศีลห้า ฯ อยู่ในระดับ พอใช้

ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมยืดหลักศีลห้า ฯ อยู่ในระดับ ปรับปรุง

ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมยืดหลักศีลห้า ฯ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50-74 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75-89 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน
ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม
ยืดหลักศีลห้า	ยืดหลักศีลห้า	ยืดหลักศีลห้า	ยืดหลักศีลห้า
นำพาให้พบธรรม	นำพาให้พบธรรม	นำพาให้พบธรรม	นำพาให้พบธรรม

กิจกรรมที่ 17 ต้นกล้าแห่งความดี ตามแนววิถีพุทธ

เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนทำความดีในทุกเวลา ทุกโอกาส ทุกสถานที่ เมื่อ นักเรียนได้ทำความดีแล้ว จะนำมาเขียนลงในแบบบันทึกความดีเป็นประจำทุกวัน แล้วจึงนำความดีที่บันทึกนั้น มาฝากธนาคารความดีกับครูประจำชั้นทุกวัน ซึ่งนักเรียนที่ฝากความดีจะได้รับรางวัลคือ ใบไม้ 1 ใบ เพื่อนำไปติดลงในกิ่งก้านของต้นกล้าแห่งความดี เมื่อครบ 1 สัปดาห์ นักเรียน ที่ฝากความดีอย่างสม่ำเสมอ ก็จะได้รับรางวัลเป็นดอกไม้ 1 ดอก และเมื่อครบ 1 เดือน ก็จะได้รับรางวัลเป็นผลไม้ 1 ผล เพื่อนำไปติดลงในต้นกล้าแห่งความดี ผลคะแนนจากการทำและฝากความดี จะนำไปเป็นข้อมูลในการพิจารณาคัดเลือก สูดยอดคนดีวิถีพุทธ ประจำปีของโรงเรียนต่อไป โดยกิจกรรมนี้ประเมินคุณลักษณะของนักเรียน ดังต่อไปนี้ 1)บันทึกความดีเป็นประจำทุกวัน 2)ฝากความดีอย่างสม่ำเสมอ 3)สมุดบันทึกความดีมีความเรียบร้อยสมบูรณ์ และ4) ต้นกล้าแห่งความดีมีความเรียบร้อยสมบูรณ์

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

- ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต้นกล้าแห่งความดี ๙ อยู่ในระดับ ดีมาก
 ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต้นกล้าแห่งความดี ๘ อยู่ในระดับ ดี
 ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต้นกล้าแห่งความดี ๖ อยู่ในระดับ พอใช้
 ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต้นกล้าแห่งความดี ๔ อยู่ในระดับ ปรับปรุง
 ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต้นกล้าแห่งความดี ๒ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50-74 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75-89 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน
ความสามารถในกิจกรรมต้นกล้าแห่งความดีตามแนววิถีพุทธ	ความสามารถในกิจกรรมต้นกล้าแห่งความดีตามแนววิถีพุทธ	ความสามารถในกิจกรรมต้นกล้าแห่งความดีตามแนววิถีพุทธ	ความสามารถในกิจกรรมต้นกล้าแห่งความดีตามแนววิถีพุทธ

กิจกรรมที่ 18 ดาวเทียม ดาวธรรม ชำระจิตใจ

โรงเรียนบ้านแม่จ๋อง ได้ติดตั้งจานรับสัญญาณดาวเทียม ธรรมะช่อง DMC จากมูลนิธิวัดพระธรรมกาย แล้วต่อเชื่อม มายังจุดต่างๆในโรงเรียนจำนวน 3 จุด เพื่อให้ครูและบุคลากร ได้ศึกษารายการธรรมะ ในช่วงพักและได้จัดตารางให้นักเรียนได้ศึกษา จากสื่อดาวเทียมธรรมะ ในช่วงโมงวิชาพระพุทธศาสนา โดยกิจกรรมนี้ประเมินคุณลักษณะของนักเรียน ดังต่อไปนี้ 1) การใช้เวลาร่วมมาดูรายการธรรมะ 2)มารยาทในการดูรายการธรรมะ และ3) ผลการเรียนรู้จากสื่อดาวเทียมธรรมะ

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

- ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมดาวเทียม ดาวธรรมฯ อยู่ในระดับ ดีมาก
- ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมดาวเทียม ดาวธรรมฯ อยู่ในระดับ ดี
- ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมดาวเทียม ดาวธรรมฯ อยู่ในระดับ พอใช้
- ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมดาวเทียม ดาวธรรมฯ อยู่ในระดับ ปรับปรุง
- ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมดาวเทียม ดาวธรรมฯ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50-74 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75-89 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน
ความสามารถในกิจกรรมดาวเทียม ดาวธรรม	ความสามารถในกิจกรรมดาวเทียม ดาวธรรม	ความสามารถในกิจกรรมดาวเทียม ดาวธรรม	ความสามารถในกิจกรรมดาวเทียม ดาวธรรม
ชำระจิตใจ	ชำระจิตใจ	ชำระจิตใจ	ชำระจิตใจ

กิจกรรมที่ 19 อ่านเป็นนิสัย พัฒนาจิตใจ พัฒนาสมอง

โรงเรียนได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้แก่ นักเรียน ซึ่งเน้นการอ่านที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ ความเพลิดเพลิน และได้ข้อคิดด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยมีกิจกรรมหลักๆ คือ การจัดห้องสมุด และหนังสือให้แก่ นักเรียนได้อ่านทุกวัน จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เพื่อให้อ่านเป็นนิสัย คือ กิจกรรมตระกร้าหนังสือยามเช้า กิจกรรมต้นไม้हरรรษานำพาสู่การอ่าน กิจกรรมกำแพงธรรมนำสู่การอ่าน กิจกรรมการอ่านหน้าเสาธง และกิจกรรมแหล่งเรียนรู้สู่การอ่าน ซึ่งนักเรียนต้องบันทึกการอ่านลงในแบบบันทึกโดยเน้นการบันทึกคุณธรรมที่ได้จากการอ่าน โดยกิจกรรมนี้คุณครูประเมินคุณลักษณะของนักเรียน ดังต่อไปนี้ 1) อ่านเป็นประจำทุกวัน 2) การบันทึกคุณธรรมที่ได้จากการอ่าน 3) การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และ4) คุณธรรมอื่นที่ได้จากกิจกรรม

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

- ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมอ่านเป็นนิสัย พัฒนาจิตใจ ฯ อยู่ในระดับ ดีมาก
- ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมอ่านเป็นนิสัย พัฒนาจิตใจ ฯ อยู่ในระดับ ดี
- ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมอ่านเป็นนิสัย พัฒนาจิตใจ ฯ อยู่ในระดับ พอใช้
- ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมอ่านเป็นนิสัย พัฒนาจิตใจ ฯ อยู่ในระดับ ปรับปรุง
- ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมอ่านเป็นนิสัย พัฒนาจิตใจ ฯ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50- 74 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75- 89 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน
ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม
อ่านเป็นนิสัย พัฒนา	อ่านเป็นนิสัย พัฒนา	อ่านเป็นนิสัย พัฒนา	อ่านเป็นนิสัย พัฒนา
จิตใจ พัฒนาสมอง	จิตใจ พัฒนาสมอง	จิตใจ พัฒนาสมอง	จิตใจ พัฒนาสมอง

กิจกรรมที่ 20 วิธีพุดนำพา พัฒนาสู่ชุมชน

โรงเรียนได้จัดกิจกรรม ลด ละเลิก อบายมุข ในชุมชนโดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ เริ่มตั้งแต่การสำรวจข้อมูลแหล่งอบายมุข ได้แก่ ร้านค้าสุรา ร้านค้าบุหรี่ สำรวจข้อมูลการดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ของชุมชน แล้วนำมาวางแผนการรณรงค์ ลด ละเลิก อบายมุข โดยการออกรณรงค์และประชาสัมพันธ์ในชุมชน รวมทั้งกิจกรรม พิธีเทเหล้า เผาบุหรี่ ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเพื่อรณรงค์ลด ละเลิก อบายมุขในชุมชน โดยกิจกรรมนี้คุณครูประเมินคุณลักษณะของนักเรียน ดังต่อไปนี้

- 1) การวางแผนสำรวจแหล่งอบายมุขในชุมชน
- 2) การออกสำรวจแหล่งอบายมุขในชุมชน
- 3) การร่วมรณรงค์ลดละเลิกอบายมุข และ
- 4) ผลการเรียนรู้เรื่องอบายมุขในชุมชน

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

- ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมวิธีพุดนำพา ฯ อยู่ในระดับ ดีมาก
- ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมวิธีพุดนำพา ฯ อยู่ในระดับ ดี
- ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมวิธีพุดนำพา ฯ อยู่ในระดับ พอใช้
- ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมวิธีพุดนำพา ฯ อยู่ในระดับ ปรับปรุง
- ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมวิธีพุดนำพา ฯ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50-74 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75-89 ผ่านการประเมิน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปผ่านการประเมิน
ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม	ความสามารถในกิจกรรม
วิถีพุทธนำพา	วิถีพุทธนำพา	วิถีพุทธนำพา	วิถีพุทธนำพา
พัฒนาสู่ชุมชน	พัฒนาสู่ชุมชน	พัฒนาสู่ชุมชน	พัฒนาสู่ชุมชน

การกำหนดเกณฑ์ในการประเมินกิจกรรมแต่ละกิจกรรมของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง ทำให้การประเมินมีตัวบ่งชี้ที่ชัดเจน ว่าแต่กิจกรรมมีการดำเนินการที่ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดนับว่าเป็นการทำงานที่มีความรอบคอบในด้านประเมินเป็นอย่างดี

จากข้อมูลการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสาร มีเนื้อหาบางประเด็นที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลจากแบบสอบถาม ดังนี้

ตารางที่ 4.29 การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	โรงเรียนของท่านมีแผนปฏิบัติการและโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	100	0
2	โรงเรียนของท่านมีคณะครูแกนนำเพื่อรับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน	100	0
3	โรงเรียนของท่านมีคณะนักเรียนแกนนำเพื่อรับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน	100	0
4	โรงเรียนของท่านมีระบบ หรือมาตรการการป้องกันอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การป้องกันการติดเกมส์	100	0
5	โรงเรียนของท่านมีการตรวจสอบหรือทำลายสื่อลามก และยาเสพติด ประเภทต่าง ๆ	77	23
6	โรงเรียนของท่านมีการจัดทำรายงาน ประเมิน และสรุปผลการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนทุกปี	100	0

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ดังนี้ บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนในโรงเรียนบ้านแม่จ้อง คิดเป็นร้อยละ 100 ระบุว่า 1) โรงเรียนมีแผนปฏิบัติการและโครงการเกี่ยวกับการ

ส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน 2) โรงเรียนมีคณะครูแกนนำเพื่อรับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน 3) โรงเรียนของท่านมีคณะนักเรียนแกนนำเพื่อรับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน 4) โรงเรียนของท่านมีระบบ หรือมาตรการการป้องกันอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การป้องกันการติดเกมส์ และ5)โรงเรียนของท่านมีการจัดทำรายงาน ประเมิน และสรุปผลการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนทุกปี และบุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามคิดเป็นร้อยละ 77 ระบุว่าโรงเรียนมีการตรวจสอบหรือทำลายสื่อลามก และยาเสพติดประเภทต่าง ๆ

ตารางที่ 4.30 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	การจัดตั้งคณะทำงานระดับครูเพื่อทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม ทำให้การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมประสบความสำเร็จ	4.56	0.73	มาก
2	การจัดตั้งคณะทำงานระดับนักเรียนเพื่อทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม ทำให้การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมประสบความสำเร็จ	4.56	0.73	มาก
3	ระบบ หรือมาตรการการป้องกันอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ของโรงเรียนท่าน ดำเนินการได้ประสบความสำเร็จ	4.67	0.50	มาก
4	โรงเรียนของท่านทำการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในทุกแผนงานหรือทุกกิจกรรม	4.44	0.53	มาก

จากตารางที่ 4.33 สามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก คือระดับ 4 กับข้อความดังต่อไปนี้ 1) การจัดตั้งคณะทำงานระดับครูเพื่อทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม ทำให้การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมประสบความสำเร็จ 2) การจัดตั้งคณะทำงานระดับนักเรียนเพื่อทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม ทำให้การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมประสบความสำเร็จ 3) ระบบ หรือมาตรการการป้องกันอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ของโรงเรียนท่านดำเนินการได้ประสบความสำเร็จ และ4) โรงเรียนของท่านทำการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในทุกแผนงานหรือทุกกิจกรรม

2.ด้านบุคลากร

ด้านบุคลากรผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแบ่งออกเป็นสองประเด็นย่อยคือ คุณลักษณะของบุคลากร และการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ซึ่งการดำเนินงานในด้านบุคลากรเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนบ้านแม่จ้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก คุณลักษณะของบุคลากร เนื่องจากโรงเรียนบ้านแม่จ้องเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ที่มีการดำเนินงานต่าง ๆ ภายใต้งานวัด วิถีพุทธคือวิถีชีวิต ดังนั้นจากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าบุคลากรทุกคนในโรงเรียนบ้านแม่จ้องมีคุณลักษณะด้านคุณธรรมที่เพียบพร้อม ไม่มีคุณครูที่ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ในบริเวณโรงเรียน คุณครูทุกท่านแต่งกายเรียบร้อย พูดจากับนักเรียนสุภาพอ่อนโยน และมีความเป็นกัลยาณมิตรสูง ตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่ มาถึงโรงเรียนตั้งแต่เช้า ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในทุกด้าน คนในชุมชนให้การยอมรับ ชื่นชมและศรัทธาในตัวบุคลากรของโรงเรียนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งท่านเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการพัฒนางานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน มีการกำกับติดตามดูแลงานอย่างต่อเนื่อง มีความขยัน หมั่นเพียร มีความเป็นผู้นำที่ดี ผู้ได้บังคับบัญชา มีความศรัทธาและเชื่อมั่นในตัวผู้อำนวยการ

ประเด็นที่สอง การดำเนินงานในด้านบุคลากรเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โรงเรียนบ้านแม่จ้องมีการดำเนินการด้านบุคลากรในลักษณะของการส่งเสริมคุณครูหรือบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถทันตามยุคสมัย รอบรู้ในงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน คุณครูทุกท่านต้องเป็นเจ้าภาพหรือหัวหน้ากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน เนื่องจากโรงเรียนมีกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนทั้งหมด 20 กิจกรรม ดังนั้นคุณครูทุกคนต้องเป็นหัวหน้างานอย่างน้อย 1 กิจกรรม นอกจากนี้มีการติดตามตรวจสอบเพื่อให้คุณครูได้ศึกษาธรรมะตามความสะดวกของแต่ละบุคคล ให้คุณครูไปศึกษา ดูงาน นำเสนอผลงานในงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในงานนิทรรศการต่าง ๆ มีการสนับสนุนให้บุคลากรในโรงเรียนร่วมงานตามวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นหรืองานอื่น ๆ ในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ แต่ในด้านการกำหนดระเบียบหรือข้อปฏิบัติต่าง ๆ สำหรับบุคลากร เช่น การห้ามดื่มเหล้า สูบบุหรี่ในโรงเรียน โรงเรียนไม่ได้กำหนดระเบียบเหล่านั้น แต่คุณครูทุกท่านในโรงเรียนไม่มีการปฏิบัติในทางที่ไม่ดี ทั้งนี้เนื่องจากคุณครูทั้งโรงเรียนมีความเข้าใจ ความเชื่อ และความมุ่งหมายเดียวกันในการทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม ระเบียบต่าง ๆ จึงไม่จำเป็นต้องมี แต่ทุก ๆ อย่างเป็นเสมือนวัฒนธรรมขององค์กรที่ไม่มีใครฝ่าฝืน

“คุณครูเขามาโรงเรียนแต่เช้ากันทุกวันนะ ดีทุกคนแหละ กับชาวบ้าน อย่างยายก็ดี ... ครู ผ.อ. เก่งมาก แต่ก่อนชาวบ้านไม่ชอบไม่มาอยู่กับโรงเรียนนะ ผ.อ.คนก่อนชาวบ้านเขาไล่เลยนะ แต่ ผ.อ. คนนี้มาเขาทำงานดี เข้ากับชาวบ้านได้ดี เป็นคนดี นี่ถ้าเขาจะย้ายชาวบ้านคงขอร้องให้อยู่ต่อ ตอนนีที่โรงเรียนมีงานอะไร ชาวบ้านก็ไปช่วยกันหมดเลยนะ... เขาดูแลลูกหลานเราดี เราก็ดีใจละ เขาขอช่วยอะไรเราก็อยากช่วย เราก็รู้ว่าเขาอยากทำให้ลูกหลานเราดี เราก็เต็มใจ...” (เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่สามารถพูดสื่อสารภาษากลางได้ บทสัมภาษณ์นี้จึงถอดคำพูดจากภาษาถิ่น(เหนือ)มาเป็นภาษากลาง)

(สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องของโรงเรียนขนาดเล็ก 20 มกราคม 52)

“คุณครูใจดีทุกคนครับ พุดเพราะด้วยครับ คุณครูไม่ตวาดแต่จะพูดกับนักเรียนดี ๆ ครับ โรงเรียนเราเป็นโรงเรียนวิถีพุทธคุณครูบอกว่าเวลาพุดก็ต้องพุดให้เพราะ ๆ ครับ... คุณครูมาเช้าครับ ยิ่งคุณครูเวรจะมาก่อนเลยมาขึ้นรอรับหน้าโรงเรียนแล้วก็ดูแลพวกเราทำความสะอาดพื้นที่... ผ.อ. ก็ใจดีนะครับไม่ดุครับ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนประถมต้นของโรงเรียนขนาดเล็ก 21 มกราคม 52)

“คุณครูไม่ดุคะ ใจดีทุกท่านเลยคะ เวลาทำผิดคุณครูก็จะตักเตือนคะว่าทำอย่างนี้ไม่ดีนะ คอยดูเราเวลาทำกิจกรรมตลอดเลยคะ อย่างกิจกรรมดนตรีไทยคุณครูก็จะอยู่ซ่อมให้จนถึงตอนเย็นคะ คุณครูใจดี... ไม่เคยเห็นคุณครูสูบบุหรี่ หรือกินเหล้าเลยคะ คุณครูบอกพวกเราว่ามันไม่ดีคะ...”

(สนทนากลุ่มนักเรียนประถมปลายของโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 52)

“คุณครูที่โรงเรียนสามัคคีกันคะ ไม่มีใครเกียจงานกัน กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมทุกคนจะได้เป็นเจ้าของอย่างน้อยหนึ่งกิจกรรม คนที่เป็นเจ้าภาพก็ต้องอำนวยความสะดวกแก่คุณครูท่านอื่นๆ ในการทำกิจกรรม แต่ในขณะที่เดียวกันคุณครูทุกท่านก็ให้ความร่วมมือในกิจกรรมอย่างเต็มที่ ... ผ.อ. ท่านเป็นคนเก่งมาก เป็นนักพัฒนาที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลคะ มาโรงเรียนทุกวัน บางที่ท่านไปประชุมถึงตอนเย็นก็ยังแวะเข้ามาที่โรงเรียน บางครั้งมาแค่ถามว่าวันนี้ที่โรงเรียนเป็นอย่างไรบ้างเกิดอะไรขึ้นบ้างหรือเปล่า ท่านทุ่มเท

นะคะกลับบ้านหลังครูน้อยอีก บางทีเราอยากกลับบ้านแล้วแต่ท่านยังไม่กลับเลย เราก็อยู่ต่อ อย่างเรื่องงานเรามีอะไรติดขัดไปปรึกษาท่านท่านตอบเราได้หมดเลย มีวิธีแก้ปัญหาให้เสร็จชี้แนะได้ทุกงานคือเรียกได้ว่างานในโรงเรียนท่านรู้หมดค่ะ ดังนั้นเวลาท่านมอบหมายให้ทำงานอะไรเราก็จะทำด้วยความเต็มใจนะค่ะ เพราะท่านเองก็ทำอย่างทุ่มเท คุณครูทุกคนจึงตั้งใจทำงานและก็ทำงานอย่างมีความสุข...”

(สัมภาษณ์ครูของโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 52)

“เราก็พยายามปรับเปลี่ยนให้คุณครูได้เรียนรู้และทำงานร่วมกัน พยายามปรับเปลี่ยนโดยการนำเอากิจกรรมต่าง ๆ มาให้คุณครูลองทำดู คุณครูเขาก็พยายามทำ ... คุณครูที่ย้ายมาใหม่เราก็ชี้แจงว่าถ้าอยู่แม่จ๋องก็พบเจอกับงานในลักษณะอย่างนี้ ๆ นะ เขาก็ยอมรับได้ คือเริ่มต้นด้วยการสร้างความตระหนักเพื่อให้มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ... การพัฒนาบุคลากรของเราอย่างแรกเราได้จากการที่หน่วยงานต่าง ๆ เขามาศึกษาดูงานก็เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งคนที่เขานำนั้นมาจากหลากหลายหน่วยงานอย่างเช่น สพฐ โรงเรียนองค์กรอื่น ๆ ทำให้สิ่งที่คุณครูได้เรียนรู้ที่มีความหลากหลายแล้วก็มีประโยชน์มาก นอกจากนั้นก็เป็นการอบรมสัมมนาที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้นตลอดทั้งปี... ในด้านการสร้างขวัญกำลังใจ เราก็พยายามให้กำลังใจเขา แต่มาหลัง ๆ ขวัญกำลังใจของคุณครูก็มาเองเพราะการได้รับรางวัล การที่คนมาดูงาน การที่มีคนยอมรับในการทำงานของเขา ... ผ.อ. ก็จะมีการกำกับติดตามดูแลงานคุณครูตลอด ผ.อ. เข้มงวดในเรื่องการกำกับติดตามดูแลมาก แต่ในขณะเดียวกันเราก็จะอยู่กับแบบพี่น้อง เช่นตอนวันครูพอเสร็จพิธี ผ.อ. ก็จะพาคุณครูไปทานอาหารกลางวัน ปีใหม่ก็จะมีของเล็ก ๆ น้อย ๆ มอบให้ทุกคน ทุกคนก็ชื่นชอบ ซึ่งเรื่องเหล่านี้เราก็ละเลยไม่ได้ แต่ก็ไม่ได้ละเลยเรื่องการกำกับติดตามดูแลงานต่าง ๆ.”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการของโรงเรียนขนาดเล็ก 21 มกราคม 52)

นอกจากการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพแล้วผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลในเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามซึ่งได้รับทราบข้อมูลในอีกรูปแบบหนึ่งสามารถยืนยันสภาพความเป็นจริงกับข้อมูลเชิงปริมาณได้ ดังรายละเอียดที่ปรากฏ ดังนี้

ตารางที่ 4.31 คุณลักษณะของบุคลากร และการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	ท่านไม่ดื่มเหล้าในบริเวณโรงเรียน	100	0
2	ท่านไม่สูบบุหรี่ในบริเวณโรงเรียน	100	0
3	ท่านไม่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดทุกชนิด	100	0
4	ท่านปฏิบัติตามสิ่งที่ท่านได้สอนนักเรียน เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตาม	100	0
5	โรงเรียนของท่านได้กำหนดระเบียบปฏิบัติให้กับบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนอย่างชัดเจน เช่น การห้ามบุคลากรสูบบุหรี่ในโรงเรียน หรือเกี่ยวข้องกับสารเสพติดทุกชนิด	100	0
6	ท่านปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือระเบียบปฏิบัติของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	100	0

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ดังนี้ บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนในโรงเรียนบ้านแม่จ้อง ระบุว่า 1)ไม่ดื่มเหล้าในบริเวณโรงเรียน 2)ไม่สูบบุหรี่ในบริเวณโรงเรียน 3)ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดทุกชนิด 4)ปฏิบัติตามสิ่งที่ท่านได้สอนนักเรียน เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตาม 5)โรงเรียนได้กำหนดระเบียบปฏิบัติให้กับบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนอย่างชัดเจน เช่น การห้ามบุคลากรสูบบุหรี่ในโรงเรียน หรือเกี่ยวข้องกับสารเสพติดทุกชนิด และ6)ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือระเบียบปฏิบัติของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ตารางที่ 4.32 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุคลากร และการดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	บุคลากรทุกคนในโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมที่โรงเรียนจัดทุกครั้ง	4.78	0.44	มาก
2	บุคลากรทุกคนในโรงเรียนของท่านประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน	4.67	0.50	มาก
3	ท่านศึกษาธรรมะ ศาสนธรรมผ่านสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ เทปธรรมะ วิดีทัศน์ รายการธรรมะทางโทรทัศน์ เป็นประจำ	4.11	0.78	มาก

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
4	โรงเรียนของท่านจัดกิจกรรมแสดงธรรมในโรงเรียนเป็นประจำทุกสัปดาห์	4.89	0.33	มาก
5	โรงเรียนของท่านจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับบุคลากรทุกคนในโรงเรียน เช่น การจัดปฏิบัติธรรม เป็นประจำทุกปี	4.78	0.67	มาก
6	บุคลากรทุกคนในโรงเรียนของท่านให้ความร่วมมือกับกิจกรรมพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนจัดขึ้น	4.78	0.44	มาก
7	การจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรส่งผลให้งานพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประสบความสำเร็จ	4.78	0.44	มาก

ในการแปลผลระดับความคิดเห็นจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ของระดับความคิดเห็นไว้ดังนี้ ระดับ 5 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความมากที่สุด (ร้อยละ 90-100) ระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความมาก (ร้อยละ 80-89) ระดับ 3 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความปานกลาง (ร้อยละ 60-79) ระดับ 2 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความน้อย (ร้อยละ 50-59) และระดับ 1 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความน้อยที่สุด (ต่ำกว่าร้อยละ 50)

จากตารางที่ 4.31 สามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก คือระดับ 4 กับข้อความดังต่อไปนี้

- 1) บุคลากรทุกคนในโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมที่โรงเรียนจัดทุกครั้ง
- 2) บุคลากรทุกคนในโรงเรียนของท่านประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน
- 3) ท่านศึกษาธรรมะ ศาสนธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ เทปธรรมะ วีดีทัศน์ รายการธรรมะทางโทรทัศน์เป็นประจำ
- 4) โรงเรียนของท่านจัดกิจกรรมแสดงธรรมในโรงเรียนเป็นประจำทุกสัปดาห์
- 5) โรงเรียนของท่านจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับบุคลากรทุกคนในโรงเรียน เช่น การจัดปฏิบัติธรรม เป็นประจำทุกปี
- 6) บุคลากรทุกคนในโรงเรียนของท่านให้ความร่วมมือกับกิจกรรมพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนจัดขึ้น
- และ 7) การจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรส่งผลให้งานพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประสบความสำเร็จ

จากการศึกษาข้อมูลด้านบุคลากรพบว่า บุคลากรของโรงเรียนบ้านแม่จ้องทุกคนมีคุณลักษณะทางด้านคุณธรรมที่ดี ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ในบริเวณโรงเรียน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน ร่วมกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนทุกวัน และให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมเป็นอย่างดี ในด้านการจัดการด้านบุคลากร โรงเรียนสนับสนุนให้ครูเข้าเสนอผลงานในงานต่าง ๆ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

3.การจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้

การจัดสภาพแวดล้อม โรงเรียนบ้านแม่จ้องมีการจัดกิจกรรม ธรรมะเกิดทุกเวลา ถ้าพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การดำเนินการของกิจกรรมนี้ คือจัดทำแหล่งเรียนรู้ในด้านคุณธรรมจริยธรรมขึ้นในโรงเรียน โดยการพัฒนาปรับปรุงบริเวณต่างๆให้สะอาดสวยงาม น่าอยู่อาศัยมีความร่มรื่น และเป็นธรรมชาติ มีจุดเรียนรู้ต่าง ๆให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น ป้ายความรู้ บอร์ดนิทรรศการ บอร์ดคุณธรรมพื้นฐานของโรงเรียน บอร์ดศีลห้าซึ่งนักเรียนทุกคนของโรงเรียนบ้านแม่จ้องสามารถท่องศีลทั้งห้าข้อได้อย่างคล่องแคล่ว และมีการจัดแหล่งเรียนรู้สำคัญที่เป็นหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้แก่ น้ำทิพย์ชโลมใจ ป้ายคติธรรมติดบริเวณต้นไม้ทั่วโรงเรียน กำแพงธรรมมงคลชีวิต 38 ประการ อ่างบัวสี่เหล่า กงเกวียนก่าเกวียน ซึ่งบริเวณเหล่านี้จะมีป้ายอธิบายหลักธรรมของพระพุทธศาสนาข้อนั้น ๆ ไว้ให้นักเรียนได้ศึกษา บริเวณโรงอาหารมีการติดป้ายที่เขียนบทพิจารณาอาหาร เพื่อให้นักเรียนได้ท่องก่อนรับประทานอาหารทุกวัน บริเวณโดยรอบของโรงเรียนมีความสะอาดสะอ้าน ในตอนเช้าของทุกวันนักเรียนและนักการภารโรงจะช่วยกันทำความสะอาดแบ่งตามเขตพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง ซึ่งนักเรียนของโรงเรียนบ้านแม่จ้องเรียกการทำความสะดวกบริเวณโรงเรียนนี้ว่า การรับบุญ และในการทำความสะอาดแต่วันจะมีกรรมการนักเรียนตามกลุ่มสีไปตรวจการทำความสะอาดและประเมินให้คะแนนทั้งเรื่องของความสะอาดและการให้ความร่วมมือของสมาชิกกลุ่มสี การประเมินเช่นนี้นักเรียนจะเรียกการประเมินการรับบุญ นักเรียนทุกคนต่างตั้งใจฟังการประเมินผลพื้นที่รับผิดชอบของตนเองอย่างตั้งใจ

“เราพยายามจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนของเราทุกจุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมบนกำแพงฝาผนัง หรือสวนหย่อมของเราก็เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมได้ทั้งหมด การดูแลรักษาความสะดวกต่าง ๆ เราได้แบ่งเป็นเขตพื้นที่รับผิดชอบให้นักเรียน โดยจะแบ่งตามกลุ่มสี มีการตรวจประเมินผล การทำความสะอาดของแต่ละกลุ่มสีทุกวัน”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

“ตอนเช้าจะมาทำความสะอาดห้องเรียนกับพื้นที่รับผิดชอบคะ ก็ช่วยกันทำทุกคน พอเราทำเสร็จก็จะมีพี่ ๆ เขามาตรวจและประเมินว่าเราทำความสะอาดได้คะแนนระดับเท่าไร มีการช่วยเหลือกันหรือไม่ พี่เขาจะรายงานที่หน้าแถวหลังจากร้องเพลงชาติเสร็จคะ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนประถมต้นของโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 52)

ภาพที่ 4.3 การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนขนาดเล็ก

บันทึกการสังเกตการจัดสภาพแวดล้อม

“การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนบ้านแม่จ้อกเป็นแบบ การทำให้พื้นที่ทุกส่วนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรมได้ทั้งหมด มีการเขียนหลักธรรมทางศาสนาลงบนกำแพงโรงเรียน และผนังห้องเรียน มีเอื้อนวิถิปุทธซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน มีลานธรรมซึ่งมีพระพุทธรูปอีกหนึ่งองค์ประดิษฐานอยู่ บริเวณลานธรรมนักเรียนใช้เป็นสถานที่เข้าแถวและนั่งสมาธิในตอนเช้า จัดทำป้ายนิเทศเกี่ยวกับคุณธรรมพื้นฐานของโรงเรียน ซึ่งมี 9 ประการให้นักเรียนได้อ่าน นักเรียนทุกคนท่องคุณธรรม 9 ประการของโรงเรียนได้ บริเวณหน้าเสาธงมีการจัดแต่งสถานที่เป็นลักษณะของพุทธศาสนสุภาษิตหรือคำสอนในศาสนาพุทธ เช่น อ่างบัวและมีป้ายเขียนคำสอนเรื่องบัวสี่เหล่าหรือวงล้อที่เขียนอธิบายเรื่องกงเกวียนกำเกวียน บ่อน้ำเล็กๆ กับคำอธิบายเรื่องบ่อน้ำทิพย์ชโลมใจ ฯ รอบบริเวณสะอาดสะอ้านไม่มีเศษใบไม้หรือเศษขยะ ห้องเรียนมีแบบใช้โต๊ะตัวเตี้ยนั่งพื้น และการนั่งเก้าอี้แบบปกติ มีห้องสมุดที่นักเรียนเรียกว่า “เอื้อนความรู้” เป็นแหล่งค้นคว้าที่สำคัญ ”

ตารางที่ 4.33 การจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	โรงเรียนของท่านมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน	100	0
2	โรงเรียนของท่านมีการจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	100	0
3	โรงเรียนของท่านมีแหล่งเรียนเชิงคุณธรรมเพียงพอกับจำนวนนักเรียน	100	0

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ดังนี้ บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนในโรงเรียนบ้านแม่จ้อง คิดเป็นร้อยละ 100 ระบุว่า 1) โรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน 2) โรงเรียนมีการจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน และ3) โรงเรียนมีแหล่งเรียนเชิงคุณธรรมเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

ตารางที่ 4.34 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
	โรงเรียนของท่านจัดสภาพแวดล้อมเหมาะแก่การส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้เรียน	4.78	0.44	มาก

จากตารางที่ 4.39 สามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก คือระดับ 4 กับข้อความโรงเรียนของท่านจัดสภาพแวดล้อมเหมาะแก่การส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้เรียน

การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง ใช้หลักการจัดคือ ธรรมชาติเกิดเวลาถ้าพัฒนาแหล่งเรียน โรงเรียนจึงได้จัดให้ทุกจุดในโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมได้ทั้งหมด จัดสรรให้พื้นที่ว่างทั่วบริเวณโรงเรียนเป็นแหล่งเรียน และเน้นให้นักเรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทุกแหล่งจนครบ นักเรียนรับรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งว่าสอนเรื่องอะไรให้กับนักเรียนบ้าง

ตอนที่ 3 รูปแบบกิจกรรม

รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง มี 2 ประเภทคือ 1)กิจกรรมการเรียนการสอน 2)กิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมอื่นๆ

1.กิจกรรมการเรียนการสอน

รูปแบบการจัดการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนบ้านแม่จ้องแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการหลักไตรสิกขา 2) การจัดหน่วยบูรณาการการเรียนรู้ ควบคู่กับธรรมะ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทั้ง 2 ลักษณะนั้นมีรายละเอียดในการดำเนินการ ดังนี้

1.1)การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการหลักไตรสิกขา ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูผู้สอนจะนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) บูรณาการลงสู่การจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง เริ่มตั้งแต่การวางแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ รวมทั้งมีการแจ้งนักเรียนทุกครั้งว่านักเรียนได้ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างไรบ้าง และมีสิ่งที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

“การจัดการเรียนการสอนของเราทุกวิชาสอดแทรกหลักไตรสิกขา ในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เราจะมีข้อกำหนด ว่าในการเรียนการสอนครั้งนี้เราต้องการให้นักเรียนเกิดศีล(พฤติกรรม)อะไร เกิดสมาธิ(จิตใจ)อะไร และเกิดปัญญา(ความรู้)อะไร ในการจัดการเรียนการสอนแต่ละหน่วยการเรียนรู้เราจะบอกนักเรียนว่านักเรียนจะได้รับการพัฒนาคุณธรรมในด้านใดบ้าง”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

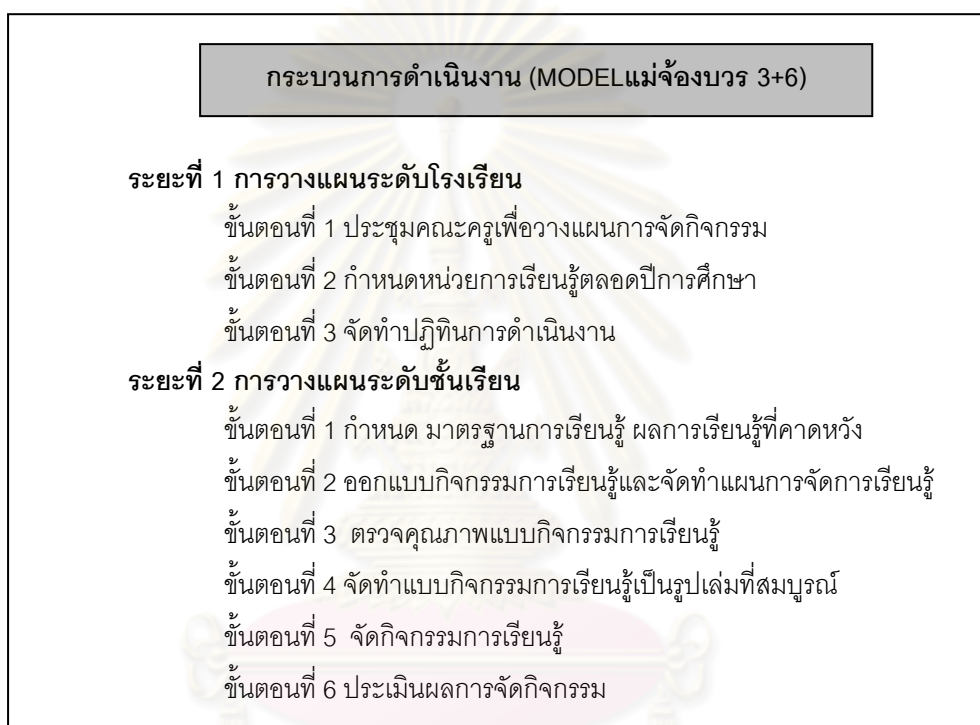
“ตอนเข้าเรียนคุณครูจะบอกค่ะ ว่าชั่วโมงนี้เราจะได้รับศีลอะไร สมาธิอะไร และได้รับปัญญาอะไร”

(สนทนากลุ่มนักเรียนประถมปลายของโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 52)

“การวัดประเมินผลการเรียนรู้เราก็ใช้การวัดประเมินผลตามหลักไตรสิกขาค่ะ ซึ่งคุณครูทุกคนจะเขียนระบุไว้ข้างหลังแผนการจัดการเรียนรู้อยู่แล้ว ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้มีการดำเนินการลักษณะเดียวกันทั้งหมดค่ะ”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 20 มกราคม 2552)

1.2)การจัดหน่วยบูรณาการการเรียนรู้ ควบคู่กับธรรมชาติ กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่คณะครู และนักเรียนได้วางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ตลอดปีการศึกษา เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเด็กแห่งชาติ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น ในการเรียนการสอนจะยึดหลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มีการดำเนินการกิจกรรมเป็นขั้นตอน ใช้กระบวนการทำงาน แบบ MODELแม่จ๋องบวร 3+6 ซึ่งมีรูปแบบ ดังแผนภาพต่อไปนี้

จากการศึกษาเอกสารและการฟังบรรยายของคุณครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม ผู้วิจัยค้นพบว่า ในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดของการดำเนิน ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การวางแผนระดับโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 1. ประชุมคณะครูเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรม โดยร่วมกันวิเคราะห์หลักสูตร สถานศึกษาด้านมาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อนำมากำหนดหน่วยการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2. กำหนดหน่วยการเรียนรู้ตลอดปีการศึกษา หลังจากได้วิเคราะห์หลักสูตร ร่วมกันแล้วคุณครูจะมากำหนดหน่วยการเรียนรู้ที่จะขึ้นตลอดปีการศึกษาว่าจะจัดหน่วย ะไรบ้าง โดยในการกำหนดหน่วยเรียนรู้นั้นจะสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของแต่ละ กลุ่มสาระ

ขั้นตอนที่ 3. จัดทำปฏิทินการดำเนินงาน ในขั้นตอนการจัดทำปฏิทินการดำเนินงานจะมีการระบุรายละเอียดดังนี้ 3.1) ชื่อหน่วยบูรณาการ (Unit) 3.2) ชื่อตอนของแต่ละหน่วย (Theme) 3.3) คุณธรรมพื้นฐาน ที่ต้องการเน้น 3.4) กำหนดเวลาการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของแต่ละหน่วย 3.5) กำหนดระยะเวลาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งโรงเรียนบ้านแม่จ้องได้มีการกำหนดปฏิทินการดำเนินงาน ดังนี้

ปฏิทินกำหนดการจัดทำหน่วยบูรณาการการเรียนรู้ ควบคู่กับธรรมะ ปี 2551	
หน่วยที่ 1 ชื่อ	แม่จ้อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐานสืบสานและเรียนรู้จากวันวิสาขบูชา
ตอน	ตามรอยพระพุทธคุณ หนุนนำสู่ความร่มเย็น
คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น	ความกตัญญู, ความสามัคคี, ความมีน้ำใจ
กำหนดการจัดทำแผน	10 – 13 พฤษภาคม 2551
กำหนดการจัดกิจกรรม	16 – 20 พฤษภาคม 2551
หน่วยที่ 2 ชื่อ	แม่จ้อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันสิ่งแวดล้อมโลก
ตอน	การจัดการขยะเพื่อลดภาวะโลกร้อน
คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น	ความมีวินัย, ความประหยัด, ความสะอาด, ความกตัญญู
กำหนดการจัดทำแผน	28 - 30 พฤษภาคม 2551
กำหนดการจัดกิจกรรม	4 – 6 มิถุนายน 2551
หน่วยที่ 3 ชื่อ	แม่จ้อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐานสืบสานและเรียนรู้จากวันอาสาฬหบูชา-วันเข้าพรรษา
ตอน	ทำขนมเทียนและถวายเทียนเพื่อเรียนรู้คุณธรรมความดี
คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น	ความสะอาด, ความสามัคคี, ความมีน้ำใจ, ความกตัญญู
กำหนดการจัดทำแผน	1 - 4 กรกฎาคม 2551
กำหนดการจัดกิจกรรม	7 – 14 กรกฎาคม 2551
หน่วยที่ 4 ชื่อ	แม่จ้อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันแม่แห่งชาติ
ตอน	มะลิแทนดวงใจ ซาบซึ้งในค่าน้ำนม
คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น	ความกตัญญู, ความสุภาพ, ความมีน้ำใจ
กำหนดการจัดทำแผน	1 – 4 สิงหาคม 2551
กำหนดการจัดกิจกรรม	8 – 13 สิงหาคม 2551

ปฏิทินกำหนดการจัดทำหน่วยบูรณาการการเรียนรู้ ควบคู่กับธรรมะ ปี 2551	
<p>หน่วยที่ 5 ชื่อ แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จาก วันเยาวชนแห่งชาติ</p> <p>ตอน เยาวชนวัยใส ฝึกฝึทำความดี</p> <p>คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความขยัน, ความซื่อสัตย์, ความมีวินัย, ความกตัญญู</p> <p>กำหนดการจัดทำแผน 12 – 15 กันยายน 2551</p> <p>กำหนดการจัดกิจกรรม 18 – 19 กันยายน 2551</p>	<p>หน่วยที่ 6 ชื่อ แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จาก วันลอยกระทง</p> <p>ตอน ยี่เป็งร่วมสืบสาน หมูเห่าลูกหลาน “รักษาลำน้ำแม่จ๋อง”</p> <p>คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความสะอาด, ความประหยัด, ความกตัญญู</p> <p>กำหนดการจัดทำแผน 3 – 6 พฤศจิกายน 2551</p> <p>กำหนดการจัดกิจกรรม 10 – 12 พฤศจิกายน 2551</p>
<p>หน่วยที่ 7 ชื่อ แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จาก วันพ่อแห่งชาติ</p> <p>ตอน ๑๑๖ วัน จากวันแม่ถึงวันพ่อ ก่อเกิดคุณธรรมพื้นฐาน ลด ละ เลิก อบายมุข</p> <p>คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความสามัคคี, ความประหยัด, ความกตัญญู</p> <p>กำหนดการจัดทำแผน 25 – 28 พฤศจิกายน 2551</p> <p>กำหนดการจัดกิจกรรม 2 – 4 ธันวาคม 2551</p>	<p>หน่วยที่ 8 ชื่อ แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันขึ้นปีใหม่</p> <p>ตอน งานเลี้ยงใช้เพียงอ้อมท้อง พวกเราพี่น้อง รู้ รัก สามัคคี</p> <p>คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความมีน้ำใจ, ความประหยัด, ความกตัญญู</p> <p>กำหนดการจัดทำแผน 22 – 25 ธันวาคม 2551</p> <p>กำหนดการจัดกิจกรรม 29 – 30 ธันวาคม 2551</p>
<p>หน่วยที่ 9 ชื่อ แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันมาฆบูชา</p> <p>ตอน มาฆบูชา “วันแห่งความรักของชาวพุทธ”</p> <p>คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความสามัคคี, ความซื่อสัตย์, ความกตัญญู</p> <p>กำหนดการจัดทำแผน กุมภาพันธ์ 2552</p> <p>กำหนดการจัดกิจกรรม กุมภาพันธ์ 2552</p>	

ระยะที่ 2 การวางแผนระดับชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ในหน่วยบูรณาการแต่ ละหน่วยครูที่รับผิดชอบการสอนกลุ่มสาระต่างๆ วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ แล้วกำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ของหน่วย ผลการเรียนรู้ที่ คาดหวังแต่ละกลุ่มสาระมีประมาณ 3 ข้อ ในแต่ละข้อระบุหลักไตรสิกขาที่สอดคล้องอย่างชัดเจน ไว้ท้ายข้อ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่ระบุไตรสิกขา

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

1. จำแนกพืชสมุนไพรที่กำหนดตามโครงสร้างลักษณะของใบ (ศีล)
2. มีความตั้งใจในการทำงานและทำงานเสร็จตามเวลาที่กำหนด (สมาธิ, ศील)
3. บอกความแตกต่างระหว่างพืชใบเลี้ยงเดี่ยว และใบเลี้ยงคู่ (ปัญญา)

หลักไตรสิกขา : การเรียนรู้

ศีล (พฤติกรรม)

1. ความตั้งใจเรียน
2. ทำงานเสร็จทันเวลา
3. ความเชื่อเพื่อต่อเพื่อน
4. ผลงานเป็นระเบียบเรียบร้อย
5. การทำงานเป็นทีมที่มีความสามัคคีในหมู่คณะ

สมาธิ (จิตใจ)

1. ความสำรวม ,ความอดทน
2. มีความเมตตา โอบอ้อมอารี
3. ความรับผิดชอบ,ความตั้งใจ
4. มีความสุข และร่าเริงในการเรียน
5. ความซื่อสัตย์ ,ความขยันหมั่นเพียร

ปัญญา (ความรู้)

1. การฝึกฝนค้นคว้าจดบันทึก
2. การนำเสนอการถ่ายทอดให้ผู้อื่น
3. การคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา
4. การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
5. มีความรู้ มีทักษะ ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ คุณครู ผู้รับผิดชอบกลุ่มสาระต่าง ๆ ต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีลักษณะต่อไปนี้ 1) มีความสอดคล้องกับชื่อตอน (Theme) ของเรื่อง 2) มีกิจกรรมที่เชื่อมโยงนำสู่คุณธรรมพื้นฐานที่กำหนด 3) นำหลักไตรสิกขาของพุทธศาสนาอย่างชัดเจน 4) เน้นทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียน และ 5) มีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายและน่าสนใจ กล่าวคือแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่จัดทำขึ้นนั้น ต้องเน้นให้เกิดหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และคุณธรรมพื้นฐานที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบคุณภาพแบบกิจกรรมการเรียนรู้ รวบรวมแบบกิจกรรมทุกกลุ่มสาระ (ฉบับร่าง) นำส่งให้ผู้อำนวยการหรือฝ่ายวิชาการตรวจสอบ และทำการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้อำนวยการหรือฝ่ายวิชาการ

ขั้นตอนที่ 4 จัดทำแบบกิจกรรมการเรียนรู้เป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ ในขั้นตอนนี้ฝ่ายวิชาการของโรงเรียนบ้านแม่จ้องมีหน้าที่รวบรวมแบบกิจกรรม ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ของแต่ละชั้นเรียน เพื่อจัดทำเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ ซึ่งในเล่มที่สมบูรณ์ประกอบไปด้วยหน้าสารบัญ ที่เว้นว่างส่วนที่เป็นเลขหน้า และคำนำไว้เพื่อให้นักเรียนได้เขียนเอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการฝึกนักเรียนในเรื่องการเขียนด้วยอีกทางหนึ่ง รวมทั้งภายในเล่มแบบกิจกรรมนั้นก็มีรูปภาพประกอบต่าง ๆ มากมายเพื่อให้นักเรียนได้ระบายสี ตกแต่งตามจินตนาการ นักเรียนสามารถวาดรูปหรือตกแต่งเพิ่มเติมได้ทุกรูปแบบตามความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละคน ซึ่งคุณครูจะมีการให้คะแนนในส่วนนี้ด้วย

ขั้นตอนที่ 5 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการจัดกิจกรรม ซึ่งสิ่งที่ต้องระวังคือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 6 ประเมินผลการจัดกิจกรรม เมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมแล้วคุณครูทำการตรวจสอบและประเมินผลการทำกิจกรรม โดยประเมินตามหลักไตรสิกขาและคุณธรรมพื้นฐานที่ต้องการ แล้วเขียนลงในบันทึกผลหลังสอนของแผนการจัดการเรียนรู้

นอกจากนี้โรงเรียนบ้านแม่จ้องได้กำหนดรูปแบบการจัดทำแผนการสอน ให้กับคณะครูทุกคนในโรงเรียน โดยต้องมีส่วนประกอบต่อไปนี้ 1) ตารางวิเคราะห์การเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ 2) ผังมโนทัศน์มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระ 3) ผังมโนทัศน์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และ 4) ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้ และเมื่อแตกออกมาเป็นแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละหน่วยจะต้องประกอบด้วย 1) สาระสำคัญ 2) คุณธรรมพื้นฐาน 3) มาตรฐานการเรียนรู้ 4) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 5) สาระการเรียนรู้ 6) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 7) สื่อการเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ 8) การวัดผลประเมินผล 9) ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้บริหาร และ 10) บันทึกผลหลังสอน

“การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระนี้นักเรียนเขาสนุกกันมากค่ะ เพราะเขาได้ลงมือปฏิบัติจริง การจัดการเรียนสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ก็จะเชื่อมโยงสอดคล้องกันทั้งหมด อย่างเช่นเราเรียนเรื่องวันปีใหม่ของเนื้อหาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ก็จะว่าด้วยเรื่องวันปีใหม่ที่ในหน่วยแต่ละหน่วยจะมีการกำหนดคุณธรรมพื้นฐานที่ต้องการเน้นให้ชัดเจน เพราะฉะนั้นครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จึงต้องเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรมที่กำหนดด้วย”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

“ตอนเรียนหน่วยบูรณาการสนุกมากเลยคะ ได้ลงมือทำจริงด้วย อย่างตอนวันปีใหม่นี้เราได้เรียนตอนเกี่ยวกับงานเลี้ยง ทำอาหารรับประทานกัน วิชาเลขก็ได้คิดคำนวณการซื้อของที่เรานำมาใช้ในวันงาน วิชาภาษาอังกฤษก็เรียนคำศัพท์เกี่ยวกับอาหารที่เราทำกินกัน แล้วยังมีการได้ทำงานกลุ่ม ได้แบ่งงานกันทำได้ช่วยเหลือกันค่ะ หนูชอบการเรียนหน่วยบูรณาการมาก”

(สนทนากลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์มีความสอดคล้องกับข้อมูลจากแบบสอบถาม ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.35 การดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	ท่านนำหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่นับถือมาบูรณาการกับแผนการจัดการเรียนรู้	100	0
2	ท่านมีรูปแบบ หรือวิธีการวัดประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียนตามรายวิชาเรียน หรือตามกลุ่มกิจกรรม	100	0
3	ท่านได้ทำการวัดประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียนตามรายวิชาเรียน หรือตามกลุ่มกิจกรรม	100	0
4	ท่านใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม	100	0
5	โรงเรียนของท่านได้จัดให้นักเรียนมีการเจริญสมาธิ ตลอดปีการศึกษา	100	0
6	นักเรียนของท่านร่วมกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาด้วยความเต็มใจ	100	0

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ดังนี้ บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนในโรงเรียนบ้านแม่จ้อง คิดเป็นร้อยละ 100 ระบุว่า 1) นำหลักธรรมาภิบาลของศาสนาที่นับถือมาบูรณาการกับแผนการจัดการเรียนรู้ 2) มีรูปแบบ หรือวิธีการวัดประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียนตามรายวิชาเรียน หรือตามกลุ่มกิจกรรม 3) ได้ทำการวัดประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียนตามรายวิชาเรียน หรือตามกลุ่มกิจกรรม 4) ใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม 5) โรงเรียนได้จัดให้นักเรียนมีการเจริญสมาธิ ตลอดปีการศึกษา และ 6) นักเรียนของท่านร่วมกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาด้วยความเต็มใจ

ตารางที่ 4.36 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนของท่านจัดทำแผนการสอนบูรณาการกับหลักธรรมาภิบาลในศาสนาที่นับถือ	4.56	0.53	มาก
2	โรงเรียนของท่านได้มีการกำหนดให้ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	4.22	0.67	มาก
3	นักเรียนของท่านศึกษาศาสนาธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น รายการธรรมะ เป็นประจำทุกสัปดาห์	4.11	0.60	มาก
4	ท่านจัดให้นักเรียนของท่านมีการเจริญสมาธิ ภาวนาเป็นประจำทุกวัน	4.78	0.44	มาก
5	รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาที่ท่านจัด ทำให้นักเรียนมีความสุขในการร่วมกิจกรรม	4.67	0.71	มาก
6	รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาที่ท่านจัด ทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น	4.67	0.50	มาก
7	ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนของท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาให้กับนักเรียน	4.67	0.50	มาก

จากตารางที่ 4.35 สามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก คือระดับ 4 กับข้อความดังต่อไปนี้ 1) ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนของท่านจัดทำแผนการสอนบูรณาการกับหลักธรรมาภิบาลในศาสนาที่นับถือ 2) โรงเรียนของท่านได้มีการกำหนดให้ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อดำเนินการส่งเสริม

คุณธรรมในโรงเรียน 3)นักเรียนของท่านศึกษาศาสนธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น รายการธรรมะ เป็นประจำทุกสัปดาห์ 4)ท่านจัดให้นักเรียนของท่านมีการเจริญสมาธิ ภาวนาเป็นประจำทุกวัน 5)รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาที่ท่านจัด ทำให้นักเรียนมีความสุขในการร่วมกิจกรรม 6)รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาที่ท่านจัด ทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น และ7)ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนของท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาให้กับนักเรียน

2.กิจวัตรและกิจกรรม

การจัดกิจวัตรและกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมโรงเรียนบ้านแม่จ้องมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนในโรงเรียน จำนวน 20 กิจกรรม ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ฝึกธรรมะเป็นกิจวัตร ปฏิบัติจนเป็นนิสัย

เป็นประจำทุกวันที่เปิดเรียน เมื่อนักเรียนมาถึงโรงเรียนในตอนเช้า นักเรียนจะได้เรียนรู้และปฏิบัติจริงในจริยวัตรที่เป็นวิถีชีวิตของชาวพุทธล้านนา ได้แก่การกราบพระ การแสดงความเคารพต่อครูอาจารย์ การสวดมนต์ไหว้พระ การแผ่เมตตา การทำจิตใจให้มีสมาธิ และคารวะธรรมในกิจกรรมหน้าเสาธง จนถึงเข้าห้องเรียน

“นักเรียนเขาจะมาโรงเรียนแต่เช้า แล้วเขาก็ทำกิจวัตรของเขา เริ่มจากการทำความเคารพคุณครูที่มาขึ้นรับหน้าประตูโรงเรียน และนักเรียนเขาก็จะเข้าไปกราบพระ ทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน จากนั้นนักเรียนทุกคนเขาก็จะมาเข้าแถว ร้องเพลงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา และทำกิจกรรมคารวะธรรม...เท่าที่เราได้เห็นคือนักเรียนรุ่นน้องจะเชื้อพียงนักเรียนรุ่นพี่นะ เวลามีกิจกรรมอะไร เราให้เขาดูแลกันเอง เขาควบคุมกันได้”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

“ก็ทำอย่างนี้ทุกวันอยู่แล้วค่ะ...กิจกรรมไม่น่าเบื่อ นะคะ นั่งสมาธิยังทำให้รู้สึกสบาย ลองฟังเพลงดูสิคะ เพราะดีฟังแล้วรู้สึกสบายมากเลยคะ ไม่ได้รู้สึกถูกบังคับค่ะ ทำทุกวันจนเป็นเรื่องปกติแล้วค่ะ”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

บันทึกสังเกตการจัดกิจกรรม ฝึกธรรมะเป็นกิจวัตร ปฏิบัติจนเป็นนิสัย

“นักเรียนทุกคนมาโรงเรียนแต่เช้า มาถึงโรงเรียนทำความสะอาดคุณครูที่ยืนรับหน้าประตูโรงเรียน แล้วพากันไปกราบพระประจำโรงเรียน จึงแยกย้ายกันไปทำความสะอาดพื้นที่รับผิดชอบ และทำความสะอาดห้องเรียน เมื่อถึงเวลาเข้าแถวนักเรียนมาเข้าแถวพร้อมเพรียงกัน มีนักเรียนชั้นประถมปลายเป็นผู้นำทำกิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมเริ่มด้วยการร้องเพลงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ และนั่งสมาธิ เป็นการนั่งสมาธิที่มีเปิดเพลงประกอบเนื้อเพลงบอกให้นักเรียนทำจิตใจให้สงบ สบาย หลังจากนั้นสมาธิเสร็จจึงได้มีการแผ่เมตตา และมีกิจกรรมเชิงวิชาการต่อไป จนถึงก่อนเข้าห้องเรียนครูจึงให้นักเรียนทำกิจกรรมคารวะธรรม นักเรียนรุ่นน้องทำความสะอาดนักเรียนรุ่นพี่ เป็นการแสดงความเคารพด้วยการไหว้ ต่อๆกันมา คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไหว้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ไหว้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ”

กิจกรรมที่ 2 ลดความตระหนี่ด้วยวิธีให้ทาน

นักเรียน และคณะครู บุคลากรและชุมชนชาวบ้าน ได้ทำบุญตักบาตรตามแบบล้านนา ทุกเช้าวันศุกร์ เวลา 07.30 น. ถึง 08.00 น. โดยนิมนต์พระภิกษุสงฆ์จากวัดแม่จ้อง มารับบิณฑบาตร ในโรงเรียน จำนวน 3 รูป ในการตักบาตรแต่ละครั้ง พระภิกษุสงฆ์ จะประกอบพิธีกรรมเพื่อให้เกิด ทานมัย ศีลมัย และภาวนามัย แก่ นักเรียนและบุคลากรที่เข้าร่วมกิจกรรม

“พวกเราใส่บาตรกันทุกวันศุกร์ค่ะ พระก็เป็นพระที่มาจากวัดแม่จ้อง เรานี้แหละค่ะ ตอนเช้าขึ้นไหนเป็นเจ้าภาพก็จะมาเตรียมค่ะ เตรียมจัดสถานที่เตรียมพิธี พวกหนูทำพิธีเอง กล่าวคำอะไรเองหมดเลยค่ะ ทุกคนเตรียมของกันมาค่ะ ก็มีอาหาร กรวยดอก(ดอกไม้) น้ำหยาด(น้ำสำหรับกรวดน้ำ) พอมาถึงก็มานั่งกันเรียงตามลำดับชั้นค่ะ ชั้นที่เป็นเจ้าภาพของวันนั้นจะนั่งหน้าสุด”

(สนทนากลุ่มนักเรียนชั้นประถมปลายโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

“ยายก็มาใส่บาตรกับเด็ก ๆ ทุกวันศุกร์ค่ะ ดีจะชอบ เด็กๆ ได้ฝึกด้วยคู่มือเขาทำเองหมดเลยพิธีการอะไร เรื่องเข้าวัดทำบุญนี้เป็นเรื่องปกติของชาวเมืองเหนือเราอยู่แล้วให้เด็กๆ เขาได้ทำแบบนี้ก็เหมือนปลูกฝัง”

(สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องโรงเรียนขนาดเล็ก 23 มกราคม 2552)

“เด็กเขาทำเองหมดเลยนะ เขาเตรียมสถานที่เอง ดำเนินพิธีการเอง มันได้อะไรที่มากกว่าการใส่บาตรไง ได้มากกว่าการสอนให้เขารู้จักการให้ รู้จักการทำบุญ เขาได้เรื่องความรับผิดชอบ ได้ฝึกทักษะการทำงาน ฝึกการเป็นผู้นำกิจกรรม ฝึกความอดทนและอะไรอีกหลายอย่าง คุณย่าคุณยายได้มาทำบุญร่วมกับลูกหลาน เป็นภาพที่น่ามองน้องว่าไหม”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

บันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรม **ลดความตระหนี่ด้วยวิถีให้ทาน**

“วันนี้เป็นวันศุกร์ นักเรียนทุกคนแต่งกายด้วยชุดพื้นเมือง เช้าวันนี้นักเรียนมาโรงเรียนแต่เช้าเหมือนทุกวัน นักเรียนชั้น ป.6 จัดเตรียมสถานที่สำหรับใส่บาตร โดยการนำเสื่อมาปูที่ลานธรรมหันหน้าไปทางพระพุทธรูป เตรียมขันสำหรับวางดอกไม้ นักเรียนทุกคนเตรียมอาหาร อย่างเช่น ข้าวเหนียว ไข่ฉัว ขนม สำหรับนำมาใส่บาตร พร้อมกับเตรียมดอกไม้ ธูปเทียน รวมทั้งทุกคนเตรียมน้ำใส่ขวดพลาสติกใบเล็ก ๆ มาด้วย เมื่อสอบถามจึงได้ทราบว่า เป็นน้ำที่เตรียมมาสำหรับใช้ในการกรวดน้ำ ซึ่งเด็ก ๆ จะเรียกเป็นภาษาถิ่นเหนือน้ำน้าหยาด ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงสูงอายุ เตรียมอาหารและดอกไม้ เหมือนเด็ก ๆ ทุกคน การแต่งกายเป็นแบบพื้นเมืองนุ่งผ้าซิ่น นักเรียนที่มาถึงโรงเรียนก็จะนำเอาดอกไม้ไปใส่ในพานดอกไม้ (เด็ก ๆ และชาวบ้านเรียกขันดอก) และไปนั่งประจำที่ของแต่ละชั้นเรียน...เมื่อพระมาถึงบริเวณโรงเรียน นักเรียนชั้น ป.6 เริ่มพิธีการด้วยการนิมนต์พระให้นั่งในที่ที่จัดไว้ มีนักเรียนผู้ชายเป็นผู้นำกิจกรรม จากนั้นจึงเริ่มสวดมนต์ และกล่าวคำถวายอาหารสิ่งของต่าง ๆ สังเกตเห็นว่านักเรียนทุกคนร่วมพิธีด้วยความสงบ แม้กระทั่งนักเรียนชั้นอนุบาลก็นั่งด้วยความเรียบร้อย พร้อมกับท่องบทสวดต่าง ๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว หลังจากกล่าวบทสวดต่าง ๆ เสร็จแล้วนักเรียนทุกคนจึงได้ใส่บาตรร่วมกับชาวบ้านที่มาร่วมพิธี เมื่อทุกคนได้ใส่บาตรจนครบแล้วก็มีการกรวดน้ำ ทั้งแบบธรรมดา และการกรวดน้ำแบบพื้นเมือง มีการแผ่เมตตา รวมทั้งพระที่มาร่วมพิธีได้มีการเล่านิทานธรรมะให้เด็กฟัง 1 เรื่อง เป็นเรื่องเกี่ยวกับคนที่ใจดี ทำดี ก็ได้ผลดี เด็ก ๆ ตั้งใจฟังกันดี เมื่อพระถามให้แสดงความคิดเห็นก็ได้ตอบได้ทุกคำถาม หลังจากเล่าจบพระก็ได้สรุปข้อคิดให้นักเรียนฟังนักเรียนสวดมนต์ลาพระเป็นอันเสร็จพิธี หลังจากเสร็จพิธี เด็ก ๆ ช่วยกันเก็บของ เก็บส้อม เก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ จนเรียบร้อยจึงเข้าห้องเรียนตามปกติ”

กิจกรรมที่ 3 บูรณาการการเรียนรู้ ควบคู่กับธรรมะ

คณะครูและนักเรียนได้วางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ตลอดปีการศึกษา เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเด็กแห่งชาติ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้นในการเรียนการสอนจะยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

“เราจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามวันสำคัญต่าง ๆ ทั้งวันสำคัญทางศาสนา และวันสำคัญอื่น ๆ โดยแต่ละครั้งเราจัดเป็นเวลา 3 วัน ภายใน 3 วันนี้นักเรียนจะได้เรียนทุกวิชา ที่มีเนื้อหาว่าด้วยวันสำคัญวันนั้น ๆ โดยบูรณาการเข้ากับเนื้อหาหลักของแต่ละวิชา อย่างเช่น ล่าสุดเราเพิ่งจัดหน่วยวันปีใหม่ไป เราให้นักเรียนแต่ละห้องทำอาหาร จัดเป็นงานเลี้ยงกัน เนื้อหาการเรียนรู้แต่ละวิชาที่ว่าด้วยเรื่องปีใหม่ทั้งหมด แล้วในการจัดหน่วยการเรียนรู้บูรณาการทุกหน่วยเราก็จะกำหนดคุณธรรมพื้นฐานที่ต้องการเน้น ซึ่งคุณธรรมนั้นก็จะสอดคล้องกับคุณธรรมเก่าประจำการของโรงเรียนด้วย โรงเรียนเราเพิ่มคุณธรรมจากคุณธรรมพื้นฐานมาอีกหนึ่งด้าน คือความกตัญญู”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

กิจกรรมที่ 4 ปฏิบัติธรรมเป็นนิจ ทวัทศสรรเสริญ

คณะครูและนักเรียนไปศึกษาและปฏิบัติธรรมทุกวันศุกร์ เวลา 15.00 น. - 16.00 น. ณ วัดแม่จ้อง โดยมีครูพระสอนศีลธรรมเป็นผู้ให้ความรู้ ในด้านธรรมะและการฝึกปฏิบัติต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษาหลักธรรมต่างๆ การสวดมนต์หมู่ หรือ พิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น

กิจกรรมที่ 5 เรียนศาสนาวันอาทิตย์ รู้จักคิดแยกแยะ

นักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปเรียน ธรรมศึกษาตามโครงการพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของศูนย์พุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดแม่จ้อง ทุกวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 13.00 – 15.00 น. โดยมีพระภิกษุ และคณะครูในโรงเรียนเป็นผู้สอน เนื้อหาวิชาที่เรียนได้แก่หลักธรรมเบื้องต้น พุทธประวัติ ศาสนพิธี กระบวนการตามหลักสูตรในระดับการศึกษาต่างๆ ได้แก่ ธรรมศึกษาเบื้องต้น ธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก ซึ่งจะมีการสอบประเมินผลจากกองบาลีสนามหลวงเป็นประจำทุกปี

กิจกรรมที่ 6 ดนตรีช่วยกล่อมเกล่า ฝึกจิตเราสู่สมาธิ

โรงเรียนบ้านแม่จ๋องได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ดนตรีพื้นเมืองเหนือ(สะล้อ ซอ ซึง) ให้แก่นักเรียนทุกคนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยจัดเวลาเรียนให้ทุกวันจันทร์ ตั้งแต่เวลา 15.00 – 16.00 น. และวันเสาร์เวลา 9.00 – 11.00 น. เพื่อให้ให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติด้านดนตรีพื้นเมือง ซึ่งทางโรงเรียนได้มีนโยบายว่า นักเรียนทุกคนต้องเรียนดนตรี พื้นเมืองด้วยเครื่องดนตรีที่ถนัดคนละ 1 ชนิด ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและต้องผ่านการประเมิน จึงจะจบการศึกษา ในระดับช่วงชั้นที่ 2 การเรียนดนตรีพื้นเมืองจะสอดแทรก ศิล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นหนักในเรื่องสมาธิ ให้แก่ผู้เรียน

“แต่ก่อนเรามีปัญหาเรื่องนักเรียนก้าวร้าว เรื่องเรียนเขาก็ไม่เอา ก็ไม่รู้จะพัฒนาอย่างไร ก็เลยจับมาเล่นดนตรีปรากฏว่าเด็กเขาดีขึ้น นิ่งขึ้น ควบคุมตัวเองได้มากขึ้น ก็เลยเกิดแนวคิดเกี่ยวกับให้นักเรียนทุกคนได้เรียนดนตรีโรงเรียนของเรามีนโยบายว่านักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทุกคนต้องเล่นเครื่องดนตรีไทยพื้นเมืองได้อย่างน้อย 1 ชิ้น โดยนักเรียนสามารถเลือกเล่นได้ตามความถนัด”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็ก 20 มกราคม 2552)

“ก็ซ้อมทุกวันครับ ตอนเที่ยงหลังจากกินข้าวเสร็จ แล้วก็ตอนเย็นครับ แล้ววันจันทร์คุณครูก็จะสอนดนตรีครับ เราก็เลือกเองว่าจะเล่นชิ้นไหน สนุกครับผมชอบมากเลย ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนชั้นประถมปลายโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

บันทึกการสังเกต กิจกรรมดนตรีช่วยกล่อมเกล่า ฝึกจิตเราสู่สมาธิ

“เมื่อมีเวลาว่างหลังจากรับประทานอาหารเที่ยงนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 ต่างมุ่งหน้าไปหยิบเครื่องดนตรีพื้นเมืองที่ประกอบด้วย สะล้อ ซอ ซึง ออกมาฝึกซ้อมอย่างพร้อมเพรียงกัน คุณครูไม่ได้อยู่ควบคุม ดูแล จะมีรุ่นพี่คอยดูแล และคอยสอนเมื่อเล่นผิดหรือไม่พร้อมเพรียงกัน”

“ตอนเย็นวันจันทร์นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ทุกคนมาเรียนดนตรีอย่างพร้อมเพรียงกัน ตอนนี้นักเรียนเล่นเป็นเพลงได้แล้ว ครูสอนเพลงใหม่ชื่อเพลง อ้อ(ภาษาถิ่นเหนือ) นักเรียนนั่งเรียนด้วยความตั้งใจ และพยายามเล่นเพลงใหม่อย่างเต็มที่ ทุกคนดูมีสมาธิจดจ่อกับการเรียนมาก”

กิจกรรมที่ 7 ออกกำลังกายเป็นประจำ ช่วยหนุนนำสุขภาพ

นักเรียนทุกคนจะได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติด้านกีฬา และการออกกำลังกาย เพื่อพัฒนาสุขภาพ ในทุกวันพุธ ในกิจกรรมหน้าเสาธง เวลา 08.15 – 08.30 น. และเวลา 15.00 – 16.00 น. กิจกรรมกีฬาและการออกกำลังกายที่นักเรียนได้เรียนรู้ ได้แก่ การฟ้อนเจิงเพื่อสุขภาพ ภายบริหาร และกีฬาสากลประเภทต่างๆ การฝึกปฏิบัติ ด้านกีฬาและการออกกำลังกายจะมี การสอดแทรกหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ลงไปทุกครั้งจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 8 ศิลปวัฒนธรรมล้านนา นำพาสู่วิถีพุทธธรรม

นักเรียนจะได้เรียนรู้ กิจกรรมศิลปวัฒนธรรมล้านนาต่างๆ และฝึกหัดจนสามารถปฏิบัติได้ ได้แก่ การฟ้อนพื้นเมืองต่างๆ การจ้อย การชอพื้นเมือง การตีกลองพื้นเมือง โดยโรงเรียนได้จัดกิจกรรมให้ในวันศุกร์เว้น ศุกร์เวลา 16.00 – 17.00 น. ซึ่งมีผู้สอนในโรงเรียนและครูภูมิปัญญาในชุมชนมาเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักเรียน

กิจกรรมที่ 9 ปลูกพืชผักสมุนไพร รู้กินได้ช่วยให้กินเป็น

นักเรียนจะได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติการปลูกพืชผักสมุนไพรที่บ้าน ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้านโดยเน้นการปลูกผักปลอดสารพิษ และใช้ปุ๋ยชีวภาพตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน แล้วนำผลผลิตที่ได้มาบริโภค ภายในครัวเรือน และส่งให้แก่โครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน

“กิจกรรมนี้เราให้นักเรียนได้ปลูกพืชผักทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน โดยการปลูกที่บ้านเราก็จะให้ผู้ปกครองลงชื่อในรายงานการปลูกผัก การดูแลผักของนักเรียน ซึ่งจริง ๆ เป็นการเพิ่มช่องทางการเชื่อมต่อระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนให้มากขึ้น นักเรียนกับผู้ปกครองได้มีความใกล้ชิด ผู้ปกครองได้สนใจบุตรหลานด้วย ส่วนการปลูกที่โรงเรียน เราก็นำมาประกอบอาหารในโครงการอาหารกลางวัน เน้นการปลูกแบบปลอดสารพิษ ไม่ใช่สารเคมี”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

“อยู่ที่บ้านก็ปลูกผัก มาที่โรงเรียนก็ปลูกคะ มาโรงเรียนก็เหมือนอยู่บ้าน ได้ทำทุกอย่างเหมือนอยู่บ้านเลยคะ แปลงผักของพวกเราอยู่หลังห้อง ผ.อ.คะ ที่เป็นกะบะอิฐบล็อกคะ ก็แบ่งกันเป็นห้อง ๆ ว่าแปลงไหน ห้องไหนปลูก ได้ช่วยกันรดน้ำพรวนดิน รอดูผักโตคะ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนชั้นประถมต้นโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

กิจกรรมที่ 10 วิธีชีวิตล้านนา มิภูมิปัญญา ถ่ายทอดวิชาให้ลูกหลาน

โรงเรียนบ้านแม่จ๋องได้จัดทำหลักสูตร และเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับองค์ความรู้จากภูมิปัญญาในท้องถิ่นและเชิดวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้ให้ความรู้ในเนื้อหาสาระต่างๆที่สำคัญของชุมชนได้แก่ การนวดฝ่าเท้าและนวดแผนไทย งานดอกไม้ใบตอง การตัดตุงพื้นเมือง การตอกเนียม การจักสานด้วยไม้ไผ่ ซึ่งจะมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้เป็นครั้งๆ ไปในตลอดระยะเวลาของโครงการ

“ยายก็ไปช่วยสอนเด็ก ๆ เขาตัดตุงไส้หมู หนูรู้จักใหม่ เป็นตุงของทางเหนือบ้านเรา ถ้าไม่สอนให้เด็ก ๆ ต่อไปคงไม่มีใครรู้จักแล้วละ ครู ผ.อ. เขามาเชิญไปนะจะ ยายก็ยินดีช่วยนะ เต็มใจเลยแหละ ”

(สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องโรงเรียนขนาดเล็ก 19 มกราคม 2552)

“ยายไปช่วยสอนงานดอกไม้ใบตอง ที่จริงยายก็เป็นครูภูมิปัญญาของหมู่บ้านอยู่แล้ว ได้ไปสอนให้เด็ก ๆ เขารู้จักทำก็ดี จะได้ถ่ายทอดให้สืบสานไปนานๆ... ครู ผ.อ. เขามาเชิญบอกว่ามาช่วยกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นเรา ยายก็ยินดี”

(สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องโรงเรียนขนาดเล็ก 19 มกราคม 2552)

“กิจกรรมพวกนี้เรามีครูภูมิปัญญามาช่วยสอนคะ ก็เป็นแม่ช้อยที่อยู่ใกล้ๆ โรงเรียนนี้แหละคะ ท่านก็ใจดีแล้วก็ยินดีมาช่วยเรา เด็ก ๆ เขาก็มีความสุขในการเรียนดี ตื่นเต้นได้ทำอะไรใหม่ๆแล้วก็ได้เรียนด้วยวิธีปฏิบัติจริง”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

กิจกรรมที่ 11 ธรรมชาติเกิดตลอดเวลา ถ้าพัฒนาแหล่งเรียนรู้

โรงเรียนได้จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนโดยการจัดทำแหล่งเรียนรู้ในด้านคุณธรรมจริยธรรมด้วยการพัฒนาปรับปรุงบริเวณต่างๆให้สะอาดสวยงาม น่าอยู่อาศัยมีความร่มรื่นและเป็นธรรมชาติ มีจุดเรียนรู้ต่างๆได้แก่ ป้ายความรู้ บอร์ดนิทรรศการ และแหล่งเรียนรู้สำคัญที่เป็นหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้แก่ น้ำทิพย์ชโลมใจ ป้ายคติธรรม กำแพงธรรมมงคลชีวิต 38 บัวสี่เหล่า กงเกวียนกำเกวียน เป็นต้น แล้วนำนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ต่างๆเหล่านั้นตามตารางที่กำหนดและดำเนินการประเมินผลการศึกษาแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายบุคคลจากเครื่องมือประเมินผลการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 12 คนดีศรีแม่จ๋อง ต้องยกย่องเพราะทำดี

เป็นกิจกรรมมุ่งพัฒนาให้นักเรียนมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ มีกิจกรรมหลักคือการเก็บเงินหรือ เก็บของผู้อื่นได้ ต่อนำส่งเจ้าหน้าที่ หรือครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมเพื่อบันทึกความซื่อสัตย์ลงในแบบบันทึก แล้วนำเงินหรือของที่เก็บได้นั้นมาประกาศหาเจ้าของ และยกย่องความซื่อสัตย์ของผู้ที่เก็บได้ในช่วงกิจกรรม หน้าเสาธงเป็นประจำทุกวัน รวมทั้งการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมความซื่อสัตย์อื่นๆ ได้แก่ การไม่พูดโกหก การเข้าแถวตามลำดับก่อน-หลัง และการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายแล้วจึงประเมินผลการปฏิบัติของนักเรียนเป็นรายบุคคล

กิจกรรมที่ 13 การออมและประหยัด ช่วยฝึกหัดให้อยู่เป็น

โรงเรียนบ้านแม่จ๋องได้จัดกิจกรรมการออมทรัพย์ขึ้นในโรงเรียน โดยเน้นย้ำให้นักเรียน ทุกคนได้ฝากเงินออมทรัพย์เป็นประจำทุกวันเพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรมและเกิดนิสัยด้านการประหยัดและออม รู้จักบริหารการเงินของตนเอง กิจกรรมนี้ปฏิบัติเป็นประจำทุกวันในเวลาก่อนเริ่มเรียน โดยครูประจำชั้น จะเป็น ผู้ดำเนินการรับฝากเงินออมทรัพย์แล้วสรุปนำส่งครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม เป็นผู้ควบคุมและบริหารจัดการ และครูประจำชั้นเป็นผู้ประเมินผลการปฏิบัติของนักเรียนเป็นรายบุคคล จากเครื่องมือประเมินผลการจัดกิจกรรม

“เราเปิดรับฝากเงินทุกวันคะ โดยให้นักเรียนนำเงินมาฝากออมทรัพย์ก่อนเริ่มเรียน เขาก็ฝากกันสม่ำเสมอคะ บางคนประหยัดมากได้เงินมาโรงเรียนก็ไม่ค่อยใช้ ฝากอย่างเดียวเราก็จะสอนให้เขาใช้อย่างถูกต้อง คือใช้บ้างเท่าที่ควรใช้คะ”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

“ฝากทุกวันครับ วันละบาทสองบาท แล้วแต่เรามีเท่าไร เราอยากฝากเท่าไรครับ คุณครูก็บอกว่าต้องรู้จักใช้เงินครับ ใช้เท่าที่จำเป็น ต้องรู้จักประหยัด”

(สนทนากลุ่มนักเรียนชั้นประถมต้นโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

กิจกรรมที่ 14 ปัญญาที่ล้ำเลิศ เกิดจากการอบรมคุณธรรม

โรงเรียนบ้านแม่จ๋อง ได้จัดกิจกรรมการเข้าค่ายอบรมคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักสูตรค่ายพุทธบุตร - พุทธธรรม เป็นระยะเวลา 3 วัน 2 คืน ในทุกปีการศึกษา ณ สำนัปฏิบัติธรรมต่างๆ ที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้นในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมจากพระสงฆ์ หรือนักบวชที่ลึกซึ้งในการปฏิบัติธรรมโดยตรง

กิจกรรมที่ 15 การเรียนทุกขั้นตอน แทรกการสอนไตรสิกขา

การจัดการเรียนการสอน ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ครูผู้สอนจะนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) บูรณาการลงสู่การจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง เริ่มตั้งแต่การวางแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งบอกว่านักเรียนได้ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างไรบ้าง และ มีสิ่งที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข อย่างไร

กิจกรรมที่ 16 ยึดหลักศีลห้า นำพาให้พบธรรม

โรงเรียนบ้านแม่จ้อง จัดกิจกรรมเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติศีล 5 ในแต่ละวันที่เปิดเรียนคือ วันจันทร์ ศีลข้อที่ 1 วันอังคาร ศีลข้อที่ 2 วันพุธ ศีลข้อที่ 3 วันพฤหัสบดี ศีลข้อที่ 4 วันศุกร์ ศีลข้อที่ 5 จะจัดในช่วงกิจกรรมหน้าเสาธงตอนเช้า กิจกรรมหลักคือ นำข่าวจากสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศีลข้อนั้น ๆ มานำเสนอและร่วมกันวิเคราะห์เชื่อมโยงกับศีลจนครบทั้ง 5 วัน

“เป็นกิจกรรมที่เราให้นักเรียนเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับศีลแต่ละข้อของวันนั้น ๆ ตามที่เรากำหนดไว้โดยต้องมีการวิเคราะห์ว่า เกี่ยวโยงกับศีลข้อนั้นอย่างไร แล้วก็สรุปข้อคิดเมื่อเสนอจบด้วย”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

“ก็นำเอาข่าวมานำเสนอค่ะ อย่างวันนี้เป็นวันจันทร์ ข่าวที่นำเสนอก็ต้องเกี่ยวกับศีลข้อที่ 1 ค่ะ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนชั้นประถมปลายโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

บันทึกการสังเกตกิจกรรม **ยึดหลักศีลห้า นำพาให้พบธรรม**

วันนี้เป็นวันจันทร์ การเข้าแถวตอนเช้านักเรียนเสนอข่าวเกี่ยวกับการฆาตกรรม แล้วก็มีการสรุปและวิเคราะห์ข่าว เรียกให้คนที่นั่งฟังในแถวได้ตอบคำถามเกี่ยวกับข่าวและสรุปว่าข่าวเกี่ยวข้องกับศีลข้อที่ 1 อย่างไร อาหารมื้อกลางวันของนักเรียนเป็นอาหารมังสวิรัต เนื่องจากนักเรียนถือศีลข้อที่หนึ่งไม่ฆ่าสัตว์ ตัดชีวิต จึงงดรับประทานเนื้อสัตว์ รวมทั้งอาหารมื้อกลางวันของครูก็ไม่มีส่วนประกอบของเนื้อสัตว์เลย

วันอังคารนักเรียนเสนอข่าวตามปกติแต่เปลี่ยนข่าวให้มาเกี่ยวข้องกับศีลข้อที่ 2 เกี่ยวกับการลักขโมย และปฏิบัติกรวิเคราะห์ข่าวเหมือนวันอื่น ๆ

วันพุธนักเรียนนำเสนอข่าวเกี่ยวกับการข่มขืน และทำการวิเคราะห์ข่าวพร้อมกับบอกข้อคิดที่ได้จากข่าว

กิจกรรมที่ 17 ต้นกล้าแห่งความดี ตามแนววิถีพุทธ

เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนทำความดีในทุกเวลา ทุกโอกาส ทุกสถานที่ เมื่อนักเรียนได้ทำความดีแล้ว จะนำมาเขียนลงในแบบบันทึกความดีเป็นประจำทุกวัน แล้วจึงนำความดีที่บันทึกนั้น มาฝากธนาคารความดีกับครูประจำชั้นทุกวัน ซึ่งนักเรียนที่ฝากความดีจะได้รับรางวัลคือ ใบไม้ 1 ใบ เพื่อนำไปติดลงในกิ่งก้านของต้นกล้าแห่งความดี เมื่อครบ 1 สัปดาห์นักเรียนที่ฝากความดีอย่างสม่ำเสมอ ก็จะได้รับรางวัลเป็นดอกไม้ 1 ดอก และเมื่อครบ 1 เดือน ก็จะได้รับรางวัลเป็นผลไม้ 1 ผล เพื่อนำไปติดลงในต้นกล้าแห่งความดี ผลคะแนนจากการทำและฝากความดี จะนำไปเป็นข้อมูลในการพิจารณาคัดเลือก สูดยอดคนดีวิถีพุทธ ประจำปีของโรงเรียนต่อไป

“เราจะมุ่งเน้นให้นักเรียนได้ทำความดี แล้วนำความดีที่ได้ทำมาบันทึกในสมุดบันทึกความดี ซึ่งเราจะแบ่งเป็นความดีที่ทำที่บ้าน ความดีที่ทำต่อเพื่อน และความดีที่ทำที่โรงเรียน เมื่อนักเรียนบันทึกความดีลงสมุดเรียบร้อยแล้ว เราจะให้เขาเลือกความดี 1 ความดีมาฝากกับคุณครู เมื่อเขาฝากความดีเขาจะได้รับใบไม้ 1 ใบ ฝากทุกวันครบหนึ่งสัปดาห์ได้รับดอกไม้ 1 ดอก และเมื่อครบ 1 เดือน ก็จะได้รับรางวัลเป็นผลไม้ 1 ผล ซึ่งนักเรียนเขาก็จะนำใบไม้ดอกไม้ และผลเนี่ยไปติดตกแต่งที่ต้นกล้าความดีที่เราแจกให้เขาตอนแรก... บันทึกความดีทำให้เราเห็นพัฒนาด้านการเขียน หรือด้านการทำงานของเขาจะอย่าง ป.1 นี่เห็นชัดมากเลยเดือนแรกเขียนดูไม่ได้เลยต่อมาก็จะพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ กิจกรรมไม่ได้ฝึกเด็กแค่อย่างเดียวนั่นทำให้เขาได้ทักษะหลายอย่าง ”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดกลาง 22 มกราคม 2552)

“คุณครูบอกว่าถ้าไม่ได้ทำความดีก็ไม่ต้องบันทึกครับ ถ้าเราทำแล้วถึงจะมาบันทึกครับ ไม่งั้นแสดงว่าไม่ซื่อสัตย์ครับ”

(สนทนากลุ่มนักเรียนชั้นประถมปลายโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

กิจกรรมที่ 18 ดาวเทียม ดาวธรรม ชำระจิตใจ

โรงเรียนบ้านแม่จ้อง ได้ติดตั้งจานรับสัญญาณดาวเทียม ธรรมะช่อง DMC จากมูลนิธิวัดพระธรรมกาย แล้วต่อเชื่อม มายังจุดต่างๆในโรงเรียนจำนวน 3 จุด เพื่อให้ครูและบุคลากรได้ศึกษารายการธรรมะ ในช่วงพักและได้จัดตารางให้นักเรียนได้ศึกษา จากสื่อดาวเทียมธรรมะในชั่วโมงวิชาพระพุทธศาสนา

กิจกรรมที่ 19 อ่านเป็นนิสัย พัฒนาจิตใจ พัฒนาสมอง

โรงเรียนได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้แก่นักเรียน ซึ่งเน้นการอ่านที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ ความเพลิดเพลิน และได้ข้อคิดด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยมีกิจกรรมหลักๆ คือ การจัดห้องสมุด และหนังสือให้แก่ นักเรียนได้อ่านทุกวัน จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เพื่อให้อ่านเป็นนิสัย คือ กิจกรรมตระกร้าหนังสือยามเช้า กิจกรรมต้นไม้हरรรษานำพาสู่การอ่าน กิจกรรมกำแพงธรรมนำสู่การอ่าน กิจกรรมการอ่านหน้าเสาธง และกิจกรรมแหล่งเรียนรู้สู่การอ่าน ซึ่งนักเรียนต้องบันทึกการอ่านลงในแบบบันทึกโดยเน้นการบันทึกคุณธรรมที่ได้จากการอ่าน

กิจกรรมที่ 20 วิถีพุทธนำพา พัฒนาสู่ชุมชน

โรงเรียนได้จัดกิจกรรม ลด ละเลิก อบายมุข ในชุมชนโดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ เริ่มตั้งแต่การสำรวจข้อมูลแหล่งอบายมุข ได้แก่ ร้านค้าสุรา ร้านค้าบุหรี่ปั้ว ตรวจสอบข้อมูลการดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ของชุมชน แล้วนำมาวางแผนการรณรงค์ ลด ละเลิก อบายมุข โดยการออกรณรงค์และประชาสัมพันธ์ในชุมชน รวมทั้งกิจกรรม พิธีเทเหล้า เผาบุหรี่ปั้ว ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเพื่อรณรงค์ลด ละเลิก อบายมุขในชุมชน

“กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่เรามุ่งขยายผลการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมลงสู่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดความตระหนักในด้านการทำชุมชนให้เป็นชุมชนคุณธรรม”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็ก 21 มกราคม 2552)

“เป็นกิจกรรมโครงการของนักเรียนค่ะ เป็นโครงการคุณธรรม จัดทำเพื่อให้ชุมชนเป็นชุมชนที่ปลอดอบายมุข”

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

“ตอนแรกเขาก็ไม่ค่อยให้ความร่วมมือค่ะ เขาบอกว่าจะถามไปทำไม ว่าคนมาซื้อเหล้า บุหรี่เยอะหรือเปล่า พวกหนูก็บอกว่าทำเป็นโครงการ เขาก็ไม่ตอบนะ หนูก็เลยมาหาคุณครู ให้คุณครูไปคุยให้อธิบายให้เขา รู้ว่าเราถามไปทำไม หลังจากนั้นเขาก็ยอมค่ะ ลำบากเหมือนกันค่ะ กว่าจะได้ข้อมูลมา พวกหนูไปกันเป็นกลุ่มค่ะ เดินไปถามตามร้านค้าที่อยู่ในหมู่บ้านตัวเอง”

(สนทนากลุ่มนักเรียนประถมปลายโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

ตารางที่ 4.37 การดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมและกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
ของโรงเรียนขนาดเล็ก

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	โรงเรียนของท่านมีการกำหนดกิจวัตรประจำวันเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน	100	0
2	โรงเรียนของท่านได้กำหนดให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาช่วยทำกิจวัตรส่งเสริมคุณธรรมร่วมกับนักเรียนทุกวัน	100	0
3	โรงเรียนของท่านมีกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้นักเรียนสามารถเข้าร่วมได้อย่างหลากหลาย	100	0
4	บุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	100	0
5	การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมทำให้นักเรียนของท่านเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรมไปในทางที่ดี	100	0

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ดังนี้ บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนในโรงเรียนบ้านแม่จ้อง คิดเป็นร้อยละ 100 ระบุว่า 1)โรงเรียนมีการกำหนดกิจวัตรประจำวันเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน 2) โรงเรียนได้กำหนดให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาช่วยทำกิจวัตรส่งเสริมคุณธรรมร่วมกับนักเรียนทุกวัน 3) โรงเรียนมีกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้นักเรียนสามารถเข้าร่วมได้อย่างหลากหลาย 4) บุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน และ5) การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมทำให้นักเรียนของท่านเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรมไปในทางที่ดี

ตารางที่ 4.38 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมและกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	โรงเรียนของท่านได้จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนเป็นประจำทุกวัน	4.78	0.44	มาก
2	โรงเรียนของท่านจัดกิจวัตรประจำวันเน้นการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนตลอดปีการศึกษา	4.78	0.44	มาก
3	ท่านร่วมทำกิจวัตรส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนทุกวัน	4.44	0.73	มาก

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
4	การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมไปในทางที่ดี	4.67	0.50	มาก
5	โรงเรียนของท่านมีนักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี เพราะการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่โรงเรียนทำอยู่ในปัจจุบัน	4.67	0.50	มาก

จากตารางที่ 4.41 สามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก คือระดับ 4 กับข้อความดังต่อไปนี้ 1) โรงเรียนของท่านได้จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนเป็นประจำทุกวัน 2) โรงเรียนของท่านจัดกิจกรรมประจำวันเน้นการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนตลอดปีการศึกษา 3) ท่านร่วมทำกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนทุกวัน 4) การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมไปในทางที่ดี และ 5) โรงเรียนของท่านมีนักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีเพราะการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่โรงเรียนทำอยู่ในปัจจุบัน

ตอนที่ 4 บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง

โรงเรียนบ้านแม่จ้องดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โดยการนำโรงเรียนเข้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ บริหารจัดการภายใต้การบริหารเชิงพุทธ รูปแบบแม่จ้องบวร ซึ่งในการดำเนินงานของโรงเรียนบ้านแม่จ้องได้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน อย่างแยกไม่ออก ซึ่งแต่ละองค์กรต่างก็มีบทบาทหน้าที่ต่อการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนในลักษณะที่ต่างกัน จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่นๆ ผู้วิจัยขอเสนอลักษณะการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด ในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ดังนี้

4.1 การมีส่วนร่วมของบ้านหรือชุมชน บ้านหรือชุมชนซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของนักเรียน นับว่าเป็นหน่วยที่มีอิทธิพลอันสำคัญยิ่งต่อการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านแม่จ้องจึงได้มีการบริหารจัดการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกับโรงเรียนบางกิจกรรม เช่นวิถีพุทธนำพา พัฒนาสู่ชุมชน
- 2) จัดครูภูมิปัญญามาช่วยสอนนักเรียนใน กิจกรรมวิถีพุทธล้านนามีภูมิปัญญาถ่ายทอดวิชาให้ลูกหลาน

3) ประพัตตินแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตรหลาน

4) ให้การสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนด้านการตรวจสอบ ประเมินผลงาน และให้ข้อเสนอแนะแก่นักเรียนในปีครองของตน

5) เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมกับบุตรหลาน เช่น กิจกรรมลดความตระหนี่ด้วยวิธีให้ทานซึ่งจะมีชาวบ้านในชุมชนมาร่วมกิจกรรมนี้กับนักเรียนทุกวันศุกร์

4.2 การมีส่วนร่วมของวัด วัดถือเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญของชาวแม่จ๋อง เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ของวัดแม่จ๋องประชาชนในชุมชนให้การเคารพบูชาเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นโรงเรียนบ้านแม่จ๋องจึงได้ให้วัดเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน โดยเข้ามาร่วมเป็นวิทยากรสอนในด้านหลักธรรมะปฏิบัติให้แก่นักเรียน มารับบิณฑบาตในทุกวันศุกร์ และการสอนศาสนาในวันอาทิตย์

นอกจากนี้โรงเรียนบ้านแม่จ๋องได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาศึกษาดูงานต่าง ๆ จนเกิดการปรับเปลี่ยนพัฒนารูปแบบกิจกรรมให้เหมาะกับบริบทของโรงเรียนยิ่งขึ้นไป โดยหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีดังนี้

ที่	วัน เดือน ปี	คณะศึกษาดูงานจาก	จำนวน(คน)
1	12 ตค. 47	โรงเรียนวัดตะปอนใหญ่ อ. ชลุม จ.จันทบุรี	46
2	11 ธค 47	ศึกษานิเทศก์และผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กจากสพท. จันทบุรี เขต 2	47
3	14 ธค 47	โรงเรียนวัดเหมืองประชาราม อ. ท่ายเหมือง จ.พังงา	49
4	28 ธค. 47	โรงเรียนวัดใหม่ดงเจริญ ต.วังจิว กิ่งอ. ดงเจริญ จ.พิจิตร (รร.วัดใหม่ดงเจริญ รร.บ้านหนองกอบ รร.บ้านเขาสัก)	60
5	23 มีย. 49	โรงเรียนบ้านร่องเคาะวิทยา สพท.ลำปางเขต 3	50
6	22 มีค. 48	โรงเรียนวัดตันติการาม ต.ตันหยงลิมอ อ.ระแงะ จ.นราธิวาส	15
7	24 มีย. 48	โรงเรียนบ้านแม่ม่วงงาม ต.แจ้ห่ม อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง	4
8	24 มีย. 48	โรงเรียนบ้านฮ้อยลี่ ต.แจ้ห่ม อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง	4
9	24 มีย. 48	โรงเรียนบ้านหนองนาว ต.แจ้ห่ม อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง	5
10	24 มีย. 48	โรงเรียนบ้านสบฟ้า ต.แจ้ห่ม อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง	32
11	29 มีย. 49	โรงเรียนห้วยปลาไหล “สิงหะวิทยา” ต.บึงนาราง กิ่ง อ.บึงนาราง จ.พิจิตร	14
12	1 กค. 48	โรงเรียนบ้านบึงสวย ต.นครเดิฐ อ.ศรีนคร จ.สุโขทัย	10
13	8 กค. 48	โรงเรียนจากสพท.น่าน เขต 2 อ.บัว จ.น่าน	50
14	11 พย. 48	โรงเรียนบ้านไร่ ต.ดอยเต่า อ.ดอยเต่า จ.เชียงใหม่	25

ที่	วัน เดือน ปี	คณะศึกษาดูงานจาก	จำนวน(คน)
15	18 พย. 48	โรงเรียนวัดแก่นจันทร์ สพท.สมุทรสงคราม	12
16	25 พย. 48	โรงเรียนบ้านห้วยปู อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่	25
17	24 กย. 48	คณะครูโรงเรียนกลุ่มศรีบูรพา สพท.เชียงใหม่เขต 1	80
18	2 ธค. 48	โรงเรียนบ้านบอม สพท.ลำปาง	12
19	27 ธค. 48	โรงเรียนบ้านแม่โป่ง ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่	11
20	27 ธค. 48	โรงเรียนแม่แตง จ.เชียงใหม่	100
21	20 กพ. 49	ชมรมพุทธศาสตร์ล้านนา อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	5
22	10 มีค. 49	โรงเรียนแหลมบัว อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม	80
23	13 มีค. 49	โรงเรียนบ้านสวนเด็ก อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่	30
24	16 มีค. 49	โรงเรียนศิริมงคลจารย์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	9
25	29 เม.ย. 49	เครือข่ายโรงเรียนส่งเสริมคุณธรรม ระดับประเทศ	70
26	14 พค. 49	ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม(ศูนย์คุณธรรม)	20
27	7 มิย. 49	โรงเรียนวัดอมลอง ต.แม่สาบ อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่	10
28	16 มิย. 49	โรงเรียนบ้านเวียงเดิม สพท.เชียงใหม่เขต 1	9
29	19 มิย. 49	โรงเรียนชุมชนวัดท่าเดื่อ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	9
30	21 มิย. 49	สพท.บุรีรัมย์ เขต 4 อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	20
31	3 กค. 49	โรงเรียนบ้านเหล่า ต. เมืองยาว อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง	15
32	7 กค. 49	โรงเรียนบ้านเวียงฝาง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	9
33	17 กค. 49	โรงเรียนรุ่งอรุณ จ. กรุงเทพมหานคร	10
34	21 กค. 49	โรงเรียนบ้านหลวงเหนือ(วิฑิตตานุกูล) อ.งาว จ.ลำปาง	10
35	28 กค. 49	โรงเรียนสังกัดสพท.อุตรดิตถ์ เขต2 อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์	22
36	4 สค. 49	โรงเรียนวัดข้างเคียน ต.ข้างเือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่	11
37	4 สค. 49	โรงเรียนบ้านต้นแก้ว อ. หางดง จ. เชียงใหม่	10
38	4 สค. 49	โรงเรียนวัดสวนดอก อ.เมือง จ.เชียงใหม่	10
39	18 สค. 49	โรงเรียนวัดเสด็จ ต.บ้านเสด็จ อ.เมือง จ.ลำปาง	20
40	18 สค. 49	โรงเรียนบ้านแม่กวั๊ก ต.บ้านอ้อน อ.งาว จ.ลำปาง	10
41	25 สค. 49	สพท.พะเยา เขต 1 อ.เมือง จ.พะเยา	43
42	8 กย. 49	โรงเรียนบ้านแม่คะ อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	9
43	10 กย. 49	คณะอาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อ.เมือง จ.เชียงใหม่	4
44	10 พย. 49	โรงเรียนบ้านวังใหม่ สพท. ลำปาง เขต 3	15
45	10 พย. 49	โรงเรียนชุมชนบ้านร้อง สพท. ลำปาง เขต 1	7

ที่	วัน เดือน ปี	คณะศึกษาดูงานจาก	จำนวน(คน)
46	10 พย. 49	โรงเรียนบ้านห้วยแม่แดง สพท. พะเยา เขต 2	8
47	10 พย. 49	โรงเรียนบ้านหวด สพท. ลำปาง เขต 1	11
48	10 พย. 49	โรงเรียนบ้านปางหละ สพท. ลำปาง เขต 1	7
49	10 พย. 49	โรงเรียนบ้านน้ำจ้ำ สพท. ลำปาง เขต 1	7
50	10 พย. 49	โรงเรียนบ้านแหงเหนือ สพท. ลำปาง เขต 1	8
51	17 พย. 49	โรงเรียนช่วงเปาเหนือ อ. จอมทอง จ. เชียงใหม่	16
52	17 พย. 49	โรงเรียนยางเปียง อ. อมก๋อย จ. เชียงใหม่	30
53	24 พย. 49	คณะศึกษาดูงานจาก สพท. กำแพงเพชร เขต 1	120
54	24 พย. 49	โรงเรียนอนุบาลงาว(ภาณุนิยม) สพท.ลำปาง เขต 1	21
55	6 ธค. 49	คณะศึกษาดูงานจากจังหวัดอุบลราชธานี	45
56	6 ธค. 49	คณะศึกษาดูงานจากจังหวัดอุทัยธานี	20
57	6 ธค. 49	คณะศึกษาดูงานจากจังหวัดขอนแก่น	50
58	8 ธค. 49	คณะครูเครือข่ายโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ	120
59	8 ธค. 49	โรงเรียนบ้านห้วยฝั่งอุดรดิตถ์	23
60	12 ธค. 49	คณะศึกษาดูงานจาก สพท. พะเยา เขต 1	50
61	13 ธค. 49	คณะศึกษาดูงานจาก สพท. ลำปาง เขต 2	49
62	15 ธค. 49	โรงเรียนบ้านใหม่ผ้าขาว อ.แจ้ห่ม สพท. ลำปาง เขต 3	9
63	15 ธค. 49	โรงเรียนอนุบาลลานกระบือ สพท. กำแพงเพชร เขต 1	24
64	15 ธค. 49	โรงเรียนนิคมสร้างตนเองบางระกำ สพท. กำแพงเพชร เขต 1	7
65	22 ธค. 49	คณะศึกษาดูงานจากโรงเรียนปากห้วยฉลอง จ. อุดรดิตถ์	11
66	22 ธค. 49	คณะศึกษาดูงานจาก สพท. เชียงรายเขต 3	50
67	22 ธค. 49	คณะศึกษาดูงานจากจังหวัดสุพรรณบุรี	50
68	26 ธค. 49	คณะศึกษาดูงานจาก อ. เซกา จังหวัดหนองคาย	45
69	17 มค. 50	คณะศึกษาดูงานจากเครือข่ายสถานศึกษาเอกชน สพท.สงขลา เขต 1	8
70	5 กพ. 50	พระนิสิต มจร.วิทยาเขตเชียงใหม่	4
71	26 กพ. 50	โรงเรียนบ้านป่าตาล สพท.เชียงใหม่เขต 2	28
รวมจำนวนผู้ที่มาศึกษาดูงาน			1,939

(ข้อมูล ณ วันที่ 31 มีนาคม 2550)

ตารางที่ 4.39 การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ ในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก

ที่	ข้อความ	คำตอบ (ร้อยละ)	
		ใช่	ไม่ใช่
1	โรงเรียนของท่านมีการบริหารแบบไตรภาคี มีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในการบริหารงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	100	0
2	การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนท่านประสบความสำเร็จเพราะได้รับความร่วมมือจากชุมชน	100	0
3	การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนท่านประสบความสำเร็จเพราะได้รับความร่วมมือจากวัดและพระภิกษุหรือผู้สอนศาสนา	100	0

ข้อมูลจากตารางสามารถอธิบายได้ดังนี้ บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนในโรงเรียนบ้านแม่จ้อง คิดเป็นร้อยละ 100 ระบุว่า 1)โรงเรียนมีการบริหารแบบไตรภาคี มีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในการบริหารงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 2)การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนประสบความสำเร็จเพราะได้รับความร่วมมือจากชุมชน และ3)การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนประสบความสำเร็จเพราะได้รับความร่วมมือจากวัดและพระภิกษุหรือผู้สอนศาสนา

ตารางที่ 4.40 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ ในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก

ที่	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนของโรงเรียนท่าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	4.56	0.73	มาก
2	พระภิกษุหรือผู้สอนศาสนาในชุมชนของโรงเรียนท่าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	4.78	0.67	มาก
3	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของโรงเรียนท่านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	4.33	0.71	มาก

จากตารางที่ 4.37 สามารถอธิบายได้ว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก คือระดับ 4 กับข้อความดังต่อไปนี้ 1)ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนของโรงเรียนท่าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริม

คุณธรรมให้กับนักเรียน 2)พระภิกษุหรือผู้สอนศาสนาในชุมชนของโรงเรียนท่าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน และ3)องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของโรงเรียนท่านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน

ตอนที่ 5 ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

ปัจจัยความสำเร็จ

1.ผู้อำนวยการ

ผู้อำนวยการของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารจัดการเป็นอย่างสูง มีความมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงาน ให้ความสำคัญกับงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน มีการศึกษาเรียนรู้และทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนให้มีความชัดเจน จัดระบบงานได้อย่างมีระเบียบ มีการแบ่งภาระงานให้กับคุณครูอย่างชัดเจน มีระบบการกำกับ ติดตาม ดูแลการดำเนินงานทุกกิจกรรมและทุกโครงการ ชุมชนและบุคลากรทุกคนในโรงเรียนศรัทธาและเชื่อมั่นในตัวผู้อำนวยการ การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง จึงดำเนินไปเป็นระบบ มีการดำเนินการตามขั้นตอน กิจกรรมทั้งหมดเป็นวิถีชีวิต เป็นการปฏิบัติที่คงทนถาวร ก่อให้เกิดผลกับนักเรียนโดยแท้จริง

“ครู ผ.อ. เก่งมาก แต่ก่อนชาวบ้านไม่ชอบไม่มาคุยกับโรงเรียนนะ ผ.อ.คนก่อนชาวบ้านเขาไล่เลยนะ แต่ ผ.อ. คนนี้มาเขาทำงานดี เข้ากับชาวบ้านได้ดี เป็นคนดี นี่ถ้าเขาจะย้ายชาวบ้านคงขอร้องให้อยู่ต่อ ตอนนีที่โรงเรียนมีงานอะไร ชาวบ้านก็ไปช่วยกันหมดเลยนะ...”

(สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องของโรงเรียนขนาดเล็ก 20 มกราคม 52)

ผ.อ. ท่านเป็นคนเก่งมาก เป็นนักพัฒนาที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลค่ะ มาโรงเรียนทุกวัน บางที่ท่านไปประชุมถึงตอนเย็นก็ยังแวะเข้ามาที่โรงเรียน บางครั้งมาแค่ถามว่าวันนี้ที่โรงเรียนเป็นอย่างไรบ้างเกิดอะไรขึ้นบ้างหรือเปล่า ท่านทุ่มเทจะกลับไปบ้านหลังครูน้อยอีก บางที่เราอยากจะทำแล้วแต่ท่านยังไม่กลับเลย เราก็อยู่ต่อ อย่างเรื่องงานเรามีอะไรติดขัดไปปรึกษาท่านท่านตอบเราได้หมดเลย มีวิธีแก้ปัญหาให้เสร็จขึ้นนะได้ทุกอย่างคือเรียกได้ว่างานในโรงเรียนท่านรู้หมดค่ะ ดังนั้นเวลาท่านมอบหมายให้ทำงานอะไรเราก็จะทำด้วยความเต็มใจนะคะ เพราะท่านเองก็ทำอย่างทุ่มเท คุณครูทุกคนจึงตั้งใจทำงานและก็ทำงานอย่างมีความสุข...”

(สัมภาษณ์ครูของโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 52)

“เราก็พยายามปรับเปลี่ยนให้คุณครูได้เรียนรู้และทำงานร่วมกัน พยายามปรับเปลี่ยนโดยการนำเอากิจกรรมต่าง ๆ มาให้คุณครูลองทำดู คุณครูเขาก็พยายามทำ ... คุณครูที่ย้ายมาใหม่เราก็ชี้แจงว่าถ้าอยู่แม่จ๋องก็พบเจอกับงานในลักษณะอย่างนี้ ๆ นะ เขาก็ยอมรับได้ คือเริ่มต้นด้วยการสร้างความตระหนักเพื่อให้มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ... การพัฒนาบุคลากรของเราอย่างแรกเราได้จากการที่หน่วยงานต่าง ๆ เขามาศึกษาดูงานก็เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งคนที่เขานั่นมาจากหลากหลายหน่วยงานอย่างเช่น สพฐ โรงเรียนองค์กรอื่น ๆ ทำให้สิ่งที่ที่คุณครูได้เรียนรู้ที่มีความหลากหลายแล้วก็มีประโยชน์มาก นอกจากนั้นก็เป็นการอบรมสัมมนาที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้นตลอดทั้งปี... ในด้านการสร้างขวัญกำลังใจ เราก็พยายามให้กำลังใจเขา แต่มาหลัง ๆ ขวัญกำลังใจของคุณครูก็มาเองเพราะการได้รับรางวัล การที่คนมาดูงาน การที่มีคนยอมรับในการทำงานของเขา ... ผ.อ. ก็จะมีการกำกับติดตามดูแลงานคุณครูตลอด ผ.อ. เข้มงวดในเรื่องการกำกับติดตามดูแลมาก แต่ในขณะเดียวกันเราก็จะอยู่กับแบบพี่น้อง เช่นตอนวันครูพอเสร็จพิธี ผ.อ. ก็จะพาคุณครูไปทานอาหารกลางวัน ปีใหม่ก็มีของเล็ก ๆ น้อย ๆ มอบให้ทุกคน ทุกคนก็ชื่นชอบ ซึ่งเรื่องเหล่านี้เราก็ละเลยไม่ได้ แต่ก็ไม่ได้ละเลยเรื่องการกำกับติดตามดูแลงานต่าง ๆ.”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการของโรงเรียนขนาดเล็ก 21 มกราคม 52)

2. ความมุ่งมั่นทุ่มเทของบุคลากร

เนื่องจากโรงเรียนบ้านแม่จ๋องมีการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน อย่างเต็มรูปแบบตลอดทั้งปี คุณครูจึงมีภาระงานที่เกี่ยวข้องการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่ค่อนข้างหนัก การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จจึงต้องอาศัยความมุ่งมั่นทุ่มเทของบุคลากร ต้องให้เวลากับงานอย่างเต็มที่ มีการศึกษาค้นคว้าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งบุคลากรทุกคนในโรงเรียนต้องมีเป้าหมายร่วมกันในการดำเนินงาน ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ไม่แบ่งแยกให้ความสำคัญเฉพาะงานที่ตนรับผิดชอบ เป็นผู้นำหรือหัวหน้าที่มีความรับผิดชอบต่อกิจกรรมในความดูแลของตนเอง พร้อมทั้งเป็นผู้ร่วมทำกิจกรรมที่ดีให้กับกิจกรรมหรือโครงการในความรับผิดชอบของผู้อื่นด้วย

“คุณครูที่โรงเรียนสามัคคีกันคะ ไม่มีใครแย่งงานกัน กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมทุกคนจะได้เป็นเจ้าของอย่างน้อยหนึ่งกิจกรรม คนที่เป็นเจ้าภาพก็ต้องอำนวยความสะดวกแก่คุณครูท่านอื่นๆ ในการทำกิจกรรม แต่ในขณะเดียวกันคุณครูทุกท่านก็ให้ความร่วมมือในกิจกรรมอย่างเต็มที่ ...

(สัมภาษณ์ครูของโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

“ครูทุกคนช่วยเหลือกันดีครับ อาจจะเป็นเพราะเราเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก บุคลากรเรามีจำนวนน้อย เลยไม่มีปัญหา ครูทุกคนมีภาระงานที่หนักมากขึ้น เพราะโรงเรียนเรามีกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมมากถึง 20 กิจกรรม ทุกคนก็ต้องช่วยกัน บางทีกลับบ้านกันเย็นเลย แต่ทุกคนทุ่มเท และให้ความสำคัญกับงานดีมาก”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการของโรงเรียนขนาดเล็ก 21 มกราคม 2552)

3. การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

โรงเรียนบ้านแม่จ้องมีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน โดยการเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก ทั้งบ้าน วัด ชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ การดำเนินงานประสบความสำเร็จได้เพราะได้รับความร่วมมืออันดีจากทุกฝ่าย

“เราได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายเป็นอย่างดี ทั้งคนในชุมชน วัด พระสงฆ์ และหน่วยงานที่สนับสนุนอื่น ๆ การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการให้เกิดความสมบูรณ์เพียงลำพังได้”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการของโรงเรียนขนาดเล็ก 21 มกราคม 2552)

ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

1. การเริ่มต้น

โรงเรียนบ้านแม่จ้องมีปัญหาการดำเนินงานในระยะเริ่มต้นเนื่องจากได้สมัครเข้าเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ และไม่รู้จะเริ่มต้นจากอะไร จะปรับหรือจะจัดกิจกรรมอย่างไร ท่านผู้อำนวยการและคุณครูจึงได้ร่วมกันศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ จนเกิดความเข้าใจและกำหนดออกมาเป็นรูปแบบในการทำงาน สร้างแนวคิดในการทำงานได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ กลายเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดในที่สุด

“ในช่วงแรกที่เราจะเริ่มดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนนี้ ก็ค่อนข้างเป็นปัญหามาเนื่องจากเราไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นอย่างไร ไม่มีแนวคิดในการจัดกิจกรรม ไม่มีตัวอย่างให้ดู เราก็เลยจำเป็นต้องหาข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานเยอะเยอะเลยมานั่งดู ว่าที่อื่นเขาทำอย่างไร พอเราสมัครเข้าร่วมโครงการวิถีมุทแล้วเราก็ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ จนชัดเจนได้แนวปฏิบัติที่สามารถทำตามได้ ในช่วงแรก ๆ เราจึงจำเป็นต้องศึกษาพวกเอกสารหรือตัวอย่างการดำเนินงานของที่อื่น ๆ เพื่อมาวางแนวทางให้โรงเรียนของเราเอง ”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็ก 21 มกราคม 2551)

เริ่มทำช่วงแรก ๆ กังงๆ กันค่ะ ว่าเอ..เราจะเริ่มยังไงดี ตัวอย่างอะไรก็ยังไม่เห็นให้ดูเท่าไรเงิ ตอนนั้นโครงการโรงเรียนวิถีมุทเพิ่งเริ่มก่อตั้งเอง พอเราสมัครเข้าโครงการก็ศึกษาเอกสารการดำเนินงานอย่างละเอียดจนวางแนวทางในการดำเนินงานได้ในที่สุดค่ะ

(สัมภาษณ์ครูโรงเรียนขนาดเล็ก 22 มกราคม 2552)

2.การจัดระบบงาน

เมื่อมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ขึ้น จะเกิดปัญหาในการดำเนินงานในด้านการไม่มีระบบ หรือไม่ได้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โรงเรียนบ้านแม่จ้องจึงได้มีการจัดระบบงานให้มีทิศทางเดียวกัน การจัดการเอกสาร การวางแผนการจัดการเรียนรู้ การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด มีการกำหนดข้อปฏิบัติและร่วมกันวางแผนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน มีรูปแบบการบริหารจัดการของโรงเรียน ที่ปรับให้เหมาะกับบริบทของโรงเรียนใช้ชื่อว่า รูปแบบการบริหารเชิงพุทธ แบบแม่จ้องบวร แต่กว่าโรงเรียนจะได้รูปแบบการปฏิบัติงานที่มีระบบ โรงเรียนต้องใช้เวลาในการศึกษาปรับเปลี่ยน ทดลองปฏิบัติมาเป็นระยะเวลาพอสมควรจึงได้รูปแบบการจัดการที่ทำให้โรงเรียนมีการดำเนินงานที่เป็นระบบ น่าชื่นชมอย่างเช่นในปัจจุบัน

“ในช่วงแรก ๆ การดำเนินงานต่างๆ ยังไม่เป็นระบบนัก การกำกับติดตามดูแลอะไรต่างๆ ก็ไม่ค่อยชัดเจน เมื่อเราดำเนินการมาได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว จึงได้เกิดการเรียนรู้ และทำให้เราสามารถปรับการดำเนินงานให้มีมาตรฐานมากขึ้น มีการกำหนดเกณฑ์ในการดำเนินงาน เกณฑ์ในการประเมิน รวมถึงกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการต่าง ๆ ที่เหมาะกับโรงเรียนเรา”

(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็ก 21 มกราคม 2552)

บทที่ 5

การสังเคราะห์บทเรียนรู้ออกจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี

จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์บทเรียนรู้ออกจากโรงเรียน จนได้ข้อมูลจากการสังเคราะห์ เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน แบ่งการนำเสนอข้อมูลการสังเคราะห์บทเรียนรู้ออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การสังเคราะห์บทเรียนรู้ออกจากกรณีศึกษา

ตอนที่ 2 บทเรียนรู้ออกจากการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ตอนที่ 1 การสังเคราะห์บทเรียนรู้ออกจากกรณีศึกษา

จากการศึกษาบทเรียนรู้ออกจากกรณีศึกษาทั้ง 3 โรงเรียนพบว่า มีลักษณะกระบวนการดำเนินงานที่มีความคล้ายคลึงกัน แตกต่างกันในจำนวนขั้นตอนในการดำเนินงาน ในที่นี้ผู้วิจัยขอแสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกรณีศึกษา ซึ่งเนื้อหาในการสังเคราะห์ประกอบด้วย 1)ด้านการบริหารจัดการ 2)ด้านบุคลากร 3)ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ 4)ด้านรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม 5)ด้านบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง และ6)ด้านปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

1.ด้านการบริหารจัดการ

ในการศึกษาการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นหลักได้แก่ 1.1)ขั้นตอนการดำเนินงาน 1.2)การจัดตั้งคณะทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 1.3)การจัดระบบหรือมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายจากเทคโนโลยีสารสนเทศ 1.4)การประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ในการนำเสนอ ผู้วิจัยได้นำเสนอเปรียบเทียบการดำเนินงานของแต่ละโรงเรียน ดังนี้

ตารางที่ 5.1 สังเคราะห์การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ

1.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน		
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดเล็ก
1.แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 2.ศึกษาข้อมูลพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของนักเรียนและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา	1.ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โดยยึดวิถีทัศน์ พันธกิจ คุณลักษณะที่พึงประสงค์และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1.ทำความเข้าใจสภาพบริบทของโรงเรียน 2.ขั้นเตรียมการ เป็นการเตรียมทุกสิ่งทุกอย่างให้มีความพร้อม

1.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน		
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดเล็ก
<p>3.วางแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยให้สอดคล้องกับคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>4.จัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมคุณธรรม/กำหนดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม/สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน</p> <p>5.ประเมินผลกิจกรรม</p> <p>6.สรุป และ รายงาน ผล การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม</p>	<p>2.จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมคุณธรรม และจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกด้าน</p> <p>3.ประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนและประเมินผลการจัดกิจกรรม</p> <p>4.สรุป และรายงานผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน</p>	<p>3.ขั้นดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบ</p> <p>4.ขั้นดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา โดยการดำเนินงานในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตตามโครงการ/กิจกรรมที่ตั้งไว้ทั้ง 20 กิจกรรม</p> <p>5.ขั้นดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิด</p> <p>6.ขั้นการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง</p> <p>7.ขั้นการประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน</p>
<p>บทวิเคราะห์</p> <p>จากการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของกรณีศึกษาพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลางมีความคล้ายคลึงกัน ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กมีการดำเนินงานที่มีขั้นตอนมากกว่าโรงเรียนอื่น ๆ มีรายละเอียดการเตรียมการที่ครบรอบด้าน</p>		
1.2 การจัดตั้งคณะกรรมการด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน		
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดเล็ก
<p>คณะกรรมการระดับครู</p> <p>พิจารณาจากคุณครูที่มีความถนัดและชื่นชอบในเรื่องการเข้าวัด และปฏิบัติธรรมเป็นหลักในการทำงาน ลักษณะการทำงานของคณะกรรมการจะทำงานด้วยกันเป็นทีมแต่มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามโครงการ ในแต่ละงานจะมีผู้รับผิดชอบหลัก และกรรมการคนอื่น ๆ ก็จะมาช่วยในการดำเนินงาน</p>	<p>คณะกรรมการระดับครู</p> <p>ลักษณะคณะกรรมการโดยตำแหน่ง คือ คุณครูที่เป็นคณะกรรมการด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน มาจากคุณครูที่สอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาหรือครูสอนศาสนาเป็นหลัก โดยมีคุณครูท่านอื่น ๆ คอยช่วยเมื่อมีการจัดกิจกรรม</p>	<p>คณะกรรมการระดับครู</p> <p>ครูทุกคนในโรงเรียนเป็นคณะกรรมการร่วมกัน โดยมีผู้อำนวยการเป็นผู้กำกับ ติดตาม และดูแลการดำเนินงาน คุณครูทุกคนเป็นผู้รับผิดชอบเป็นหัวหน้างาน กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนแบ่งไปตามกิจกรรม อย่างน้อยคนละ 1 กิจกรรม</p>

1.2 การจัดตั้งคณะทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน (ต่อ)		
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดใหญ่
<p>คณะทำงานระดับนักเรียน</p> <p>เลือกจากนักเรียนที่มีจิตอาสาอยากเข้ามาทำงานด้วยความสมัครใจ และพิจารณาตามความถนัดของนักเรียน โดยในแต่ละโครงการจะมีกลุ่มนักเรียนแกนนำเป็นตัวช่วยในการดำเนินงานของคณะทำงานในระดับครู</p>	<p>คณะทำงานระดับนักเรียน</p> <p>แกนนำหลักคือคณะกรรมการสภานักเรียน ที่ได้รับการเลือกตั้งจากนักเรียนในโรงเรียน นักเรียนที่เป็นคณะกรรมการนักเรียนเหล่านี้จะคอยช่วยคุณครูเมื่อการจัดกิจกรรมต่างๆ ซึ่งนอกจากนี้จากคณะกรรมการนักเรียนแล้วก็จะมีกลุ่มนักเรียนที่อาสาเข้ามาช่วยในแต่ละกิจกรรมด้วย</p>	<p>คณะทำงานระดับนักเรียน</p> <p>ดำเนินการโดยการคัดเลือกนักเรียนมาเป็นกรรมการนักเรียน โดยคัดเลือกจากนักเรียนที่มีความรับผิดชอบ ความประพฤติดี กล้าแสดงออก และเต็มใจที่จะทำงานให้กับส่วนรวม ซึ่งนักเรียนที่เป็นกรรมการนักเรียนคอยช่วยเหลือคุณครูในการทำกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมต่างๆ</p>
<p>บทวิเคราะห์</p> <p>การแต่งตั้งคณะทำงานในระดับครูมี 3 ลักษณะคือการแต่งตั้งครูที่มีความถนัดและชื่นชอบงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม การแต่งตั้งครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมฯ ให้เป็นผู้รับผิดชอบ และการแต่งตั้งให้คณะครูทั้งโรงเรียนรับผิดชอบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมร่วมกัน การแต่งตั้งคณะทำงานในระดับนักเรียนมี 2 ลักษณะคือการแต่งตั้งนักเรียนที่มีจิตอาสาเข้ามาช่วยงานตามความสามารถและความสมัครใจ และการแต่งตั้งคณะกรรมการนักเรียนเป็นคณะทำงานในระดับนักเรียน</p>		

1.3 การจัดระบบหรือมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายจากเทคโนโลยีสารสนเทศ		
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดเล็ก
<p>โรงเรียนใช้วิธีการบล็อกเว็บไซต์ที่เป็นอันตรายต่อนักเรียน และใช้วิธีการเดินตรวจตราเมื่อนักเรียนเข้ามาใช้บริการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต โดยที่ห้องสมุดที่นักเรียนเข้ามาใช้บริการสืบค้นนั้นจะต้องมีคุณครูคอยดูแลอย่างน้อย 1 ท่าน ถ้าไม่มีคุณครูอยู่ นักเรียนจะไม่สามารถเข้าใช้บริการได้</p>	<p>ในส่วนของอินเทอร์เน็ตคุณครูผู้รับผิดชอบห้องคอมพิวเตอร์ได้บล็อกเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสม และคอยสอดส่องดูแลเมื่อนักเรียนเข้ามาใช้งาน มีเจ้าหน้าที่ประจำห้องตลอดเวลาที่เปิดให้บริการนักเรียน ในส่วนของโทรศัพท์มือถือโรงเรียนหาตราฎาวิทยาคมห้ามนักเรียนพกมือถือมาโรงเรียนพร้อมกับนำโทรศัพท์ไปส่งคืนผ่านผู้นำชุมชน</p>	<p>โรงเรียนก็ได้มีมาตรการป้องกันโดยการบล็อกเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก และมีการสอนให้ใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ การเข้าใช้อินเทอร์เน็ตหรือคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนนั้นอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของคุณครูผู้รับผิดชอบตลอดเวลา</p>

1.3 การจั้ดระบบหรือมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายจากเทคโนโลยีสารสนเทศ
<p>บทวิเคราะห์</p> <p>มาตรการในการป้องกันเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตมีสองรูปแบบ คือ การบล็อกเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสม และการสอดส่องดูแลเมื่อนักเรียนเข้ามาใช้งาน และได้พบการดำเนินการสำหรับการใช้โทรศัพท์ไม่ถูเวลาของนักเรียน โดยการดำเนินการปรับ และคืนโทรศัพท์ผ่านผู้นำชุมชน</p>

1.4 การประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน		
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดเล็ก
<p>ประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมทุกกิจกรรมทุกโครงการ โดยใช้รูปแบบและวิธีการประเมินที่แตกต่างกันไปตามลักษณะงานของโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ การประเมินผลจะถูกดำเนินการทั้งการประเมินแบบระหว่างการดำเนินกิจกรรมและการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรมรายงานการดำเนินงานในรูปแบบของรายงานการวิจัยแบบ 5 บท</p> <p>ในด้านการจัดการเรียนการสอนมีการประเมินผลตามที่กำหนดไว้ในแบบประเมินผลของโรงเรียนที่เรียกว่า “คุณลักษณะอันพึงประสงค์”</p>	<p>ประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมทุกกิจกรรมทุกโครงการ โดยใช้รูปแบบและวิธีการประเมินที่แตกต่างกันไปตามลักษณะงานของโครงการไม่มีการกำหนดรูปแบบการรายงานผลตายตัว วิธีการประเมินก็เป็นไปตามความสะดวกของผู้จัดกิจกรรม</p> <p>ในด้านการจัดการเรียนการสอนมีการประเมินผลตามที่กำหนดไว้ในแบบประเมินผลของโรงเรียนที่เรียกว่า “คุณลักษณะอันพึงประสงค์”</p>	<p>มีจุดเน้นของการประเมินดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การประเมินผลตามหลักไตรสิกขา 2) ใช้วิธีการหลากหลายตามหลักการประเมินผลตามสภาพจริง 3) นำวงจร PDCA มาปรับใช้ในการประเมินผลอย่างเป็นขั้นตอน 4) เน้นการประเมินแบบมีส่วนร่วม <p>กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินแบ่งเป็นรายกิจกรรม</p>
<p>บทวิเคราะห์</p> <p>ในด้านการประเมินพบว่าโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่มีลักษณะการประเมินกิจกรรมที่เหมือนกัน แต่โรงเรียนขนาดเล็กมีการประเมินที่มีการกำหนดเกณฑ์และตัวบ่งชี้ชัดเจน มีการระบุจุดเน้นในการประเมินชัดเจนกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลาง</p>		

2.ด้านบุคลากร

การศึกษาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ด้านบุคลากรในโรงเรียนแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้ 1)คุณลักษณะของบุคลากร 2)การจัดการด้านบุคลากร แต่ละกรณีศึกษามีข้อมูลที่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5.2 สัเคราะห์การดำเนินงานด้านบุคลากร

2.1 คุณลักษณะของบุคลากร		
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดเล็ก
1)ไม่ดื่มเหล้าในบริเวณโรงเรียน	1)ไม่ดื่มเหล้าในบริเวณโรงเรียน	1)ไม่ดื่มเหล้าในบริเวณโรงเรียน
2)ไม่สูบบุหรี่ในบริเวณโรงเรียน	2)ไม่สูบบุหรี่ในบริเวณโรงเรียน	2)ไม่สูบบุหรี่ในบริเวณโรงเรียน
3)ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดทุกชนิด	3)ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดทุกชนิด	3)ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดทุกชนิด
4)ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน	4)ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน	4)ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน
5)ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือระเบียบปฏิบัติของบุคลากร	5)ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือระเบียบปฏิบัติของบุคลากร	5)ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือระเบียบปฏิบัติของบุคลากร
6)ให้ความร่วมมือในกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนจัด	6)ให้ความร่วมมือในกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนจัด	6)ให้ความร่วมมือในกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและกิจกรรมพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนจัด
7)ครูผู้ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน มีความสนใจใฝ่ธรรม ศึกษาธรรมะ และไปปฏิบัติธรรม เป็นการส่วนตัวอยู่เป็นนิจ	7)ครูผู้ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน มีความสนใจใฝ่ธรรม ศึกษาธรรมะ ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด	7)ครูทุกคนในโรงเรียน มีความสนใจใฝ่ธรรม ศึกษาธรรมะ ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด
	8)ให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน พูดคุยตักเตือนด้วยความสนิทสนม	8)ดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด ตลอดเวลาที่นักเรียนอยู่ในโรงเรียน
<p>บทวิเคราะห์</p> <p>จากการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุคลากรพบว่าบุคลากรของทั้งสามโรงเรียนมีคุณลักษณะด้านคุณธรรมที่ดี มีความคล้ายคลึงกันทั้ง 3 โรงเรียน แตกต่างกันเฉพาะเรื่องการศึกษาใฝ่ธรรม และถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ครูของโรงเรียนขนาดเล็กทุกคนมีลักษณะสนใจใฝ่ธรรม และถือปฏิบัติทั้งหมดครบทุกคน แต่ในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่มีเพียงครูผู้ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมและครูบางส่วนเท่านั้นที่มีลักษณะดังกล่าว</p>		

2.2 การจัดการด้านบุคลากร		
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดเล็ก
<p>1) กำหนดระเบียบปฏิบัติให้กับบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนอย่างชัดเจน เช่น ห้ามบุคลากรสูบบุหรี่ในโรงเรียน หรือเกี่ยวข้องกับสารเสพติดทุกชนิด กำหนดเครื่องแบบและการแต่งกายประจำวัน</p> <p>2) จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับบุคลากรทุกคนในโรงเรียน เช่น การจัดปฏิบัติธรรม รวมทั้งให้บุคลากรในโรงเรียนร่วมกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียน</p>	<p>1) พุดคุยสร้างข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับการแนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เช่น ร่วมกันกำหนดเกี่ยวกับการแต่งกาย การลงเวลาทำงาน ข้อตกลงเหล่านี้เป็นวัฒนธรรมขององค์กรที่ปฏิบัติต่อกันมานานแล้ว</p>	<p>1) สร้างจุดมุ่งหมายในด้านการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมร่วมกับครูทั้งโรงเรียน</p> <p>2) กำหนดให้ครูทุกคนเป็นหัวหน้ากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนอย่างน้อย 1 กิจกรรม</p> <p>3) สนับสนุนให้ครูศึกษาดูงาน เข้ารับการฝึกอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ งานเกี่ยวกับงานด้านคุณธรรม</p> <p>4) จัดเตรียมสื่อธรรมะเพื่อให้คุณครูนำไปใช้สอนและนำมาพัฒนาตนเอง</p> <p>5) สร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้กับครู โดยการแสดงความชื่นชม ปูนบำเหน็จรางวัล และให้โอกาสแสดงผลงาน</p>
<p>บทวิเคราะห์</p> <p>จากการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการด้านบุคลากร พบว่าทั้งสามโรงเรียนมีความคล้ายคลึงกันเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบหรือข้อกำหนดในการปฏิบัติตนของครูเพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน ความแตกต่างอยู่ที่โรงเรียนขนาดเล็ก เนื่องจากมีการจัดประชุมเพื่อสร้างจุดมุ่งหมายร่วมกันในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม มีการสนับสนุนให้ครูเข้าศึกษาดูงาน เข้ารับการฝึกอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ งานเกี่ยวกับงานด้านคุณธรรม รวมทั้งมีการจัดเตรียมสื่อธรรมะเพื่อให้คุณครูนำไปใช้สอนและนำมาพัฒนาตนเอง และกำหนดให้ครูทุกคนรับผิดชอบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนคนละ 1 กิจกรรม</p>		

3. การจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้

ตารางที่ 5.3 สัปดาห์การดำเนินงานด้านการจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้

การจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้		
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดเล็ก
<p>1) การจัดสภาพแวดล้อมรอบบริเวณโรงเรียนใช้หลักการ สงบ สะอาด สวยงาม ร่มรื่น และปลอดภัย</p> <p>2) การจัดสถานที่ มุมกิจกรรม มุมประสาธน์ที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม การอบรมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในห้องเรียน</p> <p>ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน เพื่อเป็นการฝึกฝนด้านความรับผิดชอบตนเองและสังคม</p>	<p>1) จัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้สะอาด ไม่เน้นความหรูหรา</p> <p>2) จัดแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน</p>	<p>การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง ใช้หลักการจัดคือ ธรรมชาติเกิดตลอดเวลาถ้าพัฒนาแหล่งเรียนโรงเรียนจึงได้จัดให้ทุกจุดในโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมได้ทั้งหมด จัดสรรให้พื้นที่ว่างทั่วบริเวณโรงเรียนเป็นแหล่งเรียน และเน้นให้นักเรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทุกแห่งจนครบ นักเรียนรับรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งว่าสอนเรื่องอะไรให้กับนักเรียนบ้าง</p> <p>ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน</p>
<p>บทวิเคราะห์</p> <p>กรณีศึกษาทั้งสามให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดของบริเวณโรงเรียน จัดแหล่งเรียนเชิงคุณธรรมในโรงเรียนให้กับนักเรียนอย่างพอเพียง และในกรณีศึกษาโรงเรียนขนาดกลางมีการจัดแหล่งเรียนเชิงคุณธรรมภายนอกโรงเรียนให้กับนักเรียนด้วย แต่ในโรงเรียนขนาดเล็กมีจุดเน้นการจัดแหล่งเรียนรู้ภายในบริเวณโรงเรียน และพยายามจัดให้ทุกพื้นที่ ทุกจุดในบริเวณเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรมให้ได้</p>		

4. ด้านรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม

จากการศึกษาข้อมูลในจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี พบว่ากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วย 2 รูปแบบ คือ กิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมอื่นๆ กรณีศึกษาแต่ละโรงเรียน มีการดำเนินงานที่สามารถนำมาแสดงเปรียบเทียบกันได้ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5.4 สังเคราะห์รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

4.1 กิจกรรมการเรียนการสอน		
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดเล็ก
<p>1) ปรึ ปรุ ง ห ลั ก สู ต ร</p> <p>สถานศึกษา ให้ความสำคัญในด้านคุณธรรม จริยธรรม และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน สอนและสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ลงในระดับหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้นอกจากนี้ยังจัดทำสื่อที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม หลักปรัชญา และเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในลักษณะของ ใบความรู้ ใบงาน เอกสารประกอบการสอน บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน แบบฝึกทักษะ นิตานธรรมมะ E-book power point แผ่นซีดี และอื่นๆ</p> <p>2) นำคนในชุมชน วิทยากรภายนอก พระสงฆ์ ผู้รู้ศาสนา มาบรรยายให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอ ตลอดทั้งปีการศึกษา</p>	<p>1) รมรณงคใ้ครุผู้สอนเขียนแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม และจริยธรรมในทุกรายวิชาโดยผู้บริหารหรือผู้ที่ได้รับคำสั่ง จัดทำกรณิเทศการสอนโดยให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมก่อนนำเข้าสู่บทเรียน ให้ผู้สอนให้ความสำคัญกับการอบรมกล่อมเกล่าหรือจัดกิจกรรมที่เน้นคุณธรรม และจริยธรรมให้กับผู้เรียนก่อนการเริ่มเรียนวิชาการ</p> <p>2) การเชิญวิทยากรท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรียนการสอนร่วมกับคณะครู โดยโรงเรียนหาดสำราญได้ร่วมมือกับวิทยากรท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรม จริยธรรม</p>	<p>1) การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการหลักไตรสิกขา ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ครูผู้สอนจะนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) บูรณาการลงสู่การจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง เริ่มตั้งแต่การวางแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ รวมทั้งมีการแจ้งนักเรียนทุกครั้งว่านักเรียนได้ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างไรบ้าง และมีสิ่งที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร</p> <p>2) การจัดหน่วยบูรณาการเรียนรู ควบคู่กับธรรมะ กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่คณะครูและนักเรียนได้วางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ตลอดปีการศึกษา เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเด็กแห่งชาติ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น ในการเรียนการสอนจะยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มีการดำเนินการกิจกรรมเป็นขั้นตอน</p>

4.1 กิจกรรมการเรียนการสอน

บทวิเคราะห์

จากผลการศึกษาพบว่าโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่เหมือนกันคือการสอนสอดแทรกหลักธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และมีการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาเป็นผู้สอนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามโอกาส ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้ตัวแบบที่ดีในการสอนคุณธรรม แต่ในกรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก มีการยึดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยการจัดการเรียนการสอนในแต่ละหน่วยมีการกำหนดคุณธรรมพื้นฐานที่ต้องการเน้นไว้ชัดเจน ครูผู้สอนต้องเขียนแผนการสอนให้สอดคล้องกับคุณธรรมพื้นฐานที่ต้องการเน้นด้วย

4.2 กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมอื่นๆ

ประเภทกิจกรรม	โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดเล็ก
กิจกรรมที่เป็นกิจวัตร	1.โครงการธนาคารโรงเรียน 2.โครงการลูกเสือจราจร 3.โครงการยิ้มให้ทั่วทุก 4.โครงการแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบ 5.กิจกรรมบันทึกความดี 6.โครงการสวดมนต์ไหว้พระ กิจกรรมหน้าเสาธง	1.กิจกรรมหน้าเสาธง 2.กิจกรรมคณะนักเรียนต้อนรับหน้าประตูโรงเรียน	1.ฝึกธรรมะเป็นกิจวัตรปฏิบัติจนเป็นนิสัย 2.ลดความตระหนี่ด้วยวิธีให้ทาน 3.ดนตรีช่วยกล่อมเกล่าฝึกจิตเราสู่สมาธิ 4.ออกกำลังเป็นประจำช่วยหนุนนำสุขภาพ 5.ปลูกพืชผักสมุนไพร รั้วกินได้ช่วยให้กินเป็น 6.การออมและประหยัดช่วยฝึกหัดให้อยู่เป็น 7.การเรียนทุกชั้นตอนแทรกการสอนไตรสิกขา 8.ยึดหลักศีลห้า นำพาให้พบธรรม 9.ต้นกล้าแห่งความดี ตามแนววิถีพุทธ

4.2 กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมอื่นๆ			
ประเภทกิจกรรม	โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดเล็ก
กิจกรรมวันสำคัญ	1.โครงการวันแม่และวันไหว้ครู 2.กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา	1.จัดกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ ได้แก่ กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ กิจกรรมวันวิทยาศาสตร์ กิจกรรมวันสุนทรภู่ กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ กิจกรรมวันไหว้ครู กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ กิจกรรมวันภาษาไทย กิจกรรมวันปิยมหาราช กิจกรรมวันงดสูบบุหรี่โลก กิจกรรมวันสิ่งแวดล้อมโลก 2.จัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมวันวิสาขบูชา กิจกรรมวันมาฆบูชา กิจกรรมวันอาสาฬหบูชา กิจกรรมวันเข้าพรรษา กิจกรรมวันออกพรรษา	1.บูรณาการการเรียนรู้ควบคู่กับธรรมะ
กิจกรรมที่จัดเป็นครั้งคราว	1.โครงการบริจาคโลหิต 2.โครงการส่งเสริมคุณธรรม 3.โครงการสอบธรรมศึกษา 4.โครงการกฐินสามัคคี 5.โครงการบรรพชาสามเณร 6.โครงการครูเกียรติยศ	1.โครงการสอบธรรมศึกษา	1.ปฏิบัติธรรมเป็นนิจ ทักษธรรมเสริญ 2.ศิลปวัฒนธรรมล้านนา นำพาสู่วิถีพุทธธรรม 3.วิถีชีวิตล้านนา มีภูมิปัญญา ถ่ายทอดวิชาให้ลูกหลาน 4.ปัญญาที่ล้ำเลิศ เกิดจากการอบรมคุณธรรม 5.วิถีพุทธนำพา พัฒนาสู่ชุมชน

4.2 กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมอื่นๆ			
ประเภทกิจกรรม	โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดเล็ก
กิจกรรมอื่น ๆ	1.โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ 2.โครงการคนดีศรีน้ำพอง 3.โครงการงานคณะกรรมการนักเรียน 4.โครงการจิตอาสา 5.กิจกรรมชุมนุมสโมสรวุฒุนุช 25 (น้ำพองศึกษา) แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์	1.กิจกรรมกีฬา 2.กิจกรรมเข้าค่าย 3.กิจกรรมทางวิชาการ ได้แก่ โครงการเติมความรู้สู่ชุมชน การรณรงค์ต่อต้านธนบัตรปลอม กิจกรรมเติมความรู้เนื่องในวันเด็กแห่งชาติ โครงการเยาวชนไทยใจอาสา โครงการผลิตปุ๋ยชีวภาพ 4.กิจกรรมต่อต้านยาเสพติด – โรคเอดส์ (To be number one) 5.กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	1.เรียนศาสนาวันอาทิตย์ รู้จักคิดแยกแยะ 2.ธรรมะเกิดทุกเวลา ถ้าพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 3.คนดีศรีแม่จ้อง ต้องยกย่องเพราะทำดี 4.ดาวเทียม ดาวธรรม ชำระจิตใจ 5.อ่านเป็นนิสัย พัฒนาจิตใจ พัฒนาสมอง
บทวิเคราะห์ <p>จากตารางการสังเคราะห์พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลางมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายแต่กิจกรรมที่จัดไม่ได้มีความมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมคุณธรรมโดยตรง มีลักษณะเป็นกิจกรรมทั่ว ๆ ไปที่สามารถสอดแทรกการฝึกฝนด้านคุณธรรมลงไปได้ โรงเรียนขนาดใหญ่มีกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมโดยตรง ที่ระบุความมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนเกิดคุณธรรมเป็นรายด้าน(ยึดตามนโยบายคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ) ที่มีความหลากหลายกระจายครบทุกลักษณะ กิจกรรมมีความคล้ายคลึงกับกิจกรรมของโรงเรียนขนาดเล็ก</p>			

5.ด้านบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 5.5 สังเคราะห์บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม

บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง		
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดเล็ก
<p>1.ให้ผู้ปกครอง หรือคนในชุมชน มาร่วมคิดร่วมวางแผนในการพัฒนาชุมชนด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการจัดการประชุมเพื่อระดมความคิด และการทำงานกิจกรรมร่วมกันระหว่างชุมชนกับโรงเรียน</p> <p>2.การสร้างเครือข่ายขยายผลด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสู่สถานศึกษาอื่น ดำเนินการโดยการจัดค่ายคุณธรรมร่วมกัน เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับโรงเรียนในเครือข่าย</p> <p>3.การสอดส่องดูแล และส่งเสริมให้บุตรหลานเยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม ดำเนินการโดยการเยี่ยมบ้านนักเรียน พบปะพูดคุยกับผู้ปกครอง คนในชุมชน ประชุมปรึกษาหารือเพื่อทำกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ร่วมกับชุมชน</p> <p>4)การระดมสรรพกำลังจัดแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม เป็นการให้ชุมชน และองค์กรภายนอกอื่น ๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนในการจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียน</p>	<p>1.การเข้ามาเป็นผู้ช่วยสอนงาน ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น</p> <p>2.การร่วมเป็นวิทยากรด้านศาสนา ให้กับโรงเรียน</p> <p>3.การเข้ามาเป็นผู้ร่วมกิจกรรมเมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมต่าง ๆ</p>	<p>1.จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกับโรงเรียนบางกิจกรรม</p> <p>2.จัดครูภูมิปัญญา มาช่วยสอนนักเรียนใน กิจกรรมวิถีพุทธด้านนา มีภูมิปัญญาถ่ายทอดวิชาให้ลูกหลาน</p> <p>3.ประพฤติตนแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตรหลาน</p> <p>4.ให้การสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนด้านการตรวจสอบประเมินผลงาน และให้ข้อเสนอแนะแก่นักเรียนในปกครองของตน</p> <p>5.เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมกับบุตรหลาน</p> <p>6.เป็นวิทยากรช่วยสอนในด้านหลักธรรมะปฏิบัติให้แก่นักเรียน</p> <p>7.หน่วยงานและองค์กรภายนอกอื่น ๆ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้าน การส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน</p>

บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง
<p>บทวิเคราะห์</p> <p>จากการสังเคราะห์ลักษณะบทบาทของผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ สามารถสรุปได้ว่าผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ มีบทบาทในการมาร่วมเป็นผู้สอนทั้งการสอนด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น การมาเป็นผู้ร่วมกิจกรรม ร่วมเป็นผู้ประเมิน ร่วมเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักเรียน ร่วมสอดส่องดูแลความประพฤติของนักเรียน ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนางาน และร่วมสนับสนุนการจัดแหล่งเรียนรู้สภาพแวดล้อมให้กับโรงเรียน</p>

6.ด้านปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

ตารางที่ 5.6 สังเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

6.1 ปัจจัยความสำเร็จ		
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดเล็ก
<p>1. ผู้อำนวยการนำพองศีกษาให้ความสำคัญกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จึงได้มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกับบุคลากร มีการกำกับ ติดตาม ดูแลการดำเนินงานตลอดเวลา ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากร และนักเรียนในโรงเรียน มีภาวะผู้นำสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นบุคคลที่บุคลากรในโรงเรียน ชุมชน และองค์กรภายนอกให้ความศรัทธาเชื่อถือ</p> <p>2. บุคลากรภายในโรงเรียน บุคลากรทุกคนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม รับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะผู้ที่เป็นหัวหน้ากิจกรรมและโครงการส่งเสริมคุณธรรมต่าง ๆ ซึ่งต้องมีภาระหน้าที่เพิ่มจากงานปกติจึงจำเป็นจะต้องมีความมุ่งมั่นทุ่มเททำงานด้วยความตั้งใจงานจึงจะ</p>	<p>1. ผู้อำนวยการ ชุมชนและองค์กรภายนอกให้ความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อผู้อำนวยการโรงเรียน จึงก่อให้เกิดความร่วมมือในการกำกับ ติดตาม ดูแลนักเรียนเมื่อไม่อยู่ในบริเวณโรงเรียน</p> <p>2. ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนหัดสำรวจวิทยาคมเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ยึดมั่นในคำสอนของศาสนา ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด และต้องการปลูกฝังให้นักเรียนเข้าถึงหลักธรรมคำสอนของศาสนา จึงได้พยายามจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมพิเศษต่างๆ เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้หลักธรรม</p>	<p>1. ผู้อำนวยการของโรงเรียนบ้านแม่จ้อ เป็น ผู้ที่ มี ค ว า ม ร ู้ ความสามารถในด้านการบริหารจัดการเป็นอย่างสูง มีความมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงาน ให้ความสำคัญกับงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน มีการศึกษาเรียนรู้และทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนให้มีความชัดเจน จัดระบบงานได้อย่างมีระเบียบ มีการแบ่งภาระงานให้กับคุณครูอย่างชัดเจน มีระบบการกำกับ ติดตาม ดูแลการดำเนินงานทุกกิจกรรมและทุกโครงการ ชุมชน และบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ศรัทธา และ เชื่ อ ม ั่น ใน ตัว ผู้อำนวยการ</p> <p>2. ความมุ่งมั่นทุ่มเทของบุคลากรเนื่องจากโรงเรียนบ้านแม่จ้อองมีการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน อย่างเต็ม</p>

6.1 ปัจจัยความสำเร็จ		
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดเล็ก
<p>ประสบความสำเร็จ</p> <p>3.ภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์และองค์กรภายนอกอื่น ๆ โรงเรียนจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์และองค์กรภายนอกอื่น ๆ ในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการให้ความร่วมมือในกิจกรรม การสนับสนุนปัจจัยเพื่อพัฒนาการดำเนินงานและการจัดการแหล่งเรียนรู้ต่างๆ</p> <p>4.การยึดแนวคิดหลักในการดำเนินงาน โรงเรียนน้ำพองศึกษายึดนโยบายคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของ สพฐ. และแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน</p>	<p>และนำมาสู่การปรับใช้ในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้คุณครูยังทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมโยงโรงเรียนกับชุมชนโดยการร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ</p> <p>3.ความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน บุคลากรทุกคนในโรงเรียนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน โดยมีครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นผู้นำหรือผู้รับผิดชอบหลักในการจัดกิจกรรมหรือโครงการ</p>	<p>รูปแบบตลอดทั้งปี คุณครูจึงมีภาระงานที่เกี่ยวข้องการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่ค่อนข้างหนัก บุคลากรต้องให้เวลากับงานอย่างเต็มที่ มีการศึกษาค้นคว้าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งบุคลากรทุกคนในโรงเรียนต้องมีเป้าหมายร่วมกันในการดำเนินงาน ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบไม่แบ่งแยกให้ความสำคัญเฉพาะงานที่ตนรับผิดชอบ เป็นผู้นำหรือหัวหน้าที่มีความรับผิดชอบต่อกิจกรรมในความดูแลของตนเอง พร้อมทั้งเป็นผู้ร่วมทำกิจกรรมที่ดีให้กับกิจกรรมหรือโครงการในความรับผิดชอบของผู้อื่นด้วย</p> <p>3.การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โรงเรียนบ้านแม่จ้องมีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน โดยการเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก ทั้งบ้าน วัด ชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ การดำเนินงานประสบความสำเร็จได้เพราะได้รับความร่วมมืออันดีจากทุกฝ่าย</p>
<p>บทวิเคราะห์</p> <p>จากการสังเคราะห์สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ 1)ผู้บริหาร 2)บุคลากรภายในโรงเรียน 3)การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ 4)การยึดแนวคิดหลักในการดำเนินงาน</p>		

6.2 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข		
โรงเรียนขนาดใหญ่	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดเล็ก
ไม่ระบุปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน	มีนักเรียนบางกลุ่มที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน ไม่สนใจการเรียน ถึงแม้ว่าโรงเรียนจะจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนแล้วก็ตาม แต่เป็นนักเรียนเพียงกลุ่มน้อย โรงเรียนจึงใช้วิธีการพิเศษกับนักเรียนกลุ่มนี้ โดยการเรียกมาพูดคุยและทำความเข้าใจสร้างข้อตกลงร่วมกัน ให้การดูแลเป็นพิเศษ คอยสอดส่องพฤติกรรมและสนับสนุนให้นักเรียนได้แสดงออกในกิจกรรมสร้างสรรค์ที่นักเรียนสนใจ	<p>1.การเริ่มต้น โรงเรียนบ้านแม่จ้องมีปัญหาการดำเนินงานในระยะเริ่มต้นเนื่องจากได้สมัครเข้าเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ และไม่รู้จะเริ่มต้นจากอะไร จะปรับหรือจะจัดกิจกรรมอย่างไร ท่านผู้อำนวยการและคุณครูจึงได้ร่วมกันศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธจนเกิดความเข้าใจและกำหนดออกมาเป็นรูปแบบในการทำงาน สร้างแนวคิดในการทำงานได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ กลายเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีได้ในที่สุด</p> <p>2.การจัดระบบงานเมื่อมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ขึ้น จะเกิดปัญหาในการดำเนินงานในด้านการไม่มีระบบ หรือไม่ได้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โรงเรียนบ้านแม่จ้องจึงได้มีการจัดระบบงานให้มีทิศทางเดียวกัน การจัดการเอกสาร การวางแผนการจัดการเรียนรู้ การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ มีรูปแบบการบริหารจัดการของโรงเรียน ที่ปรับให้เหมาะกับบริบทของโรงเรียน แต่ต้องใช้เวลาในการศึกษา ปรับเปลี่ยน ทดลองปฏิบัติมาเป็นระยะเวลาานพอสมควร</p>

6.2 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

บทวิเคราะห์

จากการสังเคราะห์กรณีศึกษาทั้งสามโรงเรียน พบว่ามีปัญหาที่พบ 3 ประการคือ 1)ปัญหานักเรียนบางกลุ่มก้าวร้าวรุนแรง โรงเรียนแก้ปัญหาโดยการให้การดูแลเป็นพิเศษ 2)ปัญหาการเริ่มต้นดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โรงเรียนไม่รู้จะเริ่มต้นดำเนินงานอย่างไร จึงได้แก้ปัญหาโดยการศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ จนเข้าใจและสามารถวางแนวทางในการทำงานได้ในที่สุด 3)ปัญหาการจัดระบบงาน การดำเนินงานในระยะแรกไม่มีระบบ เนื่องจากไม่มีการกำหนดเกณฑ์ในการทำงาน โรงเรียนแก้ปัญหาโดยการกำหนดมาตรฐานในการดำเนินงาน ให้ครูทุกคนมีการดำเนินงานในมาตรฐานเดียวกัน และมีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินที่ชัดเจนเพื่อให้สามารถแสดงผลการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน

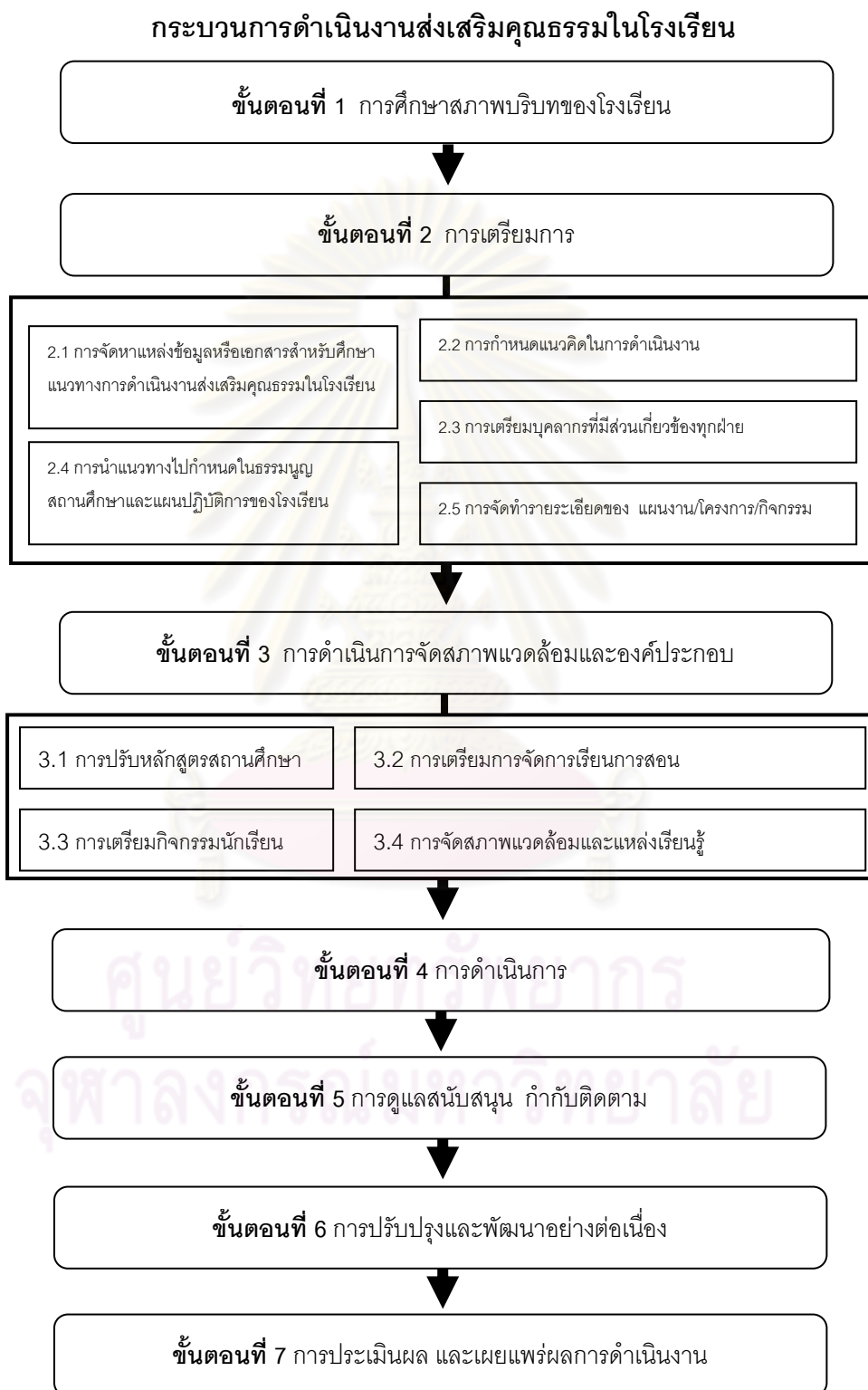
ตอนที่ 2 บทเรียนรู้การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์บทเรียนรู้ของแต่ละโรงเรียน จนได้ข้อมูลจากการสังเคราะห์ เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอบทเรียนรู้การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในภาพรวม ที่โรงเรียนทั้งระดับมัธยมและประถมศึกษาสามารถนำไปใช้ได้ เนื้อหาที่นำเสนอประกอบด้วย 1)กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม 2)รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 3)บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง และ4)ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

1.กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

จากการสังเคราะห์กระบวนการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ของทั้ง 3 กรณีศึกษา พบว่าแต่ละโรงเรียนมีขั้นตอนการดำเนินการที่ไม่เท่ากัน แต่มีการดำเนินการอยู่ภายใต้เนื้อหาเดียวกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอนำเสนอกระบวนการดำเนินงาน ที่ได้สรุปกระบวนการดำเนินงานที่มีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนที่สุดมานำเสนอ ซึ่งการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ โรงเรียนจำเป็นจะต้องดำเนินการจัดการงานต่าง ๆ ให้เป็นขั้นตอนที่ชัดเจน จากการสังเคราะห์บทเรียนรู้พบว่ากระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 7 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียน ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมการ ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบ ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการ ขั้นตอนที่ 5 การดูแลสนับสนุน กำกับติดตาม ขั้นตอนที่ 6 การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขั้นตอนที่ 7 การประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

โดยสามารถเขียนกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน แสดงเป็นแผนภาพ ได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5.1 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินงาน มีรายละเอียดการจัดการที่ค่อนข้างมาก ผู้วิจัยขออธิบายรายละเอียด เรียงลำดับตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียน

ในขั้นแรกโรงเรียนต้องทำการศึกษาสภาพบริบทของตนเองเสียก่อน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับจุดอ่อน จุดแข็ง และศักยภาพด้านต่าง ๆ เพื่อสามารถนำมากำหนดแนวทางการดำเนินงานในอนาคตต่อไปได้ การศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียน ควรมีการดำเนินการตามลำดับดังนี้

1.1 ตั้งคณะกรรมการดำเนินการหลัก จากบทเรียนรัฐของโรงเรียนทั้งสามพบว่าผู้ที่ริเริ่มงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนคือ ผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอนสังคมศึกษาในสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เกิดจากการมองเห็นปัญหาในด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน และให้ความสำคัญกับการมุ่งแก้ปัญหา งานต่าง ๆ จึงได้เริ่มขึ้นการที่ให้ผู้ผู้อำนวยการหรือครูเพียงคนดำเนินการเพียงลำพังอาจทำให้งานไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากการมองเห็นปัญหาได้ไม่ครอบคลุม รู้จักนักเรียน รู้จักชุมชนได้ไม่เต็มที่ จึงจำเป็นต้องตั้งคณะกรรมการดำเนินการหลักเพื่อให้เป็นกลุ่มที่ร่วมด้วยช่วยกันคิด

การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการหลักด้านคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนอาจทำได้หลายลักษณะ เช่น

ลักษณะที่ 1 กรรมการดำเนินการหลักเป็นบุคลากรในโรงเรียนทั้งหมด

ลักษณะที่ 2 กรรมการดำเนินการหลักเป็นบุคลากรในโรงเรียนร่วมกับกับคณะกรรมการสถานศึกษา

ลักษณะที่ 3 กรรมการดำเนินการหลักเป็นบุคลากรในโรงเรียน ร่วมกับผู้นำชุมชน ตัวแทนผู้ปกครอง และพระสงฆ์

หรืออาจจัดตั้งโดยให้ภาคอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมอีกก็ได้ แต่ข้อสำคัญคือ ต้องเป็นบุคคลที่อยากเข้ามาทำงานด้วยใจจริง ไม่ใช่เป็นคณะกรรมการโดยตำแหน่ง แต่ไม่ได้ปฏิบัติงานจริง โรงเรียนควรสร้างความตระหนักร่วมกันกับ บุคลากรทุกคนที่เป็นกรรมการดำเนินการหลักให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของงานส่งเสริมคุณธรรม สร้างความรู้สึกรักและรับผิดชอบในหน้าที่อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการนำเอาชุมชนเข้าหรือผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม จะทำให้โรงเรียนได้รับเสียงสะท้อนในมุมมองของคนในชุมชน ได้รับทราบปัญหา ทราบความต้องการหรือทิศทางวิถีชีวิตที่ผู้ปกครองอยากให้นักเรียนเป็นไป และการนำเอาชุมชนเข้ามาจะทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความง่ายในการดำเนินการขั้นต่อไป

1.2 **ศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียน** โดยข้อมูลที่จะต้องได้จากขั้นตอนนี้คือ

- 1) สภาพคุณธรรมของบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนเป็นอย่างไร
- 2) สภาพคุณธรรมของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่เป็นอย่างไร สภาพคุณธรรมของชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่เป็นอย่างไร
- 3) ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนคืออะไร อาจแบ่งเป็นปัญหาด้านบุคลากร และปัญหาด้านผู้เรียน
- 4) ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรมของชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมภายนอกคืออะไร ฯลฯ

อีกทั้งผู้เชี่ยวชาญงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ได้เสนอแนะว่า ควรมีการวิเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อย และความเสี่ยงของบริบทที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียน ด้วย เพื่อให้โรงเรียนได้มองเห็นบริบททุกด้าน ไม่จำเป็นต้องมองเฉพาะมุมที่เป็นปัญหาเพียงอย่างเดียว การมองสภาพบริบทที่ครอบคลุมทุกด้าน จะทำให้สามารถวางแผนการพัฒนาที่ถูกต้องได้ สิ่งใดที่เป็นจุดแข็งก็สามารถวางแผนสนับสนุนเพื่อพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไป สิ่งใดที่เป็นปัญหาก็สามารถวางแผนในการแก้ไขเพื่อให้หลุดพ้นจากสภาพปัญหานั้น และสิ่งใดที่เป็นความเสี่ยงที่อาจกลายเป็นปัญหาก็จะได้วางแผนป้องกันต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพบริบทของโรงเรียนและชุมชน ผู้ดำเนินงานสามารถทำได้โดยการเก็บข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

- 1) แหล่งข้อมูลในโรงเรียน เช่น ข้อมูลการประพฤติผิดระเบียบของนักเรียนจากฝ่ายปกครอง ข้อมูลจากแบบบันทึกการเยี่ยมบ้านของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ข้อมูลจากการรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลของครูที่ปรึกษา ฯ
- 2) แหล่งข้อมูลนอกโรงเรียน เช่น การสอบถามจากคนในชุมชน ตัวแทนผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ฯ

เมื่อได้ข้อมูลจากการศึกษาแล้วโรงเรียนควรจัดทำเป็นรูปแบบรายงานหรือเอกสารเชิงวิชาการเกี่ยวกับสภาพปัญหาของโรงเรียน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์เพื่อใช้ในการอ้างอิง สำหรับการจัดกิจกรรมหรือโครงการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของโรงเรียน

1.3 วิเคราะห์สาเหตุ เพื่อวางแผนงานในการดำเนินงาน

เมื่อได้รับทราบสภาพบริบทของโรงเรียนแล้ว ควรมีการวิเคราะห์หาสาเหตุของด้านนั้น ๆ อย่างเช่นในด้านที่เป็นจุดเด่น ควรหาคำตอบว่าจุดเด่น เด่นได้เพราะอะไรจะได้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้ถูกจุด จุดด้อยที่ยังเป็นปัญหาอยู่นั้นเกิดมาจากสาเหตุใดบ้าง ความเสี่ยงต่าง ๆ เกิด

มาจากอะไร การวิเคราะห์หาสาเหตุ จะทำให้โรงเรียนสามารถวางแนวทางการดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมการ

ในขั้นตอนนี้โรงเรียนต้องดำเนินการหลายอย่าง เพื่อเตรียมรองรับการดำเนินงาน ที่จะต้องทำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ในขั้นตอนนี้ โรงเรียนจะต้องดำเนินการ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดหาแหล่งข้อมูลและศึกษาแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 2) กำหนดแนวคิดในการดำเนินงาน 3) เตรียมบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย 4) นำแนวทางไปกำหนดในธรรมนูญสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน 5) จัดทำรายละเอียดของแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยขออธิบายรายละเอียดแต่ละขั้นตอน ดังนี้

2.1 การจัดหาแหล่งข้อมูลและศึกษาแนวทางการดำเนินงาน

ก่อนการเริ่มดำเนินการใดๆ จำเป็นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนเสียก่อนเป็นอันดับแรก ในขั้นตอนนี้จึงต้องมีการจัดหาเอกสาร แหล่งข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน มาศึกษาให้เกิดความเข้าใจในหลักการ หรือวิธีการดำเนินการที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถกำหนดแนวคิดในการดำเนินงาน วางแผนการดำเนินงานของโรงเรียนได้อย่างเป็นขั้นตอน ตัวอย่างเอกสารที่สามารถศึกษาได้ เช่น เอกสารการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ รายงานการวิจัยรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม บทเรียนผู้การดำเนินงานของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น

2.2 การกำหนดแนวคิดในการดำเนินงาน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน จะทำให้มีความรู้สำหรับการดำเนินงานในระดับหนึ่ง ในขั้นตอนนี้โรงเรียนต้องกำหนดแนวคิดที่จะใช้ในการดำเนินงาน เพื่อเป็นแนวทางหลักในการกำหนดกิจกรรมหรือโครงการต่าง โรงเรียนจำเป็นต้องมีหลักยึดสำหรับการดำเนินงาน อาจจะเป็นการกำหนดแนวคิด หรือการยึดถือนโยบายของกระทรวง หรือในบางเขตพื้นที่การศึกษาอาจมีการกำหนด คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนก็สามารถนำเอาคุณลักษณะที่พึงประสงค์นี้มาเป็นหลักยึดในการจัดกิจกรรมให้นักเรียนก็ได้ หรือในอีกกรณีหนึ่งโรงเรียนสามารถประยุกต์ผสมผสานระหว่างนโยบายของกระทรวงกับ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของโรงเรียนหรือเขตพื้นที่ กำหนดขึ้นเป็นแนวคิดใหม่ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของโรงเรียนก็ได้

2.3 การเตรียมบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกฝ่าย

บุคลากรถือเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานในด้านใด ๆ ก็ตาม ต่างก็ต้องขับเคลื่อนด้วยบุคลากรทั้งสิ้น การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนก็เช่นเดียวกัน ที่จำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพมาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้งานดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ก่อนการเริ่มงานโรงเรียนจึงจำเป็นต้องซักซ้อมทำความเข้าใจร่วมกับบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อให้มีแนวทางการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาร่วมกัน จากการสังเคราะห์บทเรียนรู้ ผู้วิจัยพบว่าบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่ม คือบุคลากรภายในโรงเรียน และชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ โดยในแต่ละกลุ่มมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

2.3.1 บุคลากรภายในโรงเรียน ข้อค้นพบเกี่ยวกับบุคลากรภายในโรงเรียนสามารถจำแนกได้ 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 คุณลักษณะของบุคลากร

บุคลากรในโรงเรียนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมดีเด่น มีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ดี สามารถอธิบายเป็นลักษณะได้ดังนี้

- 1) ไม่ดื่มเหล้าในบริเวณโรงเรียน
- 2) ไม่สูบบุหรี่ในบริเวณโรงเรียน
- 3) ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดทุกชนิด
- 4) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน
- 5) ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือระเบียบปฏิบัติของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
- 6) มีความมุ่งมั่นทุ่มเท ให้ความสำคัญและมีความรับผิดชอบต่องานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่ได้รับมอบหมาย มีจุดมุ่งหมายร่วมกันเพื่อต้องการพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงต้องมีความอดทน และเข้าใจเนื้องานด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เนื่องจากเป็นงานที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ต้องใช้เวลาและความอดทนในการปฏิบัติงาน
- 7) มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้ร่วมงานและนักเรียน
- 8) มีจิตใจใฝ่ธรรม ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ

จากการศึกษาพบว่าบุคลากรในโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ดี ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติ

ตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน มีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ร่วมกัน มีความรู้ความเข้าใจในภารกิจที่ต้องปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดการดำเนินงาน ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนเป็นอย่างดี

ประเด็นที่ 2 การจัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

การจัดการด้านบุคลากรเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน มีการดำเนินการ หลากหลายลักษณะเพื่อให้การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนประสบความสำเร็จ ซึ่ง สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมใน โรงเรียน เพื่อให้บุคลากรทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความเข้าใจและมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงาน ไปในทิศทางเดียวกัน

2) กำหนดระเบียบปฏิบัติให้กับบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริม คุณธรรมกับนักเรียนอย่างชัดเจน เช่น การห้ามบุคลากรสูบบุหรี่ ดื่มเหล้าในบริเวณโรงเรียน หรือ เกี่ยวข้องกับสารเสพติดทุกชนิด

3) จัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรในด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้กับบุคลากรทุกคน ในโรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม การสนับสนุนให้เข้าร่วมอบรมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับ การดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน และการจัดกิจกรรมนำเสนอผลงานเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับบุคคลหรือองค์กรภายนอกอื่น ๆ

4) จัดให้มีสื่อธรรมะต่าง ๆ เช่น หนังสือ เทปธรรมะ วีดิทัศน์ในโรงเรียน เพื่อให้ บุคลากรที่สนใจนำไปศึกษาหาความรู้

5) สร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้กับบุคลากร เนื่องจากดำเนินงานส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนที่เต็มรูปจะเป็นการเพิ่มภาระงานให้กับบุคลากรในโรงเรียนมากขึ้น ฝ่ายบริหารจึงจำเป็นต้องมีการสร้างขวัญกำลังใจ เพื่อให้บุคลากรมีกำลังใจในการปฏิบัติงาน ตัวอย่างการสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน เช่น การแสดงความชื่นชมในที่ประชุม การปูน บำเหน็จรางวัล หรือการให้โอกาสในการแสดงผลงาน การส่งเสริมให้เข้ารับการประกวดหรือ แข่งขันตามศักยภาพ ฯ

2.3.2 ชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมใน โรงเรียน ต้องการความร่วมมือจากชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ เป็นอย่างยิ่ง กิจกรรมต่าง ๆ จะสำเร็จลุล่วงได้ต้องมีชุมชนและองค์กรอื่น ๆ ให้การสนับสนุนด้วย ดังนั้นโรงเรียนจึงจัดการการ ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เพื่อให้ผู้มีส่วน

เกี่ยวข้องกับทุกคนมีความเข้าใจและมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน มีการแจ้งชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง ในกรณีที่ชุมชนกับโรงเรียนไม่เคยสานสัมพันธ์กันมาก่อน โรงเรียนต้องหาทางเข้าหาชุมชน พยายามเชื่อมชุมชนกับโรงเรียนให้เข้ากันได้ ต้องทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน การที่ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนจะทำให้ได้รับความร่วมมือในหลากหลายรูปแบบ จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามพบว่า โรงเรียนมีการนำตัวเองไปเชื่อมกับชุมชนโดยการเข้าร่วมกิจกรรม และงานต่าง ๆ ของชุมชนเสมอ อย่างเช่น โรงเรียนที่มีวงดนตรีพื้นเมือง หรือวงดนตรีสากล ก็จะทำให้นักเรียนไปแสดงดนตรีให้งานในชุมชน ซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วยงานแล้วยังเป็นเวทีที่ทำให้นักเรียนได้แสดงความสามารถให้ผู้ปกครองหรือคนในชุมชน ได้ร่วมชื่นชมยินดีกับบุตรหลานของตนเองด้วย

2.4 การนำแนวทางการดำเนินงานไปกำหนดในธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการของโรงเรียน

เมื่อโรงเรียนสามารถกำหนดแนวคิดสำหรับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนได้แล้ว ต้องต้องนำแนวทางการดำเนินงานมาบรรจุลงในธรรมนูญสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน เพื่อการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการประจำปี และสอดคล้องกับธรรมนูญสถานศึกษา

2.5 การจัดทำรายละเอียดของ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม

จัดทำรายละเอียดของแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม สำหรับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ซึ่งเป็นการกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนว่าโรงเรียนจะจัดโครงการอะไร หรือกิจกรรมใดบ้าง เป็นการกำหนดรายละเอียดในเบื้องต้นเป็นภาพรวมใหญ่ ของการดำเนินงานทั้งหมด

ขั้นตอนที่ 3 การจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบ

การดำเนินการในขั้นนี้ เป็นการจัดเตรียมปัจจัยต่างๆ ให้เอื้อต่อการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ทั้งปัจจัยด้านกายภาพและองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นการจัดเตรียมรายละเอียดต่าง ๆ ให้พร้อมสำหรับการลงมือดำเนินงาน สิ่งที่โรงเรียนต้องดำเนินการในขั้นตอนนี้ มีรายละเอียดดังแสดงต่อไปนี้

3.1 การปรับหลักสูตรสถานศึกษา

เป็นการปรับหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน

3.2 การเตรียมการจัดการเรียนการสอน

จัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อบูรณาการหลักธรรมของศาสนาที่นับถือลงไปในการเรียนการสอน จากการสังเคราะห์บทเรียนพบว่า โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม 2 รูปแบบ คือ 1)การจัดการเรียนการสอนแบบสอดแทรกหลักธรรม และ 2)การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ รายละเอียดการจัดการเรียนการสอนแบบต่าง ๆ ผู้วิจัยจะขอยกกล่าวถึงในหัวข้อรูปแบบการจัดการกิจกรรมอีกครั้งหนึ่ง ในขั้นตอนการจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้นี้ โรงเรียนจะดำเนินการวางแผนว่าจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร วิธีใด ประเมินผลอย่างไร จัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้ของแต่ละวิชาให้ชัดเจน

3.3 การเตรียมกิจกรรมนักเรียน

จากผลการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย และความเสี่ยงของบริบทด้านคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนแล้ว จะทำให้โรงเรียนสามารถวางแผนเพื่อจัดกิจกรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนา ป้องกัน และส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมอย่างเหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียน จากการสังเคราะห์ข้อมูลบทเรียนพบว่า กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) กิจกรรมในโรงเรียน 2) กิจกรรมที่ทำร่วมกับฝ่ายศาสนา หรือฝ่ายศาสนาเป็นเจ้าภาพ 3) กิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชน หรือชุมชนเป็นเจ้าภาพ ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมผู้วิจัยจะกล่าวถึงในหัวข้อรูปแบบกิจกรรม และในขั้นตอนการกำหนดกิจกรรมโรงเรียนควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานในกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย

การจัดตั้งคณะทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ จำเป็นจะต้องมีผู้รับผิดชอบที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการดำเนินงาน ปฏิบัติหน้าที่กำกับ ติดตาม ดูแลในระดับผู้ปฏิบัติ ทำให้งานขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงต้องมีการจัดตั้งผู้ทำงานหรือคณะทำงานที่ชัดเจน จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า โรงเรียนมีการจัดตั้งคณะทำงาน 2 ระดับด้วยกัน คือคณะทำงานระดับครู และคณะทำงานระดับนักเรียน

3.3.1 คณะทำงานระดับครู การจัดตั้งคณะทำงานในระดับครูเพื่อให้มีผู้จัดเตรียมการดำเนินงานตามโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ อำนวยความสะดวกในระหว่างการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ รวมทั้งเป็นผู้ดำเนินการประเมินและรายงานผลการดำเนินงานต่อผู้บริหารด้วย การจัดตั้งคณะทำงานในระดับครูพบว่ามี 3 ลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1)กำหนดให้ครูทุกคนในโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนอย่างน้อยคนละ 1 กิจกรรม เป็นวิธีการที่พบในโรงเรียนขนาดเล็ก

2) ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นผู้รับผิดชอบ เป็นวิธีการที่พบในโรงเรียนขนาดกลาง

3) จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะด้านงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนขึ้นหนึ่งกลุ่ม โดยการคัดเลือกคุณครูที่มีความสนใจงานด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นพิเศษ ให้เป็นผู้ดำเนินงาน เป็นวิธีการที่พบในโรงเรียนขนาดใหญ่

คณะทำงานระดับครูหรือหัวหน้ากิจกรรมมีหน้าที่รับผิดชอบ ดังต่อไปนี้

1) ติดต่อประสานงานกับผู้ร่วมกิจกรรม ทั้งคณะครู นักเรียน หรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ อธิบายหลักการ จุดมุ่งหมาย วิธีการดำเนินกิจกรรม ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกคนเข้าใจ เพื่อให้มีการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน

2) อำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ จัดเตรียมเอกสาร และวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้สำหรับการดำเนินกิจกรรมให้พร้อม

3) การนิเทศ ติดตาม และดูแล เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ เจ้าของกิจกรรมควรมีการติดตามดูแลเป็นช่วง ๆ อาจมีการนิเทศให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาในการดำเนินกิจกรรม

4) ประเมินผลการดำเนินกิจกรรม สรุปและจัดทำเป็นรายงานเสนอต่อหัวหน้างานส่งเสริมคุณธรรม หรือผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าโครงการหรือกิจกรรมมีหน้าที่ออกแบบการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมของตน ตามลักษณะกิจกรรม กิจกรรมบางอย่างอาจต้องมีการประเมินระหว่างการดำเนินกิจกรรมและประเมินสรุปผลเมื่อสิ้นปีการศึกษา และบางกิจกรรมอาจมีการประเมินเพียงครั้งเดียวเมื่อสิ้นปีการศึกษา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหัวหน้ากิจกรรม และผู้อำนวยการ หรือผู้บังคับบัญชาเห็นสมควร

3.3.2 คณะทำงานระดับนักเรียน การจัดตั้งคณะทำงานระดับนักเรียน เป็นการดำเนินการเพื่อให้มีกลุ่มนักเรียนที่เป็นแกนนำในการช่วยครูดำเนินการ หรืออาจจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมเป็นตัวหลัก การจัดตั้งคณะทำงานระดับนักเรียนพบว่ามี 2 ลักษณะดังนี้

1) การแต่งตั้งให้คณะกรรมการสถานักเรียน เป็นคณะทำงานระดับนักเรียนในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

2) การเปิดรับสมัครคณะทำงานระดับนักเรียนตามกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ โดยนักเรียนจะเข้ามาสมัครตามความพอใจ และความถนัดของนักเรียนโดยมีคณะทำงานระดับครูเป็นผู้คัดเลือกและมอบหมายงานให้ตามความสามารถของนักเรียน

3.4 การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้

การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม กระจายทั่วทุกจุดในบริเวณโรงเรียน จากการสังเคราะห์บทเรียนรู้ ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

3.4.1 การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การจัดสภาพแวดล้อมรอบบริเวณโรงเรียนใช้หลักการ สงบ สะอาด สวยงาม ร่มรื่น และปลอดภัยบายมุข ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน โดยการแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบ แต่งตั้งคณะทำงานตรวจประเมินเขตพื้นที่รับผิดชอบทุกวัน การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลสภาพแวดล้อมของโรงเรียน จะทำให้นักเรียนเกิดความรักและผูกพันต่อโรงเรียน เกิดความรู้สึกหวงแหนและปกป้องในที่อันเป็นสถานที่ให้ความรู้ของตน

3.4.2 การจัดแหล่งเรียนรู้ การจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดีภายในโรงเรียนได้จัดให้มีแหล่งเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน อย่างเช่น ป้ายคติธรรม บริเวณที่แสดงถึงหลักธรรมทางศาสนา ลานธรรมเพื่อปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนา ห้องจริยธรรมสำหรับชาวพุทธ ห้องละหมาดสำหรับศาสนาอิสลาม การเขียนหลักธรรมต่าง ๆ บนกำแพงโรงเรียน หรือบริเวณที่ว่างต่าง ๆ และมีการการติดคำขวัญต่าง ๆ ที่มุ่งหวังให้เกิดผลเชิงบวกด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน

แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน ที่นักเรียนไปเรียนรู้ ได้แก่ วัด ชุมชน เรือกสวน ไร่ นา บ้านบุคคลที่เป็นตัวอย่างของชุมชน โบราณสถาน สถานที่ท่องเที่ยว ฯลฯ

ในการจัดแหล่งเรียนรู้ ครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดนั้นด้วย ตัวอย่างเช่น ป้ายคติธรรมนักเรียนทุกคนจะได้ร่วมกันทำป้ายคติธรรมมาติดในบริเวณโรงเรียนตามที่ครูกำหนดให้ ห้องละหมาดหรือห้องจริยธรรมก็จะมีนักเรียนทำหน้าที่เป็นเวรประจำวัน

ปัจจุบันระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก รวมทั้งเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนด้วย เทคโนโลยีมีคุณประโยชน์มากมายต่อการศึกษาค้นคว้าแต่ขณะเดียวกันก็กลายเป็นดาบสองคมที่ทำร้ายนักเรียนได้เช่นกัน โรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี จึงได้มีระบบการหรือมาตรการป้องกันอันตรายจากเทคโนโลยีสารสนเทศ จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดีด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่ามี การจัดระบบและมาตรการในการป้องกันอันตรายจากเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังต่อไปนี้

1) การบล็อกเว็บไซต์ที่ล่อแหลม หรือไม่เหมาะสมกับนักเรียน เพื่อไม่ให้นักเรียนได้รับสารสนเทศที่ไม่เหมาะสมหรือเป็นอันตรายต่อความคิด และการแสดงออกของนักเรียน

2) การจัดครูคอยสอดส่องดูแลเมื่อนักเรียนมาใช้ระบบสืบค้นข้อมูล ไม่ปล่อยให้ นักเรียนเข้าใช้ตามลำพัง ต้องมีครูหรือเจ้าหน้าที่อยู่ด้วยเมื่อนักเรียนเข้ามาใช้

3) การสร้างข้อตกลงหรือระเบียบในการใช้โทรศัพท์มือถือของนักเรียน ตัวอย่างเช่น โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จังหวัดตรัง มีระเบียบห้ามนักเรียนใช้โทรศัพท์มือถือ เมื่ออยู่ในโรงเรียน ถ้าฝ่าฝืนปกครองตรวจพบ ครั้งแรกจะปรับ 100 บาทและคืนโทรศัพท์ให้ แต่ถ้ามี ครั้งต่อไปจะปรับอีก 100 บาทแต่ไม่คืนโทรศัพท์ให้นักเรียน แต่ผู้อำนวยการจะประสานงานกับ ผู้นำหมู่บ้านเพื่อคืนโทรศัพท์ให้ โดยให้ผู้นำหมู่บ้านนำโทรศัพท์ไปคืนให้ผู้ปกครองนักเรียนในที่ ประชุมหมู่บ้าน และทำการตักเตือนนักเรียนผ่านผู้ปกครอง ซึ่งทางโรงเรียนบอกว่าเป็นวิธีการที่ ได้ผล เนื่องจากนักเรียนไม่ยอมจ่ายเงิน และผู้ปกครองก็ไม่อยากให้เกิดความวุ่นวายใน กระบวนการคืน จึงทำให้หันมาเข้มงวดเรื่องการใช้โทรศัพท์ของบุตรหลาน โรงเรียนจึงจัดปัญหา การใช้โทรศัพท์ในเวลาเรียนของนักเรียนได้

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการ

เป็นการดำเนินการพัฒนา ส่งเสริม และป้องกันเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ทั้งนักเรียน และบุคลากรในโรงเรียน ตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ โดยการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรม ตามที่เตรียมไว้ ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นการลงมือปฏิบัติ ตามแผนการจัดการเรียนรู้ หรือแผนกิจกรรม ที่วางไว้ คุณครูควรมีการควบคุมการดำเนินการเหล่านั้นให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนด รวมทั้งมี การดำเนินการในด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย เช่น การพัฒนาบุคลากร การดูแลรักษา สภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนให้สามารถใช้งานได้จริง ตลอดเวลา

ขั้นตอนที่ 5 การดูแลสนับสนุน

เป็นการดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตามดูแล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่ กำหนดไว้ โดยการให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ การ สนับสนุนด้านทรัพยากร งบประมาณ ข้อมูล และเครื่องมือต่างๆ ซึ่งการดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตาม ดูแลควรใช้วิธีการอันเป็นกัลยาณมิตรเพื่อขับเคลื่อนให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความ ร่าเริง การดำเนินการในขั้นนี้เป็นดำเนินการเพื่อทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามแนวทางที่ กำหนดไว้ โดยผู้ที่ทำหน้าที่นี้คือผู้บังคับบัญชา หรือหัวหน้างานกิจกรรม/โครงการนั้น ๆ การ ดำเนินการในขั้นตอนนี้ จะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้าในการดำเนินงาน สภาพ ความสำเร็จ สภาพปัญหาของแต่ละกิจกรรมในขณะที่กำลังดำเนินงาน ซึ่งเป็นสารสนเทศที่มี คุณค่า สำหรับการนำไปใช้ในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

เป็นการนำข้อมูลในทุกขั้นตอนมาพิจารณาแล้วกำหนดการปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ซึ่งอาจจะใช้รูปแบบการประเมินระหว่างการทำงาน (formative evaluation) หรือการประเมินวินิจฉัย (diagnostic evaluation) เพื่อให้ได้สารสนเทศรอบด้านสำหรับนำไปพัฒนาการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น เพราะในระหว่างการทำงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนอาจเกิดปัญหาอุปสรรคขึ้นได้ตลอดเวลา จึงต้องมีการพัฒนาปรับปรุง แก้ไขปัญหาจนทำให้การดำเนินงานนั้นเป็นไปได้ด้วยดี มีการดำเนินงานที่เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 7 ขั้นการประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

7.1 การประเมินผล

การประเมินผล เป็นการดำเนินการเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ และสารสนเทศที่จำเป็นต่อการนำมาใช้ในการวางแผนการดำเนินงานต่อไป จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดีพบว่า มีการใช้วิธีการประเมินหลายลักษณะ ดังนี้

1) การประเมินผลตามหลักไตรสิกขา หมายถึงการนำหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาเป็นตัวตั้ง แล้วประเมินผลว่านักเรียนหรือบุคลากร หรือชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของ กิจกรรม เกิดไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ในกิจกรรมนั้นๆ อย่างไร มากน้อยเพียงใด โดยในการเขียนแผนการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งจะมีการกำหนดว่า ต้องการให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดศีลอะไร สมาธิอะไร และปัญญาอะไร ระบุเป็นลักษณะเชิงพฤติกรรมรายข้อแนบท้ายแผนอย่างชัดเจน

2) การประเมินโดยใช้วิธีการหลากหลายตามหลักการประเมินผลตามสภาพจริง เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึกพฤติกรรม แฟ้มสะสมผลงาน เน้นการประเมินผลการปฏิบัติงานเชิงประจักษ์

3) การประเมินแบบมีส่วนร่วม ผู้ประเมินในที่นี้คือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของฝ่ายต่างๆ ทั้งบุคลากรภายในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชนที่ร่วมกิจกรรม เป็นการร่วมประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการนำไปพัฒนากิจกรรมหรือโครงการต่อไปในอนาคต

4) การจัดประเมินและนิเทศภายใน โดยได้จัดให้มีการประเมินตนเอง ตามมาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน โดยการประเมินมีทั้งให้นักเรียนประเมินตนเอง และการประเมินโดยครูที่ปรึกษา

5) การนำวงจร PDCA มาปรับใช้ในการประเมินผลกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน และนำผลการประเมินที่ได้รับไปปรับใช้ในการดำเนินการต่อไป

เมื่อโรงเรียนได้รับสารสนเทศจากการประเมิน ก็มีการดำเนินการจัดทำเป็นสรุปผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ซึ่งอาจจะแบ่งการสรุปรายงานผลเป็นรายกิจกรรมและนำมารวบรวมสรุปเป็นผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมประจำปีการศึกษาต่อไป ลักษณะการจัดทำเอกสารโรงเรียนมีการจัดทำในลักษณะของรายงานการวิจัยแบบเต็มรูปแบบ (5บท) การจัดการเอกสารนับเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้โรงเรียนได้เก็บเป็นหลักฐานการดำเนินงานและใช้ในการรายงานผลต่อผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ให้แก่ผู้ที่สนใจอื่น ๆ ได้ศึกษาต่อไป

7.2 การเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

การเผยแพร่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ และเผยแพร่โดยนำเสนอต่อหน่วยงานหรือบุคคลอื่น ๆ ที่สนใจเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำมาพัฒนาการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้นไป การเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มี 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือการเผยแพร่ผลงานเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนางาน เพราะการที่มีคนมาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน จะทำให้มองเห็นจุดที่ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไปในอนาคตได้ ลักษณะที่ 2 การเผยแพร่เพื่อให้เกิดการร่วมชื่นชมยินดี การเผยแพร่ในลักษณะนี้จะทำให้ผู้มีส่วนร่วมทุกคนได้แสดงผลงานที่ได้ร่วมทำกันมาเกิดความยินดี เนื่องจากมีคนมาร่วมชื่นงานของตนเอง ทำให้มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานต่อไป เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับคนทำงาน โดยที่ไม่ต้องลงทุน รวมทั้งโรงเรียนต้องหาโอกาสเข้าร่วมประกวดการดำเนินงาน เพราะการประกวดจะมีเกณฑ์มาตรฐานของการประกวด การที่โรงเรียนเข้าร่วมประกวดจะทำให้โรงเรียนพยายามที่จะพัฒนาตนเองให้ถึงเกณฑ์การประกวดนั้น ๆ ถึงแม้ว่าในการประกวดจะไม่ได้รางวัล แต่การได้พัฒนาการดำเนินงานจนมีคุณภาพถึงเกณฑ์มาตรฐาน ก็ถือว่าประสบความสำเร็จแล้ว

2.รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมโรงเรียน

จากผลการสังเคราะห์ข้อมูลของกรณีศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนมี 2 รูปแบบ คือ การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม และการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรม

1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม

1.1 การจัดการเรียนการสอนแบบสอดแทรกหลักธรรม เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบทั่วไปแต่นำหลักธรรมเข้าไปสอดแทรกในการสอนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยมีการดำเนินการได้หลายลักษณะ ดังนี้

1) จัดทำแผนการจัดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรม และจริยธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมก่อนนำเข้าสู่บทเรียน โดยการอบรมกลุ่มเกลาณักเรียน หรือจัดกิจกรรมที่เน้นคุณธรรม และจริยธรรมให้กับผู้เรียนก่อนการเริ่มเรียนวิชาการ พร้อมทั้งกำหนดการประเมินด้านคุณธรรมจริยธรรมในทุกแผนการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้โรงเรียนได้มีการกำหนดรูปแบบการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ให้ครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดทำในรูปแบบเดียวกัน โดยมีส่วนประกอบต่อไปนี้ 1) ตารางวิเคราะห์การเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ 2) ผังมโนทัศน์มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระ 3) ผังมโนทัศน์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และ 4) ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้ และเมื่อแตกออกมาเป็นแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละหน่วยจะต้องประกอบด้วย 1) สาระสำคัญ 2) คุณธรรมพื้นฐาน 3) มาตรฐานการเรียนรู้ 4) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 5) สาระการเรียนรู้ 6) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 7) สื่อการเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ 8) การวัดผลประเมินผล 9) ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้บริหาร และ 10) บันทึกผลหลังสอน การดำเนินการลักษณะนี้เป็นการจัดการงานให้เป็นระบบ ง่ายต่อการกำกับติดตาม ดูแล

2) การนำคนในชุมชน วิทยากรภายนอก พระสงฆ์ ผู้รู้ศาสนา หรือบุคคลที่เป็นต้นแบบแห่งความดีงามมาบรรยายให้ความรู้กับนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สร้างบัณฑิตใจและจุดประกายให้นักเรียนคิดดี ทำดี

3) การประเมินและนิเทศภายในที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การดำเนินการในลักษณะนี้จะทำให้ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติจริงในการสอนแบบสอดแทรกหลักธรรม การประเมินและการนิเทศภายในนอกจากจะเป็นการตรวจสอบการทำงานได้แล้ว ยังเป็นการดูแลให้ความช่วยเหลือ แก่ครูผู้สอนที่ขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติการสอนแบบสอดแทรกคุณธรรม

4) การจัดการเรียนการสอนแบบสอดแทรกหลักไตรสิกขา โดยการจัดการเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ครูผู้สอนจะนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) บูรณาการลงสู่การจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง เริ่มตั้งแต่การวางแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งบอกแก่นักเรียนได้ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างเป็นทางการ และ มีสิ่งที่จะต้อง

ปรับปรุงแก้ไขอย่างไร โดยกำหนดว่า ศิล คือพฤติกรรม สมาธิ คือ จิตใจ และปัญญา คือ ความรู้ โดยมีตัวอย่างการกำหนดคุณลักษณะของนักเรียนตามหลักไตรสิกขา ดังนี้

ตารางที่ 5.1 การกำหนดคุณลักษณะของนักเรียนตามหลักไตรสิกขา

ศิล (พฤติกรรม)	สมาธิ (จิตใจ)	ปัญญา (ความรู้)
- ความตั้งใจเรียน	- ความสำรวม ,ความอดทน	- การฝึกฝนค้นคว้าจดบันทึก
- ทำงานเสร็จทันเวลา	- มีความเมตตา โอบอ้อมอารี	- การนำเสนอการถ่ายทอดให้ผู้อื่น
- ความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อน	- ความรับผิดชอบ,ความตั้งใจ	- การคิด การวิเคราะห์
- ผลงานเป็นระเบียบเรียบร้อย	- มีความสุข และร่าเริงในการเรียน	การแก้ปัญหา
- การทำงานเป็นทีมมีความสามัคคีในหมู่คณะ	- ความซื่อสัตย์ ,ความขยันหมั่นเพียร	- การนำความรู้ไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน
		- มีความรู้ มีทักษะ ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่คณะครูและนักเรียนได้วางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ตลอดปีการศึกษา เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเด็กแห่งชาติ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น ใน การเรียนการสอนจะยึดหลักไตรสิกขา คือ ศิล สมาธิ ปัญญา มีการดำเนินกิจกรรมเป็นขั้นตอน มีรูปแบบการดำเนินงาน ดังแผนภาพต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กระบวนการดำเนินงาน

ระยะที่ 1 การวางแผนระดับโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 1 ประชุมคณะครูเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดหน่วยการเรียนรู้ตลอดปีการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำปฏิทินการดำเนินงาน

ระยะที่ 2 การวางแผนระดับชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบคุณภาพแบบกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 จัดทำแบบกิจกรรมการเรียนรู้เป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 5 จัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 6 ประเมินผลการจัดกิจกรรม

จากการศึกษาเอกสารและการฟังบรรยายของคุณครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม ผู้วิจัยค้นพบว่าในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดของการดำเนิน ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การวางแผนระดับโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 1 ประชุมคณะครูเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรม โดยร่วมกันวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาด้านมาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อนำมากำหนดหน่วยการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดหน่วยการเรียนรู้ตลอดปีการศึกษา หลังจากได้วิเคราะห์หลักสูตรร่วมกันแล้วคุณครูจะมากำหนดหน่วยการเรียนรู้ที่จะขึ้นตลอดปีการศึกษาว่าจะจัดหน่วยอะไรบ้าง โดยในการกำหนดหน่วยเรียนรู้นั้นจะสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของแต่ละกลุ่มสาระ

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำปฏิทินการดำเนินงาน ในขั้นตอนการจัดทำปฏิทินการดำเนินงานจะมีการระบุรายละเอียดดังนี้ 1) ชื่อหน่วยบูรณาการ (Unit) 2) ชื่อตอนของแต่ละหน่วย (Theme) 3) คุณธรรมพื้นฐาน ที่ต้องการเน้น 4) กำหนดเวลาการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของแต่ละหน่วย 5) กำหนดระยะเวลาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอตัวอย่าง ปฏิทินการดำเนินงานโรงเรียนบ้านแม่จ้อง ดังต่อไปนี้

ปฏิทินกำหนดการจัดทำหน่วยบูรณาการการเรียนรู้ ควบคู่กับธรรมะ ปี 2551	
<p><u>หน่วยที่ 1 ชื่อ</u> แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันวิสาขบูชา</p> <p><u>ตอน</u> ตามรอยพระพุทธรูป หนุนนำสู่ความร่วมมือ</p> <p><u>คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น</u> ความกตัญญู, ความสามัคคี, ความมีน้ำใจ</p> <p><u>กำหนดการจัดทำแผน</u> 10 – 13 พฤษภาคม 2551</p> <p><u>กำหนดการจัดกิจกรรม</u> 16 – 20 พฤษภาคม 2551</p>	
<p><u>หน่วยที่ 2 ชื่อ</u> แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันสิ่งแวดล้อมโลก</p> <p><u>ตอน</u> การจัดการขยะเพื่อลดภาวะโลกร้อน</p> <p><u>คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น</u> ความมีวินัย, ความประหยัด, ความสะอาด, ความกตัญญู</p> <p><u>กำหนดการจัดทำแผน</u> 28 - 30 พฤษภาคม 2551</p> <p><u>กำหนดการจัดกิจกรรม</u> 4 – 6 มิถุนายน 2551</p>	
<p><u>หน่วยที่ 3 ชื่อ</u> แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันอาสาฬหบูชา-วันเข้าพรรษา</p> <p><u>ตอน</u> ทำขนมเทียนและถวายเทียนเพื่อเรียนรู้คุณธรรมความดี</p> <p><u>คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น</u> ความสะอาด, ความสามัคคี, ความมีน้ำใจ, ความกตัญญู</p> <p><u>กำหนดการจัดทำแผน</u> 1 - 4 กรกฎาคม 2551</p> <p><u>กำหนดการจัดกิจกรรม</u> 7 – 14 กรกฎาคม 2551</p>	
<p><u>หน่วยที่ 4 ชื่อ</u> แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันแม่แห่งชาติ</p> <p><u>ตอน</u> มะลิแทนดวงใจ ซาบซึ้งในคำน้ำนม</p> <p><u>คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น</u> ความกตัญญู, ความสุภาพ, ความมีน้ำใจ</p> <p><u>กำหนดการจัดทำแผน</u> 1 – 4 สิงหาคม 2551</p> <p><u>กำหนดการจัดกิจกรรม</u> 8 – 13 สิงหาคม 2551</p>	
<p><u>หน่วยที่ 5 ชื่อ</u> แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันเยาวชนแห่งชาติ</p> <p><u>ตอน</u> เยาวชนวัยใส ฝึกฝึทำความดี</p> <p><u>คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น</u> ความขยัน, ความซื่อสัตย์, ความมีวินัย, ความกตัญญู</p> <p><u>กำหนดการจัดทำแผน</u> 12 – 15 กันยายน 2551</p> <p><u>กำหนดการจัดกิจกรรม</u> 18 – 19 กันยายน 2551</p>	

ปฏิทินกำหนดการจัดทำหน่วยบูรณาการการเรียนรู้ ควบคู่กับธรรมะ ปี 2551

หน่วยที่ 6 ชื่อ แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จาก
วันลอยกระทง

ตอน ยี่เป็งร่วมสืบสาน หมูเหาลูกหลาน “รักษาลำน้ำแม่จ๋อง”

คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความสะอาด, ความประหยัด, ความกตัญญู

กำหนดการจัดทำแผน 3 – 6 พฤศจิกายน 2551

กำหนดการจัดกิจกรรม 10 – 12 พฤศจิกายน 2551

หน่วยที่ 7 ชื่อ แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จาก
วันพ่อแห่งชาติ

ตอน ๑๑๖ วัน จากวันแม่ถึงวันพ่อ ก่อเกิดคุณธรรมพื้นฐาน ลด ละ เลิก อบายมุข

คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความสามัคคี, ความประหยัด, ความกตัญญู

กำหนดการจัดทำแผน 25 – 28 พฤศจิกายน 2551

กำหนดการจัดกิจกรรม 2 – 4 ธันวาคม 2551

หน่วยที่ 8 ชื่อ แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันขึ้นปีใหม่

ตอน งานเลี้ยงใช้เพียงอ้อมท้อง พวกเราพี่น้อง รู้ รัก สามัคคี

คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความมีน้ำใจ, ความประหยัด, ความกตัญญู

กำหนดการจัดทำแผน 22 – 25 ธันวาคม 2551

กำหนดการจัดกิจกรรม 29 – 30 ธันวาคม 2551

หน่วยที่ 9 ชื่อ แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันมาฆบูชา

ตอน มาฆบูชา “วันแห่งความรักของชาวพุทธ”

คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความสามัคคี, ความซื่อสัตย์, ความกตัญญู

กำหนดการจัดทำแผน กุมภาพันธ์ 2552

กำหนดการจัดกิจกรรม กุมภาพันธ์ 2552

ระยะที่ 2 การวางแผนระดับชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ในหน่วยบูรณาการแต่ ละหน่วยครูที่รับผิดชอบการสอนกลุ่มสาระต่างๆ วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ แล้วกำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ของหน่วย ผลการเรียนรู้ที่

คาดหวังแต่ละกลุ่มสาระมีประมาณ 3 ข้อ ในแต่ละข้อระบุหลักไตรสิกขาที่สอดคล้องอย่างชัดเจนไว้ท้ายข้อ ตัวอย่างการระบุไตรสิกขา เช่น

<p>ตัวอย่างผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่ระบุไตรสิกขา กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. จำแนกพืชสมุนไพรที่กำหนดตามโครงสร้างลักษณะของใบ (ศีล) 2. มีความตั้งใจในการทำงานและทำงานเสร็จตามเวลาที่กำหนด (สมาธิ, ศีล) 3. บอกความแตกต่างระหว่างพืชใบเลี้ยงเดี่ยว และใบเลี้ยงคู่ (ปัญญา)
<p>หลักไตรสิกขา : การเรียนรู้</p> <p>ศีล (พฤติกรรม)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ความตั้งใจเรียน 2. ทำงานเสร็จทันเวลา 3. ความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อน 4. ผลงานเป็นระเบียบเรียบร้อย 5. การทำงานเป็นทีมมีความสามัคคีในหมู่คณะ <p>สมาธิ (จิตใจ)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ความสำรวม , ความอดทน 2. มีความเมตตา โอบอ้อมอารี 3. ความรับผิดชอบ, ความตั้งใจ 4. มีความสุข และร่าเริงในการเรียน 5. ความซื่อสัตย์ , ความขยันหมั่นเพียร <p>ปัญญา (ความรู้)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การฝึกฝนค้นคว้าจดบันทึก 2. การนำเสนอการถ่ายทอดให้ผู้อื่น 3. การคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา 4. การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน 5. มีความรู้ มีทักษะ ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ คุณครูผู้รับผิดชอบกลุ่มสาระต่าง ๆ ต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีลักษณะต่อไปนี้ 1) มีความสอดคล้องกับชื่อตอน (Theme) ของเรื่อง 2) มีกิจกรรมที่เชื่อมโยงนำสู่

คุณธรรมพื้นฐานที่กำหนด 3) นำหลักไตรสิกขาของสุกัณฐกรรมอย่างชัดเจน 4) เน้นทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียน และ 5) มีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายและน่าสนใจ กล่าวคือแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่จัดทำขึ้นนั้น ต้องเน้นให้เกิดหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และคุณธรรมพื้นฐานที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบคุณภาพแบบกิจกรรมการเรียนรู้ รวบรวมแบบกิจกรรมทุกกลุ่มสาระ (ฉบับร่าง) นำส่งให้ผู้อำนวยการหรือฝ่ายวิชาการตรวจสอบ และทำการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้อำนวยการหรือฝ่ายวิชาการ

ขั้นตอนที่ 4 จัดทำแบบกิจกรรมการเรียนรู้เป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ ในขั้นตอนนี้ฝ่ายวิชาการของโรงเรียนบ้านแม่จ๋องมีหน้าที่รวบรวมแบบกิจกรรม ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ของแต่ละชั้นเรียน เพื่อจัดทำเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ ซึ่งในเล่มที่สมบูรณ์ประกอบไปด้วยหน้าสารบัญ ที่เว้นว่างส่วนที่เป็นเลขหน้า และคำนำไว้เพื่อให้ให้นักเรียนได้เขียนเอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการฝึกนักเรียนในเรื่องการเขียนด้วยอีกทางหนึ่ง รวมทั้งภายในเล่มแบบกิจกรรมนั้นมีรูปภาพประกอบต่าง ๆ มากมายเพื่อให้ นักเรียนได้ระบายสี ตกแต่งตามจินตนาการ นักเรียนสามารถวาดรูปหรือตกแต่งเพิ่มเติมได้ทุกรูปแบบตามความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละคน ซึ่งคุณครูจะมีการให้คะแนนในส่วนนี้ด้วย

ขั้นตอนที่ 5 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการจัดกิจกรรม ซึ่งสิ่งที่ต้องระวังคือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 6 ประเมินผลการจัดกิจกรรม เมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมแล้วคุณครูทำการตรวจสอบและประเมินผลการทำกิจกรรม โดยประเมินตามหลักไตรสิกขาและคุณธรรมพื้นฐานที่ต้องการ แล้วเขียนลงในบันทึกผลหลังสอนของแผนการจัดการเรียนรู้

2. การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรม

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะสามารถอธิบายรายละเอียดของแต่ละลักษณะได้ดังต่อไปนี้

2.1 กิจกรรมในโรงเรียน

โรงเรียนเป็นหน่วยที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นการหล่อหลอมคุณลักษณะของบุคคลให้เป็นที่ปรากฏแก่สังคม จากการศึกษาข้อมูลของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดีพบว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนมีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งแบ่งได้ ดังนี้

1) กิจกรรมที่เป็นกิจวัตร กิจกรรมประเภทนี้นักเรียนจะปฏิบัติเป็นประจำทุกวันที่มาโรงเรียนจนเป็นนิสัย พอเข้ามาในโรงเรียนกิจกรรมประเภทนี้จะถูกปฏิบัติไปตามเงื่อนไขเวลา เริ่มจากหนึ่งไปสอง จากสองไปสาม นักเรียนทุกคนในโรงเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมครบทุกคน และบาง

กิจกรรมมีการปฏิบัติอย่างพร้อมเพรียงกัน การกำหนดกิจกรรมรูปแบบนี้ โรงเรียนต้องดูสภาพบริบท เช่น วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ควรมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรอันสอดคล้องกับวิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ตัวอย่างกิจกรรมในกลุ่มนี้ เช่น การไหว้ทักทายคุณครูตอนเช้า การกราบพระประจำโรงเรียน การทำความสะอาดพื้นที่รับผิดชอบ การร้องเพลงชาติ การสวดมนต์ไหว้พระ การแผ่เมตตา การนั่งสมาธิก่อนเข้าเรียน เป็นต้น กิจกรรมที่เป็นกิจวัตรส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้นักเรียน มีวิถีชีวิตที่งดงามด้วยกระบวนการปลูกฝังแบบให้ทำซ้ำติดต่อกันเป็นเวลานานจนกลายเป็นวิถีชีวิต

2) กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมนี้ถูกจัดขึ้นในวันสำคัญต่าง ๆ ทั้งวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งวันสำคัญอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับนักเรียน ตัวอย่างเช่น วันเด็ก วันเยาวชนแห่งชาติ วันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโลก ฯ ลักษณะการจัดกิจกรรมเป็นไปตามบริบทของวันนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น วันสำคัญทางศาสนาก็มีการจัดทำบุญ ตักบาตร เวียนเทียน นำต้นเทียนไปถวายวัด ฯ หรือในวันเฉลิมพระชนมพรรษาก็มีการจัดพิธีแสดงความจงรักภักดีและการเฉลิมพระเกียรติด้วยการบำเพ็ญประโยชน์ต่าง ๆ กิจกรรมวันสำคัญแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มย่อย คือ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมวันสำคัญอื่น ๆ

3) กิจกรรมในรูปแบบโครงการคุณธรรม เป็นกิจกรรมที่นักเรียนคิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม หรือเป็นการสร้างค่านิยมในการทำดีให้แก่สมาชิกในโรงเรียนของตนเอง ซึ่งนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมดตั้งแต่การเริ่มต้นศึกษาสภาพปัญหาจนถึงการดำเนินการ และการสรุปผลสำเร็จของโครงการ รวมทั้งมีการปฏิบัติกิจกรรมของโครงการนั้นต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ ไม่ได้เป็นการทำแบบชั่วคราวหรือทำเพียงเพื่อส่งประกวดเพียงอย่างเดียว โครงการคุณธรรมนับเป็นนวัตกรรมที่สามารถใช้ในการสอนคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียนได้เป็นอย่างดี นักเรียนได้มีโอกาสมองไตร่ตรองปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาของกลุ่มเพื่อนหรือปัญหาของตนเอง และได้คิดวิธีการแก้ปัญหานั้นด้วยตนเอง เปลี่ยนจากการเป็นผู้สร้างปัญหา กลายมาเป็นผู้แก้ปัญหา จากคนที่ไม่ได้ใส่ใจต่อการทำความดี กลับกลายมาเป็นผู้ที่ชักชวน สนับสนุนให้ผู้อื่นทำดี ปัจจุบันมีการจัดประกวดโครงการคุณธรรมในระดับประเทศ

4) กิจกรรมอื่น ๆ กิจกรรมในหมวดนี้คือกิจกรรมที่นอกเหนือจากสามหมวดแรก แต่มีการดำเนินการในโรงเรียน เช่น กิจกรรมธนาคารโรงเรียน กิจกรรมบริจาคโลหิต กิจกรรมสมุดบันทึกความดี กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมธนาคารความดี เป็นต้น

2.2 กิจกรรมที่ทำร่วมกับฝ่ายศาสนา หรือฝ่ายศาสนาเป็นเจ้าภาพ

กิจกรรมกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนรู้หลักศาสนา พิธีกรรมทางศาสนา การปฏิบัติธรรมต่าง ๆ ที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ดังนั้นการให้พระสงฆ์ หรือผู้รู้ศาสนาที่มีความลึกซึ้งในเรื่องดังกล่าวเป็นผู้ดำเนินการจะทำให้นักเรียนได้รับการสอนในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ขัดกับหลักศาสนา ตัวอย่างกิจกรรมในหมวดนี้เช่น กิจกรรมเรียนศาสนาวันอาทิตย์ การเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น

2.3 กิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชน หรือชุมชนเป็นเจ้าภาพ

1) กิจกรรมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กิจกรรมรูปแบบนี้ส่วนใหญ่เป็นความภาคภูมิใจของชุมชน และต้องการให้เกิดการสืบทอดไปถึงลูกหลาน ตัวอย่างเช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรมดนตรีพื้นเมือง งานฝีมือ หัตถกรรมของชุมชน ฯ การจัดกิจกรรมนี้โรงเรียนจึงควรให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในชุมชนมาเป็นผู้สอน ผู้ถ่ายทอดให้กับนักเรียน จะทำให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ชุมชนรู้สึกรักและหวงแหนโรงเรียนให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ และชุมชนเองเกิดความภาคภูมิใจที่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่สูญหาย และในบางกิจกรรมอาจจะบรรจุเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนได้

2) กิจกรรมสร้างความตระหนักให้ชุมชนเป็นสังคมคุณธรรมกิจกรรมนี้โรงเรียนต้องการความร่วมมือจากชุมชน ในการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนอย่างครบวงจร คือทำให้รอบตัวนักเรียนเป็นสังคมที่ดี ปลอดภัย เป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนที่สมบูรณ์ ดังนั้นกิจกรรมในกลุ่มนี้ก็จะประเภทรณรงค์ลดละเลิกอบายมุข กิจกรรมปลูกป่าชุมชน กิจกรรมปลูกผักสวนครัว ฯ ซึ่งชุมชนต้องให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ในการทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียน

3.บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง

3.1 บุคลากรในโรงเรียน

1) ผู้บริหาร ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากเนื่องจากการไม่ว่าการดำเนินงานใด ๆ ในโรงเรียนก็ตามล้วนต้องอยู่ภายใต้การดูแลของผู้บริหาร ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องมีบทบาทตั้งแต่เริ่มต้นคือทำให้ความสำคัญกับงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เริ่มต้นที่จะจัดการงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนให้เป็นระบบ และเมื่อมีการดำเนินงานแล้วผู้บริหารต้องคอย กำกับ ติดตาม ดูแลอย่างใกล้ชิด แต่งตั้งคณะทำงาน ให้มีคุณลักษณะเหมาะสมกับงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

2)ครูผู้รับผิดชอบการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน นับว่าเป็นผู้ที่มีบทบาท รองลงมาจากผู้บริหาร มีบทบาทในการการกำกับ ติดตาม ดูแล กิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในแผนงาน ส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้

3)บุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน ต้องให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมใน โรงเรียน ช่วยในการกำกับติดตามดูแลเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักเรียน ประพฤติตน เป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน

3.2 ชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ

1)ร่วมคิด ร่วมวางแผนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน เพราะชุมชนจะมีกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์หรือวิถีชีวิตที่ต้องการให้เกิดการสืบสาน หรือองค์กรต่าง ๆ อาจมีแนวคิด ที่หลากหลายในการจัดกิจกรรม ทำให้โรงเรียนได้กิจกรรมที่ครอบคลุมและตอบสนองความต้องการ ของชุมชนด้วย หรือแม้กระทั่งในขั้นตอนศึกษาสภาพปัญหาโรงเรียนสามารถให้ชุมชนมองปัญหา ด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน เปรียบเสมือนการฟังเสียงสะท้อนที่มาจากภายนอก ดีกว่า โรงเรียนมองปัญหาของตนเองเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งการรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่งทำให้ได้ข้อมูล ที่มีประสิทธิภาพ

2)ร่วมกิจกรรม และร่วมเป็นแบบอย่างที่ดี เมื่อชุมชนหรือองค์กรภายนอกอื่น ๆ มาร่วมคิด และวางแผนแล้วควรให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้ร่วมกิจกรรมเท่าที่เป็นไปได้ และควรกระตุ้น ให้เกิดการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียนซึ่งเป็นบุตรหลานของตนเอง เพื่อให้เกิดการ ส่งเสริมคุณธรรมที่มีความมั่นคง เพราะการได้รับต้นแบบที่ดีทั้งในและนอกโรงเรียน

3)ร่วมกำกับ ติดตาม ดูแลนักเรียนเมื่อไม่อยู่ในโรงเรียน การส่งเสริมคุณธรรมให้ประสบ ความสำเร็จได้ นักเรียนต้องได้รับการพัฒนา หรือการดูแลที่มีมาตรฐานเดียวกันทั้งที่บ้านและที่ โรงเรียน ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยดูแลความประพฤติของบุตร หลาน เมื่อรู้ว่าออกนอกนอกลู่ทางจะได้แก้ไขได้ทันกาล อย่างเช่นที่โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จังหวัดตรัง ผู้นำชุมชนให้ความช่วยเหลือในเรื่องการสอดส่องดูแลนักเรียนที่หนีเรียน และ ประพฤติผิดในเรื่องอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น เด็กชายเขียว หมู่บ้าน ก หนีเรียนผู้อำนวยการก็จะ ประสานงานกับผู้นำหมู่บ้าน ให้ติดตามและแจ้งกับผู้ปกครองและดำเนินการในขั้นต่อไป โดยที่ คุณครูไม่ต้องเป็นผู้ติดตามด้วยตนเอง และในบางกรณีชุมชนพบเจอนักเรียนประพฤติตนออกนอก ลู่ทางก็จะแจ้งให้โรงเรียนทราบ เพื่อให้โรงเรียนได้ดำเนินการหรือวางมาตรการเพื่อป้องกัน เหตุต่อไป

4)ร่วมจัดแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม การจัดแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนนับว่าเป็นงานที่ต้องใช้ค่าใช้จ่ายมากพอสมควร ซึ่งบางครั้งการที่โรงเรียนรับภาระเพียงฝ่ายเดียวก็ไม่สามารถจัดแหล่งเรียนให้เพียงพอสำหรับนักเรียนได้ ดังนั้นถ้าได้รับความร่วมมือจากชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ การจัดสภาพแวดล้อมหรือแหล่งเรียนรู้ก็就会有ความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น อย่างเช่นที่โรงเรียนน้ำพองศึกษา จังหวัดขอนแก่น ได้รับความร่วมมือจากชุมชนและองค์กรภายนอกมากมาย จนโรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่ครบครัน สวยงาม ทันสมัยและเพียงพอสำหรับนักเรียนทุกคน

5)ร่วมในการประเมินผลกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ โครงการที่ให้ชุมชนหรือองค์กรภายนอกมีส่วนร่วม โรงเรียนควรให้ชุมชนและองค์กรภายนอกเหล่านั้นร่วมประเมินผลการดำเนินงานหรือกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย เพื่อจะได้รับข้อมูลสำหรับการพัฒนาในอนาคตที่ครอบคลุมรอบด้าน

6)ร่วมชื่นชม ยินดี และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เมื่อโรงเรียนประสบความสำเร็จ หรือเสร็จสิ้นการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ควรแจ้งให้ชุมชนหรือองค์กรที่สนับสนุนได้รับทราบเพื่อให้ได้ร่วมชื่นชมยินดีในผลงาน ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาการดำเนินงานต่อไปในอนาคตได้

4. ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

4.1 ปัจจัยความสำเร็จ

1)ผู้บริหาร ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารจัดการเป็นอย่างดี มีความมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงาน ให้ความสำคัญกับงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน มีการศึกษาเรียนรู้และทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนให้มีความชัดเจน จัดระบบงานได้อย่างมีระเบียบ มีการแบ่งภาระงานให้กับคุณครูอย่างชัดเจน มีระบบการกำกับติดตาม ดูแลการดำเนินงานทุกกิจกรรมและทุกโครงการ ชุมชนและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ศรัทธาและเชื่อมั่นในตัวผู้อำนวยการ การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง จึงดำเนินไปเป็นระบบ มีการดำเนินการตามขั้นตอน กิจกรรมทั้งหมดเป็นวิถีชีวิต เป็น การปฏิบัติที่คงทนถาวร ก่อให้เกิดผลกับนักเรียนโดยแท้จริง

2)บุคลากรภายในโรงเรียน การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน อย่างเต็มรูปแบบตลอดทั้งปีการศึกษา คุณครูจะมีภาระงานที่เกี่ยวข้องการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่ค่อนข้างหนัก การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จจึงต้องอาศัยความมุ่งมั่นทุ่มเทของบุคลากร ต้องให้เวลากับงานอย่างเต็มที่ มีการศึกษาค้นคว้าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งบุคลากรทุกคนในโรงเรียนต้องมีเป้าหมายร่วมกันในการดำเนินงาน ทำงาน

ร่วมกันอย่างเป็นระบบไม่แบ่งแยกให้ความสำคัญเฉพาะงานที่ตนรับผิดชอบ เป็นผู้นำหรือหัวหน้าที่มีความรับผิดชอบต่อกิจกรรมในความดูแลของตนเอง พร้อมทั้งเป็นผู้ร่วมทำกิจกรรมที่ดีให้กับกิจกรรมหรือโครงการในความรับผิดชอบของผู้อื่นด้วย

3)การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ โรงเรียนจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ ในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการให้ความร่วมมือในกิจกรรม การสนับสนุนปัจจัยเพื่อพัฒนาการดำเนินงานและการจัดการแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ โรงเรียนไม่สามารถดำเนินงานได้เพียงลำพัง

4)การกำหนดแนวคิดหลักในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน การกำหนดแนวคิดหลักในการดำเนินงานจะทำให้มีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน การดำเนินงานทุกอย่างอยู่ภายใต้กรอบเดียวกัน งานจึงมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเห็นได้ชัด สามารถนำมาจัดระบบเพื่อการนำเสนอข้อมูลได้ดี

4.2ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

1)การดำเนินงานในระยะเริ่มต้น การดำเนินงานในระยะเริ่มต้น โรงเรียนไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นจากอะไร จะปรับหรือจะจัดกิจกรรมอย่างไร ผู้อำนวยการและคณะครูจึงได้ร่วมกันศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จนเกิดความเข้าใจและสามารถสร้างแนวคิดในการทำงานและกำหนดออกมาเป็นรูปแบบในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนได้ในที่สุด

2)การจัดระบบงาน เมื่อมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ขึ้น จะเกิดปัญหาในการดำเนินงานในด้านการไม่มีระบบการทำงาน หรือการทำงานไม่ได้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โรงเรียนจึงได้มีการจัดระบบงานให้มีทิศทางเดียวกัน การจัดการเอกสาร การวางแผนการจัดการเรียนรู้ การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด มีการกำหนดข้อปฏิบัติและร่วมกันวางแผนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน มีรูปแบบการบริหารจัดการของโรงเรียน ที่ปรับให้เหมาะกับบริบทของโรงเรียน แต่กว่าโรงเรียนจะได้รูปแบบการปฏิบัติงานที่มีระบบ โรงเรียนต้องใช้เวลาในการศึกษา ปรับเปลี่ยนทดลองปฏิบัติมาเป็นระยะเวลาพอสมควรจึงได้รูปแบบการจัดการที่ทำให้โรงเรียนมีการดำเนินงานที่เป็นระบบ และน่าชื่นชมอย่างเช่นในปัจจุบัน

บทที่ 6

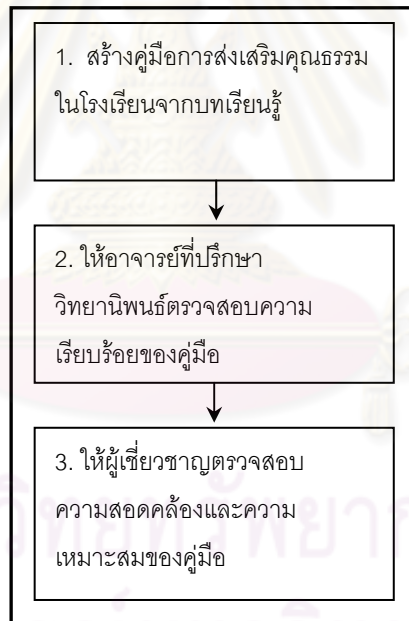
การพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

การพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาโดยสร้างคู่มือขึ้นจากเนื้อหาสาระของการสังเคราะห์บทเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี และนำคู่มือที่ได้สร้างขึ้นนั้นมาตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ ดังนั้นการนำเสนอข้อมูลในบทนี้ ผู้วิจัยขอแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนาคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพของคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ตอนที่ 1 การพัฒนาคู่มือการพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

แผนภาพที่ 6.1 ขั้นตอนการพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

การดำเนินการพัฒนาคู่มือประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) สร้างคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนจากบทเรียนรู้ตามกรอบเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ 2) ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความเรียบร้อยของคู่มือในเบื้องต้น 3) ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับเนื้อหาคู่มือ และตรวจสอบความเหมาะสมในด้านรูปแบบและเนื้อหา ซึ่งในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดการดำเนินงานดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนจากบทเรียนรู้

การดำเนินการในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำเนื้อหาจากการสังเคราะห์บทเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี มาเขียนเป็นคู่มือ โดยเน้นกระบวนการดำเนินงานที่ปฏิบัติตามได้ โดยคู่มือที่สร้างขึ้น มีขนาดเท่ากับ 14.8 X 21 เซนติเมตร (ขนาดพ็อกเก็ตบุ๊ก) มีจำนวนหน้าทั้งหมด 70 หน้า ประกอบด้วยเนื้อหาสาระทั้งหมด 10 บท จำแนกรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1) ปกของคู่มือ ปกด้านหน้าผู้วิจัยออกแบบให้มีข้อความว่า "คู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน" อยู่ตรงตำแหน่งด้านบนสุดตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษ และมีรูปดอกบัวสีขาว ใบสีเขียว จำนวน 3 ดอก อยู่ตรงด้านล่างกึ่งกลางหน้ากระดาษเช่นเดียวกัน ปกด้านหลังเป็นกระดาษสีขาว ไม่มีภาพตกแต่ง ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยได้นำเสนอภาพปกด้านหน้าของคู่มือ ซึ่งมีลักษณะดังภาพที่แสดงต่อไปนี้

ภาพที่ 6.1 ปกหน้าคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

2) คำนำ เป็นการกล่าวนำถึงเนื้อส่นประกอบของเนื้อหาภายในคู่มือ และบอกถึงที่มาของข้อมูลที่ใช้ในการเขียนคู่มือฉบับนี้ คำนำมีความยาว 1 หน้ากระดาษ ประกอบด้วยเนื้อความจำนวน 3 ย่อหน้า

3) สารบัญ เป็นการเขียนแสดงรายการเนื้อหาที่บรรจุภายในเล่ม โดยผู้วิจัยได้จัดทำสารบัญแสดงเป็นลำดับบทที่ และบอกชื่อบท ไม่ได้แสดงรายละเอียดหัวข้อภายในบทนั้น ๆ

4) วัตถุประสงค์ของคู่มือ เป็นการเขียนแสดงความมุ่งหมายของคู่มือ ว่าต้องการให้ผู้อ่านได้รับอะไรจากการศึกษาคู่มือฉบับนี้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของคู่มือ มีดังต่อไปนี้ 1) เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ซึ่งเป็นการถอดบทเรียนจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติ ที่ได้รับรางวัลดีเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรม 2) เพื่อให้ทราบแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ซึ่งผู้เขียนได้นำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอน และรูปแบบกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอนของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติ และ3) เพื่อให้มีทางเลือกหรือมีตัวแบบในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ

5) คำแนะนำการใช้คู่มือ เป็นการเขียนแนะนำเนื้อหาในแต่ละบทว่าประกอบด้วยเรื่องอะไรบ้าง ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเลือกกิจกรรมให้เหมาะกับนักเรียนในแต่ละช่วงวัย

6) บทนำ เนื้อหาประกอบด้วยสภาพปัจจุบันของคุณธรรมในเด็กวัยเรียน และสาเหตุของการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนไม่สำเร็จ รวมทั้งเป็นการบอกแหล่งที่มาของเนื้อหาทั้งหมดของคู่มือ

7) บทที่ 1 ศึกษาปัญหาเพื่อหาแนวทาง เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียน เพื่อให้ทราบสภาพบริบทเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ซึ่งเนื้อหาภายในประกอบไปด้วยการแต่งตั้งกรรมการ การศึกษาข้อมูล การวิเคราะห์สรุปสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ และนำไปกำหนดแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

8) บทที่ 2 ขั้นตอนการ ดำเนินการ เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในระยะดำเนินการเริ่มต้น ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วนดังนี้ 1)การสร้างแนวคิดในการทำงาน 2)การกำหนดกิจกรรมทั้งหมด และ3)การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม

9) บทที่ 3 รูปแบบการจัดการเรียนการสอน เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม ประกอบด้วย 2 รูปแบบคือ รูปแบบที่ 1 การจัดการเรียนการสอนแบบทั่วไปแต่สอดแทรกหลักธรรมในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ รูปแบบที่ 2 การจัดการเรียนการสอนแบบข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ พร้อมทั้งนำเสนอตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาด้วย

10) บทที่ 4 รูปแบบการจัดกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอน เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน ประกอบด้วยกิจกรรม 3 รูปแบบคือ 1) กิจกรรมในโรงเรียน 2) กิจกรรมที่ทำร่วมกับฝ่ายศาสนา หรือฝ่ายศาสนาเป็นเจ้าภาพ

และ3) กิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชน หรือชุมชนเป็นเจ้าของภาพ พร้อมทั้งนำเสนอตัวอย่างการจัดกิจกรรมของโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาด้วย

11) บทที่ 5 การจัดการด้านบุคลากร นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ คุณลักษณะของบุคลากร และการจัดการบุคลากรเพื่อการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

12) บทที่ 6 การจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน การจัดแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

13) บทที่ 7 การสร้างการมีส่วนร่วม ของชุมชน และองค์กรอื่น ๆ นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ และลักษณะการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของชุมชน และองค์กรภายนอกอื่น ๆ

14) บทที่ 8 การประเมิน สรุป รายงานผล นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการ หรือกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสรุปผลการประเมิน และการรายงานผลการดำเนินงานต่อหน่วยงานต้นสังกัด

15) บทที่ 9 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนประสบความสำเร็จ

16) บรรณานุกรม

ขั้นตอนที่ 2 ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความเรียบร้อยของคู่มือ

ในขั้นตอนนี้อาจารย์ที่ปรึกษาเน้นการตรวจสอบคู่มือในภาพรวม เช่น รูปแบบการพิมพ์ การจัดเรียง การนำเสนอเนื้อหา เป็นต้น จากการนำเสนอคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความเรียบร้อยในเบื้องต้น อาจารย์ได้ให้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1) ในบทนำควรเพิ่มแผนภาพแสดงกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในภาพรวมทั้งหมดที่เราต้องการนำเสนอ เพื่อให้คนอ่านได้ทราบว่าคู่มือของเราจะกล่าวถึงเรื่องใดบ้าง และเรื่องทั้งหมดมีความเชื่อมโยงกันอย่างไร เพราะการนำเสนอแผนภาพจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจกระบวนการในเบื้องต้น ก่อนที่จะศึกษารายละเอียดของการดำเนินงานแต่ละด้านต่อไป

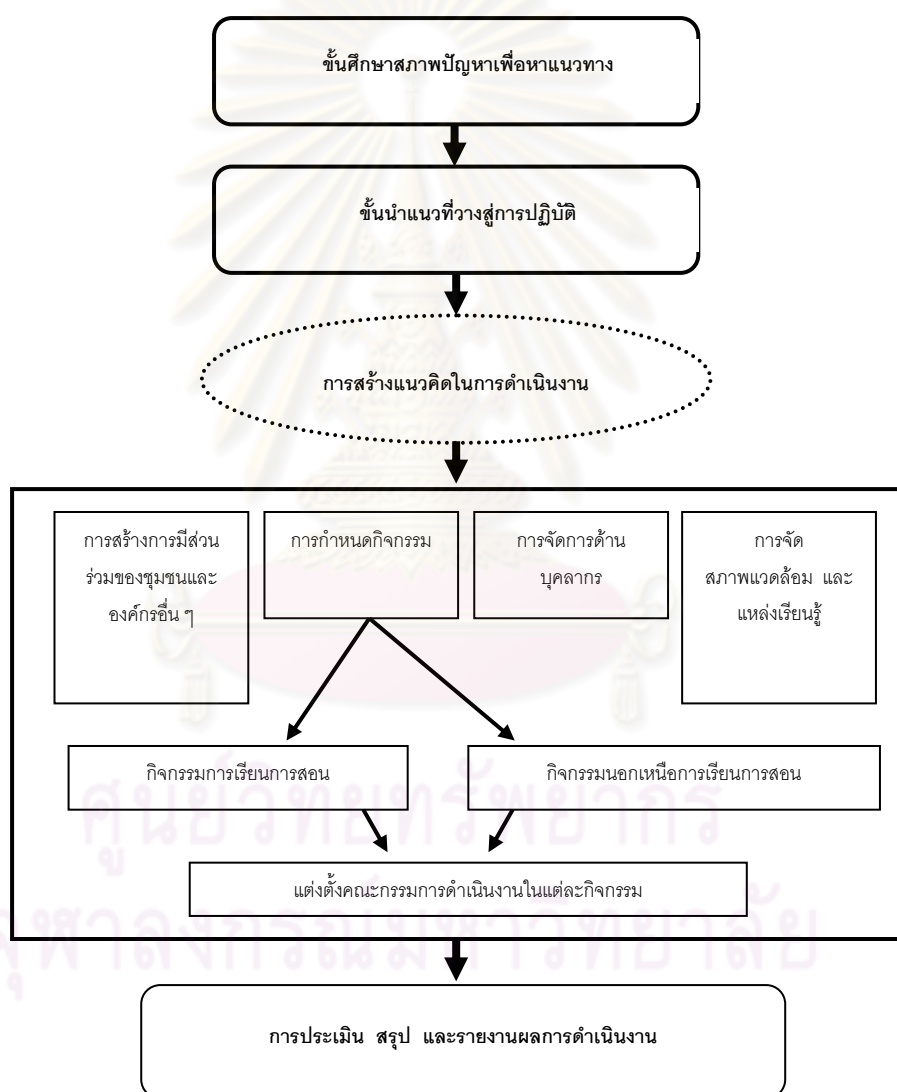
2) การตั้งชื่อบทของคู่มือ ควรมีมาตรฐานเดียวกัน เช่นตั้งตามเนื้อเรื่อง หรือตั้งให้เป็นที่เรียบร้อยเชื่อมต่อกัน

3) แก้ไขการใช้คำ ลดคำฟุ่มเฟือยลง เช่นคำว่า ถูกสร้างขึ้นจาก ให้เปลี่ยนมาใช้ สร้างขึ้นจาก เป็นต้น

4) ควรตรวจสอบคำผิด การพิมพ์ผิด การแยกคำอีกครึ่งหนึ่ง

จากข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาผู้วิจัยได้ปรับปรุงคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) เพิ่มแผนภาพแสดงกระบวนการดำเนินงานการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนลงไปบนหน้า เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นเค้าโครงของเนื้อหาและความสัมพันธ์เชื่อมต่อของเนื้อหาแต่ละตอน ทำให้ผู้อ่านเห็นกระบวนการดำเนินงานในภาพรวม ก่อนได้ศึกษาเจาะลึกเป็นรายประเด็น โดยแผนภาพกระบวนการดำเนินงานที่เพิ่มลงไปแสดงได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 6.2 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

2) ปรับการตั้งชื่อบทในบทที่ 1 2 3 และ 4 โดยมีรายละเอียดการปรับแก้ ดังต่อไปนี้

ข้อความเดิมบทที่ 1 ศึกษาปัญหาเพื่อหาแนวทาง ปรับแก้เป็นบทที่ 1 การศึกษาปัญหาเพื่อหาแนวทาง ข้อความเดิมบทที่ 2 ขั้นตอนการ ปรับแก้เป็นบทที่ 2 การดำเนินการ ข้อความเดิมบทที่ 3 รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ปรับแก้เป็นบทที่ 3 การจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมคุณธรรม และข้อความเดิมบทที่ 4 รูปแบบการจัดกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอน ปรับแก้เป็นบทที่ 4 การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรม

3) แก้ไขคำที่พิมพ์ผิด ตรวจสอบการพิมพ์ฉีกคำ และปรับภาษาเขียนในบางจุดเพื่อให้ดู กระชับขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องและความเหมาะสมของคู่มือ

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้เรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จำนวน 3 คน เป็นผู้ตรวจสอบความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับเนื้อหาคู่มือ และตรวจสอบความเหมาะสมในด้านรูปแบบและเนื้อหาคู่มือ ทั้งนี้เพื่อให้สารสนเทศเพื่อการนำไปพัฒนาปรับปรุงคู่มือต่อไป

จากการนำเสนอคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญ ได้ทำการตรวจสอบความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับเนื้อหาคู่มือ และตรวจสอบความเหมาะสมในด้านรูปแบบและเนื้อหา ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาปรับปรุง ดังต่อไปนี้

1) รูปแบบของคู่มือ ดูธรรมดาไม่มีลักษณะพิเศษที่ดึงดูดใจ ปกติไม่มีรายละเอียดข้อความน่าสนใจและเป็นภาพที่พบเห็นทั่วไป ควรปรับเปลี่ยนให้ดูน่าสนใจมากขึ้น

2) คำแนะนำในการใช้คู่มือ ไม่ละเอียด อ่านแล้วไม่สื่อความหมายในเชิงแนะนำ ควรมีการอธิบายรายละเอียดที่ชัดเจนกว่านี้

3) ควรมีการนำเสนอกระบวนการดำเนินงาน ที่เป็นขั้นตอนในภาพรวมตั้งแต่ต้นจนจบ ก่อนในขั้นแรก เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพรวมที่เป็นขั้นตอนชัดเจน จากนั้นจึงค่อยเจาะลึกในรายละเอียดทีละด้าน ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายกว่า

4) ในเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัจจุบันของโรงเรียนแนะนำให้เพิ่มการวิเคราะห์บริบทของเรียนด้วยการทำ SWOT เพื่อจะได้วิเคราะห์ครอบคลุมประเด็นอย่างมีขั้นตอน ทั้งบริบทในด้านจะนำมาใช้ส่งเสริม พัฒนา หากเป็นปัญหา อุปสรรค ก็นำมาดำเนินการเพื่อป้องกัน แก้ไข และต่อไปในอนาคต

5) ภาษาที่ใช้ในการเขียนคู่มือไม่กระชับ ข้อความที่ใช้ไม่คงที่ เช่น บางที่ใช้คำว่ากลุ่มสาระวิชาสังคม บางที่ใช้คำว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ควรปรับเปลี่ยนเป็นประโยคที่ถูกต้องคือ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

6) ควรเพิ่มความชัดเจนถึงการนำไปปฏิบัติอย่างมีแบบแผน เช่น การระบุเป็นขั้นตอนอย่างชัดเจนว่าควรทำอย่างไร เขียนระบุให้ชัดว่าขั้นตอนไหนทำอะไร ทำอย่างไร จะทำให้รายละเอียดที่น่าเสนอสามารถนำไปใช้ปฏิบัติจริงได้ ควรเพิ่มเติมรายละเอียดการดำเนินการให้ชัดเจนขึ้นมากกว่านี้ ควรปรับเปลี่ยนรูปแบบของแผนภาพกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เนื่องจากดูขาดความสวยงามการใช้เส้นไม่สมดุล

7) ควรเพิ่มเนื้อหาในส่วนของสภาพปัญหาของกิจกรรมของโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา และแนวทางแก้ไขไปสู่การปฏิบัติของโรงเรียนที่จะนำกิจกรรมต่างๆไปใช้ต่อไป

จากข้อเสนอแนะที่ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะ ผู้วิจัยได้นำคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญโดยมีรายละเอียดการปรับแก้ดัง ต่อไปนี้

1) ปรับเปลี่ยนรูปแบบปกหน้าใหม่ เพิ่มการตกแต่งตรงส่วนท้ายกระดาษ มีลักษณะดังต่อไปนี้

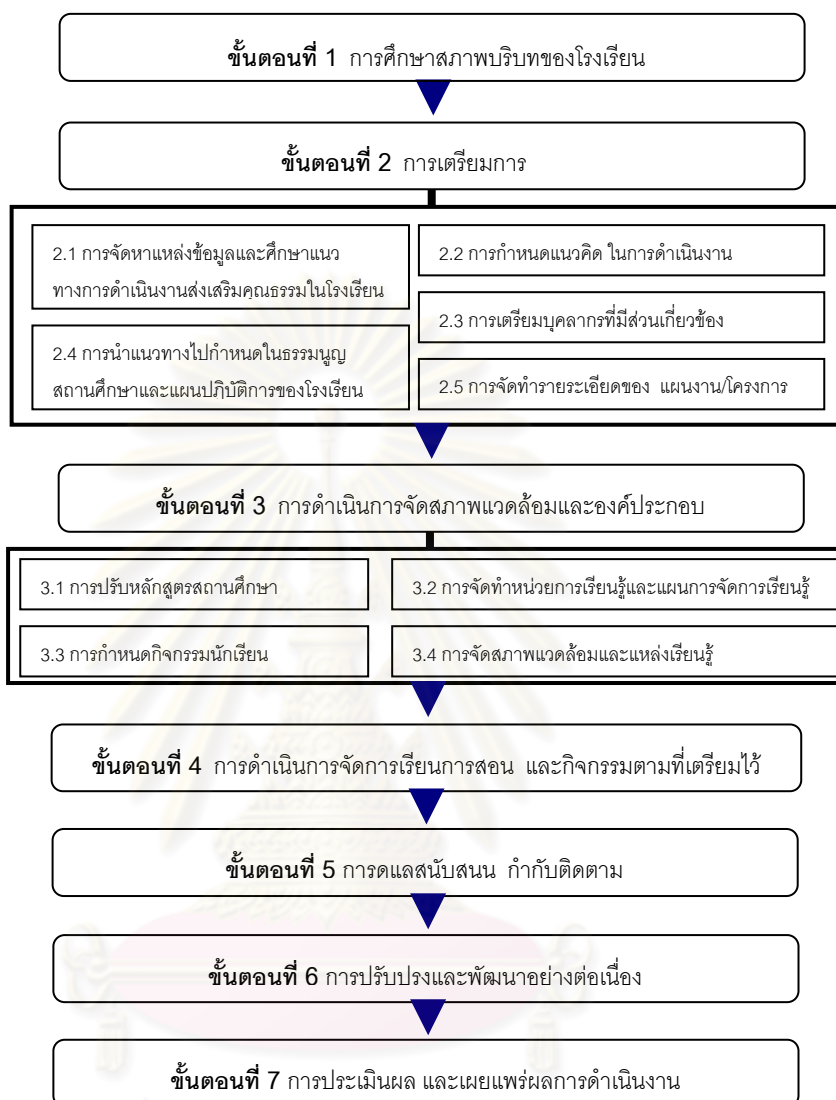

ภาพที่ 6.2 ปกของคู่มือที่แก้หลังจากนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ

ภาพที่ 6.3 การตกแต่งส่วนท้ายกระดาษของคู่มือ

- 2) ปรับคำแนะนำในการใช้คู่มือโดยการระบุขั้นตอนในการศึกษาคู่มือ และเพิ่มข้อเสนอแนะการเลือกใช้กิจกรรม และระบุกลุ่มผู้ใช้ที่ควรศึกษา
- 3) ปรับการเรียงลำดับเนื้อเรื่องโดยการนำขั้นตอนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนทั้งหมดมานำเสนอให้เห็นในภาพรวม แล้วค่อยนำเสนอเนื้อหาเจาะลึกที่ละด้านอย่างชัดเจน
- 4) เพิ่มเนื้อหาในส่วนของการศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียนโดยเสนอแนะให้ผู้อ่านเพิ่มการวิเคราะห์บริบทของเรียนด้วยการทำ SWOT เพื่อจะได้วิเคราะห์ครอบคลุมประเด็นอย่างมีขั้นตอน ทั้งบริบทในด้านจะนำมาใช้ส่งเสริม พัฒนา หากเป็นปัญหา อุปสรรค ก็นำมาดำเนินการเพื่อป้องกัน แก้ไข และต่อไปในอนาคต
- 5) ปรับภาษาที่ใช้ในการเขียนคู่มือให้กระชับขึ้น ตรวจสอบการใช้ข้อความให้คงที่เหมือนกันตลอดทั้งเล่ม
- 6) เพิ่มความชัดเจนในการนำไปปฏิบัติอย่างมีแบบแผน โดยการนำเสนอเนื้อหาเป็นขั้นตอนอย่างชัดเจนว่าควรทำอะไร อย่างไร
- 7) ปรับเปลี่ยนรูปแบบของแผนภาพกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โดยเพิ่มรายละเอียดการดำเนินการที่ชัดเจนมากขึ้น รวมทั้งปรับเรื่องการใช้เส้นให้ดูสมดุมากขึ้น

แผนภาพที่ 6.3 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน(ที่ปรับใหม่)

8) เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขจากการที่ผู้วิจัยได้ทำการปรับแก้คู่มือตามที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ได้คู่มือที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น คู่มือที่ผ่านการปรับแก้แล้วมีส่วนประกอบ ดังต่อไปนี้

- 1) ปกของคู่มือ มีลักษณะดังที่ได้นำเสนอไปแล้วข้างต้น
- 2) คำนำ
- 3) สารบัญ
- 4) วัตถุประสงค์ของคู่มือ
- 5) คำแนะนำในการใช้คู่มือ

6) บทนำ เพิ่มแผนภาพกระบวนการดำเนินงาน และขั้นตอนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

- 7) แผนภาพกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
- 8) บทที่ 1 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
- 9) บทที่ 2 การกำหนดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อส่งเสริมคุณธรรม
- 10) บทที่ 3 การดำเนินการด้านบุคลากรของโรงเรียน
- 11) บทที่ 4 การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 12) บทที่ 5 การกำหนดกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอน
- 13) บทที่ 6 การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม
- 14) บทที่ 7 การจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้
- 15) บทที่ 8 การสร้างการมีส่วนร่วม ของชุมชน และองค์กรอื่น ๆ
- 16) บทที่ 9 การประเมิน สรุป รายงานผล
- 17) บทที่ 10 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข
- 18) ตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
- 19) บรรณานุกรม

หลังจากได้ปรับปรุงคู่มือเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำคู่มือไปตรวจสอบคุณภาพ ซึ่งจะแสดงรายละเอียดการดำเนินการในขั้นต่อไป

ตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพของคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

2.1 ผลการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โดยการให้กลุ่มผู้ใช้เป็นผู้ประเมิน กลุ่มผู้ใช้ในที่นี้ หมายถึง คุณครูผู้ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ประเมินกระจายตามบริบทขนาดโรงเรียนและภูมิภาคที่ตั้งของโรงเรียน เป็นจำนวน 12 คน แบ่งตามภูมิภาค 4 ภาค ภาคละ 3 คน คัดเลือกตามขนาดโรงเรียน ใหญ่ กลาง เล็ก ขนาดละ 1 คน เพื่อดำเนินการประเมินความคิดเห็นที่มีต่อคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ในด้านรูปแบบ และเนื้อหาของคู่มือ ซึ่งสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6.1 ผลการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือด้านรูปแบบ (N=12)

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็น (ร้อยละ)	
	ความเหมาะสม	
	เหมาะสม	ปรับปรุง
1. ปกหน้าของคู่มือ	83.33	16.66
2. ขนาดและรูปแบบของคู่มือ	91.66	8.33
3. แบบและขนาดอักษร	100	0
4. ส่วนประกอบของคู่มือ		
4.1 คำนำ	91.66	8.33
4.2 สารบัญ	100	0
4.3 วัตถุประสงค์	91.66	8.33
4.4 คำแนะนำ	83.33	16.66
4.5 การเรียงลำดับเนื้อเรื่อง	83.33	16.66
4.6 บรรณานุกรม	91.66	8.33
คะแนนเฉลี่ย	90.74	9.25

จากตารางที่ 6.1 ผลการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ด้านรูปแบบ ปรากฏว่า คะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมด้านรูปแบบในภาพรวมมีค่าเท่ากับ 90.74 ซึ่งมีค่ามากกว่าเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ ร้อยละ 80 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า รูปแบบของคู่มือในแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากกว่าร้อยละ 80 ทุกด้าน มีค่ามากกว่าเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้

ตารางที่ 6.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพคู่มือด้านเนื้อหา (N=12)

เนื้อหาที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็น (ร้อยละ)			
	ความเหมาะสม		การนำไปปรับใช้	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	ใช้ได้	ใช้ไม่ได้
บทนำ				
สภาพปัจจุบัน	91.66	8.33		
เนื้อหาสาระของคู่มือเล่มนี้มาจากไหน ?	91.66	8.33		
แผนภาพกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	100	0	100	0

ตารางที่ 6.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพคู่มือในด้านเนื้อหา (ต่อ)(N=12)

เนื้อหาที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็น (ร้อยละ)			
	ความเหมาะสม		การนำไปปรับใช้	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	ใช้ได้	ใช้ไม่ได้
บทที่ 1 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	91.66	8.33	100	0
บทที่ 2 การกำหนดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อส่งเสริมคุณธรรม	91.66	8.33	100	0
บทที่ 3 การดำเนินการด้านบุคลากรของโรงเรียน				
3.1 คุณลักษณะของบุคลากรภายในโรงเรียน	83.33	16.66	100	0
3.2 การดำเนินการด้านบุคลากรภายในโรงเรียน	83.33	16.66	100	0
บทที่ 4 การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน				
4.1 รูปแบบที่ 1 การจัดการเรียนการสอนแบบ สอดแทรกหลักธรรม	100	0	100	0
4.2 รูปแบบที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณา การข้ามกลุ่มสาระ	100	0	100	0
บทที่ 5 การกำหนดกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอน				
5.1 กิจกรรมในโรงเรียน	91.66	8.33	100	0
5.2 กิจกรรมที่ทำร่วมกับฝ่ายศาสนา หรือฝ่ายศาสนา เป็นเจ้าของภาพ	83.33	16.66	100	0
5.3 กิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชน หรือชุมชนเป็น เจ้าภาพ	83.33	16.66	100	0
บทที่ 6 การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม				
6.1 คณะกรรมการระดับครู	100	0	100	0
6.2 คณะกรรมการระดับนักเรียน	100	0	100	0
บทที่ 7 การจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้	83.33	16.66	100	0
บทที่ 8 การสร้างการมีส่วนร่วม ของชุมชน และองค์กรอื่น ๆ				
8.1 การสร้างการมีส่วนร่วม	100	0	100	0
8.2 ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน และองค์กรอื่น ๆ	100	0	100	0
บทที่ 9 การประเมิน สรุป รายงานผล	83.33	16.66	100	0

ตารางที่ 6.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพคู่มือในด้านเนื้อหา (ต่อ)(N=12)

เนื้อหาที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็น (ร้อยละ)			
	ความเหมาะสม		การนำไปปรับใช้	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	ใช้ได้	ใช้ไม่ได้
บทที่ 10 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ปัญหาและแนวทางแก้ไข	91.66	8.33	100	0
ตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	100	0	100	0
คะแนนเฉลี่ย	92.50	7.49	100	0

จากตารางที่ 6.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ด้านเนื้อหา ปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมด้านเนื้อหาในภาพรวมมีค่าเท่ากับ 92.50 คะแนนเฉลี่ยในด้านความคิดเห็นต่อการนำคู่มือไปปรับไปปรับใช้มีค่าเท่ากับ 100 ซึ่งมีค่ามากกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ร้อยละ 80 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเนื้อหาในแต่ละบทมีคะแนนเฉลี่ยของความเหมาะสม และการนำไปปรับใช้มากกว่าร้อยละ 80 ทุกด้าน มากกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้เช่นกัน

ตารางที่ 6.3 ผลการตรวจสอบคุณภาพคู่มือในภาพรวม (N=12)

เนื้อหาที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็น (ร้อยละ)			
	ความเหมาะสม		การนำไปปรับใช้	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	ใช้ได้	ใช้ไม่ได้
ภาพรวมด้านรูปแบบ	91.66	8.33		
ภาพรวมด้านเนื้อหา	100	0	100	0
ภาพรวมทั้งหมด	100	0	100	0

จากตารางที่ 6.3 ผลการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือในภาพรวม ปรากฏว่าภาพรวมด้านรูปแบบ มีคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมค่าเท่ากับ 91.66 ภาพรวมด้านเนื้อหา มีคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมค่าเท่ากับ 100 คะแนนเฉลี่ยการนำไปปรับใช้มีค่าเท่ากับ 100 และภาพรวมทั้งหมด มีคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมค่าเท่ากับ 100 คะแนนเฉลี่ยการนำไปปรับใช้มีค่าเท่ากับ 100 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานร้อยละ 80 ที่กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้ประเมิน

1. รูปแบบปกคู่มือรวมดา พบเห็นได้ทั่วไป มีคนใช้ลักษณะนี้มากแล้ว ควรปรับเปลี่ยนให้ดู น่าสนใจไม่ซ้ำซาก
2. ภายในคู่มือใช้คำว่า theme ควรเขียนความหมายภาษาไทยแล้วใส่วงเล็บภาษาอังกฤษ จะดีกว่า และถ้าจะให้ น่าสนใจมากยิ่งขึ้น ควรมีรูปภาพกิจกรรมของแต่ละโรงเรียนประกอบด้วย
3. ควรเพิ่มเนื้อหาในส่วนของสภาพปัญหาของกิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบ และแนวทาง แก้ไขไปสู่การปฏิบัติของโรงเรียนที่นำกิจกรรมต่างๆไปใช้
4. ควรตรวจสอบการใช้คำให้มีความสม่ำเสมอเหมือนกันตลอดทั้งเล่ม ยังมีบางจุดที่ใช้คำ ไม่เหมือนกับตอนต้น
5. น่าจะมีการจัดเรียงเนื้อหาใหม่ ให้มีจำนวนบทเท่ากับจำนวนขั้นตอนในการดำเนินงาน เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ ว่าการดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ อยู่ในขั้นไหน

สรุปผลการตรวจสอบคุณภาพคู่มือ การประเมินคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนโดย กลุ่มผู้ใช้จำนวน 12 คน ที่คัดเลือกกระจายตามบริบทขนาดโรงเรียน และกระจายตามภูมิภาค ผลปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสม ด้านรูปแบบของคู่มือมีค่ามากกว่าร้อยละ 80 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ด้านรูปแบบของคู่มือมีความเหมาะสมผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ คะแนนเฉลี่ย ความเหมาะสมด้านเนื้อหาของคู่มือ คะแนนเฉลี่ยการนำไปปรับใช้ของเนื้อหา คะแนนเฉลี่ย ภาพรวมของคู่มือ มีค่ามากกว่าร้อยละ 80 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ด้านเนื้อหาและการนำไปปรับใช้ ของคู่มือมีความเหมาะสมผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

หลังจากการตรวจสอบคู่มือผู้วิจัยได้นำคู่มือมาปรับปรุงเพิ่มเติม ตามคำแนะนำของกลุ่มผู้ ประเมินมีรายการแก้ไข ดังต่อไปนี้

1. แก้ไขรูปแบบปก เพิ่มลวดลายหน้าปก เปลี่ยนรูปแบบและขนาดของตัวอักษรให้ดู น่าสนใจยิ่งขึ้น
2. แก้ไขด้านภาษาโดยนำคำว่า theme ใส่ไว้ในวงเล็บภาษาอังกฤษ และใช้คำว่าแนวคิด ในการดำเนินงานในภาษาไทย
3. เพิ่มเนื้อหาในส่วนของสภาพปัญหาการดำเนินงานและแนวทางแก้ไขของโรงเรียนที่เป็น กรณีสึกษา
4. จัดเรียงเนื้อหาภายในเล่มใหม่ โดยจัดเรียงให้มีจำนวนบทเท่ากับจำนวนขั้นตอนในการ ดำเนินงาน

จากการแก้ไขข้างต้นทำให้ได้คู่มือการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ที่มี
ส่วนประกอบดังต่อไปนี้

ส่วนประกอบของคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน (ฉบับสมบูรณ์)

คู่มือมีขนาดเท่ากับ 14.8 X 21 เซนติเมตร (ขนาดพ็อกเก็ตบุ๊ก) มีจำนวนหน้าทั้งหมด 70
หน้า ประกอบด้วยเนื้อหาสาระทั้งหมด 9 บท จำแนกรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1) ปกหน้าของคู่มือ มีลักษณะดังภาพที่ 6.4

ภาพที่ 6.4 ปกหน้าคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน (ฉบับสมบูรณ์แล้ว)

2) คำนำ

3) สารบัญ

4) วัตถุประสงค์ของคู่มือ

5) คำแนะนำในการใช้คู่มือ

6) บทนำ

7) บทที่ 1 การศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียน

8) บทที่ 2 การเตรียมการ

2.1 การจัดหาแหล่งข้อมูลและศึกษาแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

2.2 การกำหนดแนวคิด ในการดำเนินงาน

- 2.3 การเตรียมบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
 - 2.4 การนำแนวทางไปกำหนดในธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการของโรงเรียน
 - 2.5 การจัดทำรายละเอียดของ แผนงาน/โครงการ
- 9) บทที่ 3 การดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบ
- 3.1 การปรับหลักสูตรสถานศึกษา
 - 3.2 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้
 - 3.3 การกำหนดกิจกรรมนักเรียน
 - 3.4 การจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้
- 10) บทที่ 4 การดำเนินการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมตามที่เตรียมไว้
- 11) บทที่ 5 การดูแลสนับสนุน กำกับติดตาม
- 12) บทที่ 6 การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- 13) บทที่ 7 การประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน
- 14) บทที่ 8 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข
- 15) ตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
- 16) บรรณานุกรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน: บทเรียนจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษากระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขจนนำไปสู่ความสำเร็จในการส่งเสริมคุณธรรมจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี 2)สังเคราะห์บทเรียนเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขจนนำไปสู่ความสำเร็จในการส่งเสริมคุณธรรมจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี 3)พัฒนาคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน โดยใช้ข้อมูลบทเรียนจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี และ4)ตรวจสอบคุณภาพคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ผู้วิจัยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ 1)การศึกษาภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี 2)การสังเคราะห์บทเรียนจากข้อมูลภาคสนามและเอกสารที่เกี่ยวข้อง และ3)การดำเนินการพัฒนาคู่มือ ผู้วิจัยใช้เวลาในการศึกษาข้อมูลภาคสนามเป็นเวลาประมาณ 2 เดือน โดยศึกษาข้อมูลจากกรณีศึกษาจำนวน 3 โรงเรียนที่ได้รับรางวัลโรงเรียนดีเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรมประจำปีการศึกษา 2551 คัดเลือกกรณีศึกษากระจายตามบริบทขนาดของโรงเรียน แบ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง เล็กอย่างละ 1 โรงเรียน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งแบบเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยใช้การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต การศึกษาเอกสาร และแบบสอบถามการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย การเปรียบเทียบข้อมูล และการวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน

การตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ ดำเนินการโดยให้กลุ่มผู้ใช้ซึ่งเป็นครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนจำนวน 12 คนเป็นผู้ประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม และการนำคู่มือไปปรับใช้ คัดเลือกผู้ประเมินกระจายตามบริบทภูมิภาคที่ตั้งของโรงเรียนและขนาดของโรงเรียน ทำการประเมินโดยใช้แบบประเมินคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน: บทเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี ผู้วิจัยนำเสนอแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

- 1.1 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
- 1.2 รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม
- 1.3 บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง
- 1.4 ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

ตอนที่ 2 การพัฒนาคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

- 2.1 ขั้นตอนการพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
- 2.2 ส่วนประกอบของคู่มือ (ฉบับก่อนตรวจสอบคุณภาพคู่มือ)

ตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

- 3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ
- 3.2 ข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้ใช้
- 3.3 คู่มือฉบับสมบูรณ์

ตอนที่ 1 การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

1.1 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนประกอบด้วย 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียน ทำความเข้าใจสภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนเพื่อให้สามารถวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และสามารถวางแผนการดำเนินการในขั้นต่อไปได้

ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมการ เป็นการเตรียมตัวเริ่มต้นหาแนวทางการดำเนินงานให้มีความชัดเจน การเตรียมการจึงประกอบไปด้วยการเตรียมรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การจัดหาแหล่งข้อมูล เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่มีความสอดคล้องกับสภาพบริบทของโรงเรียน

2.2 การกำหนดแนวคิด ในการดำเนินงาน เป็นการกำหนดเพื่อเป็นแนวทางของการกำหนดแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม การกำหนดแนวคิดในการดำเนินงานจะทำ

ให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบ ทุกโครงการ ทุกกิจกรรมมีจุดมุ่งหมาย หรือ วัตถุประสงค์ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

2.3 การเตรียมบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน แบ่งออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกคือบุคลากรภายในโรงเรียน กลุ่มที่สองคือชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ

2.4 การนำแนวทางไปกำหนดในธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการของโรงเรียน

2.5 การจัดทำรายละเอียดของ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่จะดำเนินการทั้งหมด โดยอาจแบ่งออกเป็นแผนงานการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน และมากำหนดโครงการหรือกิจกรรมที่จะบรรจุไว้ในแผนงานตลอดทั้งปีการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบ

3.1 การปรับหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับแนวคิดในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม

3.2 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้อง หลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในหัวข้อรูปแบบกิจกรรม

3.3 การกำหนดกิจกรรมนักเรียน เป็นการกำหนดกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน กิจกรรมนักเรียนแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในหัวข้อรูปแบบกิจกรรม

3.4 การจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมรอบบริเวณโรงเรียนใช้หลักการ สงบ สะอาด สวยงาม ร่มรื่น และปลอดภัยสบายๆ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน ภายในโรงเรียนจัดให้มีแหล่งเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน อย่างเช่น ป้ายคติธรรม บริเวณที่แสดงถึงหลักธรรมทางศาสนา ลานธรรมเพื่อปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนา ห้องจริยธรรมสำหรับชาวพุทธ ห้องละหมาดสำหรับศาสนาอิสลาม การเขียนหลักธรรมต่าง ๆ บนกำแพงโรงเรียน หรือบริเวณที่ว่างต่าง ๆ และมีการการติดคำขวัญต่าง ๆ ที่มุ่งหวังให้เกิดผลเชิงบวกด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน ที่น่านักเรียนไปเรียนรู้ ได้แก่ วัด ชุมชน เรือกสวนไร่นา บ้านบุคคลที่เป็นตัวอย่างของชุมชน โบราณสถาน สถานที่ท่องเที่ยว ฯลฯ ในการจัดแหล่งเรียนรู้ ครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดนั้นด้วย

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการ เป็นการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมตามที่เตรียมไว้ในขั้นตอนเป็นขั้นการลงมือปฏิบัติ ตามแผนการจัดการเรียนรู้ หรือตามแผนที่วางไว้ คุณครูควรมีการควบคุมการดำเนินการเหล่านั้นให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนด รวมทั้งมีการดำเนินการในด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย เช่น การพัฒนาบุคลากร การดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนให้สามารถใช้งานได้จริง ตลอดเวลา

ขั้นตอนที่ 5 การดูแลสนับสนุน กำกับติดตาม เป็นการดำเนินการเพื่อทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ โดยผู้ที่ทำหน้าที่นี้คือผู้บังคับบัญชา หรือหัวหน้างาน กิจกรรม/โครงการนั้น ๆ การดำเนินการในขั้นตอนนี้ จะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้าในการดำเนินงาน สภาพความสำเร็จ สภาพปัญหาของแต่ละกิจกรรมในขณะกำลังดำเนินงาน ซึ่งเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่า สำหรับการนำไปใช้ในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หลังจากการได้สารสนเทศจากการนิเทศติดตามแล้ว โรงเรียนก็จะนำสารสนเทศที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงแผนงานให้มีความเหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียนให้มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 7 การประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ในขั้นตอนนี้สามารถแยกได้เป็น 2 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 การประเมินต้องใช้วิธีการประเมินอันหลากหลายที่ทำให้ข้อมูลครอบคลุมการดำเนินงานทั้งหมด วิธีการประเมินเพื่อการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่ศึกษาพบคือ 1) การประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา 2) การประเมินโดยใช้วิธีการหลากหลายตามหลักการประเมินผลตามสภาพจริง 3) การประเมินแบบมีส่วนร่วม 4) การจัดประเมินและนิเทศภายใน และ 5) การนำวงจร PDCA มาปรับใช้ในการประเมินผลกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ การประเมินกิจกรรมหรือโครงการโดยวิธีใดก็ตาม สิ่งที่สำคัญที่สุดคือโรงเรียนต้องมีเกณฑ์และตัวบ่งชี้ที่เหมาะสม สามารถประเมินได้จริงจะทำให้ได้ผลการประเมินที่ไม่ผิดพลาด และเมื่อมีการประเมินกิจกรรมหรือโครงการใดเสร็จสิ้นแล้ว โรงเรียนต้องทำรายงานผลการดำเนินให้เป็นลายลักษณ์อักษร และควรทำในรูปแบบเอกสารทางวิชาการ ที่มีลักษณะเช่นเดียวกับรายงานผลการวิจัย 5 บท การจัดทำรายงานสามารถทำได้สองแบบคือ การจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแยกตามรายกิจกรรม และการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานของทุกกิจกรรมและทุก

โครงการของการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนมาไว้ในเล่มเดียวกันก็ได้ แล้วแต่ความสะดวกของโรงเรียน

ประเด็นที่ 2 เผยแพร่ผลการดำเนินงาน การเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มี 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือการเผยแพร่ผลงานเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ลักษณะที่ 2 การเผยแพร่เพื่อให้เกิดการร่วมชื่นชมยินดี การเผยแพร่ในลักษณะแรกจะทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนางานต่อไปในอนาคต การเผยแพร่ในลักษณะที่ 2 จะทำให้ผู้มีส่วนร่วมทุกคนได้ผลงานที่ได้ร่วมกันมาเกิดความยินดี กระตือรือร้นที่จะทำงานต่อไป เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับคนทำงานโดยที่ไม่ต้องลงทุน

1.2 รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมโรงเรียน

รูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนสามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ กิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรม

1) กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

จากการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี พบว่าทำได้ 2 ลักษณะ คือ 1)รูปแบบที่ 1 การจัดการเรียนการสอนแบบสอดแทรกหลักสูตร และ 3)รูปแบบที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้

1.1 รูปแบบที่ 1 การจัดการเรียนการสอนแบบสอดแทรกหลักสูตร

การเรียนการสอนในลักษณะนี้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนคุณธรรมสอดแทรกลงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยการใช้สื่อคุณธรรมที่เป็นเรื่องเล่า นิทานเชิงคุณธรรม การวิเคราะห์ข่าวสาร เหตุการณ์ เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตประจำวัน และการนำเอาบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีมาเป็นคนสอนเรื่องราวเกี่ยวกับคุณธรรม เป็นการสอนโดยให้นักเรียน เรียนรู้ผ่านตัวแบบที่ดีด้านคุณธรรม

1.2 รูปแบบที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้

เป็นการจัดการเรียนการสอน โดยสร้างเป็นหน่วยบูรณาการ ที่มีเนื้อหา ของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และมีการกำหนดคุณธรรมพื้นฐานที่ต้องการเน้นในการเรียนการสอนของหน่วยนั้น ๆ จัดกิจกรรมเน้นการลงมือปฏิบัติ ที่ให้นักเรียน ได้คิด ได้วางแผน และลงมือปฏิบัติกิจกรรมควบคู่กับการเรียนรู้เนื้อหา ในระหว่างการเรียนรู้นักเรียนได้รับการสอดแทรกการสอนคุณธรรมในทุกชั้นตอน

2)กิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

2.1)กิจกรรมในโรงเรียน มีหลากหลายรูปแบบ ดังนี้ 1)กิจกรรมที่เป็นกิจวัตร 2)กิจกรรมวันสำคัญ 3)กิจในรูปแบบโครงงานคุณธรรม 4)กิจกรรมอื่น ๆ กิจกรรมในหมวดนี้คือ กิจกรรมที่นอกเหนือจากสามหมวดแรก แต่มีการดำเนินการในโรงเรียน เช่น กิจกรรมธนาคารโรงเรียน กิจกรรมบริจาคโลหิต กิจกรรมสมุดบันทึกความดี กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมธนาคารความดี เป็นต้น

2.2)กิจกรรมที่ทำร่วมกับฝ่ายศาสนา หรือฝ่ายศาสนาเป็นเจ้าภาพ กิจกรรมกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้หลักศาสนา พิธีกรรมทางศาสนา การปฏิบัติธรรมต่าง ๆ ที่ต้องใช้เวลาและความเชื่อเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมเรียนศาสนาวันอาทิตย์ การเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น

2.3)กิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชน หรือชุมชนเป็นเจ้าภาพ ประกอบด้วย 1)กิจกรรมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรม ดนตรีพื้นเมือง งานฝีมือ หัตถกรรมของชุมชนฯ 2)กิจกรรมสร้างความตระหนักให้ชุมชนเป็นสังคมคุณธรรม กิจกรรมในกลุ่มนี้จะเป็นประเภท ธรณรงค์ลลละเล็กอธิบายมุข กิจกรรมปลูกป่าชุมชน กิจกรรมปลูกผักสวนครัว กิจกรรมปลูกป่าชุมชน ฯ ซึ่งชุมชนต้องให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ในการทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียน

1.3บทบาทของชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ

จากการศึกษาสามารถสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมเพื่อการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ได้ดังนี้

- 1) ร่วมคิด ร่วมวางแผนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน
- 2) ร่วมกิจกรรม และร่วมเป็นแบบอย่างที่ดี
- 3) ช่วยกำกับ ติดตาม ดูแลนักเรียนเมื่อไม่อยู่ในโรงเรียน
- 4) ร่วมจัดแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม
- 5) มีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ
- 6) ร่วมชื่นชม ยินดี และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

1.4ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

ปัจจัยความสำเร็จ

1)ผู้บริหาร ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารจัดการเป็นอย่างดี มีความมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงาน ให้ความสำคัญกับงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน มีการศึกษาเรียนรู้และทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนให้มีความชัดเจน

จัดระบบงานได้อย่างมีระเบียบ มีการแบ่งภาระงานให้กับคุณครูอย่างชัดเจน มีระบบการกำกับติดตาม ดูแลการดำเนินงานทุกกิจกรรมและทุกโครงการ ชุมชนและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ศรัทธาและเชื่อมั่นในตัวผู้อำนวยการ การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง จึงดำเนินไปเป็นระบบ มีการดำเนินการตามขั้นตอน กิจกรรมทั้งหมดเป็นวิถีชีวิต เป็นการปฏิบัติที่คงทนถาวร ก่อให้เกิดผลกับนักเรียนโดยแท้จริง

2) **บุคลากรภายในโรงเรียน** การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน อย่างเต็มรูปแบบตลอดทั้งปีการศึกษา คุณครูจะมีภาระงานที่เกี่ยวข้องการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่ค่อนข้างหนัก การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จจึงต้องอาศัยความมุ่งมั่นทุ่มเทของบุคลากร ต้องให้เวลากับงานอย่างเต็มที่ มีการศึกษาค้นคว้าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งบุคลากรทุกคนในโรงเรียนต้องมีเป้าหมายร่วมกันในการดำเนินงาน ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบไม่แบ่งแยกให้ความสำคัญเฉพาะงานที่ตนรับผิดชอบ เป็นผู้นำหรือหัวหน้าที่มีความรับผิดชอบต่อกิจกรรมในความดูแลของตนเอง พร้อมทั้งเป็นผู้ร่วมทำกิจกรรมที่ดีให้กับกิจกรรมหรือโครงการในความรับผิดชอบของผู้อื่นด้วย

3) **การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ** โรงเรียนจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ ในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการให้ความร่วมมือในกิจกรรม การสนับสนุนปัจจัยเพื่อพัฒนาการดำเนินงานและการจัดการแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ โรงเรียนไม่สามารถดำเนินงานได้เพียงลำพัง

4) **การกำหนดแนวคิดหลักในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน** การกำหนดแนวคิดหลักในการดำเนินงานจะทำให้มีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน การดำเนินงานทุกอย่างอยู่ภายใต้กรอบเดียวกัน งานจึงมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเห็นได้ชัด สามารถนำมาจัดระบบเพื่อการนำเสนอข้อมูลได้ดี

ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

1) **การดำเนินงานในระยะเริ่มต้น** การดำเนินงานในระยะเริ่มต้น โรงเรียนไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นจากอะไร จะปรับหรือจะจัดกิจกรรมอย่างไร ผู้อำนวยการและคณะครูจึงได้ร่วมกันศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จนเกิดความเข้าใจและสามารถสร้างแนวคิดในการทำงานและกำหนดออกมาเป็นรูปแบบในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนได้ในที่สุด

2) **การจัดระบบงาน** เมื่อมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ขึ้น จะเกิดปัญหาในการดำเนินงานในด้านการไม่มีระบบการทำงาน หรือการทำงานไม่ได้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน

โรงเรียนจึงได้มีการจัดระบบงานให้มีทิศทางเดียวกัน การจัดการเอกสาร การวางแผนการจัดการเรียนรู้ การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด มีการกำหนดข้อปฏิบัติและร่วมกันวางแผนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน มีรูปแบบการบริหารจัดการของโรงเรียน ที่ปรับให้เหมาะกับบริบทของโรงเรียน แต่กว่าโรงเรียนจะได้รูปแบบการปฏิบัติงานที่มีระบบ โรงเรียนต้องใช้เวลาในการศึกษา ปรับเปลี่ยนทดลองปฏิบัติมาเป็นระยะเวลาพอสมควรจึงได้รูปแบบการจัดการที่ทำให้โรงเรียนมีการดำเนินงานที่เป็นระบบ และน่าชื่นชมอย่างเช่นในปัจจุบัน

ตอนที่ 2 การพัฒนาคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

2.1 ขั้นตอนการพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน การดำเนินการพัฒนาคู่มือประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) สร้างคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนจากบทเรียนผู้ตามกรอบเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ 2) ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความเรียบร้อยของคู่มือในเบื้องต้น 3) ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับเนื้อหาคู่มือ และตรวจสอบความเหมาะสมในด้านรูปแบบและเนื้อหา

2.2 ส่วนประกอบของคู่มือ (ฉบับก่อนตรวจสอบคุณภาพคู่มือ) ประกอบด้วยส่วนประกอบดังนี้

1) ปกของคู่มือ 2) คำนำ 3) สารบัญ 4) วัตถุประสงค์ของคู่มือ 5) คำแนะนำในการใช้คู่มือ 6) บทนำ 7) แผนภาพกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 8) บทที่ 1 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 9) บทที่ 2 การกำหนดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อส่งเสริมคุณธรรม 10) บทที่ 3 การดำเนินการด้านบุคลากรของโรงเรียน 11) บทที่ 4 การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน 12) บทที่ 5 การกำหนดกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอน 13) บทที่ 6 การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม 14) บทที่ 7 การจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ 15) บทที่ 8 การสร้างการมีส่วนร่วม ของชุมชน และองค์กรอื่น ๆ 16) บทที่ 9 การประเมินสรุป รายงานผล 17) บทที่ 10 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข 18) ตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 19) บรรณานุกรม

ตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ ผลการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ด้านรูปแบบ ปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมด้านรูปแบบในภาพรวมมีค่าเท่ากับ 90.74 ซึ่งมีค่ามากกว่าเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้

ร้อยละ 80 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า รูปแบบของคู่มือในแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากกว่าร้อยละ 80 ทุกด้าน มีค่ามากกว่าเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้

ผลการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ด้านเนื้อหา ปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมด้านเนื้อหาในภาพรวมมีค่าเท่ากับ 92.50 คะแนนเฉลี่ยในด้านความคิดเห็นต่อการนำคู่มือไปปรับไปปรับใช้มีค่าเท่ากับ 100 ซึ่งมีค่ามากกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ร้อยละ 80 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเนื้อหาในแต่ละบทมีคะแนนเฉลี่ยของความเหมาะสม และการนำไปปรับใช้มากกว่าร้อยละ 80 ทุกด้าน มากกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้เช่นกัน

สรุปผลการตรวจสอบคุณภาพคู่มือ การประเมินคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนโดยกลุ่มผู้ใช้จำนวน 12 คน ที่คัดเลือกกระจายตามบริบทขนาดโรงเรียน และกระจายตามภูมิภาค ผลปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสม ด้านรูปแบบของคู่มือมีค่ามากกว่าร้อยละ 80 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ด้านรูปแบบของคู่มือมีความเหมาะสมผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ คะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมด้านเนื้อหาของคู่มือ คะแนนเฉลี่ยการนำไปปรับใช้ของคู่มือ คะแนนด้านภาพรวมของคู่มือ มีค่ามากกว่าร้อยละ 80 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ด้านเนื้อหา การนำไปปรับใช้ และภาพรวมของคู่มือมีความเหมาะสมผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

3.3 ส่วนประกอบของคู่มือฉบับสมบูรณ์ ประกอบด้วย 1) ปกของคู่มือ 2) คำนำ 3) สารบัญ 4) วัตถุประสงค์ของคู่มือ 5) คำแนะนำในการใช้คู่มือ 6) บทนำ 7) บทที่ 1 การศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียน 8) บทที่ 2 การเตรียมการ 9) บทที่ 3 การดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบ 10) บทที่ 4 การดำเนินการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมตามที่เตรียมไว้ 11) บทที่ 5 การดูแลสนับสนุน กำกับติดตาม 12) บทที่ 6 การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 13) บทที่ 7 การประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน 14) บทที่ 8 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข 15) ตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน และ 16) บรรณานุกรม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน: บทเรียนสู่จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี ผู้วิจัยแบ่งการอภิปรายผลออกเป็น 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ประเด็นที่ 2 การพัฒนาคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ประเด็นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ประเด็นที่ 1 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

จากผลการวิจัยพบว่า กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วย ขั้นตอนสำคัญทั้งหมด 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลสภาพบริบทของโรงเรียน ขั้นตอนที่ 2 ขั้นเตรียมการ ขั้นตอนที่ 3 ขั้นจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบ ขั้นตอนที่ 4 ขั้นดำเนินการ ขั้นตอนที่ 5 ขั้นดูแลสนับสนุน ขั้นตอนที่ 6 ขั้นการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และขั้นตอนที่ 7 ขั้นการประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน การดำเนินการของแต่ละโรงเรียนจะมีขั้นตอนที่ไม่เท่ากัน บางโรงเรียนจะไม่มีรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจน แต่โดยภาพรวมทุกโรงเรียนจะเริ่มดำเนินการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จากการศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน แล้วจึงพิจารณาปัญหาดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และสุดท้ายจึงสรุปผลการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ แต่ถ้าเป็นโรงเรียนที่มีระบบการทำงานที่เข้มแข็งจะมีการใส่รายละเอียดการดำเนินการตั้งแต่ต้นจนจบที่ชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายการดำเนินงาน และหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน มีการวัดประเมินผลการดำเนินกิจกรรมอย่างมีรูปแบบ มีการกำหนดตัวบ่งชี้ที่สามารถวัดได้ชัดเจน สามารถระบุผลการดำเนินงานตามโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมนั้น ๆ ได้ชัดเจน และจากผลการศึกษาพบว่าโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธ จะมีลักษณะการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ที่ชัดเจนและเป็นขั้นตอนมากกว่าโรงเรียนที่ไม่ได้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้มีการดำเนินงานมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว โรงเรียนจึงได้มีการพัฒนาปรับปรุง ทั้งกระบวนการดำเนินงาน รูปแบบกิจกรรม รูปแบบการจัดการเรียนการสอน และการดำเนินการอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียน มีการวัดประเมินผลด้วยวิธีการที่ให้ผลเป็นที่น่าเชื่อถือ ประเมินได้ครอบคลุมรอบด้าน และสามารถนำผลการประเมินด้านต่าง ๆ เหล่านั้นมาใช้ในการพัฒนารูปแบบกิจกรรม การจัดการเรียนการสอน หรือการดำเนินงานด้านอื่น ๆ ที่ยังเป็นปัญหาหรือดำเนินการได้ไม่เต็มพิกัด รวมทั้งการดำเนินงานตามแบบโรงเรียนวิถีพุทธจะมีหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการมาคอยดูแล ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงาน ติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอจนทำให้โรงเรียนเกิดการพัฒนามากกว่าโรงเรียนที่ไม่ได้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ของโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา มีการดำเนินการโดย 1) ส่งเสริมคุณธรรมด้วยการจัดการเรียนการสอน 2) ส่งเสริมคุณธรรมด้วยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) ส่งเสริมคุณธรรมด้วยการใช้ตัวแบบที่ดี 4) ส่งเสริมคุณธรรมด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน 5) ส่งเสริมคุณธรรมด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งการ

ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในลักษณะดังกล่าว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ มาราศรี มีโชค และคณะ (2549) วรินทรา บัณงาม (2550) พรสันต์ เลิศวิทยาวินวัฒน์ (2550) และวาสนา กังวานเลิศ (มปป.) ที่ระบุว่าโรงเรียนมีการจัดการพัฒนา และส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การใช้ตัวแบบที่ดีในการสอน การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการดำเนินงาน และการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน ที่เป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาพบว่าส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการให้รางวัล การแสดงความชื่นชมยินดีเมื่อนักเรียนทำความดี และโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาระบุว่า เป็นกิจกรรมที่ดีประสบความสำเร็จ สามารถส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนได้หลาย ๆ ด้าน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับทฤษฎีของ Kohlberg (1969) ในระดับที่ 1 ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล เป็นจริยธรรมของเด็กอายุ 7-10 ขวบที่เรียนรู้ว่าการกระทำที่ถูกต้องคือการกระทำที่ได้รับผลตอบแทนที่น่าพอใจ

ในด้านปัจจัยความสำเร็จผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จในด้านการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ได้แก่ 1) ผู้บริหาร 2) บุคลากรภายในโรงเรียน 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ และ 4) การกำหนดแนวคิดหลักในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหาร ถ้าผู้บริหารเห็นความสำคัญและคอยดูแลสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาดำเนินงานตามที่วางนโยบายไว้ งานก็จะประสบความสำเร็จ จากการศึกษากกรณีศึกษาทั้ง 3 โรงเรียนพบว่า ผู้บริหารของทั้ง 3 โรงเรียนมีลักษณะการดำเนินงานในรูปแบบเดียวกัน คือเห็นความสำคัญของการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน คอยดูแล สนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาให้ดำเนินงานให้สอดคล้องตามนโยบายการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ความเคารพ ศรัทธาในตัวผู้อำนวยการเป็นอย่างมาก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าที่มาของการดำเนินงานทุกด้านให้ประสบความสำเร็จ ตัวจักรขับเคลื่อนที่สำคัญคือผู้นำขององค์กรนั้น ๆ

ในด้านปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข จะพบว่าปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานประการแรกคือ การดำเนินงานในระยะเริ่มต้น การดำเนินงานในระยะเริ่มต้น โรงเรียนไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นจากอะไร จะปรับหรือจะจัดกิจกรรมอย่างไร โรงเรียนจึงได้แก้ปัญหาโดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จากแหล่งต่าง ๆ จนสามารถจับจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานได้ว่าควรเริ่มจากอะไรมาก่อน ดังนั้นโรงเรียนที่จะเริ่มต้นดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนให้เป็นระบบ ควรศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงานให้รอบคอบ จน

พอที่จะกำหนดรูปแบบการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนตนเองได้ โดยทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสภาพบริบทของโรงเรียนเป็นสำคัญ

ประการที่ 2 ปัญหาด้านการจัดระบบงาน โรงเรียนมีการแก้ไขได้กำหนดให้การดำเนินงานของบุคลากรทุกคนในโรงเรียนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กำหนดรูปแบบเอกสาร กำหนดระยะเวลาในการนิเทศ ติดตามที่เป็นระบบ และที่สำคัญต้องมีการปฏิบัติที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร งานทุกอย่างต้องมีที่มาที่ไปที่ชัดเจน ซึ่งจากการศึกษาจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี ก็พบว่าการจัดระบบงานให้ลงตัวได้ต้องเกิดจากการปรับเปลี่ยนมาหลายครั้งหลายคราจนเหมาะกับสภาพการดำเนินงานของโรงเรียน และการจัดระบบงานให้เป็นได้อย่างเข้มแข็งจำเป็นจะต้องมีระบบการนิเทศ กำกับ ติดตามดูแลที่ดีด้วย

จากบทเรียนการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จะพบว่าเนื้อหาของบทเรียนรู้ที่ผู้วิจัยนำเสนอประกอบด้วย การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข และกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน การดำเนินงานของแต่ละโรงเรียนไม่ได้รูปแบบเดียวกัน แต่มีทิศทางหรือ และลักษณะกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน ทุกโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน ดำเนินการโดยการจัดกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ ที่ทำให้นักเรียนทุกคนได้สัมผัสกิจกรรมอย่างเท่าเทียมกัน ทุกคนทั้งโรงเรียน เป็นการจัดกิจกรรมที่พยายามฝังรากด้านคุณธรรม จริยธรรมให้ลึกกลงไปในวิถีชีวิตและจิตใจของนักเรียน

ประเด็นที่ 2 การพัฒนาคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) สร้างคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนจากบทเรียนรู้ตามกรอบเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ 2) ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความเรียบร้อยของคู่มือในเบื้องต้น 3) ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับเนื้อหาคู่มือ และตรวจสอบความเหมาะสมในด้านรูปแบบและเนื้อหา

ในขั้นการพัฒนาคู่มือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องและความเหมาะสมของคู่มือ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ การเสนอแนะให้ปรับปรุงเกี่ยว รูปแบบของคู่มือ ควรมีลักษณะพิเศษที่ดึงดูดใจ คำแนะนำในการใช้คู่มือควรเขียนให้อ่านแล้วสื่อความหมายในเชิงแนะนำ การนำเสนอเนื้อหาควรมีการนำเสนอแบบภาพรวมก่อนแล้วจึงมาอธิบายรายละเอียดของแต่ละหัวข้อในบทต่อ ๆ ไป การใช้ภาษาควรมีความกระชับ ใช้คำคงที่ ประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญได้นำเสนอให้ปรับปรุง เพื่อให้คู่มือมีคุณภาพมากขึ้นนั้นมีความสอดคล้องกับ

หลักการเขียนคู่มือที่ดีของ ทิศนา แชมณี (2538) ที่ว่าการเขียนคู่มือที่ดีต้องมีการแนะนำผู้ใช้ให้ชัดเจนว่าคู่มือนี้สร้างขึ้นสำหรับใคร เพื่อให้ทำอะไร การใช้ภาษาควรใช้ภาษาที่ชัดเจน กระชับ สือให้ผู้อ่านเข้าใจตรงกับผู้เขียนไม่มีความคลุมเครือ การเรียงลำดับเนื้อหาควรเรียงตามลำดับขั้นตอนของการดำเนินงาน ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านสามารถทำสิ่งนั้นได้อย่างรวดเร็ว ไม่เสียเวลา

ประเด็นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

จากการตรวจสอบคุณภาพคู่มือ โดยให้กลุ่มผู้ใช้ที่ทำหน้าเป็นครูผู้ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน เป็นผู้ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ และประเมินความเหมาะสมและการนำไปปรับใช้ของเนื้อหา ซึ่งผลการประเมินพบว่า ความเหมาะสมทางด้านรูปแบบมีความเหมาะสมมากกว่าร้อยละ 80 มีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ความเหมาะสมและการนำไปปรับใช้ของเนื้อหาในทุกหัวข้อมีความเหมาะสมและสามารถนำไปปรับใช้ได้มากกว่าร้อยละ 80 ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ จากผลการวิจัยดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่าคู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่ผู้วิจัยพัฒนา ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยกลุ่มผู้ใช้ซึ่งเป็นครูที่ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ซึ่งเป็นบุคคลในกลุ่มเดียวกับกลุ่มที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของคู่มือ และเป็นกลุ่มที่ดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนอยู่แล้ว การศึกษาคู่มือแล้วสามารถสื่อความให้กับกลุ่มผู้ใช้เข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนบอกได้ถือว่าเป็นคู่มือที่ดี สอดคล้องกับคำอธิบายเกี่ยวกับคู่มือของปรีชา ช้างขวัญยืน (2539) ที่ว่าคู่มือต้องมีลักษณะที่บอกให้ผู้อ่านได้รู้และเข้าใจ และสามารถนำเอาความรู้เหล่านั้นไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม และการประเมินที่ในลักษณะที่ให้กับกลุ่มผู้ที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนาคู่มือเป็นผู้ประเมินจะทำให้ได้ทราบประสิทธิผลของการใช้คู่มือ โดยกลุ่มเป้าหมายจริง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Forsman and Falkmer (2005) ที่ได้ทำการประเมินคู่มือแนวทางการส่งเสริมการเดินทางที่ปลอดภัยสำหรับเด็กพิการ ซึ่งคู่มือนี้ได้ถูกสร้างขึ้นและทำการแจกจ่ายเผยแพร่ให้กับผู้ปกครองของเด็กพิการ และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง คู่มือนี้ถูกประเมินจากมุมมองของผู้ใช้โดยการใช้แบบสอบถามสำรวจจากผู้ปกครอง โดยในการประเมินคู่มือ นั้น นักวิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างผู้ปกครองจากรายชื่อในองค์กรที่ดูแลเกี่ยวกับเด็กพิการ และทำการส่งคู่มือไปให้พร้อมกับแบบสอบถามประเมินคู่มือ ซึ่งแบบสอบถามที่ใช้ในการประเมินคู่มือ นั้นได้พัฒนามาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับครอบครัวที่มีลูกพิการ 8 ครอบครัวซึ่งแต่ละครอบครัวเด็กมีความพิการที่แตกต่างกัน โดยเป็นการสัมภาษณ์ด้วยคำถามแบบใกล้ชิดคำถามทั้งหมดประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับภูมิหลังและการสำรวจจากกลุ่มเป้าหมายในการใช้คู่มือ และความเป็นไปได้ที่จะซื้อคู่มือ จากผลการประเมินคู่มือพบว่าผู้ปกครองสนับสนุนคุณค่าและประโยชน์ของคู่มือนี้ โดยเฉพาะคู่มือนี้เป็นประโยชน์มากสำหรับคนขับรถยนต์ของโรงเรียนและ

ระบบการขนส่งพิเศษ รูปแบบการประเมินคู่มือลักษณะนี้มีความน่าสนใจเป็นพิเศษ เพราะการให้ผู้ที่ใช้จริงเป็นผู้ประเมิน นอกจากจะให้เห็นมุมมองเกี่ยวกับประสิทธิภาพคู่มือจากกลุ่มผู้ใช้ จะทำให้ได้มีโอกาสตรวจสอบความเป็นไปได้ในการผลิตคู่มือออกมาเพื่อแจกจ่ายต่อไปในอนาคตด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการศึกษาแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมให้ชัดเจน ก่อนเริ่มลงมือดำเนินการใด ๆ เนื่องจากผู้บริหารนับเป็นปัจจัยความสำเร็จที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานมากที่สุด สถานศึกษาใดที่ผู้บริหารให้ความสนใจ และมุ่งมั่นทุ่มเทเกี่ยวกับงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน มีการดำเนินการวางแผนจัดการ มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอน จัดกิจกรรมและจัดองค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน มีการกำกับติดตามดูแลที่เหมาะสม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนางานของโรงเรียนตลอดเวลา สถานศึกษานั้นก็จะประสบความสำเร็จ ส่วนประกอบของเครื่องจักรที่ใหญ่ที่สุดที่จะทำให้โรงเรียนขับเคลื่อนไปได้ก็คือผู้บริหาร ดังนั้นต้องเริ่มที่ผู้บริหารต้องมีความรอบรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนมากพอที่จุดประกายให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความคิดที่จะมาดำเนินงานร่วมกันจนประสบความสำเร็จได้ และที่สำคัญผู้บริหารต้องมีระบบการกำกับ ติดตาม ดูแล ที่เป็นระบบและมีคุณภาพ เพราะการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีระบบการกำกับติดตามดูแลที่ดี

2) ครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ต้องมีความกระตือรือร้นต่องานของตนเอง ให้ความสำคัญกับงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน และมีความคิดที่จะทำเพื่อส่งเสริมให้เกิดกับเด็ก อดทนต่อการรอผลการดำเนินงานได้ เพราะการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนเป็นงานที่เห็นผลได้ช้า นักเรียนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ภายในวันสองวัน ถ้าครูดคิดว่าทำไปก็ไม่ได้อะไรงานส่วนนี้ก็จะไม่เกิด คุณลักษณะอย่างหนึ่งที่พบได้ในตัวคุณครูผู้ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนคือ เป็นผู้ใฝ่ธรรมอยู่เป็นนิจอยู่แล้ว ดังนั้นจึงมีความยินดีที่จะแบ่งปันหรือถ่ายทอดความดี ความงามให้เกิดขึ้นกับนักเรียนด้วย ในการเลือกครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จึงควรพิจารณาถึงนิสัย และความชอบความศรัทธาของบุคคลนั้นเป็นสำคัญ

3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องได้รับทราบ และมีความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนอย่างครบถ้วน เนื่องจากการดำเนินงานไปตามแนวคิดเดียวกันจะทำให้ได้ผลงานที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของทุกฝ่าย

จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรเข้ามาด้วยความสมัครใจมิใช่การบังคับ จึงจะเกิดผลดีต่อการดำเนินงาน

4) คู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนฉบับนี้ ประกอบด้วยเนื้อหาที่แสดงรายละเอียดการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน อย่างเป็นขั้นตอนจนครบกระบวนการ โรงเรียนสามารถศึกษาการดำเนินงานและนำไปจัดระบบการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนได้ ซึ่งจะทำให้มีการดำเนินงานที่เป็นระบบมากขึ้น สามารถแสดงผลการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนต่อไปในอนาคต การนำตัวอย่างกิจกรรมและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนสามารถประยุกต์ให้เข้ากับสภาพสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนได้ตามความสะดวก

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) การดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาคู่มือควรให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการออกแบบ รูปแบบหรือรูปแบบของคู่มือ มีส่วนร่วมในขั้นตอนการพัฒนาคู่มือด้วย เนื่องจากการออกแบบคู่มือให้ดูน่าสนใจก็เป็นประเด็นสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญ เพราะคู่มือที่ดีต้องมีรูปแบบที่เหมาะสมกับเนื้อหาและเหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้

2) การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ได้คัดเลือกกรณีศึกษาแบ่งตามระดับชั้นของนักเรียน แต่แบ่งตามขนาดโรงเรียน เล็ก กลาง ใหญ่ ดังนั้นรูปแบบกิจกรรมที่พบจึงมีความแตกต่างกันตามช่วงอายุ การศึกษาในครั้งต่อไปน่าจะมีการแยกศึกษาระหว่างกิจกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา และนักเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อให้ทราบรูปแบบที่ชัดเจนของกิจกรรมในแต่ละระดับชั้นได้

3) จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันมีกลุ่มนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหา เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของเพื่อนในโรงเรียนเดียวกัน คิดแก้ปัญหาพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของเพื่อนนักเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ มากมาย โดยมีการดำเนินการในลักษณะโครงการ ดังนั้นจึงน่าจะมีการศึกษาสังเคราะห์รูปแบบ หรือนวัตกรรมการแก้ปัญหาด้านคุณธรรมที่นักเรียนสร้างขึ้น เพื่อรวบรวมเป็นองค์ความรู้และนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมล เจริญไสภรัตน์. (2546). *การพัฒนาการปฏิบัติงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนมัธยมโพนเพ็ก อำเภอแม่จวนคีรี จังหวัดขอนแก่น*. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาวิทยาลัย. สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กมลพรรณ ชีวพันธุ์ศรี. *พฤติกรรมไม่เหมาะสม*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://school.eduzone.com/school-5-2-5725.html>. [21 มิถุนายน 2551]
- กิตติยา ภมรคณ. (2546). *การพัฒนาคู่มือการวิเคราะห์ปัญหาให้นักเรียนสำหรับครูมัธยมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาวิทยาลัย. ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). *แผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. (2545 - 2559) ฉบับสรุป*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- คณะผู้วิจัยสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา(ไอเอฟดี). (2549). *รูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม*. รายงานการวิจัยศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- จวน พงษ์จุมพล. (2549). *สภาพการปฏิบัติงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ต่อนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาวิทยาลัย. สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ชมพูนุท ไส้ลันดา. (2550). *การพัฒนาคู่มือฝึกทักษะภาษาอังกฤษในการแนะนำพิพิธภัณฑ์แห่งชาติร้อยเอ็ดสำหรับอาสาสมัครมัคคุเทศก์*. รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชลฤดี แยมจินดา. (2550). *การพัฒนาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ด้านการประหยัดของนักเรียนโรงเรียนนครบุรีวิทยา อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาวิทยาลัย. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชัยณรงค์ สาดพุ่ม. (2550). *การพัฒนาคู่มือการจัดทำระบบบริหารคุณภาพ ISO 9000: 2000*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาวิทยาลัย. สาขาวิชาอุตสาหกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- دننพล สุนทรรัตน์. (2550). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ดุษฎีเดือน พันธมนาวิน. (2550). การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ. รายงานการวิจัย ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- ทิตินา เขมมณี. (2545). การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: เสริมสิน พรี่เพรส ซิสเต็ม.
- ประเทือง เลื่อนมัส. (2549). ปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ปรีชา ธิโยธา. (2546). การพัฒนางานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้โครงการพัฒนาจิตในโรงเรียนบ้านแฝกโนนสำราญ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรศิริ กองนวล และคณะ. (2550). การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สำหรับเด็กปฐมวัยโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- พระครูโสภาสวีสวรรค์. (2546). ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระอธิการสมาน ฐิริปัญญา. (2546). การพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนนาวาราชกิจพิทยานุสรณ์ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมุกดาหาร. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- เพชรรัตน์ ฮีมีนกุล. (2549). การปฏิบัติตามบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนการศึกษาระดับพื้นฐานสำนักงานเขตดอนเมือง สังกัด กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- รัตนภรณ์ ยุทธภักดิ์. (2549). ความคิดเห็นและการปฏิบัติในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2550). เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา ครั้งที่ 12. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุรศักดิ์ หลาบมาลา และ รสสุคนธ์ มกรมณี. (2549). รูปแบบนวัตกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ คุณธรรมจริยธรรมของต่างประเทศ. รายงานการวิจัย ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้(องค์การมหาชน)
- ศูนย์วิจัยเอแบคค้นคว้าทางสังคม การจัดการและธุรกิจ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. (2551). รายงานผลการสำรวจ สถานภาพคุณธรรมของประชาชนในสังคมไทย สำหรับศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)
- สงัด หงส์พันธ์. (2549). การพัฒนาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน ด้านการตรงต่อเวลา โรงเรียนเทศบาลวัดบูรพาภิราม อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สถิตย์ เทียนวรรณ. (2548). การพัฒนาคู่มือการเรียนรู้แบบการวิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนามโนทัศน์ สิ่งแวดล้อมและความสามารถในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัมพันธ์ พนมเขต. (2549). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรมครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

- สุนทร อัจฉินิยม. (2548). *รวมงานการวิจัยเรื่องแนวทางส่งเสริมคุณธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2547. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.*
- สิริรัตน์ เฟิงบุญ. (2546). *การพัฒนาการดำเนินงานกิจกรรมนักเรียนด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์แก่นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองยาว อำเภอเบญจลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชา บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*
- แสงนภา ภัคดีศิริวงษ์. (2548). *การมีส่วนร่วมของสถาบันศาสนาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*

ภาษาอังกฤษ

- Forsman, A. and Falkmer, T. (2005). Handbook guidance promoting a safe journey for children with disabilities-An evaluation. Transportation Research Part A 40 (2006): 712-724. [Online] Available from: www.sciencedirect.com.
- Gilligan, C. (1982). In a different voice: Psychological theory and women's development. Harvard University Press: Cambridge.
- Kirk, J. and Winthrop, R. (2008). Home-base school teachers in Afghanistan: teaching for tarbia and student well-being. International Journal of Educational Development 24 (2008): 876-888.
- Kohlberg, L. and Turiel, E. (1971). Moral development and moral education. In G. Lesser, ed. Psychology and educational practice. Scott Foresman.
- Midgley, P., et al. (n.p.). Promoting students' spiritual, moral, social and cultural development through specific teaching and learning strategies across the curriculum. A research project funded by the Teacher Training Agency as part of the Teacher Research Grant Scheme 98/99. [Online] Available from: www.becal.net/lc/teachingandlearning/values_interventions_summary_report.pdf. [2008].

- NGO League of experts-LEX, European Journalists Slovak Section is supported from the Slovak Aid (ODA), Association, and Bratislava-Belgrade Fund. (n.p.). Promotion of true moral and professional values. [Online] Available from: <http://www.lex.org.yu/nov/stranice/en/home.html>. [2008]
- Piaget, J. (1965). The moral judgment of the child. The Free Press: New York. Power, F. C., Higgins, A., & Kohlberg, L. (1989). "Lawrence Kohlberg's Approach to Moral Education." New York: Columbia University Press.
- Tan, C. (2008). Two views of education: Promoting civic and moral values in Cambodia school. *International Journal of Educational Development* 28 (2008): 560-570.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เลขที่ □-□□□

แบบสอบถาม
การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

1. แบบสอบถามฉบับนี้ประกอบด้วย 3 ตอน คือตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 การดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมของครูผู้สอน โรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียน และตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

2. ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามนี้จะเก็บรักษาไว้เป็นความลับและนำไปพิจารณาในภาพรวม โดยจะไม่มี การนำเสนอข้อมูลเป็นรายบุคคลแต่อย่างใด

ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ซึ่ง ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำไปเป็นข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมคุณธรรมใน โรงเรียนสำหรับโรงเรียนอื่น ๆ ที่ยังไม่สามารถดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จได้ เท่าที่ควร

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

(นางสาววิริยา ศรีวิเชียร)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ (1) ชาย (2) หญิง
2. ระดับการศึกษา (1) ปริญญาตรี (2) ปริญญาโท (3) ปริญญาเอก
3. กลุ่มสาระที่ทำการสอน (1) ภาษาไทย (2) คณิตศาสตร์ (3) สังคม
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (4) วิทยาศาสตร์ (5) การงานอาชีพและเทคโนโลยี
 (6) ภาษาต่างประเทศ (7) สุขศึกษาและพลศึกษา
 (8) ศิลปะ (9) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 (10) อื่น ๆ โปรดระบุ.....
4. อายุ (1) น้อยกว่า 25 ปี (2) 26 – 30 ปี (3) 31 -35 ปี
 (4) 36 – 40 ปี (5) 41 – 45 ปี (6) 46 – 50 ปี
 (7) 51 – 55 ปี (8) 55 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 การดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมของผู้สอน โรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียน

คำชี้แจง ขอให้ท่านอ่านข้อความต่อไปนี้ พิจารณาว่าท่าน และโรงเรียนหรือบุคลากรในโรงเรียนของท่านมีคุณลักษณะ หรือปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อความหรือไม่ ถ้ามีหรือได้ปฏิบัติตามนั้นให้ตอบ “ใช่” แต่ถ้าไม่มีหรือไม่ได้ปฏิบัติตามข้อความนั้นให้ตอบ “ไม่ใช่”

ข้อที่	ข้อความ	คำตอบ	
		ใช่ (1)	ไม่ใช่ (2)
1	ท่านไม่ดื่มเหล้าในบริเวณโรงเรียน	1	2
2	ท่านไม่สูบบุหรี่ในบริเวณโรงเรียน	1	2
3	ท่านไม่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดทุกชนิด	1	2
4	ท่านปฏิบัติตามสิ่งที่ท่านได้สอนนักเรียน เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตาม	1	2
5	โรงเรียนของท่านได้กำหนดระเบียบปฏิบัติให้กับบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนอย่างชัดเจน เช่น การห้ามบุคลากรสูบบุหรี่ในโรงเรียน หรือเกี่ยวข้องกับสารเสพติดทุกชนิด	1	2
6	ท่านปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือระเบียบปฏิบัติของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	1	2
7	โรงเรียนของท่านมีแผนปฏิบัติการและโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	1	2
8	โรงเรียนของท่านมีคณะครูแกนนำเพื่อรับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน	1	2
9	โรงเรียนของท่านมีคณะนักเรียนแกนนำเพื่อรับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน	1	2
10	โรงเรียนของท่านมีระบบ หรือมาตรการการป้องกันอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การป้องกันการติดเกมส์	1	2
11	โรงเรียนของท่านมีการตรวจสอบหรือทำลายสื่อลามก และยาเสพติดประเภทต่าง ๆ	1	2
12	โรงเรียนของท่านมีการจัดทำรายงาน ประเมิน และสรุปผลการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนทุกปี	1	2
13	ท่านนำหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่นับถือมาบูรณาการกับแผนการจัดการเรียนรู้	1	2
14	ท่านมีรูปแบบ หรือวิธีการวัดประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียนตามรายวิชาเรียน หรือตามกลุ่มกิจกรรม	1	2
15	ท่านได้ทำการวัดประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียนตามรายวิชาเรียน หรือตามกลุ่มกิจกรรม	1	2

ข้อที่	ข้อความ	คำตอบ	
		ใช่ (1)	ไม่ใช่ (2)
16	ท่านใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม	1	2
17	โรงเรียนของท่านได้จัดให้นักเรียนมีการเจริญสมาธิ ตลอดปีการศึกษา	1	2
18	นักเรียนของท่านร่วมกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาด้วยความเต็มใจ	1	2
19	โรงเรียนของท่านมีการบริหารแบบไตรภาคี มีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในการบริหารงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	1	2
20	การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนท่านประสบความสำเร็จ เพราะได้รับความร่วมมือจากชุมชน	1	2
21	การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนท่านประสบความสำเร็จ เพราะได้รับความร่วมมือจากวัดและพระภิกษุหรือผู้สอนศาสนา	1	2
22	โรงเรียนของท่านมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน	1	2
23	โรงเรียนของท่านมีการจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	1	2
24	โรงเรียนของท่านมีแหล่งเรียนเชิงคุณธรรมเพียงพอกับจำนวนนักเรียน	1	2
25	โรงเรียนของท่านมีการกำหนดกิจวัตรประจำวันเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน	1	2
26	โรงเรียนของท่านได้กำหนดให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาร่วมทำกิจวัตรส่งเสริมคุณธรรมร่วมกับนักเรียนทุกวัน	1	2
27	โรงเรียนของท่านมีกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้นักเรียนสามารถเข้าร่วมได้อย่างหลากหลาย	1	2
28	บุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	1	2
29	การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมทำให้นักเรียนของท่านเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรมไปในทางที่ดี	1	2

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

คำชี้แจง ขอให้ท่านอ่านข้อความที่กำหนดให้และแสดงความคิดเห็นว่าท่านเห็นด้วยกับข้อความในระดับใด

โดยในแต่ละระดับมีเกณฑ์กำหนดดังต่อไปนี้

ระดับ 5 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความมากที่สุด (ร้อยละ 90-100)

ระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความมาก (ร้อยละ 80-89)

ระดับ 3 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความปานกลาง (ร้อยละ 60-79)

ระดับ 2 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความน้อย (ร้อยละ 50-59)

ระดับ 1 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความน้อยที่สุด (ต่ำกว่าร้อยละ 50)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	บุคลากรทุกคนในโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมที่โรงเรียนจัดทุกครั้ง	5	4	3	2	1
2	บุคลากรทุกคนในโรงเรียนของท่านประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน	5	4	3	2	1
3	ท่านศึกษาธรรมะ ศาสนธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ เทป ธรรมะ วีดีทัศน์ รายการธรรมะทางโทรทัศน์ เป็นประจำ	5	4	3	2	1
4	โรงเรียนของท่านจัดกิจกรรมแสดงธรรมในโรงเรียนเป็นประจำทุกสัปดาห์	5	4	3	2	1
5	โรงเรียนของท่านจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับบุคลากรทุกคนในโรงเรียน เช่น การจัดปฏิบัติธรรม เป็นประจำทุกปี	5	4	3	2	1
6	บุคลากรทุกคนในโรงเรียนของท่านให้ความร่วมมือกับกิจกรรมพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนจัดขึ้น	5	4	3	2	1
7	การจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรส่งผลให้งานพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประสบความสำเร็จ	5	4	3	2	1
8	การจัดตั้งคณะทำงานระดับครูเพื่อทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม ทำให้การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมประสบความสำเร็จ	5	4	3	2	1
9	การจัดตั้งคณะทำงานระดับนักเรียนเพื่อทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม ทำให้การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมประสบความสำเร็จ	5	4	3	2	1

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
10	ระบบ หรือมาตรการการป้องกันอันตรายจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ของโรงเรียนท่านดำเนินการได้ประสบความสำเร็จ	5	4	3	2	1
11	โรงเรียนของท่านทำการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในทุกแผนงานหรือทุกกิจกรรม	5	4	3	2	1
12	ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนของท่านจัดทำแผนการสอนบูรณาการกับหลักธรรมคำสอนในศาสนาที่นับถือ	5	4	3	2	1
13	โรงเรียนของท่านได้มีการกำหนดให้ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	5	4	3	2	1
14	นักเรียนของท่านศึกษาศาสนธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น รายการธรรมะ เป็นประจำทุกสัปดาห์	5	4	3	2	1
15	ท่านจัดให้นักเรียนของท่านมีการเจริญสมาธิ ภาวนาเป็นประจำทุกวัน	5	4	3	2	1
16	รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาที่ท่านจัด ทำให้นักเรียนมีความสุขในการร่วมกิจกรรม	5	4	3	2	1
17	รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาที่ท่านจัด ทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น	5	4	3	2	1
18	ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนของท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเจริญสมาธิ ภาวนาให้กับนักเรียน	5	4	3	2	1
19	ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนของโรงเรียนท่าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	5	4	3	2	1
20	พระภิกษุหรือผู้สอนศาสนาในชุมชนของโรงเรียนท่าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	5	4	3	2	1
21	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของโรงเรียนท่านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน	5	4	3	2	1
22	โรงเรียนของท่านจัดสภาพแวดล้อมเหมาะแก่การส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้เรียน	5	4	3	2	1
23	โรงเรียนของท่านได้จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนเป็นประจำทุกวัน	5	4	3	2	1
24	โรงเรียนของท่านจัดกิจกรรมประจำวันเน้นการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนตลอดปีการศึกษา	5	4	3	2	1

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
25	ท่านร่วมทำกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนทุกวัน	5	4	3	2	1
26	การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมไปในทางที่ดี	5	4	3	2	1
27	โรงเรียนของท่านมีนักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี เพราะการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่โรงเรียนทำอยู่ในปัจจุบัน	5	4	3	2	1

ข้อเสนอแนะ

ขอขอบพระคุณ ที่ให้ความร่วมมือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบบันทึกเอกสาร

เอกสารเลขที่

ชื่อเอกสาร

ชนิดเอกสาร

ได้รับมาจาก

วันที่ เดือน..... พ.ศ.

เนื้อหาโดยย่อ

ข้อสังเกต

ผู้บันทึก.....

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล
2. วัน/เดือน/ปี เวลา.....
สถานที่.....
3. เพศ.....
4. วุฒิการศึกษา.....
5. ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งผู้บริหาร.....
6. ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งในโรงเรียน.....

ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์

1. บุคลากร
 - 1.1 คุณลักษณะของบุคลากร
 - 1.2 การดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
2. การบริหารจัดการ
 - 2.1 วิสัยทัศน์ พันธกิจ และแผนปฏิบัติการที่ส่งเสริมคุณธรรมของสถานศึกษา
 - 2.2 ภาวคิที่เกี่วข้องในการบริหารงานด้านส่งเสริมคุณธรรมของสถานศึกษา
 - 2.3 คณะทำงานด้านคุณธรรมและจริยธรรมทั้งในระดับครูอาจารย์ และนักเรียน
 - 2.4 ระบบหรือมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายจากเทคโนโลยีสารสนเทศ
 - 2.5 การประเมินผลและพัฒนาแผนงานหรือโครงการ
3. การจัดการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรม
4. การจัดสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ กิจกรรมและกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม
 - 4.1 การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน
 - 4.2 การกำหนดกิจวัตร
 - 4.3 การจัดกิจกรรม
2. มีปัจจัยใดเป็นปัจจัยสนับสนุน และมีปัญหาอุปสรรคใดในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม รวมทั้งมีแนวทางแก้ไขในการดำเนินส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียนอย่างไร (ในด้านการบริหารจัดการ)

แบบสัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบด้านการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล
2. วัน/เดือน/ปีเวลา.....สถานที่.....
3. เพศ..... 4. วุฒิการศึกษา.....
5. ประสบการณ์การทำงาน.....
6. ประสบการณ์การทำงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน.....

ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์

1. บุคลากร
 - 1.1 คุณลักษณะของบุคลากร
 - 1.2 การดำเนินการในด้านการจัดการบุคลากรเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
2. การบริหารจัดการ
 - 2.1 วิสัยทัศน์ พันธกิจ และแผนปฏิบัติการที่ส่งเสริมคุณธรรมของสถานศึกษา
 - 2.2 ภาวการณ์เกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านส่งเสริมคุณธรรมของสถานศึกษา
 - 2.3 คณะทำงานด้านคุณธรรมและจริยธรรมทั้งในระดับครูอาจารย์ และนักเรียน
 - 2.4 ระบบหรือมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายจากเทคโนโลยีสารสนเทศ
 - 2.5 การประเมินผลและพัฒนาแผนงานหรือโครงการ
 - 2.6 จุดแข็ง จุดอ่อนด้านการบริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม
3. การจัดการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรม
 - 3.1 การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน
 - 3.2 ลักษณะการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมคุณธรรม
 - 3.3 การเจริญสมาธิ ภาวนา ในช่วงเวลาเรียน
4. การจัดสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม
 - 4.1 การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน
 - 4.2 การกำหนดกิจวัตร
 - 4.3 การจัดกิจกรรม
5. ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน ในด้านการดำเนินการมีอะไรบ้าง

แบบสัมภาษณ์ภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล
2. วัน/เดือน/ปี เวลา.....สถานที่.....
3. เพศ.....
4. วุฒิการศึกษา.....อาชีพ.....
5. ระยะเวลาที่เข้าร่วมการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน.....

ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์

1. บทบาทของการมีส่วนร่วม
2. ที่มาของการเข้ามามีส่วนร่วม
3. ความรู้สึกต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน
4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน
5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของบุตรหลาน
6. ปัจจัยสนับสนุน ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบบันทึกการสนทนากลุ่มของนักเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

ชื่อ-สกุล	ระดับชั้น.....
1	5
2	6
3	7
4	8

ตอนที่ 2 แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มกับนักเรียน

1. การจัดการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรม
 - 1.1 การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน
 - รูปแบบ วิธีสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดประเมินผล
2. การจัดสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ กิจกรรมและกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม
 - 2.1 การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน
 - ผู้เกี่ยวข้อง ผลสัมฤทธิ์
 - 2.2 การกำหนดกิจกรรม
 - รูปแบบ วิธีการ ผู้เกี่ยวข้อง และผลสัมฤทธิ์
 - 2.3 การจัดกิจกรรม
 - รูปแบบ วิธีการ ผู้เกี่ยวข้อง และผลสัมฤทธิ์
3. ความรู้สึกต่อกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่โรงเรียนจัดให้
4. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม
5. ปัจจัยสนับสนุน ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม

แบบสังเกตกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม

ชื่อกิจกรรม วัน/เดือน/ปี..... เวลา.....

รายการสังเกต	ข้อมูลสังเกต
1. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม (ใครบ้าง)	
2. ลักษณะกิจกรรม (ทำอะไร)	
3. ความสัมพันธ์ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม (อย่างไร)	
4. วัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรม (ทำไม)	
5. ลักษณะการมีส่วนร่วมของภาคีอื่น ๆ (นอกจากครู และนักเรียน)	
6. สถานที่จัดกิจกรรม (ที่ไหน เป็นอย่างไร)	
ข้อคิดเห็นจากการสังเกต	

แบบสังเกตการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน

วัน/เดือน/ปี..... เวลา.....

ชื่อสถานที่	ลักษณะการจัดสภาพแวดล้อม
ศูนย์วิทยุทัพยากร	
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	

แบบประเมิน
คู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

เลขที่ □□

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือประเมินด้านรูปแบบ ด้านเนื้อหา และภาพรวมของคู่มือ
2. ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านคิดว่าตรงกับความคิดของท่านมากที่สุด และโปรดให้ข้อเสนอแนะเมื่อท่านเห็นว่าควรปรับปรุงแก้ไข ในด้านใด ๆ

ตอนที่ 1 ด้านรูปแบบ

รายการประเมิน	ความคิดเห็น		ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ
	เหมาะสม	ปรับปรุง	
1. ปกหน้าของคู่มือ			
2. ขนาดและรูปแบบของคู่มือ			
3. แบบและขนาดอักษร			
4. ส่วนประกอบของคู่มือ			
4.1 คำนำ			
4.2 สารบัญ			
4.3 วัตถุประสงค์			
4.4 คำแนะนำ			
4.5 การเรียงลำดับเนื้อเรื่อง			
4.6 บรรณานุกรม			

ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 2 ด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ประเมิน	ความเหมาะสม		การนำไปปรับใช้	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	ใช้ได้	ใช้ไม่ได้
บทนำ				
สภาพปัจจุบัน				
เนื้อหาสาระของคู่มือเล่มนี้มาจากไหน ?				
แผนภาพกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน				
บทที่ 1 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน				
บทที่ 2 การกำหนดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อส่งเสริมคุณธรรม				
บทที่ 3 การดำเนินการด้านบุคลากรของโรงเรียน				
3.1 คุณลักษณะของบุคลากรภายในโรงเรียน				
3.2 การดำเนินการด้านบุคลากรภายในโรงเรียน				
บทที่ 4 การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน				
4.1 รูปแบบที่ 1 การจัดการเรียนการสอนแบบสอดแทรกหลักธรรม				
4.2 รูปแบบที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระ				
บทที่ 5 การกำหนดกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอน				
5.1 กิจกรรมในโรงเรียน				
5.2 กิจกรรมที่ทำร่วมกับฝ่ายศาสนา หรือฝ่ายศาสนาเป็นเจ้าภาพ				
5.3 กิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชน หรือชุมชนเป็นเจ้าภาพ				
บทที่ 6 การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม				
6.1 คณะกรรมการระดับครู				
6.2 คณะกรรมการระดับนักเรียน				
บทที่ 7 การจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้				
บทที่ 8 การสร้างการมีส่วนร่วม ของชุมชน และองค์กรอื่น ๆ				
8.1 การสร้างการมีส่วนร่วม				
8.2 ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน และองค์กรอื่น ๆ				

เนื้อหาที่ประเมิน	ความเหมาะสม		การนำไปปรับใช้	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	ใช้ได้	ใช้ไม่ได้
บทที่ 9 การประเมิน สรุป รายงานผล				
บทที่ 10 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ปัญหาและแนวทางแก้ไข				
ตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน				

ตอนที่ 3 ภาพรวมของคู่มือ

เนื้อหาที่ประเมิน	ความคิดเห็น		การนำไปปรับใช้	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	ใช้ได้	ใช้ไม่ได้
ภาพรวมด้านรูปแบบ				
ภาพรวมด้านเนื้อหา				
ภาพรวมทั้งหมด				

ข้อเสนอแนะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย

1. พระมหาพงศ์นรินทร์ สฐิตวโธ

ประธานกลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายวิถีพุทธ (กคพ.)

2. ผศ.ดร.กมลวรรณ ตั้งธนานนท์

อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ดร.บรรเจอดพร สู่แสนสุข นักวิชาการศึกษากลุ่มพัฒนานวัตกรรม

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. อาจารย์จตุภูมิ เขตจัตุรัส

อาจารย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. ผู้อำนวยการราตรี ศรีไพรวรรณ

นิสิตปริญญาเอก สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๗๕ เฉลิมพระเกียรติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องและความเหมาะสมของคู่มือ

1. พระมหาพงศ์นรินทร์ ฐิตวิโส
ประธานกลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายวิถีพุทธ (กคพ.)
2. คุณครูสุธารัตน์ อนุกุลประเสริฐ
ครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่ได้รับรางวัลดีเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรม
3. คุณครูยุพดี ศิรินาม
ครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่ได้รับรางวัลดีเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรม

รายนามครูผู้ประเมินคุณภาพของคู่มือ

1. นางสาวกาญจนา ใจดี	ครูโรงเรียนขนาดเล็ก	ภาคเหนือ
2. นางสาวเสาวนีย์ แสนคำ	ครูโรงเรียนขนาดกลาง	ภาคเหนือ
3. นายสมเกียรติ แก้วปิ่นตา	ครูโรงเรียนขนาดใหญ่	ภาคเหนือ
4. นายยรรยงค์ ณ บางช้าง	ครูโรงเรียนขนาดเล็ก	ภาคกลาง
5. นางทิพย์พวรรณ อามาตย์มนตรี	ครูโรงเรียนขนาดกลาง	ภาคกลาง
6. นางสาวมะลิวัลย์ พรหมโสภา	ครูโรงเรียนขนาดใหญ่	ภาคกลาง
7. นายภานุพงศ์ ชราจันทร์	ครูโรงเรียนขนาดเล็ก	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
8. นางสาวอุษณีย์ สว่างนานอก	ครูโรงเรียนขนาดกลาง	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
9. นางภควดี อาจวิชัย	ครูโรงเรียนขนาดใหญ่	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
10. นางทักษิณา เทพประสิทธิ์	ครูโรงเรียนขนาดเล็ก	ภาคใต้
11. นางสาวนุชนาถ แก้วเกาะสะบ้า	ครูโรงเรียนขนาดกลาง	ภาคใต้
12. นางสาวพีชะพะงา นิรัตติมานนท์	ครูโรงเรียนขนาดใหญ่	ภาคใต้

ภาคผนวก ค

คู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

ศูนย์วิจัยและพัฒนา
กิจกรรมมหาวิทยาลัย

วิริยา ศรีวิเชียร

คำนำ

คู่มือการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนฉบับนี้ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน นำเสนอกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมใน โรงเรียน ที่ประกอบด้วยสาระสำคัญ 7 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียน ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมการ ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบ ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการ ขั้นตอนที่ 5 การดูแลสนับสนุน กำกับติดตาม ขั้นตอนที่ 6 การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขั้นตอนที่ 7 การประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน รวมทั้งนำเสนอ ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและแนว ทางแก้ไข และตัวอย่างกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน คู่มือฉบับนี้สร้างขึ้นจากข้อมูลของโรงเรียนที่มี การปฏิบัติที่ดีซึ่งได้รับรางวัลดีเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรม ข้อมูลที่ผู้เขียนนำเสนอจึงเป็นข้อมูลด้านกระบวนการ ทำงานที่ได้มีการปฏิบัติจริงมาแล้ว มิใช่เป็นเพียงหลักทฤษฎี เหมาะสำหรับโรงเรียนที่ต้องการเริ่มต้นดำเนินงาน ส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน หรือต้องการดำเนินงานที่มีการดำเนินการอยู่แล้วให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้อำนวยการและคณะครูโรงเรียนน้ำพองศึกษา โรงเรียนหาดสำราญวิทยาควม และโรงเรียนบ้านแม่จ้อง ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล และให้การต้อนรับดูแลผู้เขียนตลอดระยะเวลาการเก็บ ข้อมูลในภาคสนามเป็นอย่างดี

วิริยา ศรีวิเชียร

มีนาคม 2552

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	1
บทที่ 1 การศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียน	4
บทที่ 2 การเตรียมการ	6
บทที่ 3 การดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบ	11
บทที่ 4 การดำเนินการ	21
บทที่ 5 การดูแลสนับสนุน กำกับติดตาม	21
บทที่ 6 การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	21
บทที่ 7 การประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน	22
บทที่ 8 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข	24
ตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน	26
บรรณานุกรม	

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของคู่มือ

คู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนฉบับนี้จัดทำขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ซึ่งเป็นการถอดบทเรียนจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี ที่ได้รับรางวัลดีเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรม
 2. เพื่อให้ทราบแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมที่นอกเหนือจากการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ซึ่งผู้เขียนได้นำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอน และรูปแบบกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอนของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี
 3. เพื่อให้มีทางเลือกหรือมีตัวแบบในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ
- คู่มือฉบับนี้เหมาะสำหรับผู้บริหาร คุณครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน และบุคคลที่สนใจทั่วไป ที่ต้องการจะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำแนะนำการใช้คู่มือ

คู่มือฉบับนี้ประกอบด้วย เนื้อหาจำนวน 9 บท ได้แก่ บทนำที่กล่าวถึงสภาพคุณธรรมของคนในสังคมยุคปัจจุบัน และแหล่งที่มาของข้อมูล การนำเสนอเนื้อหาภายในคู่มือ นำเสนอตามกระบวนการดำเนินงาน 7 ขั้นตอน โดยเน้นหนักเกี่ยวกับการเตรียมการ เพื่อเริ่มการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน และเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบเพื่อให้การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับปัจจัยสู่ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขไปสู่ความสำเร็จ และตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนด้วย

ผู้อ่านควรทำการศึกษาคู่มือโดยการอ่านไปตามบททีละบท ซึ่งผู้เขียนได้เรียงลำดับเนื้อหาตามกระบวนการดำเนินงานไว้เรียบร้อยแล้ว ไม่ควรศึกษาข้ามบท เพราะการศึกษาไปตามบทจะทำให้เห็นกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน สามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ต่อไปได้ รวมทั้งผู้อ่านควรศึกษาตัวอย่างการจัดกิจกรรมของโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาที่ผู้เขียนได้นำเสนอไว้ท้ายเล่ม เพื่อประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้กำหนดการจัดกิจกรรม หรือกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนการสอน รูปแบบกิจกรรมที่นำเสนอนับว่าเป็นกิจกรรมต้นแบบ ที่เป็นทางเลือกในการปฏิบัติตามที่นำเสนอ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

สภาพปัจจุบัน

สังคมไทยในยุคปัจจุบันกำลังประสบปัญหาการขาดคุณธรรม จริยธรรมในจิตใจของคนเป็นอย่างมาก ซึ่งเราสามารถพบเห็นได้จากข่าวร้ายวันตามสื่อต่าง ๆ ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเหล่านั้นเกิดขึ้นกับเยาวชนซึ่งเป็นกำลังของชาติ ทุกวันนี้เราจะพบว่ามึ้นักเรียนติดยาเสพติดทั้งที่โรงเรียนก็สอนเรื่องยาเสพติด มีนักเรียนตั้งครรรภในวัยเรียน ทำแท้งแล้วเสียชีวิตทั้งที่มีการสอนเพศศึกษาในโรงเรียน นักเรียนติดเกมส์จนต้องกำหนดเป็นวาระแห่งชาติเพื่อการกระตุ้นแก้ปัญหา และจากการสำรวจสถานภาพคุณธรรมของสังคมไทยในปัจจุบัน โดยศูนย์วิจัยเอแบคชนวัครกรมทางสังคม การจัดการและธุรกิจ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (2551) พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการไม่มีคุณธรรมหรือมีคุณธรรมในระดับต่ำได้แก่ กลุ่มเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ซึ่งยังเป็นนักเรียนนักศึกษา มีค่าคุณธรรมทั้ง 7 ด้านที่ได้ทำการสำรวจอันได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีสติสัมปชัญญะ จิตอาสา ความขยันหมั่นเพียร และความรักชาติ อยู่ในระดับต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับช่วงอายุอื่น ๆ และคุณธรรมที่มีค่าคะแนนต่ำมากที่สุด คือความมีสติสัมปชัญญะ รองลงมาคือความมีวินัย และความซื่อสัตย์สุจริต ตามลำดับ เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้นักการศึกษาหลายท่านกลับมาตั้งมอองว่ามีอะไรผิดพลาดในระบบการจัดการศึกษาหรือเปล่า เพราะโดยทั่วไปแล้วโรงเรียนทุกโรงเรียนมีการสอนในด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้กับนักเรียนอยู่แล้ว แต่ทำไมกลับเกิดปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรมต่าง ๆ ที่นับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ

จากปัญหาดังกล่าวผู้เขียนได้มีโอกาสศึกษางานวิจัยของสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี) ที่ทำการวิจัยแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2549 งานวิจัยที่นำเสนอมีเนื้อหาตอนหนึ่ง นำเสนอเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้การสอนคุณธรรมในโรงเรียนไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งได้ระบุไว้ว่าสาเหตุที่ทำให้การสอนคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนไม่ประสบความสำเร็จมีสาเหตุสำคัญถึง 10 ประการอันได้แก่

- 1) การมุ่งผลิตคนเก่ง มากกว่าคนดี ทำให้ผู้เรียนไม่ศรัทธากับการศึกษาด้านคุณธรรมจริยธรรม
- 2) การไม่ได้มุ่งสอนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม รูปแบบการเรียนการสอนในประเทศไทยยังคงเป็นแบบท่องจำ ครูบอกจุด วิธีการหรือตำราไม่ได้มีข้อความที่อธิบายถึงความคิดที่สนับสนุนผู้เรียนให้ผู้เรียนใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมากพอ ดังนั้นการสอนค่านิยมในลักษณะดังกล่าวจึงไม่ได้สอนให้ผู้เรียนใช้เหตุผลในการพิจารณาตัดสินใจ จนเกิดความเข้าใจ เห็นคุณค่าอย่างแท้จริง จนถึงขั้นที่ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้
- 3) การสอนเป็นลักษณะการยัดเยียดความรู้
- 4) การขาดการสอนคุณธรรมจริยธรรมในวิชาอื่น ๆ
- 5) การขาดความร่วมมือจากภาคีอื่น
- 6) การสอนขาดความน่าสนใจ
- 7) เนื้อหาการสอนขาดความร่วมมือสมัย

8) ผู้สอนมีคุณสมบัติที่จำเป็นไม่เพียงพอสำหรับการสอนคุณธรรมจริยธรรม ไม่มีความรู้ความเข้าใจ เนื้อหาการสอนมากเพียงพอ ไม่มีทักษะหรือเทคนิคในการสอน ขาดความรู้ความเข้าใจการประเมินผลด้าน คุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งผู้สอนไม่เป็นแบบอย่างที่ดี

9) เครื่องมือหรือสื่อการสอนที่ยังไม่มีความพร้อม

10) การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาไม่เอื้ออำนวยในการพัฒนาคุณธรรม

(สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี), 2548)

ปัญหาด้านการสอนคุณธรรม จริยธรรมที่กล่าวมาข้างต้นเป็นที่น่าสนใจว่าแล้วจะแก้ได้อย่างไร ก่อนอื่น ต้องมองว่าถึงแม้ว่าในสังคมไทยของเราจะมีเด็กจำนวนไม่น้อยที่มีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม แต่ใน ขณะเดียวกันก็มีนักเรียนที่ได้รับรางวัลดีเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรม มีโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จด้านการ จัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จึงเป็นที่น่าสนใจว่าทำไมโรงเรียนเหล่านั้นจึงประสบ ความสำเร็จ และมีการลักษณะการดำเนินงานอย่างไร

จากแนวคิดข้างต้นผู้เขียนจึงได้ดำเนินการศึกษาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่มีการ ปฏิบัติดี และทำการถอดบทเรียนรู้ของโรงเรียนดังกล่าว นำข้อความรู้ที่ได้มาเขียนเป็นคู่มือเล่มนี้ ซึ่งคู่มือเล่มนี้ จะเป็นการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนทั้งหมดอย่างเต็มกระบวนการ

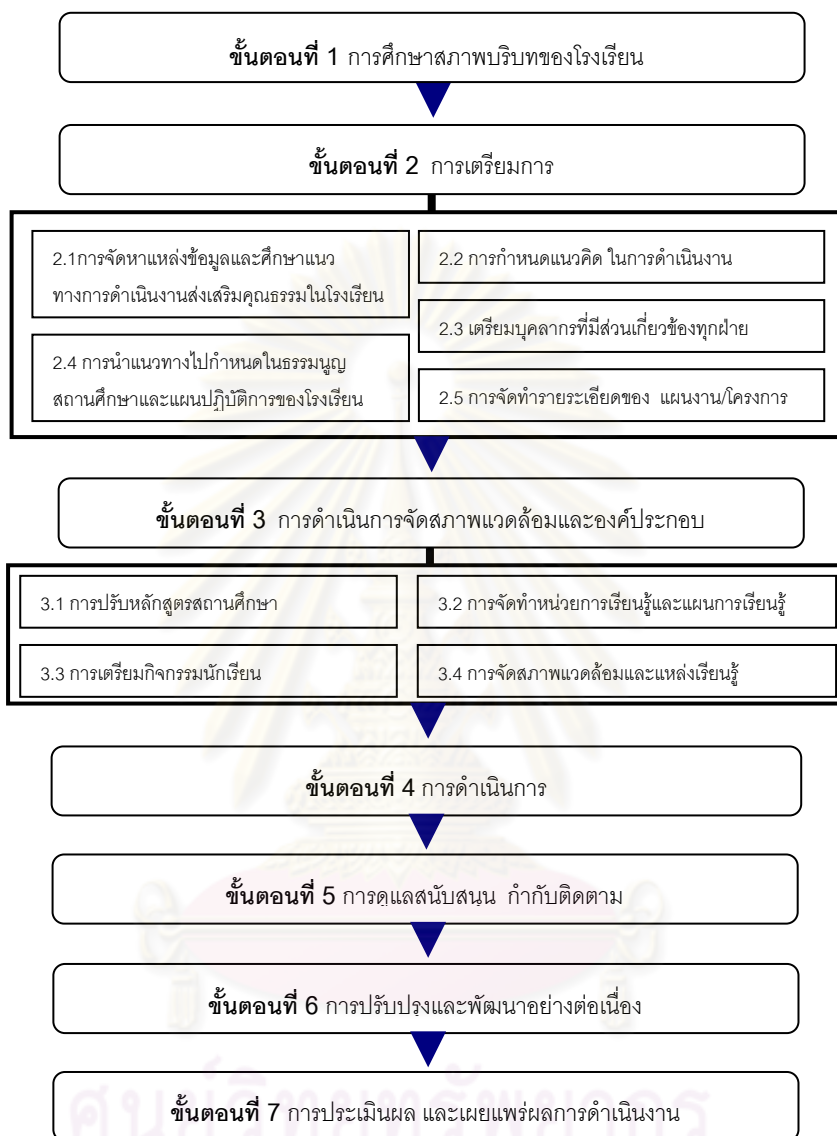
เนื้อหาสาระของคู่มือเล่มนี้มาจากไหน ?

ผู้เขียนพัฒนาคู่มือเล่มนี้ขึ้นมาจากการศึกษาข้อมูลโดยการเก็บข้อมูลทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพ และข้อมูล เชิงปริมาณ จากกรณีศึกษาที่เป็นโรงเรียนปฏิบัติดีซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนดีเด่น ด้านคุณธรรม จริยธรรม ประจำปี 2551 มีทั้งหมด 3 กรณีศึกษา กระจายตามบริบทขนาดของโรงเรียน คือโรงเรียนขนาด ใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างละ 1 โรงเรียน ผู้เขียนได้ทำการศึกษาและถอดบทเรียน รู้ของทั้งสามโรงเรียน นำมาสังเคราะห์เป็นบทเรียนรู้ใหม่ และสร้างเป็นคู่มือเล่มนี้ขึ้นมา เนื้อหาภายในเล่มจึง ประกอบด้วย กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ มีรูปแบบกิจกรรม รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ฯลฯ

เนื้อหาในคู่มือเป็นแนวทางที่สามารถลงมือปฏิบัติได้จริงอย่างแน่นอน เพราะโรงเรียนที่เป็นเจ้าของบท เรียนรู้นี้ได้ดำเนินการมาแล้ว และผลการดำเนินการก็ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี แต่ทั้งนี้การที่จะนำข้อมูล ภายในคู่มือ ไปดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จได้หรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับการนำไปปรับให้เหมาะกับสภาพบริบท ของโรงเรียนตนเองเป็นสำคัญ

จากการศึกษาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนน้ำพองศึกษา จังหวัดขอนแก่น โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จังหวัดตรัง และโรงเรียนบ้านแม่จ้อง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้เขียนได้สังเคราะห์กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมได้ ดังแผนภาพต่อไปนี้

กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

แผนภาพที่ 1 กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

จากแผนภาพกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน พบว่ามีขั้นตอนการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอนดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียน
- ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมการ
- ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบ
- ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการ
- ขั้นตอนที่ 5 การดูแลสนับสนุน กำกับติดตาม
- ขั้นตอนที่ 6 การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- ขั้นตอนที่ 7 การประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

ในแต่ละขั้นตอนมีการดำเนินงานที่มีรายละเอียดสำคัญหลายประการ และจำเป็นจะต้องดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่อง ดังนั้นผู้เขียนขอแนะนำเสนอข้อมูลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนเรียงลำดับตามกระบวนการดังกล่าวข้างต้น

บทที่ 1

การศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียน

หลายคนบอกว่าการเริ่มต้นไม่ว่าจะเริ่มทำงานใดๆ เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก การเริ่มต้นการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนก็เช่นเดียวกัน การจะหยิบประเด็นไหนขึ้นมาเพื่อการเริ่มต้น จึงอาจจะมองเป็นเรื่องยาก ผู้เขียนเชื่อว่าหลายโรงเรียนมีการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนอยู่แล้ว มีทั้งที่เป็นรูปธรรม และไม่เป็นรูปธรรม แต่ไม่ได้มีการจัดระบบงานให้ชัดเจน หลายโรงเรียนที่อยากเริ่มต้นทำให้เป็นระบบก็ไม่ว่างจะเริ่มจากตรงไหน จัดการอย่างไรดี ดังนั้นการมีแนวทางชี้แนะจึงน่าจะเกิดประโยชน์กับผู้อ่านเป็นอย่างยิ่ง

ในบทที่ 1 นี้ผู้เขียนขอแนะนำจุดเริ่มต้นของงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เป็นการศึกษาสภาพปัญหาเพื่อหาแนวทางในการดำเนินงาน กล่าวคือเป็นการเริ่มต้นโดยการให้โรงเรียนสำรวจตัวเองก่อนที่จะวางแนวทางการทำงาน ซึ่งจะขอเล่าเป็นขั้นตอน ดังนี้

1.1 ตั้งคณะกรรมการดำเนินการหลัก

จากบทเรียนรู้ของโรงเรียนทั้งสามพบว่าผู้ที่ริเริ่มงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนคือผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอนสังคมศึกษาในสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เกิดจากการมองเห็นปัญหาในด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน และให้ความสำคัญกับการมุ่งแก้ปัญหา งานต่าง ๆ จึงได้เริ่มขึ้น การที่ให้ผู้อำนวยการหรือครูเพียงคนเดียวดำเนินงานเพียงลำพังอาจทำให้งานไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากการมองเห็นปัญหาได้ไม่ครอบคลุม รู้จักนักเรียน รู้จักชุมชนได้ไม่เต็มที่ จึงจำเป็นจะต้องตั้งคณะกรรมการดำเนินงานหลักเพื่อให้เป็นกลุ่มที่ร่วมด้วยช่วยกันคิด

การทำงานต่าง ๆ จะเริ่มต้นได้อย่างสมบูรณ์ต้องมีคนทำงานก่อนเป็นอันดับแรก ในขั้นตอนนี้โรงเรียนต้องตั้งคณะกรรมการดำเนินงานหลักด้านคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนก่อน ซึ่งอาจทำได้หลายลักษณะ เช่น

ลักษณะที่ 1 กรรมการดำเนินงานหลักเป็นบุคลากรในโรงเรียนทั้งหมด

ลักษณะที่ 2 กรรมการดำเนินงานหลักเป็นบุคลากรในโรงเรียนร่วมกับกับคณะกรรมการสถานศึกษา

ลักษณะที่ 3 กรรมการดำเนินงานหลักเป็นบุคลากรในโรงเรียน ร่วมกับผู้นำชุมชน ตัวแทนผู้ปกครอง และพระสงฆ์

หรืออาจจัดตั้งโดยให้ภาคีอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมอีกก็ได้ แต่ข้อสำคัญคือ ต้องเป็นบุคคลที่อยากเข้ามาทำงานด้วยใจจริง ไม่ใช่เป็นคณะกรรมการโดยตำแหน่ง แต่ไม่ได้ปฏิบัติงานจริง โรงเรียนควรสร้างความตระหนักร่วมกันกับ บุคลากรทุกคนที่เป็นกรรมการดำเนินงานหลักให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของงาน ส่งเสริมคุณธรรม สร้างความรู้สึกรักและรับผิดชอบในหน้าที่อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการนำเอาชุมชนเข้าหรือ ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม จะทำให้โรงเรียนได้รับเสียงสะท้อนในมุมมองของคนในชุมชน ได้รับทราบปัญหา ทราบความต้องการหรือทิศทางการชีวิตที่ผู้ปกครองอยากให้นักเรียนเป็นไป และการนำเอาชุมชนเข้ามาจะทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความง่ายในการดำเนินการขั้นต่อไป

1.2 ศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียน

เมื่อเราได้คนทำงานแล้วคำถามต่อมา เราจะให้กรรมการของเราทำอะไร ?

คำตอบคือ ทำการศึกษาสภาพปัจจุบันของโรงเรียน โดยข้อมูลที่จะต้องได้จากขั้นตอนนี้คือ

- 1) สภาพคุณธรรมของบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนเป็นอย่างไร
- 2) สภาพคุณธรรมของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่เป็นอย่างไร สภาพคุณธรรมของชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่เป็นอย่างไร
- 3) ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนคืออะไร อาจจะแบ่งเป็นปัญหาด้านบุคลากร และปัญหาด้านผู้เรียน
- 4) ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรมของชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมภายนอกคืออะไร

อีกทั้งผู้เชี่ยวชาญงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ได้เสนอแนะว่า ควรมีการวิเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อย และความเสี่ยงของบริบทที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนด้วย เพื่อให้โรงเรียนได้มองเห็นบริบททุกด้าน ไม่จำเป็นต้องมองเฉพาะมุมที่เป็นปัญหาเพียงอย่างเดียว การมองสภาพบริบทที่ครอบคลุมทุกด้าน จะทำให้สามารถวางแนวทางการพัฒนาที่ถูกต้องได้ สิ่งใดที่เป็นจุดแข็งก็สามารถวางแผนสนับสนุนเพื่อพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไป สิ่งใดที่เป็นปัญหาก็สามารถวางแนวทางในการแก้ไขเพื่อให้หลุดพ้นจากสภาพปัญหานั้น และสิ่งใดที่เป็นความเสี่ยงที่อาจกลายเป็นปัญหาก็ได้วางแผนป้องกันต่อไป

การรวบรวมสภาพปัญหาของโรงเรียนและชุมชนผู้ดำเนินงานสามารถทำได้โดยการเก็บข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลในโรงเรียน เช่น ข้อมูลการประพฤติดีมีระเบียบของนักเรียนจากฝ่ายปกครอง ข้อมูลจากแบบบันทึกการเยี่ยมบ้านของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ข้อมูลจากการรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลของครูที่ปรึกษา ฯ

2. แหล่งข้อมูลนอกโรงเรียน เช่น การสอบถามจากคนในชุมชน ตัวแทนผู้ปกครอง ฯ

เมื่อได้ข้อมูลจากการศึกษาแล้วโรงเรียนควรจัดทำเป็นรูปแบบรายงานหรือเอกสารเชิงวิชาการเกี่ยวกับสภาพปัญหาของโรงเรียน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์เพื่อใช้ในการอ้างอิง สำหรับการจัดกิจกรรมหรือโครงการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของโรงเรียน

1.3 วิเคราะห์สาเหตุ ร่วมกันวางแนวทางแก้ไข

เมื่อได้รับทราบปัญหาของโรงเรียนก็นำมาสู่ขั้นต่อมาคือการวิเคราะห์สาเหตุ ของแต่ละปัญหาว่าเกิดมาจากอะไร จากนั้นจึงร่วมกันวางแนวทางแก้ไข ซึ่งการวางแนวทางแก้ไขจะนำไปสู่การกำหนดกิจกรรมในขั้นต่อไป

ในขั้นวิเคราะห์สาเหตุ คณะกรรมการดำเนินงานควรศึกษาข้อมูลอย่างรอบด้าน มีการตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่งเพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูล ทั้งนี้จะทำให้ไม่เกิดความผิดพลาดในการวางแนวทางแก้ปัญหา ซึ่งข้อมูลในส่วนของแนวทางแก้ปัญหาควรถูกรวบรวมไว้ในรายงานสภาพปัญหาของโรงเรียนที่กล่าวถึงไว้ข้างต้นด้วย

บทที่ 2

การเตรียมการ

ในขั้นตอนนี้โรงเรียนต้องดำเนินการหลายอย่าง เพื่อเตรียมรองรับการดำเนินงาน ที่จะต้องทำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ในขั้นตอนนี้ โรงเรียนจะต้องดำเนินการ 5 ขั้นตอนดังนี้ 1) การจัดหาแหล่งข้อมูล และศึกษาแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 2) การกำหนดแนวคิดในการดำเนินงาน 3) การเตรียมบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย 4) การนำแนวทางไปกำหนดในธรรมนูญสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน 5) การจัดทำรายละเอียดของ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ซึ่งผู้เขียนจะขออธิบายรายละเอียดแต่ละขั้นตอน ดังนี้

2.1 การจัดหาแหล่งข้อมูลและศึกษาแนวทางการดำเนินงาน

ก่อนการเริ่มดำเนินการใดๆ จำเป็นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนเสียก่อนเป็นอันดับแรก ในขั้นตอนนี้จึงต้องมีการจัดหาเอกสาร แหล่งข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน มาศึกษาให้เกิดความเข้าใจในหลักการ หรือวิธีการดำเนินการที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถกำหนดแนวคิดในการดำเนินงานได้ต่อไป ตัวอย่างเอกสารที่สามารถศึกษาได้ เช่น เอกสารการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ รายงานการวิจัยรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม บทเรียนรู้การดำเนินงานของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น

2.2 การกำหนดแนวคิดในการดำเนินงาน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน จะทำให้มีความรู้สำหรับการดำเนินงานในระดับหนึ่ง ในขั้นต่อมาโรงเรียนต้องกำหนดแนวคิดที่จะใช้ในการดำเนินงาน เพื่อเป็นแนวทางหลักในการกำหนดกิจกรรมหรือโครงการต่าง การกำหนดแนวคิดในการดำเนินงานก็คือการกำหนดแนวคิด(Theme) ของการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนทั้งหมด ตัวอย่าง เช่น โรงเรียนบ้านแม่จ้อง จังหวัดเชียงใหม่ กำหนดแนวคิด (Theme) ของการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนไว้ว่า “วิถีพุทธคือวิถีชีวิต” การจัดกิจกรรมและกิจวัตรประจำวันของบุคลากรและนักเรียนทั้งหมดจึงอิงแนวหลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ เน้นให้มีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักศาสนา อย่างเช่น กิจกรรมวิเคราะห์ข่าวตามสัปดาห์ข่าว คือในวันเปิดเรียน หัววันโรงเรียนจะเน้นเรื่องการรักาศิลห่า เช่นว่าวันจันทร์เน้นเรื่องศีลข้อที่ 1 นักเรียนก็จะนำเสนอข่าวที่เกี่ยวกับการประพฤติตามหรือผิดศีลข้อที่ 1 โดยมานำเสนอหน้าแถวในตอนเช้า และมีการสุ่มให้นักเรียนที่ยืนฟังตอบคำถาม วิเคราะห์ผลดีผลเสียจากข่าว บอกถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการฟังข่าวที่เพื่อนนำเสนอ และในอาหารมื้อเที่ยงของวันจันทร์ บุคลากรและนักเรียนทุกคนจะรับประทานอาหารมังสวิรัต เพื่อเป็นการปฏิบัติตามศีลข้อที่ 1 คือการไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เป็นต้น ซึ่งการจัดกิจกรรมนี้จะทำต่อเนื่องตลอดปีการศึกษาทำจนกลายเป็นวิถีชีวิตตามแนวคิด (Theme) ที่โรงเรียนตั้งไว้ หรืออีกหนึ่งตัวอย่างที่โรงเรียนนำพวงศศึกษา จังหวัดขอนแก่น ได้ยึดนโยบายคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของกระทรวงศึกษาธิการเป็นแนวคิดในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ดังนั้นในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนเน้นให้ตอบสนองกับคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการที่ต้องการปลูกฝังให้กับนักเรียน เช่น การให้นักเรียนทำกิจกรรมจิตอาสาและผู้ป่วย เพื่อปลูกฝังคุณธรรมในด้านความมีน้ำใจ ความเสียสละและการรู้จักการให้ให้กับนักเรียน จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า โรงเรียนจำเป็นต้องมีหลักยึดสำหรับการดำเนินงาน อาจจะเป็นการกำหนดแนวคิด (Theme) ของตนเอง หรือการยึดถือนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ หรือในบางเขตพื้นที่การศึกษาอาจมีการกำหนด คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนก็สามารถนำเอาคุณลักษณะที่พึงประสงค์นี้มาเป็นหลักยึดในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนก็ได้ หรือในอีกกรณีหนึ่งโรงเรียนสามารถประยุกต์ผสมผสานระหว่างนโยบายของกระทรวงกับ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของโรงเรียนหรือเขตพื้นที่ กำหนดขึ้นเป็นแนวคิดใหม่ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของโรงเรียนก็ได้

2.3 การเตรียมบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

บุคลากรถือเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานในด้านใด ๆ ก็ตาม ต่างก็ต้องขับเคลื่อนด้วยบุคลากรทั้งสิ้น การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนก็เช่นเดียวกัน ที่จำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพมาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้งานดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ก่อนการเริ่มงานโรงเรียนจึงจำเป็นต้องซักซ้อมทำความเข้าใจร่วมกับบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อให้มีแนวทางการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาาร่วมกัน

บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่มคือบุคลากรภายในโรงเรียน และชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ โดยในแต่ละกลุ่มมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

2.3.1 บุคลากรภายในโรงเรียน บุคลากรภายในโรงเรียนมีความสำคัญต่อการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนมาก เพราะนอกจากจะต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ แล้วยังต้องเป็นต้นแบบที่ดีให้กับนักเรียนด้วย จากการสังเคราะห์บทเรียนผู้ บุคลากรภายในโรงเรียนควรมีคุณลักษณะ ดังนี้

- 1) ไม่ดื่มเหล้าในบริเวณโรงเรียน
- 2) ไม่สูบบุหรี่ในบริเวณโรงเรียน
- 3) ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดทุกชนิด
- 4) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน
- 5) ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือระเบียบปฏิบัติของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน
- 6) มีความมุ่งมั่นทุ่มเท ให้ความสำคัญและมีความรับผิดชอบต่องานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนที่ได้รับมอบหมาย มีจุดมุ่งหมายร่วมกันเพื่อต้องการพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงต้องมีความอดทน และเข้าใจเนื่องงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เนื่องจากเป็นงานที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ต้องใช้เวลาและความอดทนในการปฏิบัติงาน
- 7) มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้ร่วมงานและนักเรียน
- 8) มีจิตใจใฝ่ธรรม ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ

นอกจากนี้จากผลการศึกษาพบว่าบุคลากรในโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ดี ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน มีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนร่วมกัน มีความรู้ความเข้าใจในภารกิจที่ต้องปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนเป็นอย่างดี

การที่จะทำให้โรงเรียนได้บุคลากรที่มีคุณภาพเพื่อการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมให้ประสบความสำเร็จ โรงเรียนจึงต้องมีการจัดการด้านบุคลากร ดังต่อไปนี้

- 1) การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เพื่อให้บุคลากรทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความเข้าใจและมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน
- 2) กำหนดระเบียบปฏิบัติให้กับบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมกับนักเรียนอย่างชัดเจน เช่น การห้ามบุคลากรสูบบุหรี่ ดื่มเหล้าในบริเวณโรงเรียน หรือเกี่ยวข้องกับสารเสพติดทุกชนิด
- 3) จัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรในด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้กับบุคลากรทุกคนในโรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม การสนับสนุนให้เข้าร่วมอบรมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน และการจัดกิจกรรมนำเสนอผลงานเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับบุคคลหรือองค์กรภายนอกอื่นๆ
- 4) จัดให้มีสื่อธรรมะต่าง ๆ เช่น หนังสือ เทปธรรมะ วีดิทัศน์ในโรงเรียน เพื่อให้บุคลากรที่สนใจนำไปศึกษาหาความรู้
- 5) สร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้กับบุคลากร เนื่องจากดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนที่เต็มรูปจะเป็นการเพิ่มภาระงานให้กับบุคลากรในโรงเรียนมากขึ้น ฝ่ายบริหารจึงจำเป็นต้องมีการสร้างขวัญกำลังใจ เพื่อให้บุคลากรมีกำลังใจในการปฏิบัติงาน ตัวอย่างการสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน เช่น การแสดงความชื่นชมในที่ประชุม การปูนบำเหน็จรางวัล หรือการให้โอกาสในการแสดงผลงาน การส่งเสริมให้

เข้ารับการประกวดหรือแข่งขันตามศักยภาพ ฯ จะได้เป็นการพัฒนาบุคลากรพร้อมกับเป็นการยกมาตรฐานงานของโรงเรียนด้วย

บุคลากรภายในโรงเรียนแต่ละคนจะมีบทบาทในการดำเนินงานที่แตกต่างกันไป สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ผู้บริหาร ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากเนื่องจากการไม่ว่าการดำเนินงานใด ๆ ในโรงเรียนก็ตามล้วนต้องอยู่ภายใต้การดูแลของผู้บริหาร ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องมีบทบาทตั้งแต่เริ่มต้นคือทำให้ความสำคัญกับงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เริ่มต้นที่จะจัดการงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนให้เป็นระบบ และเมื่อมีการดำเนินงานแล้วผู้บริหารต้องคอย กำกับ ติดตาม ดูแลอย่างใกล้ชิด แต่งตั้งคณะทำงาน ให้มีคุณลักษณะเหมาะสมกับงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

2) ครูผู้รับผิดชอบการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน นับว่าเป็นผู้ที่มีบทบาททรงลงมาจากผู้บริหาร มีบทบาทในการกำกับ ติดตาม ดูแล กิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในแผนงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้

3) บุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน ต้องให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ช่วยในการกำกับติดตามดูแลเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักเรียน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน

2.3.2 ชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ

การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ต้องการความร่วมมือจากชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ เป็นอย่างยิ่ง กิจกรรมต่างๆ จะสำเร็จลุล่วงได้ต้องมีชุมชนและองค์กรอื่น ๆ ให้การสนับสนุนด้วย ดังนั้นโรงเรียนจึงจัดการการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนมีความเข้าใจและมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน มีการแจ้งชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง ในกรณีที่ชุมชนกับโรงเรียนไม่เคยสานสัมพันธ์กันมาก่อน โรงเรียนต้องหาทางเข้าหาชุมชน พยายามเชื่อมชุมชนกับโรงเรียนให้เข้ากันได้ ต้องทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน การที่ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนจะทำให้ได้รับความร่วมมือในหลากหลายรูปแบบ จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามพบว่า โรงเรียนมีการนำตัวเองไปเชื่อมกับชุมชนโดยการเข้าร่วมกิจกรรม และงานต่าง ๆ ของชุมชนเสมอ อย่างเช่นโรงเรียนที่มีวงดนตรีพื้นเมือง หรือวงดนตรีสากล ก็จะทำให้นักเรียนไปแสดงดนตรีในงานในชุมชน ซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วยงานแล้วยังเป็นเวทีที่ทำให้นักเรียนได้แสดงความสามารถให้ผู้ปกครองหรือคนในชุมชน ได้ร่วมชื่นชมยินดีกับบุตรหลานของตนเองด้วย

ชุมชนและองค์กรภายนอกอื่น ๆ มีสามารถเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ได้ดังต่อไปนี้

1) ร่วมคิด ร่วมวางแผนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน เพราะชุมชนจะมีกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์หรือวิถีชีวิตที่ต้องการให้เกิดการสืบสาน หรือองค์กรต่าง ๆ อาจมีแนวคิดที่หลากหลายในการจัดกิจกรรม ทำให้โรงเรียนได้กิจกรรมที่ครอบคลุมและตอบสนองความต้องการของชุมชนด้วย หรือแม้กระทั่งในขั้นตอนศึกษาสภาพปัญหาโรงเรียนสามารถให้ชุมชนมองปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนเปรียบเสมือนการฟังเสียงสะท้อนที่มาจากภายนอก ดีกว่าโรงเรียนมองปัญหาของตนเองเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งการรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่งทำให้ได้ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ

2) ร่วมกิจกรรม และร่วมเป็นแบบอย่างที่ดี เมื่อชุมชนหรือองค์กรภายนอกอื่น ๆ มาร่วมคิด และวางแผน แล้วควรให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้ร่วมกิจกรรมเท่าที่เป็นไปได้ และควรกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียนซึ่งเป็นบุตรหลานของตนเอง เพื่อให้เกิดการส่งเสริมคุณธรรมที่มีความมั่นคง เพราะการได้รับต้นแบบที่ดีทั้งในและนอกโรงเรียน

3) ร่วมกำกับ ติดตาม ดูแลนักเรียนเมื่อไม่อยู่ในโรงเรียน การส่งเสริมคุณธรรมให้ประสบความสำเร็จได้ นักเรียนต้องได้รับการพัฒนา หรือการดูแลที่มีมาตรฐานเดียวกันทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยดูแลความประพฤติของบุตรหลาน เมื่อรู้ว่าออกนอกกลุ่มทางจะได้แก้ไขได้ทันกาล อย่างเช่นที่โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จังหวัดตรัง ผู้นำชุมชนให้ความช่วยเหลือในเรื่องการสอดส่องดูแลนักเรียนที่หนีเรียน และประพฤติผิดในเรื่องอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น เด็กชายเขียว หมู่บ้าน ก หนีเรียน ผู้อำนวยการก็จะประสานงานกับผู้นำหมู่บ้าน ให้ติดตามและแจ้งกับผู้ปกครองและดำเนินการในขั้นต่อไป โดยที่คุณครูไม่ต้องเป็นผู้ติดตามด้วยตนเอง และในบางกรณีชุมชนพบเจอนักเรียนประพฤติตนออกนอกกลุ่มนอกทางก็จะแจ้งให้โรงเรียนทราบ เพื่อให้โรงเรียนได้ดำเนินการหรือวางมาตรการเพื่อป้องกันเหตุต่อไป

4) ร่วมจัดแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม การจัดแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนนับว่าเป็นงานที่ต้องใช้ค่าใช้จ่ายมากพอสมควร ซึ่งบางครั้งการที่โรงเรียนรับภาระเพียงฝ่ายเดียวก็ไม่สามารถจัดแหล่งเรียนให้เพียงพอสำหรับนักเรียนได้ ดังนั้นถ้าได้รับความร่วมมือจากชุมชนหรือองค์กรอื่น ๆ การจัดสภาพแวดล้อมหรือแหล่งเรียนรู้ก็จะมีคุณสมบัติมากยิ่งขึ้น อย่างเช่นที่โรงเรียนน้ำพองศึกษา จังหวัดขอนแก่น ได้รับความร่วมมือจากชุมชนและองค์กรภายนอกมากมาย จนโรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่ครบครัน สวยงาม ทันสมัยและเพียงพอสำหรับนักเรียนทุกคน

5) ร่วมในการประเมินผลกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ โครงการที่ให้ชุมชนหรือองค์กรภายนอกมีส่วนร่วม โรงเรียนควรให้ชุมชนและองค์กรภายนอกเหล่านั้นร่วมประเมินผลการดำเนินงานหรือกิจกรรมนั้น ๆ ด้วยเพื่อจะได้รับข้อมูลสำหรับการพัฒนาในอนาคตที่ครอบคลุมรอบด้าน

6) ร่วมชื่นชม ยินดี และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เมื่อโรงเรียนประสบความสำเร็จ หรือเสร็จสิ้นการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ควรแจ้งให้ชุมชนหรือองค์กรที่สนับสนุนได้รับทราบเพื่อให้ได้ร่วมชื่นชม ยินดีในผลงาน ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาการดำเนินงานต่อไปในอนาคตได้

2.4 การนำแนวทางการดำเนินงานไปกำหนดในธรรมนูญของสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน

เมื่อโรงเรียนสามารถกำหนดแนวคิดสำหรับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนได้แล้ว ต้องนำแนวทางการดำเนินงานมาบรรจุลงในธรรมนูญสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน มีความสอดคล้องกับการดำเนินงานด้านอื่น ๆ ด้วย

2.5 การจัดทำรายละเอียดของ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม

จัดทำรายละเอียดของแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม สำหรับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ซึ่งเป็นการกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ว่าโรงเรียนจะจัดโครงการอะไร หรือกิจกรรมใดบ้าง เป็นการกำหนดรายละเอียดในเบื้องต้น เป็นภาพรวมใหญ่ของการดำเนินงานทั้งหมด ควรเป็น

การร่วมคิดร่วมวางแผนด้วยกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ทั้งผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน และผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การกำหนดแผนงานใหญ่ ที่มีรายละเอียดของกิจกรรมในขั้นตอนนี้ ควรมีความสอดคล้องสัมพันธ์สภาพบริบทที่พบในขั้นตอนการศึกษาบริบทด้วย ผู้เกี่ยวข้องควรตั้งคำถามสำหรับการจัดกิจกรรมหรือโครงการใดก็ตามว่า จัดไปเพื่อใคร และเพื่ออะไร ทำไมจึงต้องจัดกิจกรรมหรือโครงการนั้น

บทที่ 3

การจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบ

การดำเนินการในขั้นนี้ เป็นการจัดเตรียมปัจจัยต่างๆ ให้เอื้อต่อการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ทั้งปัจจัยด้านกายภาพและองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

3.1 การปรับหลักสูตรสถานศึกษา

เป็นการปรับหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน เพราะการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นจะต้องมีการสอดแทรกการสอนคุณธรรมลงไปในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

3.2 การเตรียมการจัดการเรียนการสอน

เป็นการจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อบูรณาการ หรือสอดแทรกหลักสูตรของศาสนาที่นับถือลงไปในการเรียนการสอน จากข้อมูลการสังเคราะห์บทเรียนรู้ พบว่ามีการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม แบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบคือ 1)การจัดการเรียนการสอนแบบสอดแทรกหลักสูตร และ 2)การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนแต่ละรูปแบบมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

3.2.1 การจัดการเรียนการสอนแบบสอดแทรกหลักสูตร เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบทั่วไปแต่นำหลักสูตรเข้าไปสอดแทรกในการสอนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยมีการดำเนินการได้หลายลักษณะ ดังนี้

1) จัดทำแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรม และจริยธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมก่อนนำเข้าสู่บทเรียน โดยการอบรมกลุ่มนักเรียน หรือจัดกิจกรรมที่เน้นคุณธรรม และจริยธรรมให้กับผู้เรียนก่อนการเริ่มเรียนวิชาการ พร้อมทั้งกำหนดการประเมินด้านคุณธรรม จริยธรรมในทุกแผนการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้โรงเรียนได้มีการกำหนดรูปแบบการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้ครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดทำในรูปแบบเดียวกัน โดยมีส่วนประกอบต่อไปนี้ 1) ตารางวิเคราะห์การเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ 2) ผังมโนทัศน์มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระ 3) ผังมโนทัศน์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และ 4) ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้ และเมื่อแตกออกมาเป็นแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละหน่วยจะต้องประกอบด้วย 1) สาระสำคัญ 2) คุณธรรมพื้นฐาน 3) มาตรฐานการเรียนรู้ 4) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 5) สาระการเรียนรู้ 6) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 7) สื่อการเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ 8) การวัดผลประเมินผล 9)

ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้บริหาร และ10) บันทึกผลหลังสอน การดำเนินการลักษณะนี้เป็นการจัดการงานให้เป็นระบบ ง่ายต่อการกำกับ ติดตาม ดูแล

2) การนำคนในชุมชน วิทยากรภายนอก พระสงฆ์ ผู้รู้ศาสนา หรือบุคคลที่เป็นต้นแบบแห่งความดีงามมาบรรยายให้ความรู้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สร้างบันดาลใจ และจุดประกายให้นักเรียนคิดดี ทำดี

3) การประเมินและนิเทศภายในที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การดำเนินการในลักษณะนี้จะทำให้ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติจริงในการสอนแบบสอดแทรกคุณธรรม การประเมินและการนิเทศภายในนอกจากจะเป็นการตรวจสอบการทำงานได้แล้วยังเป็นการดูแลให้ความช่วยเหลือ แก่ครูผู้สอนที่ขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติการสอนแบบสอดแทรกคุณธรรม

4) การจัดการเรียนการสอนแบบสอดแทรกหลักไตรสิกขา โดยการจัดการเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ครูผู้สอนจะนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) บูรณาการลงสู่การจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง เริ่มตั้งแต่การวางแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งบอกแก่นักเรียนได้คือศีล สมาธิ ปัญญา อย่างไรบ้าง และมีสิ่งที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร โดยกำหนดว่า ศีล คือพฤติกรรม สมาธิ คือ จิตใจ และปัญญา คือความรู้ โดยมีตัวอย่างการกำหนดคุณลักษณะของนักเรียนตามหลักไตรสิกขา ดังนี้

ศีล (พฤติกรรม)	สมาธิ (จิตใจ)	ปัญญา (ความรู้)
- ความตั้งใจเรียน	- ความสำรวม , ความอดทน	- การฝึกฝนค้นคว้าจดบันทึก
- ทำงานเสร็จทันเวลา	- มีความเมตตา โอบอ้อมอารี	- การนำเสนอการถ่ายทอดให้ผู้อื่น
- ความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อน	- ความรับผิดชอบ,ความตั้งใจ	- การคิด การวิเคราะห์การแก้ปัญหา
- ผลงานเป็นระเบียบเรียบร้อย	- มีความสุข และสำเริงในการเรียน	- การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- การทำงานเป็นทีมมีความสามัคคีในหมู่คณะ	- ความซื่อสัตย์, ความขยันหมั่นเพียร	- มีความรู้ มีทักษะ ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

การจัดการเรียนการสอนแบบสอดแทรกหลักไตรสิกขาจะเน้นการประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม ตามไตรสิกขาที่กำหนดไว้ การจัดการเรียนการสอน 1 หน่วยการเรียนรู้นักเรียนจะได้รับการสอนและการประเมินตามหลักไตรสิกขาอย่างครบถ้วน

3.2.2 การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่คณะครูและนักเรียนได้วางแผนในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระ โดยการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ตลอดปีการศึกษา เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเด็กแห่งชาติ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น ในการเรียนการสอนจะยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มีการดำเนินการกิจกรรมเป็นขั้นตอน มีรูปแบบการดำเนินงานเป็นขั้นตอนดังนี้

ระยะที่ 1 การวางแผนระดับโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 1 ประชุมคณะครูเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดหน่วยการเรียนรู้ตลอดปีการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำปฏิทินการดำเนินงาน

ระยะที่ 2 การวางแผนระดับชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการ เรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบภาพแบบกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 จัดทำแบบกิจกรรมการเรียนรู้เป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 5 จัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 6 ประเมินผลการจัดกิจกรรม

การดำเนินงานแบ่งเป็น 2 ระยะสามารถอธิบายรายละเอียดการดำเนินงานตามขั้นตอนได้ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การวางแผนระดับโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 1 ประชุมคณะครูเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรม โดยร่วมกันวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาด้าน มาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อนำมากำหนดหน่วยการเรียนรู้ใน ขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดหน่วยการเรียนรู้ตลอดปีการศึกษา หลังจากได้วิเคราะห์หลักสูตรร่วมกันแล้ว คณะครูจะมากำหนดหน่วยการเรียนรู้ที่จะขึ้นตลอดปีการศึกษาว่าจะจัดหน่วยอะไรบ้าง โดยในการกำหนด หน่วยการเรียนรู้นั้นจะสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของแต่ละกลุ่มสาระ

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำปฏิทินการดำเนินงาน ในขั้นตอนการจัดทำปฏิทินการดำเนินงานจะมีการระบุ รายละเอียดดังนี้ 1) ชื่อหน่วยบูรณาการ (Unit) 2) ชื่อตอนของแต่ละหน่วย (Theme) 3) คุณธรรมพื้นฐาน ที่ ต้องการนั้น 4) กำหนดเวลาการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของแต่ละ หน่วย 5) กำหนดระยะเวลาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เขียนขอเสนอตัวอย่าง ปฏิทินการดำเนินงาน โรงเรียนบ้านแม่จ้อง ดังต่อไปนี้

ปฏิทินกำหนดการจัดทำหน่วยบูรณาการการเรียนรู้ ควบคู่กับธรรมะ

หน่วยที่ 1 ชื่อ แม่จ้อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐานสืบสานและเรียนรู้จากวันวิสาขบูชา

ตอน ตามรอยพระพุทธคุณ หนุนนำสู่ความร่วมมือ

คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความกตัญญู, ความสามัคคี, ความมีน้ำใจ

กำหนดการจัดทำแผน 10 – 13 พฤษภาคม 2551

กำหนดการจัดกิจกรรม 16 – 20 พฤษภาคม 2551

ปฏิทินกำหนดการจัดทำหน่วยบูรณาการการเรียนรู้ ควบคู่กับธรรมชาติ

หน่วยที่ 2 ชื่อ แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันสิ่งแวดล้อมโลก

ตอน การจัดการขยะเพื่อลดภาวะโลกร้อน

คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความมีวินัย, ความประหยัด, ความสะอาด, ความกตัญญู

กำหนดการจัดทำแผน 28 - 30 พฤษภาคม 2551

กำหนดการจัดกิจกรรม 4 - 6 มิถุนายน 2551

หน่วยที่ 3 ชื่อ แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐานสืบสานและเรียนรู้จากวันอาสาฬหบูชา-วันเข้าพรรษา

ตอน ทำขนมเทียนและถวายเทียนเพื่อเรียนรู้คุณธรรมความดี

คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความสะอาด, ความสามัคคี, ความมีน้ำใจ, ความกตัญญู

กำหนดการจัดทำแผน 1 - 4 กรกฎาคม 2551

กำหนดการจัดกิจกรรม 7 - 14 กรกฎาคม 2551

หน่วยที่ 4 ชื่อ แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันแม่แห่งชาติ

ตอน มะลิแทนดวงใจ ซาบซึ้งในคำน้ำนม

คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความกตัญญู, ความสุภาพ, ความมีน้ำใจ

กำหนดการจัดทำแผน 1 - 4 สิงหาคม 2551

กำหนดการจัดกิจกรรม 8 - 13 สิงหาคม 2551

หน่วยที่ 5 ชื่อ แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันเยาวชนแห่งชาติ

ตอน เยาวชนวัยใส ฝึกฝันทักษะดี

คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความซื่อสัตย์, ความมีวินัย, ความกตัญญู

กำหนดการจัดทำแผน 12 - 15 กันยายน 2551

กำหนดการจัดกิจกรรม 18 - 19 กันยายน 2551

หน่วยที่ 6 ชื่อ แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันลอยกระทง

ตอน ยี่เป็งร่วมสืบสาน หมูเห่าลูกหลาน “รักษาลำน้ำแม่จ๋อง”

คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความสะอาด, ความประหยัด, ความกตัญญู

กำหนดการจัดทำแผน 3 - 6 พฤศจิกายน 2551

กำหนดการจัดกิจกรรม 10 - 12 พฤศจิกายน 2551

หน่วยที่ 7 ชื่อ แม่จ๋อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันพ่อแห่งชาติ

ตอน ๑๑๖ วัน จากวันแม่ถึงวันพ่อ ก่อเกิดคุณธรรมพื้นฐาน ลด ละ เลิก อบายมุข

คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความสามัคคี, ความประหยัด, ความกตัญญู

กำหนดการจัดทำแผน 25 - 28 พฤศจิกายน 2551

กำหนดการจัดกิจกรรม 2 - 4 ธันวาคม 2551

ปฏิทินกำหนดการจัดทำหน่วยบูรณาการการเรียนรู้ ควบคู่กับธรรมะ

หน่วยที่ 8 ชื่อ แม่จ้อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันขึ้นปีใหม่

ตอน งานเลี้ยงไช่เพียงอ้อมท้อง พวกเราพี่น้อง รู้รัก สามัคคี

คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความมีน้ำใจ, ความประหยัด, ความกตัญญู

กำหนดการจัดทำแผน 22 – 25 ธันวาคม 2551

กำหนดการจัดกิจกรรม 29 – 30 ธันวาคม 2551

หน่วยที่ 9 ชื่อ แม่จ้อง-แม่กะรวมใจ มุ่งมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน สืบสานและเรียนรู้จากวันมาฆบูชา

ตอน มาฆบูชา “วันแห่งความรักของชาวพุทธ”

คุณธรรมพื้นฐานที่เน้น ความสามัคคี, ความซื่อสัตย์, ความกตัญญู

กำหนดการจัดทำแผน กุมภาพันธ์ 2552

กำหนดการจัดกิจกรรม กุมภาพันธ์ 2552

ระยะที่ 2 การวางแผนระดับชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ในหน่วยบูรณาการแต่ละหน่วยครูที่รับผิดชอบการสอนกลุ่มสาระต่างๆ วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ แล้วกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ของหน่วย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังแต่ละกลุ่มสาระมีประมาณ 3 ข้อ ในแต่ละข้อระบุหลักไตรสิกขาที่สอดคล้องอย่างชัดเจนไว้ท้ายข้อ ตัวอย่างการระบุไตรสิกขา เช่น

ตัวอย่างผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่ระบุไตรสิกขา

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

1. จำแนกพืชสมุนไพรที่กำหนดตามโครงสร้างลักษณะของใบ (ศีล)
2. มีความตั้งใจในการทำงานและทำงานเสร็จตามเวลาที่กำหนด (สมาธิ, ศีล)
3. บอกความแตกต่างระหว่างพืชใบเลี้ยงเดี่ยว และใบเลี้ยงคู่ (ปัญญา)

หลักไตรสิกขา : การเรียนรู้

ศีล (พฤติกรรม)

1. ความตั้งใจเรียน
2. ทำงานเสร็จทันเวลา
3. ความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อน
4. ผลงานเป็นระเบียบเรียบร้อย
5. การทำงานเป็นทีมมีความสามัคคีในหมู่คณะ

สมาธิ (จิตใจ)

1. ความสำรวม ,ความอดทน
2. มีความเมตตา โอบอ้อมอารี
3. ความรับผิดชอบ,ความตั้งใจ
4. มีความสุข และร่าเริงในการเรียน
5. ความซื่อสัตย์ ,ความขยันหมั่นเพียร

ปัญญา (ความรู้)

1. การฝึกฝนค้นคว้าจดบันทึก
2. การนำเสนอการถ่ายทอดให้ผู้อื่น
3. การคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา
4. การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน
5. มีความรู้ มีทักษะ ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ คุณครูผู้รับผิดชอบกลุ่มสาระต่าง ๆ ต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีลักษณะต่อไปนี้ 1) มีความสอดคล้องกับชื่อตอน (Theme) ของเรื่อง 2) มีกิจกรรมที่เชื่อมโยงนำสู่คุณธรรมพื้นฐานที่กำหนด 3) นำหลักไตรสิกขาลงสู่กิจกรรมอย่างชัดเจน 4) เน้นทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียน และ5) มีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายและน่าสนใจ กล่าวคือแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่จัดทำขึ้นนั้น ต้องเน้นให้เกิดหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และคุณธรรมพื้นฐานที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบคุณภาพแบบกิจกรรมการเรียนรู้ รวบรวมแบบกิจกรรมทุกกลุ่มสาระ(ฉบับร่าง) นำส่งให้ผู้อำนวยการหรือฝ่ายวิชาการตรวจสอบ และทำการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้อำนวยการหรือฝ่ายวิชาการ

ขั้นตอนที่ 4 จัดทำแบบกิจกรรมการเรียนรู้เป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ ในขั้นตอนนี้ฝ่ายวิชาการของโรงเรียนบ้านแม่จ้องมีหน้าที่รวบรวมแบบกิจกรรม ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ของแต่ละชั้นเรียนเพื่อจัดทำเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ ซึ่งในเล่มที่สมบูรณ์ประกอบไปด้วยหน้าสารบัญ ที่เว้นว่างส่วนที่เป็นเลขหน้า และคำนำไว้เพื่อให้นักเรียนได้เขียนเอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการฝึกนักเรียนในเรื่องการเขียนด้วยอีกทางหนึ่ง รวมทั้งภายในเล่มแบบกิจกรรมนั้นมีรูปภาพประกอบต่าง ๆ มากมายเพื่อให้นักเรียนได้ระบายสี ตกแต่งตามจินตนาการ นักเรียนสามารถวาดรูปหรือตกแต่งเพิ่มเติมได้ทุกรูปแบบตามความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละคน ซึ่งคุณครูจะมีการให้คะแนนในส่วนนี้ด้วย

ขั้นตอนที่ 5 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการจัดกิจกรรม ซึ่งสิ่งที่จะต้องระวังคือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 6 ประเมินผลการจัดกิจกรรม เมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมแล้วคุณครูทำการตรวจสอบและประเมินผลการทำกิจกรรม โดยประเมินตามหลักไตรสิกขาและคุณธรรมพื้นฐานที่ต้องการ แล้วเขียนลงในบันทึกผลหลังสอนของแผนการจัดการเรียนรู้

3.3 การเตรียมกิจกรรมนักเรียน

จากผลการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย และความเสี่ยงของบริบทด้านคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนแล้ว จะทำให้โรงเรียนสามารถวางแผนเพื่อจัดกิจกรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนา ป้องกัน และส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมอย่างเหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียน จากการสังเคราะห์ข้อมูลบทเรียนพบว่า กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) กิจกรรมในโรงเรียน 2) กิจกรรมที่ทำร่วมกับฝ่ายศาสนา หรือฝ่ายศาสนาเป็นเจ้าภาพ 3) กิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชน หรือชุมชนเป็นเจ้าภาพ แต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 กิจกรรมในโรงเรียน โรงเรียนเป็นหน่วยที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นการหล่อหลอมคุณลักษณะของบุคคลให้เป็นที่ปรากฏแก่สังคม จากการศึกษาข้อมูลของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดีพบว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนมีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งแบ่งได้ ดังนี้

1) กิจกรรมที่เป็นกิจวัตร กิจกรรมประเภทนี้นักเรียนจะปฏิบัติเป็นประจำทุกวันที่มาโรงเรียนจนเป็นนิสัย พอเข้ามาในโรงเรียนกิจกรรมประเภทนี้จะถูกปฏิบัติไปตามเงื่อนไขเวลา เริ่มจากหนึ่งไปสอง จากสองไปสาม นักเรียนทุกคนในโรงเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมครบทุกคน และบางกิจกรรมมีการปฏิบัติอย่างพร้อมเพรียงกัน การกำหนดกิจกรรมรูปแบบนี้ โรงเรียนต้องดูสภาพบริบท เช่น วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ควรมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรอันสอดคล้องกับวิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ตัวอย่างกิจกรรมในกลุ่มนี้ เช่น การไหว้ทักทายคุณครูตอนเช้า การกราบพระประจำโรงเรียน การทำความสะอาดพื้นที่รับผิดชอบ การร้องเพลงชาติ การสวดมนต์ไหว้พระ การแผ่เมตตา การนั่งสมาธิก่อนเข้าเรียน เป็นต้น กิจกรรมที่เป็นกิจวัตรส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้นักเรียน มีวิถีชีวิตที่งดงามด้วยกระบวนการปลูกฝังแบบให้ทำซ้ำติดต่อกันเป็นเวลานานจนกลายเป็นวิถีชีวิต

2) กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมนี้ถูกจัดขึ้นในวันสำคัญต่าง ๆ ทั้งวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งวันสำคัญอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับนักเรียน ตัวอย่างเช่น วันเด็ก วันเยาวชนแห่งชาติ วันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโลก ฯ ลักษณะการจัดกิจกรรมเป็นไปตามบริบทของวันนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น วันสำคัญทางศาสนาก็มีการจัดทำบุญ ตักบาตร เวียนเทียน นำต้นเทียนไปถวายวัด ฯ หรือในวันเฉลิมพระชนมพรรษาก็มีการจัดพิธีแสดงความจงรักภักดีและการเฉลิมพระเกียรติด้วยการบำเพ็ญประโยชน์ต่าง ๆ กิจกรรมวันสำคัญแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มย่อย คือ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมวันสำคัญอื่น ๆ

3) กิจกรรมรูปแบบโครงการคุณธรรม เป็นกิจกรรมที่นักเรียนคิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม หรือเป็นการสร้างค่านิยมในการทำให้แก่สมาชิกในโรงเรียนของตนเอง ซึ่งนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด ตั้งแต่การเริ่มต้นศึกษาสภาพปัญหาจนถึงการดำเนินการ และการสรุปผลสำเร็จของโครงการ รวมทั้งมีการปฏิบัติกิจกรรมของโครงการนั้นต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ ไม่ได้เป็นการทำแบบชั่วคราวครั้งชั่วคราว หรือทำเพียงเพื่อส่ง

ประกวดเพียงอย่างเดียว โครงการคุณธรรมนับเป็นนวัตกรรมที่สามารถใช้ในการสอนคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียนได้เป็นอย่างดี นักเรียนได้มีโอกาสมองไตร่ตรองปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาของกลุ่มเพื่อนหรือปัญหาของตนเอง และได้คิดวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เปลี่ยนจากการเป็นผู้สร้างปัญหา กลายมาเป็นผู้แก้ปัญหา จากคนที่ไม่ได้ใส่ใจต่อการทำความดี กลับกลายมาเป็นผู้ที่ชักชวน สนับสนุนให้ผู้อื่นทำดี ปัจจุบันมีการจัดประกวดโครงการคุณธรรมในระดับประเทศ โรงเรียนสามารถศึกษารายละเอียดการทำโครงการได้ทางเว็บไซต์ www.moralproject.net

4) กิจกรรมอื่น ๆ กิจกรรมในหมวดนี้คือกิจกรรมที่นอกเหนือจากสามหมวดแรก แต่มีการดำเนินการในโรงเรียน เช่น กิจกรรมธนาคารโรงเรียน กิจกรรมบริจาคโลหิต กิจกรรมสมุดบันทึกความดี กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมธนาคารความดี เป็นต้น

3.3.2 กิจกรรมที่ทำร่วมกับฝ่ายศาสนา หรือฝ่ายศาสนาเป็นเจ้าภาพ กิจกรรมกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนรู้หลักศาสนา พิธีกรรมทางศาสนา การปฏิบัติธรรมต่าง ๆ ที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ดังนั้นการให้พระสงฆ์หรือผู้รู้ศาสนาที่มีความลึกซึ้งในเรื่องดังกล่าวเป็นผู้ดำเนินการจะทำให้ให้นักเรียนได้รับการสอนในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ขัดกับหลักศาสนา ตัวอย่างกิจกรรมในหมวดนี้เช่น กิจกรรมเรียนศาสนาวันอาทิตย์ การเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น

3.3.3 กิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชน หรือชุมชนเป็นเจ้าภาพ กิจกรรมในกลุ่มนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1) กิจกรรมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กิจกรรมรูปแบบนี้ส่วนใหญ่เป็นความภาคภูมิใจของชุมชน และต้องการให้เกิดการสืบทอดไปถึงลูกหลาน ตัวอย่างเช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรม ดนตรีพื้นเมือง งานฝีมือหัตถกรรมของชุมชน ฯ การจัดกิจกรรมนี้โรงเรียนจึงควรให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในชุมชนมาเป็นผู้สอน ผู้ถ่ายทอดให้กับนักเรียน จะทำให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ชุมชนรู้สึกรักและหวงแหนโรงเรียนให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ และชุมชนเองเกิดความภาคภูมิใจที่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่สูญหาย และในบางกิจกรรมอาจจะบรรจุเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนได้

2) กิจกรรมสร้างความตระหนักให้ชุมชนเป็นสังคมคุณธรรมกิจกรรมนี้โรงเรียนต้องการความร่วมมือจากชุมชน ในการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนอย่างครบวงจร คือทำให้รอบตัวนักเรียนเป็นสังคมที่ดี ปลอดภัย เป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนที่สมบูรณ์ ดังนั้นกิจกรรมในกลุ่มนี้ก็จะประกอบด้วย ทัศนคติดี เล็กน้อย อบรมมุข กิจกรรมปลูกป่าชุมชน กิจกรรมปลูกผักสวนครัว ฯ ซึ่งชุมชนต้องให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ในการทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียน

เมื่อสามารถกำหนดกิจกรรม และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนได้ชัดเจนแล้ว โรงเรียนควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานทั้งในระดับครู และระดับนักเรียนเพื่อให้มีผู้รับผิดชอบหลักในแต่ละกิจกรรม ผู้เขียนขอเสนอลักษณะการแต่งตั้งคณะทำงานของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ดังนี้

คณะกรรมการระดับครู

การจัดตั้งคณะกรรมการในระดับครูเพื่อให้มีผู้จัดเตรียมการดำเนินงานตามโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีความสะดวกในระหว่างการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ รวมทั้งเป็นผู้ดำเนินการประเมินและรายงานผลการดำเนินงานต่อผู้บริหารด้วย การจัดตั้งคณะกรรมการในระดับครูพบว่ามี 3 ลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

- 1) กำหนดให้ครูทุกคนในโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนอย่างน้อยคนละ 1 กิจกรรม เป็นวิธีการที่พบในโรงเรียนขนาดเล็ก
- 2) ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเป็นผู้รับผิดชอบ เป็นวิธีการที่พบในโรงเรียนขนาดกลาง
- 3) จัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะด้านงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนขึ้นมาหนึ่งกลุ่ม โดยการคัดเลือกคุณครูที่มีความสนใจงานด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นพิเศษ ให้เป็นผู้ดำเนินงาน เป็นวิธีการที่พบในโรงเรียนขนาดใหญ่

คณะกรรมการระดับครูหรือหัวหน้ากิจกรรมมีหน้าที่รับผิดชอบ ดังต่อไปนี้

- 1) ติดต่อ ประสานงานกับผู้ร่วมกิจกรรม ทั้งคณะครู นักเรียน หรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ อธิบายหลักการ จุดมุ่งหมาย วิธีการดำเนินกิจกรรม ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกคนเข้าใจ เพื่อให้มีการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน
- 2) อย่างน้อยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ จัดเตรียมเอกสาร และวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้สำหรับการดำเนินกิจกรรมให้พร้อม
- 3) การนิเทศ ติดตาม และดูแล เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ เจ้าของกิจกรรมควรมีการติดตามดูแลเป็นช่วง ๆ อาจมีการนิเทศให้คำแนะนำ ช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาในการดำเนินกิจกรรม
- 4) ประเมินผลการดำเนินกิจกรรม สรุปและจัดทำเป็นรายงานเสนอต่อหัวหน้างานส่งเสริมคุณธรรม หรือผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าโครงการหรือกิจกรรมมีหน้าที่ออกแบบการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมของตน ตามลักษณะกิจกรรม กิจกรรมบางอย่างอาจต้องมีการประเมินระหว่างการทำกิจกรรมและประเมินสรุปผลเมื่อสิ้นปีการศึกษา และบางกิจกรรมอาจมีการประเมินเพียงครั้งเดียวเมื่อสิ้นปีการศึกษา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหัวหน้ากิจกรรม และผู้อำนวยการหรือผู้บังคับบัญชาเห็นสมควร

คณะกรรมการระดับนักเรียน

การจัดตั้งคณะกรรมการระดับนักเรียน เป็นการดำเนินการเพื่อให้มีกลุ่มนักเรียนที่เป็นแกนนำในการช่วยครูดำเนินการ หรืออาจจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมเป็นตัวหลัก การจัดตั้งคณะกรรมการระดับนักเรียนพบว่ามี 2 ลักษณะดังนี้

- 1) การแต่งตั้งให้คณะกรรมการสถานักเรียน เป็นคณะกรรมการระดับนักเรียนในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

2) การเปิดรับสมัครคณะทำงานระดับนักเรียนตามกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ โดยนักเรียนจะเข้ามาสมัครตามความพอใจ และความถนัดของนักเรียนโดยมีคณะทำงานระดับครูเป็นผู้คัดเลือกและมอบหมายงานให้ตามความสามารถของนักเรียน

3.4 การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้

การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม กระจายทั่วทุกจุดในบริเวณโรงเรียน สามารถดำเนินการได้ตามรายละเอียดต่อไปนี้

3.4.1 การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน การจัดสภาพแวดล้อมรอบบริเวณโรงเรียนใช้หลักการสงบ สะอาด สวยงาม ร่มรื่น และปลอดภัยสบายตา ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน โดยการแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบ แต่งตั้งคณะทำงานตรวจประเมินเขตพื้นที่รับผิดชอบทุกวัน การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลสภาพแวดล้อมของโรงเรียน จะทำให้นักเรียนเกิดความรักและผูกพันต่อโรงเรียน เกิดความรู้สึกรักหวงแหนและปกป้องในถิ่นที่เป็นสถานที่ให้ความรู้ของตน

3.4.2 การจัดแหล่งเรียนรู้ การจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี ภายในโรงเรียนได้จัดให้มีแหล่งเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน อย่างเช่น ป้ายคติธรรม บริเวณที่แสดงถึงหลักธรรมทางศาสนา ลานธรรมเพื่อปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนา ห้องจริยธรรมสำหรับชาวพุทธ ห้องละหมาดสำหรับศาสนาอิสลาม การเขียนหลักธรรมต่าง ๆ บนกำแพงโรงเรียน หรือบริเวณที่ว่างต่าง ๆ และมีการการติดคำขวัญต่าง ๆ ที่มุ่งหวังให้เกิดผลเชิงบวกด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน

แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน ที่นักเรียนไปเรียนรู้ ได้แก่ วัด ชุมชน เรือกสวน ไร่ นา บ้านบุคคลที่เป็นตัวอย่างของชุมชน โบราณสถาน สถานที่ท่องเที่ยว ฯลฯ

ในการจัดแหล่งเรียนรู้ ครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดนั้นด้วย ตัวอย่างเช่น ป้ายคติธรรมนักเรียนทุกคนจะได้ร่วมกันทำป้ายคติธรรมมาติดในบริเวณโรงเรียนตามที่ครูกำหนดให้ ห้องละหมาดหรือห้องจริยธรรมก็จะมีนักเรียนทำหน้าที่เป็นเวรประจำวัน

ปัจจุบันระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก รวมทั้งเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนด้วย เทคโนโลยีมีคุณประโยชน์มากมายต่อการศึกษาแต่ขณะเดียวกันก็กลายเป็นดาบสองคมที่ทำร้ายนักเรียนได้เช่นกัน โรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี จึงได้มีระบบการหรือมาตรการป้องกันอันตรายจากเทคโนโลยี สารสนเทศ จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดีด้านคุณธรรม จริยธรรม พบว่ามีการจัดระบบและมาตรการในการป้องกันอันตรายจากเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังต่อไปนี้

1) การบล็อกเว็บไซต์ที่ล่อแหลม หรือไม่เหมาะสมกับนักเรียน เพื่อไม่ให้นักเรียนได้รับสารสนเทศที่ไม่เหมาะสมหรือเป็นอันตรายต่อความคิด และการแสดงออกของนักเรียน

2) การจัดครูคอยสอดส่องดูแลเมื่อนักเรียนมาใช้ระบบสืบค้นข้อมูล ไม่ปล่อยให้เด็กนักเรียนเข้าใช้ตามลำพัง ต้องมีครูหรือเจ้าหน้าที่อยู่ด้วยเมื่อนักเรียนเข้ามาใช้

3) การสร้างข้อตกลงหรือระเบียบในการใช้โทรศัพท์มือถือของนักเรียน ตัวอย่างเช่น โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จังหวัดตรัง มีระเบียบห้ามนักเรียนใช้โทรศัพท์มือถือเมื่ออยู่ในโรงเรียน ถ้าฝ่าฝืนปกครองตรวจพบ ครั้งแรกจะปรับ 100 บาทและคืนโทรศัพท์ให้ แต่ถ้ามีครั้งต่อไปจะปรับอีก 100 บาทแต่ไม่คืนโทรศัพท์ให้

นักเรียน แต่ผู้อำนวยการจะประสานงานกับผู้นำหมู่บ้านเพื่อคืนโทรศัพท์ให้ โดยให้ผู้นำหมู่บ้านนำโทรศัพท์ไปคืนให้ผู้ปกครองนักเรียนในที่ประชุมหมู่บ้าน และทำการตัดเตือนนักเรียนผ่านผู้ปกครอง ซึ่งทางโรงเรียนบอกว่า เป็นวิธีการที่ได้ผล เนื่องจากนักเรียนไม่อยากจ่ายเงิน และผู้ปกครองก็ไม่อยากให้เกิดความวุ่นวายในกระบวนการคืน จึงทำให้หันมาเข้มงวดเรื่องการใช้โทรศัพท์ของบุตรหลาน โรงเรียนจึงจัดปัญหาการใช้โทรศัพท์ในเวลาเรียนของนักเรียนได้

บทที่ 4

การดำเนินการ

ในขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการพัฒนา ส่งเสริม และป้องกันเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ให้นักเรียน บุคลากรในโรงเรียน และชุมชน ตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ มีการดำเนินการโดยการจัดการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมตามแผนงานหรือโครงการที่เตรียมไว้

ในขั้นตอนนี้การลงมือปฏิบัติ ตามแผนการจัดการเรียนรู้ หรือแผนกิจกรรมที่วางไว้ คุณครูผู้ดำเนินงาน ควรระวังในเรื่องการควบคุมการดำเนินการเหล่านั้นให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนด รวมทั้งในขณะที่ดำเนินการตามแผนต้องมีการดำเนินการด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย เช่น การพัฒนาบุคลากร การดูแลรักษาสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนให้สามารถใช้งานได้จริงตลอดเวลา รวมถึงการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค ในขณะปฏิบัติกิจกรรมด้วย

บทที่ 5

การดูแลสนับสนุน

เป็นการดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตามดูแล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ โดยการให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ การสนับสนุนด้านทรัพยากร งบประมาณ ข้อมูล และเครื่องมือต่างๆ ซึ่งการดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตาม ดูแลควรใช้วิธีการอันเป็นกัลยาณมิตรเพื่อขับเคลื่อนให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความราบรื่น โดยผู้ที่ทำหน้าที่นี้คือผู้บังคับบัญชา หรือหัวหน้างาน กิจกรรม/โครงการนั้น ๆ การดำเนินการในขั้นตอนนี้ จะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้าในการดำเนินงาน สภาพความสำเร็จ สภาพปัญหาของแต่ละกิจกรรมในขณะกำลังดำเนินงาน ซึ่งเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่า สำหรับการนำไปใช้ในขั้นต่อไป

บทที่ 6

การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

เป็นการนำข้อมูลในทุกชั้นตอนมาพิจารณาแล้วกำหนดการปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ซึ่งอาจใช้รูปแบบการประเมินระหว่างการทำงาน (formative evaluation) หรือการประเมินวินิจฉัย (diagnostic evaluation) เพื่อให้ได้สารสนเทศรอบด้านสำหรับนำไปพัฒนาการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น เพราะในระหว่างการทำงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนอาจเกิดปัญหาอุปสรรคขึ้นได้ตลอดเวลา จึงต้องมีการพัฒนาปรับปรุง แก้ไขปัญหาจนทำให้การดำเนินงานนั้นเป็นไปได้อย่างดี มีการดำเนินงานที่เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน

บทที่ 7

การประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

7.1 การประเมินผล

ขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการเมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมหรือโครงการ ควรมีการประเมินกิจกรรมหรือโครงการ แยกตามรายกิจกรรมหรือโครงการ การประเมินนี้หัวหน้ากิจกรรมหรือโครงการมีหน้าที่กำหนดกรอบในการประเมิน กำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจน โดยอาจเลือกใช้รูปแบบการประเมินตามแบบที่แต่คนถนัดหรืออาจกำหนดให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งโรงเรียนก็ได้ การประเมินอาจจะมีทั้งการประเมินขณะดำเนินงาน และการประเมินเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงาน หลาย ๆ โรงเรียนใช้การประเมินแบบ CIPP MODEL คือประเมินทั้งบริบทของโครงการ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน และผลลัพธ์ของกิจกรรมหรือโครงการ การประเมินในลักษณะนี้จะทำให้ได้สารสนเทศรอบด้าน ได้ทราบระดับความสำเร็จ ในขณะเดียวกันก็จะได้รับทราบข้อมูลในส่วนที่ต้องการการพัฒนาหรือปรับปรุงสำหรับการดำเนินงานในครั้งต่อไป จากการสังเคราะห์บทเรียนผู้เขียนขอเสนอลักษณะการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ดังนี้

1) การประเมินผลตามหลักไตรสิกขา หมายถึงการนำหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาเป็นตัวตั้ง แล้วประเมินผลว่านักเรียนหรือบุคลากร หรือชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของ กิจกรรม เกิดไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ในกิจกรรมนั้นๆ อย่างไร มากน้อยเพียงใด โดยในการเขียนแผนการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งจะมีการกำหนดว่า ต้องการให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดศีลอะไร สมาธิอะไร และปัญญาอะไร ระบุเป็นลักษณะเชิงพฤติกรรม รายชื่อแนบท้ายแผนอย่างชัดเจน

2) การประเมินโดยใช้วิธีการหลากหลายตามหลักการประเมินผลตามสภาพจริง เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึกพฤติกรรม แฟ้มสะสมผลงาน เน้นการประเมินผลการปฏิบัติงานเชิงประจักษ์

3) การประเมินแบบมีส่วนร่วม ผู้ประเมินในที่นี้คือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องฝ่ายต่างๆ ทั้งบุคลากรภายในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชนที่ร่วมกิจกรรม เป็นการร่วมประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการนำไปพัฒนากิจกรรมหรือโครงการต่อไปในอนาคต

4) การจัดประเมินและนิเทศภายใน โดยได้จัดให้มีการประเมินตนเอง ตามมาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน ในการประเมินมีทั้งให้นักเรียนประเมินตนเอง และการประเมินโดยครูที่ปรึกษา

5) การนำวงจร PDCA มาปรับใช้ในการประเมินผลกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน และนำผลการประเมินที่ได้รับไปปรับใช้ในการดำเนินการต่อไป

เมื่อโรงเรียนได้รับสารสนเทศจากการประเมิน ก็มีการดำเนินการจัดทำเป็นสรุปผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ซึ่งอาจจะแบ่งการสรุปรายงานผลเป็นรายกิจกรรมและนำมารวบรวมสรุปเป็นผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมประจำปีการศึกษาต่อไป ลักษณะการจัดทำเอกสารโรงเรียนมีการจัดทำในลักษณะของรายงานการวิจัยแบบเต็มรูปแบบ (5บท) การจัดการเอกสารนับเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้โรงเรียนได้เก็บเป็นหลักฐานการดำเนินงานและใช้ในการรายงานผลต่อผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ให้แก่ผู้สนใจอื่น ๆ ได้ศึกษาต่อไป

จากการศึกษาข้อมูลในภาคสนาม ผู้วิจัยพบลักษณะการตั้งเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง จังหวัดเชียงใหม่ มีความน่าสนใจจึงเอามานำเสนอเป็นตัวอย่างเป็นตัวอย่างให้แก่ผู้อ่าน ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 กิจกรรมฝึกธรรมะเป็นกิจวัตร ปฏิบัติจนเป็นนิสัย กิจกรรมที่นักเรียนต้องปฏิบัติทุกเช้าตอนเช้าแถว และเป็นกิจกรรมที่คุณครูต้องทำการประเมินในชั้นเรียนทุกคน ดังนี้

- 1) การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์
- 2) การแผ่เมตตา
- 3) การนั่งสมาธิ
- 4) กิจกรรมคารวะธรรม

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมธรรมะเป็นกิจวัตรฯ อยู่ในระดับดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมธรรมะเป็นกิจวัตรฯ อยู่ในระดับดี

ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมธรรมะเป็นกิจวัตรฯ อยู่ในระดับพอใช้

ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมธรรมะเป็นกิจวัตรฯ อยู่ในระดับปรับปรุง

ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมธรรมะเป็นกิจวัตรฯ อยู่ในระดับไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่าน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50-74 ผ่าน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75-89 ผ่าน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90-100ผ่าน
การประเมิน	การประเมิน	การประเมิน	การประเมิน
กิจกรรมฝึกธรรมะเป็นกิจวัตร	กิจกรรมฝึกธรรมะเป็นกิจวัตร	กิจกรรมฝึกธรรมะเป็นกิจวัตร	กิจกรรมฝึกธรรมะเป็นกิจวัตร
ปฏิบัติจนเป็นนิสัย	ปฏิบัติจนเป็นนิสัย	ปฏิบัติจนเป็นนิสัย	ปฏิบัติจนเป็นนิสัย

ตัวอย่างที่ 2 ลดความตระหนี่ด้วยวิธีให้ทาน กิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติและเป็นกิจกรรมที่คุณครูต้อง

ทำการประเมิน

- 1) ทานมัย(การตักบาตรเป็นประจำ)
- 2) ศีลมัย (การสวดมนต์ไหว้พระอาราธนาศีล กล่าวคำแผ่เมตตา)
- 3) ภาวนามัย (การปฏิบัติสมาธิและบ้นที่กรรมะที่ได้รับจากพระสงฆ์)
- 4) คุณธรรมอื่นที่ได้จากกิจกรรม(วินัยและความรับผิดชอบ)

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

ระดับ 5 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมลดความตระหนี่ฯ อยู่ในระดับ ดีมาก
 ระดับ 4 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมลดความตระหนี่ฯ อยู่ในระดับ ดี
 ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมลดความตระหนี่ฯ อยู่ในระดับ พอใช้
 ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมลดความตระหนี่ฯ อยู่ในระดับ ปรับปรุง
 ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมลดความตระหนี่ฯ อยู่ในระดับ ไม่ผ่าน

เกณฑ์การตัดสิน นักเรียนที่ได้ระดับ 4-5 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

การประเมินคุณภาพพิจารณาจากค่าร้อยละเฉลี่ยดังนี้

ระดับ 1(ปรับปรุง)	ระดับ 2(พอใช้)	ระดับ 3(ดี)	ระดับ 4(ดีมาก)
ผู้เรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ไม่ผ่าน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 50-74 ผ่านการ	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 75-89 ผ่าน	ผู้เรียนตั้งแต่ร้อยละ 90-100ผ่าน
การประเมิน	ประเมิน	การประเมิน	การประเมิน
กิจกรรม ลดความตระหนี่ด้วยวิธีให้	กิจกรรม ลดความตระหนี่ด้วยวิธีให้	กิจกรรม ลดความตระหนี่ด้วยวิธีให้	กิจกรรม ลดความตระหนี่ด้วยวิธีให้
ทาน	ทาน	ทาน	ทาน

7.2 การเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

การเผยแพร่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ โดยการนำเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดและบุคคลอื่น ๆ ที่สนใจเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำมาพัฒนาการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้นไป การเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มี 2 ลักษณะ

ลักษณะแรก คือการเผยแพร่ผลงานเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนา เพราะการที่มีคนมาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน จะทำให้มองเห็นจุดที่ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไปในอนาคตได้

ลักษณะที่ 2 การเผยแพร่เพื่อให้เกิดการร่วมชื่นชมยินดี การเผยแพร่ในลักษณะนี้จะทำให้ผู้มีส่วนร่วมทุกคนได้แสดงผลงานที่ได้ร่วมทำกันมาเกิดความยินดี เนื่องจากมีคนมาร่วมชื่นงานของตนเอง ทำให้มี

ความกระตือรือร้นที่จะทำงานต่อไป เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับคนทำงานโดยที่ไม่ต้องลงทุน รวมทั้งโรงเรียนต้องหาโอกาสเข้าร่วมประกวดการดำเนินงาน เพราะการประกวดจะมีเกณฑ์มาตรฐานของการประกวด การที่โรงเรียนเข้าร่วมประกวดจะทำให้โรงเรียนพยายามที่จะพัฒนาตนเองให้ถึงเกณฑ์การประกวดนั้น ๆ ถึงแม้ว่าในการประกวดจะไม่ได้รางวัล แต่การได้พัฒนาการดำเนินงานจนมีคุณภาพถึงเกณฑ์มาตรฐาน ก็ถือว่าประสบความสำเร็จแล้ว ในขณะที่เดียวกัน การแจ้งให้ชุมชนหรือองค์กรที่ให้การสนับสนุนการทำงานมาตั้งแต่ต้น ได้รับทราบ ทำให้ชุมชนหรือองค์กรนั้น ๆ ได้เห็นผลความสำเร็จอันเกิดจากการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือต่อไปในภายภาคหน้าอย่างถาวร

บทที่ 8

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

1. ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1.1) **ผู้บริหารโรงเรียน** ผู้บริหารเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อำนวยการ ผู้นำที่มีความคิดเพื่อการพัฒนาจะนำพาผู้ใต้บังคับบัญชาไปสู่ความสำเร็จ จากการที่ผู้เขียนได้มีโอกาสไปศึกษาข้อมูลภาคสนาม พบว่าคุณครูในโรงเรียนต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่างานทุกอย่างสำเร็จได้เพราะผู้บริหาร เพราะผู้บริหารมีความมุ่งมั่นทุ่มเท มีความรอบรู้และเข้าใจในงานส่งเสริมคุณธรรม เลือกใช้คนได้เหมาะสมกับงาน มีการกำกับ ติดตามดูแลอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมให้คุณครูทำงานโดยการนำโรงเรียนเข้าประกวดทำให้คุณครูมีแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ เมื่อโรงเรียนได้รับรางวัลหรือประสบความสำเร็จ ผู้อำนวยการจะแสดงความชื่นชมและยินดีกับคุณครูทุกท่านด้วยความจริงใจ สร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน กระตุ้นให้คุณครูทำงานและมีการพัฒนางานตลอดเวลา พร้อมให้คำปรึกษาและแนะนำในการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน

จะเห็นได้ว่าคุณสมบัติของผู้อำนวยการในด้านต่าง ๆ เป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญสำหรับการเดินไปสู่ความสำเร็จ ทุก ๆ อย่างแม้กระทั่งจุดเริ่มต้นที่จะดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนให้เป็นระบบ และมีความรูปธรรมก็เกิดมาจากผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นสำคัญ เพราะถ้าผู้อำนวยการเห็นความสำคัญของงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน และเริ่มต้นที่จะทำงานนี้ มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ผู้ใต้บังคับบัญชาก็ย่อมต้องตอบสนองตามนโยบายของผู้อำนวยการ

1.2) **ความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน** การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จำเป็นจะต้องใช้ความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทั้งหมดในโรงเรียน การส่งเสริมคุณธรรมจะประสบความสำเร็จเมื่อทุกคนมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ให้ความสำคัญกับการประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีของนักเรียน เพราะนักเรียนมักมองครูเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต สิ่งใดที่ครูทำหรือแสดงออกให้นักเรียนเห็นนักเรียนก็จะคิดว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำ นอกจากการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว คุณครูยังต้องมีภาระงานในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม คุณครูต้องทำงานหนักมากขึ้น และจำเป็นต้องทำร่วมกันอย่างเป็นระบบทั้งโรงเรียน จะขาดคนใดคนหนึ่งไปไม่ได้

1.3) **การมีส่วนร่วมขององค์กรภายนอกทุกฝ่าย** โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนได้ตลอดเวลา ทุกฝ่ายในสังคมจึงจำเป็นต้องร่วมมือกัน องค์กรความรู้บางเรื่องโรงเรียนไม่มีความลึกซึ้งจึงจำเป็นต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญจากองค์กรภายนอก โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการตามลำพังจนประสบความสำเร็จได้ จำเป็นจะต้องมีภาคีเครือข่ายที่ให้ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนได้อย่างเป็นระบบ

1.4) **การกำหนดแนวคิดหลักในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน** การกำหนดแนวคิดหลักในการดำเนินงานจะทำให้มีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน การดำเนินงานทุกอย่างอยู่ภายใต้กรอบเดียวกัน งานจึงมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเห็นได้ชัด สามารถนำมาจัดระบบเพื่อนำเสนอข้อมูลได้ดี

2. ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

2.1) **การดำเนินงานในระยะเริ่มต้น** การดำเนินงานในระยะเริ่มต้น โรงเรียนไม่รู้ว่าเริ่มต้นจากอะไร จะปรับหรือจะจัดกิจกรรมอย่างไร ผู้อำนวยการและคณะครูจึงได้ร่วมกันศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จนเกิดความเข้าใจและสามารถสร้างแนวคิดในการทำงานและกำหนดออกมาเป็นรูปแบบในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนได้ในที่สุด

2.2) **การจัดระบบงาน** เมื่อมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ขึ้น จะเกิดปัญหาในการดำเนินงานในด้านการไม่มีระบบการทำงาน หรือการทำงานไม่ได้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โรงเรียนจึงได้มีการจัดระบบงานให้มีทิศทางเดียวกัน การจัดการเอกสาร การวางแผนการจัดการเรียนรู้ การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด มีการกำหนดข้อปฏิบัติและร่วมกันวางแผนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน มีรูปแบบการบริหารจัดการของโรงเรียน ที่ปรับให้เหมาะกับบริบทของโรงเรียน แต่กว่าโรงเรียนจะได้รูปแบบการปฏิบัติงานที่มีระบบ โรงเรียนต้องใช้เวลาในการศึกษา ปรับเปลี่ยนทดลองปฏิบัติมาเป็นระยะเวลานานพอสมควรจึงได้รูปแบบการจัดการที่ทำให้โรงเรียนมีการดำเนินงานที่เป็นระบบ และน่าชื่นชมอย่างเช่นในปัจจุบัน

ตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน

จากการศึกษาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี พบว่ามีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมที่หลากหลาย และมีความน่าสนใจ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับโรงเรียนอื่น ๆ ได้ ผู้เขียนขอแนะนำตัวอย่างการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี จำนวน 3 โรงเรียน คือ 1) โรงเรียนน้ำพองศึกษา จังหวัดขอนแก่น (โรงเรียนขนาดใหญ่) 2) โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จังหวัดตรัง (โรงเรียนขนาดกลาง) และ 3) โรงเรียนบ้านแม่จ้อง จังหวัดเชียงใหม่ (โรงเรียนขนาดเล็ก) โดยรายละเอียดกิจกรรมของแต่ละโรงเรียนผู้เขียนขอแนะนำเรียงตามลำดับที่ได้แสดงข้างต้นดังต่อไปนี้

1) โรงเรียนน้ำพองศึกษา จังหวัดขอนแก่น การจัดกิจกรรมและกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนน้ำพองศึกษา จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนน้ำพองศึกษาได้จัดกิจกรรมและกิจกรรมให้กับนักเรียนใน 3 ลักษณะ คือ

โรงเรียนน้ำพองศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1) การจัดกิจกรรมโดยยึดหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ และยึดตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนน้ำพองศึกษาได้กำหนดกิจกรรมกลุ่มนี้ให้เป็นกิจกรรมที่เป็นรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

1.1) โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ โรงเรียนได้จัดการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการให้กับนักเรียนด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเข้าค่ายทางวิชาการของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กิจกรรมสวนฝัน สู่มหาวิทยาลัย การแข่งขันทักษะทางวิชาการในระดับโรงเรียน ระดับศูนย์เครือข่าย ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับจังหวัด และระดับประเทศ การทดสอบเพื่อเตรียมการสอบเข้าระดับมหาวิทยาลัย รวมถึงการจัดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายให้กับนักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จัดเพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนมีความขยัน อดทน ใฝ่รู้ มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง และเป็นแบบอย่างของบุคคลที่ดีแก่ชุมชน

1.2) โครงการธนาคารโรงเรียน เป็นโครงการที่ดำเนินงานโดยนักเรียนมีครูเป็นที่ปรึกษา ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการคือ กิจกรรมสัปดาห์แห่งการออมในเดือนสิงหาคมของแต่ละปี กิจกรรมเข้าค่ายวิชาการธนาคารโรงเรียน กิจกรรมเข้าค่ายเยาวชนคนรักออมสิน กิจกรรมค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และกิจกรรมบันทึกการออมพอเพียงเพื่อพอ กิจกรรมเหล่านี้จัดขึ้นเพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนมีนิสัยการประหยัดและรักการออม

1.3) โครงการคนดีศรีน้ำพอง เป็นโครงการที่ส่งเสริมการทำความดี การมีความซื่อสัตย์ ซึ่งโครงการมีลักษณะการชื่นชม ยกย่องคนที่เก็บของได้แล้วนำไปส่งครูเพื่อประกาศตามหาเจ้าของต่อไป ความมุ่งหวังของการจัดกิจกรรมนี้คือต้องการให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีซื่อสัตย์ ไม่โลภ มีความเมตตา กรุณาต่อผู้อื่น

1.4) โครงการวันแม่และวันไหว้ครู เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อต้องการให้นักเรียนได้เกิดความรักในความรักความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ซึ่งในโครงการนี้หมายถึง สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ มารดา และครูอาจารย์ โครงการวันแม่แห่งชาติจัดขึ้นในเดือนสิงหาคม โดยการเชิญแม่ดีเด่นมาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียน และโครงการวันไหว้ครูจะจัดขึ้นในเดือนมิถุนายน กิจกรรมในโครงการนี้มีความมุ่งหวังเพื่อให้นักเรียนเกิดตระหนักและแสดงออกซึ่งความกตัญญู กตเวทิต่อผู้มีพระคุณ

1.5) โครงการปลูกเสื่อจรรยา เป็นโครงการที่ให้ลูกเสื่อจัดการจรรยาหน้าประตูโรงเรียนในตอนเช้าของทุกวัน กิจกรรมนี้จัดขึ้นเพราะมีความมุ่งหวังให้นักเรียนตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ปลูกฝังระเบียบวินัย และการเสียสละเพื่อสังคมและส่วนรวม รู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ ภายใต้อาณัติและกติกาสังคม

1.6) โครงการยิ้มไหว้ทัก เป็นโครงการที่นักเรียนรุ่นพี่จะยื่นไหว้ต้อนรับ นักเรียนทุกคนที่มาถึงโรงเรียนในตอนเช้า ด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส กิจกรรมในโครงการนี้จัดขึ้นเพื่อมุ่งหวังจะปลูกฝังการมีมารยาท การไหว้ตามแบบขนบธรรมเนียมประเพณีไทย เพื่อให้นักเรียนความอ่อนน้อม ความสุภาพอ่อนโยน และเป็นการ

โรงเรียนน้ำพองศึกษา จังหวัดขอนแก่น

สร้างความรัก ความกลมเกลียวในหมู่นักเรียนรุ่นพี่รุ่นน้อง

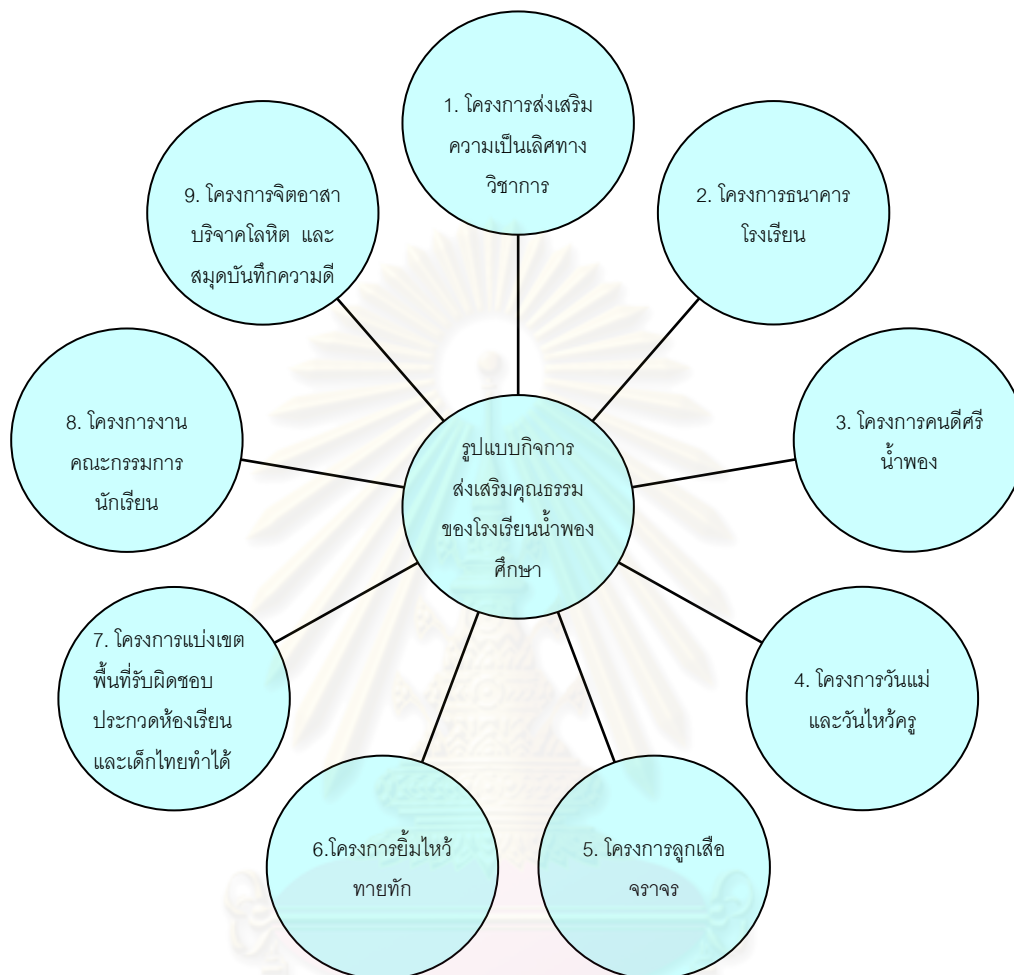
1.7) โครงการแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบ การประกวดห้องเรียนและกิจกรรมเด็กไทยทำได้ เป็นโครงการที่โรงเรียนแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบให้กับนักเรียนทุกห้องเรียน โดยมีครูที่ปรึกษาคอยดูแลและสนับสนุนการปฏิบัติงานของนักเรียน สำหรับกิจกรรมการประกวดห้องเรียนจัดโดยคณะกรรมการนักเรียน ซึ่ง จะทำการตรวจสอบการทำความสะอาดห้องเรียนทุกวัน และประกาศผลการประกวดทุกสัปดาห์ ในแต่ละปี การศึกษาจะมีการมอบเกียรติบัตรให้กับห้องที่ชนะการประกวดเพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติ และโครงการเด็กไทยทำได้ เป็นโครงการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน เน้นในด้านการรักษาความสะอาดของร่างกาย การรับประทานอาหารและการปฏิบัติตนที่ถูกสุขลักษณะ กิจกรรมในโครงการนี้จัดขึ้นเพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ รักความสะอาด มีระเบียบวินัย และสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

1.8) โครงการงานคณะกรรมการนักเรียน เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อปลูกฝังความรัก ความสามัคคี และความรับผิดชอบต่อการทำงานให้กับคณะกรรมการนักเรียน พร้อมขยายเครือข่ายไปสู่ นักเรียนทุกคนในโรงเรียน โดยคณะกรรมการนักเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลายตลอดปีการศึกษา เช่น กิจกรรมเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมต่อต้านยาเสพติด กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ กิจกรรมธรรมาภิบาล กิจกรรมคณะสี กิจกรรมวันไหว้ครู กิจกรรมการประกวดห้องเรียน กิจกรรมธนาคารขยะ และโครงการแผนที่สุขภาพ เพื่อเพิ่มพื้นที่ดี ลดพื้นที่เสี่ยง เป็นต้น

1.9) โครงการจิตอาสา บริจาคโลหิต และสมุดบันทึกความดี กิจกรรมที่จัดขึ้นในโครงการจิตอาสา คือ การอาสาพัฒนาโรงเรียน สาธารณะสถาน และการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยที่โรงพยาบาลน้ำพอง อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น สำหรับกิจกรรมบริจาคโลหิต เป็นกิจกรรมที่คณาจารย์ นักเรียน และประชาชนในชุมชนร่วมกันจัดขึ้นเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จนโรงเรียนได้รับรางวัลโรงเรียนบริจาคโลหิตดีเด่น และสุดท้ายสมุดบันทึกความดีเป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกความดีที่ตนเองได้ทำลงในสมุดบันทึกความดี โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนและมีคุณครูเซ็นรับรอง กิจกรรมทั้งหมดในกลุ่มโครงการนี้จัดขึ้นเพื่อมุ่งหวังปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักการทำความดี มีค่านิยมที่ดีในการทำความดี มีจิตสาธารณะและมีน้ำใจ

กิจกรรมทั้งหมดในกลุ่มนี้ของโรงเรียนน้ำพองศึกษา จัดเป็นกิจกรรมที่เป็นรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนในโรงเรียน โดยสามารถเขียนแสดงออกมาเป็นแผนภาพได้ดังนี้

โรงเรียนน้ำพองศึกษา จังหวัดขอนแก่น

แผนภาพที่ 3 รูปแบบกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนน้ำพองศึกษา

2) กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในรูปแบบ นอกจากโรงเรียนน้ำพองศึกษาจะมีกิจกรรมที่เป็นรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมทั้ง 9 โครงการแล้วยังมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนอีกมากมาย ซึ่งกิจกรรมมีความหลากหลาย น่าสนใจและประสบความสำเร็จในการดำเนินการมาแล้วเช่นกัน ซึ่งผู้วิจัยจะขอเสนอรายละเอียดกิจกรรมดังต่อไปนี้

2.1) โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เป็นโครงการที่จัดให้นักเรียนและบุคลากรทุกคนเข้าปฏิบัติธรรมที่ศูนย์ปฏิบัติธรรม สวนเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จุดมุ่งหมายกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ นักเรียนและบุคลากรทุกคนได้มีโอกาส เข้าถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ปลุกฝังการคิดดี ประพฤติดี สร้างค่านิยมทางบวก ปลุกฝังคุณธรรมด้านต่าง ๆ ให้เกิดกับบุคลากรนักเรียน ซึ่งการเข้าปฏิบัติธรรมของโรงเรียนน้ำพองศึกษานั้นมีพระวิทยากรของศูนย์ปฏิบัติธรรมเวฬุวันเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินกิจกรรมตลอดการเข้าปฏิบัติ รูปแบบกิจกรรมถูกกำหนดโดยคุณครูผู้รับผิดชอบโครงการร่วมปรึกษาหารือกับพระวิทยากร

โรงเรียนน้ำพองศึกษา จังหวัดขอนแก่น

- 2.2) โครงการสอบธรรมศึกษา เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจ และเรียนรู้ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โรงเรียนน้ำพองศึกษาได้เปิดรับสมัครให้นักเรียนเข้าร่วมสอบเป็นประจำทุกปี ซึ่งได้รับความสนใจจากนักเรียนสมัครเข้าสอบเป็นจำนวนมากเป็นอันดับที่ 8 ของประเทศ
- 2.3) โครงการกฐินสามัคคี เป็นโครงการที่เสริมสร้างให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมประเพณีไทย รู้จักการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยโรงเรียนได้ให้นักเรียนสำรวจวัดในหมู่บ้านของตนเองที่ต้องการการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มานำเสนอคุณครูและทำการคัดเลือกวัดที่จะไปทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งนักเรียนก็จะเกิดความภาคภูมิใจในการทำกิจกรรมนี้ด้วยอีกทางหนึ่ง
- 2.4) โครงการบรรพชาสามเณร เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเป็นกุศโลบายในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียนที่เข้าร่วมการบรรพชา โดยนักเรียนที่เข้าร่วมการบรรพชานั้น มาด้วยความสมัครใจคุณครูไม่ได้เป็นผู้คัดเลือก
- 2.5) โครงการสวดมนต์ไหว้พระ เป็นโครงการที่จัดให้นักเรียนได้สวดมนต์ทำนองสรภัญญะ ในคาบสุดท้ายของวันศุกร์พร้อมกันทุกคนทั้งโรงเรียน ซึ่งเป็นการฝึกสมาธิ และความมีสติให้กับนักเรียน
- 2.6) กิจกรรมหน้าเสาธง โรงเรียนน้ำพองจัดกิจกรรมหน้าเสาธงโดยเริ่มจากร้องเพลงชาติ ร้องเพลงมาร์ชโรงเรียน สวดมนต์ไหว้พระ และการสงบนิ่งเจริญสมาธิภาวนาประมาณหนึ่งถึงสามนาที ต่อจากนั้นจึงเป็นการพบปะกับคุณครูหรือแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ โดยกิจกรรมเหล่านี้โรงเรียนมีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้รำลึกถึง สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ปลูกจิตสำนึกให้รักและภาคภูมิใจในโรงเรียน รวมทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเรียนให้กับนักเรียนโดยทำสมาธิ
- 2.7) กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา โรงเรียนได้จัดกิจกรรมให้นักเรียน ได้ร่วมทำบุญ ตักบาตร ฟังธรรมและเวียนเทียน ในวันสำคัญทางศาสนา
- 2.8) กิจกรรมชุมนุมสโมสรวุฑูตฯ คลับ 25 (น้ำพองศึกษา) แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นกิจกรรมชุมนุมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้หลักธรรม วิธีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง การบำเพ็ญภาวนา การบำเพ็ญประโยชน์ให้กับสังคม ซึ่งทำให้นักเรียนได้รับการพัฒนาจิตใจ และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
- 2.9) การน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน บุคลากรและนักเรียนโรงเรียนน้ำพองศึกษาได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ได้แก่ กิจกรรมห้องเรียนเกษตรวิถีตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน กิจกรรมธนาคารขยะ กิจกรรมชุมนุมภูมิปัญญาไทย ชุมนุมนวดแผนโบราณ ชุมนุมนมุนไพร และชุมนุมงานประดิษฐ์วัสดุเหลือใช้
- 2.10) โครงการครูเกียรติยศ เป็นโครงการที่เชิญบุคคลที่เป็นตัวอย่างที่ดี ประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ มาเป็นวิทยากรให้ความรู้ เกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินชีวิต หรือเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียน ตัวอย่างบุคคลที่โรงเรียนได้เชิญมาได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น นายอำเภอ น้ำพอง ผู้อำนวยการโรงไฟฟ้า น้ำพอง ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้ซึมซับการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

2) โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จังหวัดตรัง การจัดกิจกรรมและกิจการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้เรียนของโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม แบ่งออกเป็น 12 ลักษณะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จังหวัดตรัง

1) จัดกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความเสียสละ กตัญญูต่อผู้ที่มีพระคุณ มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เน้นการจัดการเผชิญสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมอันดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเป็นการจัดการการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ กิจกรรมต่างๆ เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นโดยมีชุมชน ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งถือเป็นการนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน เพื่อให้ชุมชน ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น ได้ร่วมกันชื่นชม และภาคภูมิใจกับบุทรหลานของตนเอง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดมี ดังต่อไปนี้

1.1 กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ	1.7 กิจกรรมวันไหว้ครู
1.2 กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ	1.8 กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ
1.3 กิจกรรมวันวิทยาศาสตร์	1.9 กิจกรรมวันภาษาไทย
1.4 กิจกรรมวันสุนทรภู่	1.10 กิจกรรมวันปียมหาราช
1.5 กิจกรรมวันคริสต์มาส	1.11 กิจกรรมวันงดสูบบุหรี่โลก
1.6 กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่	1.12 กิจกรรมวันสิ่งแวดล้อมโลก

2) จัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคมให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เนื่องจากเชื่อว่า การอบรมผู้เรียนทางด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น ต้องอาศัยกระบวนการเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่เริ่มต้นในตัวบุคคลแต่ละคนด้วยความศรัทธาจนถึงขั้นปฏิบัติจนเป็นนิสัย โรงเรียนจึงมุ่งจัดประสบการณ์อย่างมีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

- 2.1 กิจกรรมวันวิสาขบูชา
- 2.2 กิจกรรมวันมาฆบูชา
- 2.3 กิจกรรมวันอาสาฬหบูชา
- 2.4 กิจกรรมวันเข้าพรรษา
- 2.5 กิจกรรมวันออกพรรษา

3) กิจกรรมกีฬา จัดขึ้นเพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความอดทน มีความรับผิดชอบ รู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีจิตวิญญาณในการแข่งขัน รักการออกกำลังกาย เห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย มีความคิดสร้างสรรค์ และรู้จักการบริหารจัดการในแต่ละขณะสี่ของตนเอง

4) กิจกรรมเข้าค่าย กิจกรรมเข้าค่ายทางโรงเรียนจะมีการจัดเป็นประจำทุกปี เพื่อฝึกให้ผู้เรียนเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เน้นการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงนอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียน ฝึกการ

โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จังหวัดตรัง

อยู่ร่วมกันและรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การใช้ชีวิตในค่ายต้องมีวินัย ตรงต่อเวลา รู้จักการเป็นผู้นำและการเป็นผู้ตามที่ดี ต้องซื่อสัตย์และรู้จักยับยั้งจิตใจ กิจกรรมเข้าค่ายที่โรงเรียนจัดขึ้นมีดังนี้

- 4.1 ค่ายพักแรมลูกเสือ – เนตรนารี
- 4.2 ค่ายวิทยาศาสตร์
- 4.3 ค่ายภาษาอังกฤษ (English Camp)
- 4.4 ค่ายอบรมคุณธรรม
- 4.5 ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 4.6 ค่ายอบรมศิลป์ – ดนตรีภาคฤดูร้อน

5) กิจกรรมทางวิชาการ กิจกรรมวิชาการ เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่โรงเรียนจะต้องกระทำเป็นประจำทุกปีและเป็นโครงการต่อเนื่อง มีดังต่อไปนี้

5.1 โครงการเติมความรู้สู่ชุมชน โรงเรียนได้นำความรู้ที่เกิดจากการเรียนการสอนที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับ มาเติมความรู้ให้กับคนในชุมชนเป็นประจำทุกปี โดยนำความรู้ผลงานนักเรียนที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนออกเผยแพร่ผลงานให้ชุมชนได้ชื่นชมและสามารถนำโครงการที่ได้ผ่านการทดลองและผ่านการตรวจสอบที่ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น โครงการผลิตไบโอดีเซลและแก๊สไฮโดรเจนจากน้ำมันพืชเหลือใช้ ซึ่งโครงการนี้ได้ เป็นตัวแทนของเขตพื้นที่การศึกษาตรัง เขต 1 นักเรียนกลุ่มนี้ได้นำความรู้ไปเผยแพร่ให้กับชุมชนและทดลองใช้จริงกับชุมชนไปแล้ว ส่งผลให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจ

5.2 รมณรงค์ต่อต้านธนบัตรปลอม ของธนาคารแห่งประเทศไทย นักเรียนกลุ่มนี้นำความรู้ที่ได้รับไปขยายผลการตรวจสอบธนบัตรกับหน่วยกึ่งหน่วยงานราชการ กลุ่มแม่บ้าน และสถานประกอบการในชุมชน เพื่อมิให้คนในชุมชนตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพ

5.3 เติมความรู้เนื่องในวันเด็กแห่งชาติ เป็นโครงการที่ทำต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยนักเรียนและครูจะนำกิจกรรมต่างๆ การสาธิตมายากลทางวิทยาศาสตร์ การทำจรวดขวดน้ำ การทำนายโชคชะตาด้วยคอมพิวเตอร์ เกมสการส่งเสริมความคิด และผลิตภัณฑ์ผลงานนักเรียนจัดจำหน่าย

5.4 โครงการเยาวชนไทยใจอาสา เป็นโครงการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตชุมชน ควบคู่กัน ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนที่มีป่าชายเลน ให้ความรู้เกี่ยวกับคุณประโยชน์ของป่าชายเลนในรูปแบบของการประชุมสัมมนาร่วมกับผู้นำและคนในชุมชน และร่วมกันเพาะต้นกล้าปลูกป่าชายเลนทดแทน

5.5 โครงการผลิตปุ๋ยชีวภาพ

6) กิจกรรมปฐมนิเทศ – ปัจฉิมนิเทศ กิจกรรมนี้จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน มีความรักและความผูกพันกับโรงเรียน ทำให้โรงเรียนอยู่ในใจของนักเรียนเสมอ

7) กิจกรรมประชุมผู้ปกครอง – คณะกรรมการสถานศึกษา

8) กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน จัดให้มีการเลือกตั้งสภานักเรียน เพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ใน

โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม จังหวัดตรัง

การปกครองระบอบประชาธิปไตย

9) กิจกรรมต่อต้านยาเสพติด – โรคเอดส์ (To be number one)

10) กิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน ด้วยโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม เป็นโรงเรียนเครือข่ายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในช่วงชั้นที่ 3-4 ซึ่งอายุเฉลี่ยของนักเรียนอยู่ในช่วง 13-18 ปี เป็นวัยที่ต้องปรับตัว ต้องการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย อารมณ์ และจิตใจมากที่สุด การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้นบางครั้งทำให้เกิดความสับสน บางครั้งอาจเกิดปัญหาในชีวิต การออกเยี่ยมบ้านนักเรียนจึงถือเป็นเรื่องสำคัญ ทำให้ครู ผู้ปกครอง สามารถร่วมมือกันแก้ปัญหา เพื่อส่งเสริมนักเรียนได้ถูกวิธี ส่งผลให้นักเรียนใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไป

11) กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

12) การบูรณาการเรื่องคุณธรรม จริยธรรม การออม และหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอน ใช้สื่อและการปฏิบัติจริงหลากหลายเป็นประจำ โรงเรียนได้ปฏิบัติดังนี้

12.1 โรงเรียนจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน โดยนักเรียนจำนวนหนึ่งที่เป็นสมาชิกของวงดนตรีโปงลาง ได้รับเชิญไปแสดงตามงานต่างๆและได้รับเงินตอบแทนโรงเรียนได้จัดให้นักเรียนได้วางแผนการออมเงินโดยฝากเงินกับธนาคารโรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม เพื่อเป็นทุนในการเรียน และการศึกษาต่อเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระผู้ปกครอง เน้นให้นักเรียนใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

กรณีนักเรียนคนอื่นๆโรงเรียนมีนโยบายในการออมทรัพย์ คือ นักเรียนแต่ละคนฝากเงินกับหัวหน้าโดยไม่จำกัดจำนวนเงิน หัวหน้าเก็บรวบรวมเงินนำไปฝากธนาคารโรงเรียน เมื่อนักเรียนสะสมเงินครบหนึ่งร้อยบาท ธนาคารโรงเรียนจะนำไปฝากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ต่อไป

12.2 โรงเรียนมีนโยบายปรับการเรียนเปลี่ยนการสอนโดยใช้สื่อเทคโนโลยีทุกห้องเรียน ในแต่ละห้องต้องมีคอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ ซึ่งมีราคาแพง โรงเรียนจึงมีนโยบายให้ครูจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนในทุกรายวิชาโดยมีแบบประเมินแผนการจัดการจัดการเรียนการสอนในทุกแผนการจัดการจัดการ และมีการรวมการที่โรงเรียนแต่งตั้งเป็นผู้นิเทศการสอน โดยใช้แบบประเมินที่เน้นการการสอดคล้องการสอนคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียน ทั้งนี้เพื่อหล่อหลอมให้นักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรม รวมถึงการช่วยกันดูแลห้องเรียนให้อยู่ในสภาพดีตลอดไป

3) โรงเรียนบ้านแม่จ้อง จังหวัดเชียงใหม่ การจัดกิจกรรมและกิจการเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียนในโรงเรียน จำนวน 20 กิจกรรม ภายใต้แนวคิด “วิถีพุทธคือวิถีชีวิต” ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

โรงเรียนบ้านแม่จ้อง จังหวัดเชียงใหม่

กิจกรรมที่ 1 ฝึกธรรมะเป็นกิจวัตร ปฏิบัติจนเป็นนิสัย

เป็นประจำทุกวันที่เปิดเรียน เมื่อนักเรียนมาถึงโรงเรียนในตอนเช้า นักเรียนจะได้เรียนรู้และปฏิบัติจริงในจริยวัตรที่เป็นวิถีชีวิตของชาวพุทธล้านนา ได้แก่ การกราบพระ การแสดง ความเคารพต่อครูอาจารย์ การสวดมนต์ไหว้พระ การแผ่เมตตา การทำจิตใจให้มีสมาธิ และคารวะธรรม (น่องไหว้พี่) ในกิจกรรมหน้าเสาธง จนถึงเข้าห้องเรียน นอกจากนี้ในตอนเช้าของทุกวันนักเรียนจะช่วยกันทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนแบ่งตามหมู่สีของตนเอง มีการประเมินความสะอาดและการให้ความร่วมมือของสมาชิกหมู่โดยคณะกรรมการประจำหมู่สี นักเรียนเรียกการทำมาความสะอาดว่า การรับบุญ และการประเมินการทำมาความสะอาดว่า การประเมินการรับบุญ การนั่งสมาธิในตอนเช้าเป็นการนั่งสมาธิที่มีการเปิดเพลงธรรมะคลอไปตลอดเวลา ทำให้นักเรียนมีความสุขในการเจริญสมาธิภาวนา

กิจกรรมที่ 2 ลดความตระหนี่ด้วยวิธีให้ทาน

นักเรียน และคณะครู บุคลากรและชุมชนชาวบ้าน ได้ทำบุญตักบาตรตามแบบล้านนา ทุกเช้าวันศุกร์ เวลา 07.30 น. ถึง 08.00 น. โดยนิมนต์พระภิกษุสงฆ์จากวัดแม่จ้อง มารับบิณฑบาตร ในโรงเรียน จำนวน 3 รูป ใน การตักบาตรแต่ละครั้ง พระภิกษุสงฆ์ จะประกอบพิธีกรรม เพื่อให้เกิด ทานมัย ศีลมัย และภาวนามัย แก่ นักเรียนและบุคลากรที่เข้าร่วมกิจกรรม

กิจกรรมที่ 3 บูรณาการการเรียนรู้ ควบคู่กับธรรมะ

คณะครูและนักเรียนได้วางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ตลอดปีการศึกษา เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเด็กแห่งชาติ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้นในการเรียนการสอนจะยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีลสมาธิ ปัญญา ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมที่ 4 ปฏิบัติธรรมเป็นกิจวัตร ทั่วทิศสรรเสริญ

คณะครูและนักเรียนไปศึกษาและปฏิบัติธรรมทุกวันศุกร์ เวลา 15.00 น. - 16.00 น. ณ วัดแม่จ้อง โดยมีครูพระสอนศีลธรรมเป็นผู้ให้ความรู้ ในด้านธรรมะและการฝึกปฏิบัติต่างๆ ได้แก่ การศึกษาหลักธรรมต่างๆ การสวดมนต์หมู่ หรือ พิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น

กิจกรรมที่ 5 เรียนศาสนาวินาที รู้จักคิดแยกแยะ

นักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปเรียน ธรรมศึกษาตามโครงการพุทธศาสนา วินาทีของศูนย์พุทธศาสนาวินาทีวัดแม่จ้อง ทุกวันอาทิตย์ ตั้งแต่ เวลา 13.00 - 15.00 น. โดยมีพระภิกษุ และคณะครูในโรงเรียนเป็นผู้สอน เนื้อหาวิชาที่เรียนได้แก่ หลักธรรมเบื้องต้น พุทธประวัติ ศาสน

โรงเรียนบ้านแม่จ้อง จังหวัดเชียงใหม่

พิธี กระทบธรรม ตามหลักสูตรในระดับการศึกษาต่างๆ ได้แก่ ธรรมศึกษาเบื้องต้น ธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก ซึ่งจะมีการสอบประเมินผลจากกองบาลีสนามหลวงเป็นประจำทุกปี

กิจกรรมที่ 6 ดนตรีช่วยกล่อมเกลา ฝึกจิตเราสู่สมาธิ

โรงเรียนบ้านแม่จ้องได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ดนตรีพื้นเมืองเหนือ(สะล้อ ซอ ซึง) ให้แก่ นักเรียนทุกคนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยจัดเวลาเรียนให้ทุกวันจันทร์ ตั้งแต่เวลา 15.00 – 16.00 น. และวันเสาร์เวลา 9.00 – 11.00 น. เพื่อให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติด้านดนตรีพื้นเมือง ซึ่งทางโรงเรียนได้มีนโยบายว่า นักเรียนทุกคนต้องเรียนดนตรี พื้นเมืองด้วยเครื่องดนตรีที่ถนัดคนละ 1 ชนิด ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและต้องผ่านการประเมิน จึงจะจบการศึกษา ในระดับช่วงชั้นที่ 2 การเรียนดนตรีพื้นเมืองจะสอดแทรก ศิล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นหนักในเรื่องสมาธิ ให้แก่ผู้เรียน

กิจกรรมที่ 7 ออกกำลังกายเป็นประจำ ช่วยหนุนนำสุขภาพ

นักเรียนทุกคนจะได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติด้านกีฬา และการออกกำลังกาย เพื่อพัฒนา สุขภาพ ในทุกวันพุธ ในกิจกรรมหน้าเสาธง เวลา 08.15 – 08.30 น. และเวลา 15.00 – 16.00 น. กิจกรรมกีฬาและการออกกำลังกายที่นักเรียนได้เรียนรู้ ได้แก่การฟ้อนเจิงเพื่อสุขภาพ กายบริหาร และกีฬาสากลประเภทต่างๆ การฝึกปฏิบัติด้านกีฬาและการออกกำลังกายจะมี การสอดแทรกหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ลงไปทุกครั้งที่จะจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 8 ศิลปวัฒนธรรมล้านนา นำพาสู่วิถีพุทธธรรม

นักเรียนจะได้เรียนรู้ กิจกรรมศิลปวัฒนธรรมล้านนาต่างๆ และฝึกหัดจนสามารถปฏิบัติได้ ได้แก่ การฟ้อนพื้นเมืองต่างๆ การจ้อย การชอพื้นเมือง การตีกลองพื้นเมือง โดยโรงเรียนได้จัด กิจกรรมให้ในทุกวันศุกร์เว้น ศุกร์เวลา 16.00 – 17.00 น. ซึ่งมีผู้สอนในโรงเรียนและครูภูมิปัญญาในชุมชนมาเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักเรียน

กิจกรรมที่ 9 ปลูกพืชผักสมุนไพร รั้วกินได้ช่วยให้กินเป็น

นักเรียนจะได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติการปลูกพืชผักสมุนไพรที่บ้าน ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้านโดยเน้นการปลูกผักปลอดสารพิษ และใช้ปุ๋ยชีวภาพตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน แล้วนำผลผลิตที่ได้มาบริโภค ภายในครัวเรือน และส่งให้แก่โครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน

กิจกรรมที่ 10 วิถีชีวิตล้านนา มีภูมิปัญญา ถ่ายทอดวิชาให้ลูกหลาน

โรงเรียนบ้านแม่จ้องได้จัดทำหลักสูตร และเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับองค์ความรู้จากภูมิปัญญาในท้องถิ่นและเชิญวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้ให้ความรู้ในเนื้อหาสาระต่างๆที่สำคัญของ ชุมชนได้แก่ การนวดฝ่าเท้าและนวดแผนไทย งานดอกไม้ใบตอง การตัดตุงพื้นเมือง การตอกเนียม การจักสานด้วยไม้ไผ่ ซึ่งจะมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้เป็นครั้งๆ ไปในตลอดระยะเวลาของโครงการ

โรงเรียนบ้านแม่จ้อง จังหวัดเชียงใหม่

กิจกรรมที่ 11 ธรรมะเกิดทุกเวลา ถ้าพัฒนาแหล่งเรียนรู้

โรงเรียนได้จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนโดยการจัดทำแหล่งเรียนรู้ในด้านคุณธรรมจริยธรรมด้วยการพัฒนาปรับปรุงบริเวณต่างๆให้สะอาดสวยงาม น่าอยู่อาศัยมีความร่มรื่นและเป็นธรรมชาติ มีจุดเรียนรู้ต่างๆได้แก่ ป้ายความรู้ บอร์ดนิทรรศการ และแหล่งเรียนรู้สำคัญที่เป็นหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้แก่ น้ำทิพย์ชโลมใจ ป้ายคติธรรม กำแพงธรรมมงคลชีวิต 38 บัวสี่เหล่า กงเกวียนกำเกวียน เป็นต้น แล้วนำนักเรียนไปศึกษา แหล่งเรียนรู้ต่างๆเหล่านั้นตามตารางที่กำหนดและดำเนินการประเมินผลการศึกษาแหล่งเรียนรู้ ของนักเรียนเป็นรายบุคคลจากเครื่องมือประเมินผลการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 12 คนดีศรีแม่จ้อง ต้องยกย่องเพราะทำดี

เป็นกิจกรรมมุ่งพัฒนาให้นักเรียนมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ มีกิจกรรมหลักคือการเก็บเงิน หรือ เก็บของผู้อื่นได้ ต้องนำส่งเจ้าหน้าที่ หรือครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมเพื่อบันทึกความซื่อสัตย์ ลงในแบบบันทึก แล้วนำเงินหรือของที่เก็บได้นั้นมาประกาศหาเจ้าของ และยกย่องความซื่อสัตย์ของผู้ที่เก็บได้ในช่วงกิจกรรม หน้าเสาธงเป็นประจำทุกวัน รวมทั้งการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมความซื่อสัตย์อื่นๆได้แก่ การไม่พูดโกหก การเข้าแถวตามลำดับก่อน-หลัง และการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายแล้วจึงประเมินผลการปฏิบัติของนักเรียน

กิจกรรมที่ 13 การออมและประหยัด ช่วยฝึกหัดให้อยู่เป็น

โรงเรียนบ้านแม่จ้องได้จัดกิจกรรมการออมทรัพย์ขึ้นในโรงเรียน โดยเน้นย้ำให้นักเรียน ทุกคนได้ฝากเงินออมทรัพย์เป็นประจำทุกวันเพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรมและเกิดนิสัยด้านการประหยัดและออม รู้จักบริหารการเงินของตนเอง กิจกรรมนี้ปฏิบัติเป็นประจำทุกวันในเวลาก่อนเริ่มเรียน โดยครูประจำชั้น จะเป็นผู้ดำเนินการรับฝากเงินออมทรัพย์แล้วสรุปนำส่งครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม เป็นผู้ควบคุมและบริหารจัดการ และครูประจำชั้นเป็นผู้ประเมินผลการปฏิบัติของนักเรียนเป็นรายบุคคล จากเครื่องมือประเมินผลการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 14 ปัญญาที่ล้ำเลิศ เกิดจากการอบรมคุณธรรม

โรงเรียนบ้านแม่จ้อง ได้จัดกิจกรรมการเข้าค่ายอบรมคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักสูตร ค่ายพุทธบุตร - พุทธธรรม เป็นระยะเวลา 3 วัน 2 คืน ในทุกปีการศึกษา ณ สำนักปฏิบัติธรรมต่างๆ ที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้นในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมจากพระสงฆ์ หรือนักบวชที่ลึกซึ้งในการปฏิบัติธรรมโดยตรง

กิจกรรมที่ 15 การเรียนทุกชั้นตอน แทรกการสอนไตรสิกขา

การจัดการเรียนการสอน ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ครูผู้สอนจะนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) บูรณาการลงสู่การจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง เริ่มตั้งแต่การวางแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งบอกว่่านักเรียนได้ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างไรบ้าง และ มีสิ่งที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

โรงเรียนบ้านแม่จ้อง จังหวัดเชียงใหม่

กิจกรรมที่ 16 ยืดหลักศิลา นำพาให้พบธรรม

โรงเรียนบ้านแม่จ้อง จัดกิจกรรมเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติศีล 5 ในแต่ละวัน ที่เปิดเรียน คือ วันจันทร์ ศีลข้อที่ 1 วันอังคาร ศีลข้อที่ 2 วันพุธ ศีลข้อที่ 3 วันพฤหัสบดี ศีลข้อที่ 4 วันศุกร์ ศีลข้อที่ 5 จะจัดในช่วงกิจกรรมหน้าเสาธงตอนเช้า กิจกรรมหลักคือ นำข่าวจากสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศีลข้อนั้น ๆ มา นำเสนอและร่วมกันวิเคราะห์เชื่อมโยงกับศีลจนครบทั้ง 5 วัน

กิจกรรมที่ 17 ต้นกล้าแห่งความดี ตามแนววิถีพุทธ

เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนทำความดีในทุกเวลา ทุกโอกาส ทุกสถานที่ เมื่อนักเรียนได้ทำความดีแล้ว จะนำมาเขียนลงในแบบบันทึกความดีเป็นประจำทุกวัน แล้วจึงนำความดีที่บันทึกนั้น มาฝากธนาคารความดีกับครูประจำชั้นทุกวัน ซึ่งนักเรียนที่ฝากความดีจะได้รับรางวัลคือ ใบไม้ 1 ใบ เพื่อนำไปติดลงในกิ่งก้านของต้นกล้าแห่งความดี เมื่อครบ 1 สัปดาห์ นักเรียน ที่ฝากความดีอย่างสม่ำเสมอ ก็จะได้รับรางวัลเป็นดอกไม้ 1 ดอก และเมื่อครบ 1 เดือน ก็จะได้รับรางวัลเป็นผลไม้ 1 ผล เพื่อนำไปติดลงในต้นกล้าแห่งความดี ผลคะแนนจากการทำและฝากความดี จะนำไปเป็นข้อมูลในการพิจารณาคัดเลือก สุดยอดคนดีวิถีพุทธประจำปีของโรงเรียนต่อไป

กิจกรรมที่ 18 ดาวเทียม ดาวธรรม ชำระจิตใจ

โรงเรียนบ้านแม่จ้อง ได้ติดตั้งจานรับสัญญาณดาวเทียม ธรรมะช่อง DMC จากมูลนิธิวัดพระธรรมกาย แล้วต่อเชื่อมมายังจุดต่างๆในโรงเรียนจำนวน 3 จุด เพื่อให้ครูและบุคลากรได้ศึกษารายการธรรมะ ในช่วงพักและได้จัดตารางให้นักเรียนได้ศึกษา จากสื่อดาวเทียมธรรมะ ในช่วงโมงวิชาพระพุทธศาสนา

กิจกรรมที่ 19 อ่านเป็นนิสัย พัฒนาจิตใจ พัฒนาสมอง

โรงเรียนได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้แก่ นักเรียน ซึ่งเน้นการอ่านที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ ความเพลิดเพลิน และได้ข้อคิดด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยมีกิจกรรมหลักๆ คือ การจัดห้องสมุด และหนังสือให้แก่ นักเรียนได้อ่านทุกวัน จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เพื่อให้อ่านเป็นนิสัย คือ กิจกรรมตะกร้าหนังสือยามเช้า กิจกรรมต้นไม้พรรณานำพาสู่การอ่าน กิจกรรมกำแพงธรรมนำสู่การอ่าน กิจกรรมการอ่านหน้าเสาธง และกิจกรรมแหล่งเรียนรู้สู่การอ่าน ซึ่งนักเรียนต้องบันทึกการอ่านลงในแบบบันทึกโดยเน้นการบันทึกคุณธรรมที่ได้จากการอ่าน

กิจกรรมที่ 20 วิถีพุทธนำพา พัฒนาสู่ชุมชน

โรงเรียนได้จัดกิจกรรม ลด ละเลิก อบายมุข ในชุมชนโดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการเริ่มตั้งแต่การสำรวจข้อมูลแหล่งอบายมุข ได้แก่ ร้านค้าสุรา ร้านค้าบุหรี่ ส้วมจ้ำข้อมูลการดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ของชุมชน แล้วนำมาวางแผนการรณรงค์ ลด ละเลิก อบายมุข โดยการออกรณรงค์และประชาสัมพันธ์ในชุมชน รวมทั้งกิจกรรม พิธีเทเหล้า เผาบุหรี่ ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเพื่อรณรงค์ ลด ละเลิก อบายมุขในชุมชน

รายการอ้างอิง

กมลพรรณ ชีวพันธุ์ศรี. พฤติกรรมไม่เหมาะสม.[Online] Available from <http://school.eduzone.com/school-5-2-5725.html>. [21 มิถุนายน 2551]

คณะผู้วิจัยสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา(ไอเอพีดี). (2549). *รูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม*. รายงานการวิจัยศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.

ศูนย์วิจัยเอแบคชนวัตถกรรมทางสังคม การจัดการและธุรกิจ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. (2551). *รายงานผลการสำรวจ สถานภาพคุณธรรมของประชาชนในสังคมไทย สำหรับศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)*

สนธิชัย สมเกต. (2550). *การศึกษากระบวนการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนบ้านแม่จ้อง*. รายงานการวิจัย.โรงเรียนบ้านแม่จ้อง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สนธิชัย สมเกต. (2550). *ผลการพัฒนานวัตกรรมการบริหารเชิงพุทธ รูปแบบ “แม่จ้องบวร”*. รายงานการวิจัย. โรงเรียนบ้านแม่จ้อง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาววิริยา ศรีวิเชียร เกิดเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2525 ที่จังหวัดกระบี่ ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ บ้านเลขที่ 46 ตำบลเขาหิน อำเภอบ้านนา จังหวัดกระบี่ E-mail Address: emdital@hotmail.com ประวัติการศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี การศึกษาศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) สาขาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อปีการศึกษา 2547 (โครงการเพชรในตม รุ่นที่ 16) ได้รับการบรรจุแต่งตั้งเข้ารับราชการครูเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2548 และได้ลาศึกษาต่อเพื่อเข้าศึกษาในหลักสูตร ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2550 ปัจจุบันรับราชการครู ตำแหน่งครู ค.ศ.1 โรงเรียนบ้านควนม่วง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระบี่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย